

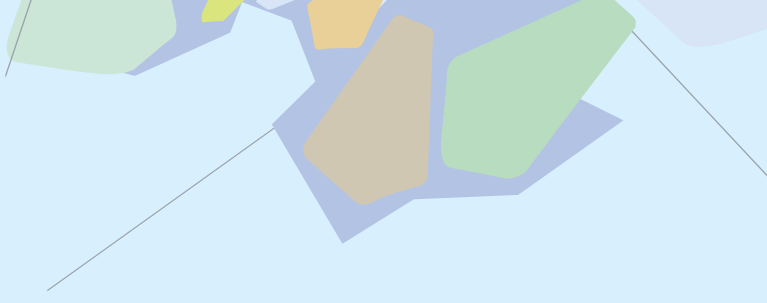
Depremzedelerin Hakları ve İradesiyle Defne'nin Yeniden İnşasına Disiplinler-Arası Bir Akademik Katkı

Şafak AYKAÇ
Sema BAYRAKTAR
Demet BOLAT

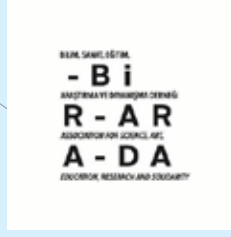
Avrupa Birliği
sivil düşün

Bu rapor Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu tamamıyla BİRARADA Bilim, Sanat, Eğitim, Araştırma ve Dayanışma Derneği'ne aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Depremzedelerin Hakları ve İradesiyle Defne'nin Yeniden İnşasına Disiplinler-Arası Bir Akademik Katkı

**Şafak AYKAÇ
Sema BAYRAKTAR
Demet BOLAT**

Bilim, Sanat, Eğitim, Araştırma ve Dayanışma Derneği

Rasimpaşa Mahallesi, Tayyareci Sami Sk. No:12/4 Kadıköy/İSTANBUL

<https://biraradadernek.org/>

<https://www.facebook.com/bir.arada.39>

<https://twitter.com/BiraradaDernek>

https://www.instagram.com/bir_ara_da/

<https://www.youtube.com/channel/UC0vCGUwuOYb3tNLpRHRstng>

Depremzedelerin Hakları ve İradesiyle Defne'nin Yeniden İnşasına Disiplinler-Arası Bir Akademik Katkı

Yazarlar: Şafak AYKAÇ, Sema BAYRAKTAR, Demet BOLAT

ISBN : 978-625-99069-1-1
Yayınlayan : BİRARADA
Yayın No : 02
Son Okuma : Sema Bayraktar ve Filiz Arıöz
Grafik Tasarım : Sebahat Demirel Akkaya
Yayın Tarihi : 2024

Bu rapor Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu tamamıyla BİRARADA Bilim, Sanat, Eğitim, Araştırma ve Dayanışma Derneği'ne aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

Bu çalışma, Türkiye’deki deprem bölgelerine yapılan müdahalelerin genellikle sadece barınma, sağlık gibi fiziki ihtiyaçları karşılamaya yönelik olduğu ve alınan kararlarda bölgede yaşayanların katılımının göz ardı edildiği, yaşamları ile ilgili taleplerin dikkate alınmadığı gerçeğinden hareketle oluşturulmuştur. Deprem, sadece yapısal hasarlar bırakmakla kalmaz; sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamda derin izler bırakır. Bu bağlamda, deprem sonrası müdahalelerin ve yeniden inşa süreçlerinin yaşam odaklı olması, bölgede yaşayanların taleplerini ve kurdukları sivil örgütlenmeleri toplumsal ve çevresel ilişkileri dikkate alması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Çalışma, Hatay’ın Defne ilçesinde gerçekleştirilmiştir; çünkü Defne, depremden özellikle etkilenen ve yıkımın sosyal etkilerinin açıkça görüldüğü bir kentsel alandır. Bu rapor, depremin toplumsal etkilerini ve yeniden inşa sürecindeki mevcut uygulamaları detaylı bir şekilde incelerken, aynı zamanda bölgede yaşayanların sesini duyurmayı ve onların taleplerini bir araya getirmeyi amaçlamaktadır.

Bu amaç doğrultusunda gruplar ve bireylerle yapılan toplantılar ve derinlemesine mülakatlar sayesinde, yerel sivil toplum örgütleri, meslek odaları, yerel yöneticiler ve siyasi parti temsilcilerinin görüşleri ve deneyimleri bir araya getirilmiştir. Ayrıca, odak grup toplantıları ve halkla yapılan toplantılar aracılığıyla, Defne’de yaşayanların yaşam kalitesini artırma ve afet dirençli bir topluluk inşa etme yönündeki talep ve önerileri kaydedilmiştir.

Raporumuz, Sosyal Etki Değerlendirmesi (SED) kavramı çerçevesinde, deprem bölgelerinde alınacak kararların ve yapılacak müdahalelerin nasıl daha katılımcı, eşitlikçi ve yaşam odaklı hale getirilebileceğine dair öneriler sunmaktadır. Bu rapor aynı zamanda yerel halkı, meslek odalarını, yerel yöneticileri ve siyasi parti temsilcilerini, uzun vadede afet sahasının yeniden inşasında katılımcı politikaların güçlenmesine katkıda bulunmaya davet etmektedir.

Raporumuzun bulguları ve önerileri, Defne’de ve benzer durumdaki diğer bölgelerde afet sonrası yeniden inşa süreçlerinin daha etkili ve yaşam odaklı bir şekilde yönetilmesine katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Bu çalışma, yaşanan tüm yıkım ve acıya rağmen bizimle bilgi, gözlem, fikir ve deneyimlerini paylaşan Defne halkı ile yerel sivil toplum örgütü temsilcileri, meslek odaları temsilcileri, yerel yöneticiler ve siyasi parti temsilcileri sayesinde mümkün oldu. Her birine teşekkürlerimizi sunuyoruz. Ayrıca, Defne’deki saha çalışmamız sırasında barınmamızı sağlayan Türk Tabipleri Birliği’ne ve Hatay Tabip Odası’na sundukları misafirperverlik ve destek için teşekkür ederiz. Defneli gençlere ve çocuklara hediye edilmek üzere bizimle kitaplar paylaşan Herkese Kitap Vakfı’na ve kitapların lojistiğinde bize destek olan Has Turizm’e, bu çalışmanın hazırlanış sürecinde bize yardımcı olarak çalışmanın gerçekleşmesini sağlayan Aslı Özbay, Edhem Keremoğlu, Gülüzar Işık Çay, Hediye Şerruf, Kenan Kantarcı, Mehtap Reyhan, Nilgün Karasu, Yeşim Ökten’e çok teşekkür ederiz. Araştırmamıza destek vererek çalışmanın gerçekleşmesini sağlayan Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı’na da teşekkür ediyoruz.

Son olarak, bu çalışmanın hazırlanış sürecinde, içerik tartışmalarının olgunlaşmasında, görüşmelerin gerçekleşmesinde, ses kayıtlarının deşifresinde ve verilerin temalaştırılmasında emek veren herkese, özellikle Mehmet Edip Yıldız, Banu Can, Ezgi Bozdağ, Filiz Arıöz’e; araştırmacıların sahaya psikolojik olarak hazırlanmasına destek veren Ersin Uygun’a, araştırma metodolojisinin geliştirilmesine destek veren Ayşe Durakbaşı, İkbâl Polat, Esra Kaya ve Ayşe İclâl Küçükkırca’ya çok teşekkür ediyoruz.

Hep birlikte, daha dirençli, adil ve yaşanabilir bir Defne inşa etmek için afet sonrası yeniden inşa sürecinde katılımcı politikaların güçlenmesine katkıda bulunmaya devam edeceğiz.

KISALTMALAR

ABB	: Ankara Büyükşehir Belediyesi
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
Ak Parti	: Adalet ve Kalkınma Partisi
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
BM	: Birleşmiş Milletler
CBK	: Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DSİ	: Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
ENAG	: Enflasyon Araştırma Grubu
HADSU	: Hatay Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi
HAMOK	: Hatay Akademik Meslek Odaları Koordinasyon Kurulu
HBB	: Hatay Büyükşehir Belediyesi
HPM	: Hatay Planlama Merkezi
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
ODTÜ	: Ortadoğu Teknik Üniversitesi
OHAL	: Olağanüstü Hal
SED	: Sosyal etki değerlendirmesi
STK	: Sivil toplum kuruluşu
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
TL	: Türk Lirası
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TOMA	: Toplumsal olaylara müdahale aracı
UMKE	: Ulusal medikal kurtarma ekibi
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM: Araştırmanın Arka Planı ve Metodolojisi	1
II. BÖLÜM: Deprem Öncesi Yaşama Dair Anlatılar, Hatırlananlar ve Mitler: “Defne, Cennet Gibi Bir Yer”	5
2.1. Toplumsal/Kültürel Yaşama Dair Anlatılar: “Komşun Açken Tok Yatmayacaksın”	5
2.2. Mekana Dair Anlatılar: “Nereye Gitsek Kendimizi Misafir Gibi Hissediyoruz.”	12
2.3. Ekonomik Yaşama Dair Anlatılar: “Ya Öğretmen Olacaksın Ya Hemşire Olacaksın Ya Doktor”	16
2.4. Yönetimsel Sorunlar: “O Bulutlar Bu Yağmurları Getirdi.”	24
III. BÖLÜM: Bir Kentin Topyekûn Yıkımı	30
3.1. Mekânsal ve Kentsel Yıkım	33
3.1.1. Yok Olan Kent Coğrafyası: “Doğup Büyüdüğüm Evi Bulmak İçin Gittim Şehir Merkezine. Bütün Yapıları Kaldırmışlar, Bulamadım!”	34
3.1.2. Kentin Yok Olan Altyapısı: “Bir Şehri Bu Hale Getirmek İçin Üç Ay Bombalamak Lazım”	36
3.1.3. Yıkımın Üzerinden Yükselen Bir Birikim ve Yağma Stratejisi: “Yıkım Şirketleri Hunharca Dalmışlar”	39
3.2. Yaşamsal Yıkım	43
3.2.1. Barınma Sorunu: “Cumhurbaşkanı Çadırda Kimse Kalmadı Diyeli Kaç Ay Oldu. Ama Biz Hala Çadırlarda Yaşıyoruz ve Cadde Üzerindeyiz.”	44
3.2.2. Halk Sağlığı, Sağlık Hizmetlerine Erişim ve Asbest ve Toz Sorunu: “Şu An İnsanları Depremden Değilse Bile Şu Yıkımdan Öldürecekler”	56
3.2.3. İşsizlik, Yoksulluk ve Yoksunluk: “İnsanlar Nasıl Yaşayacak? Çalışacak Durumları Yok. Gidecek Yerleri Yok. İş İmkanları Yok. Dümdüz Bir Şehir.”	60
3.2.4. Eğitim Alanındaki Sorunlar: “Her Yönden Eksikiz Şu An”	63
3.2.5. Kültürel Yıkım ve Bir Hafızanın Yok Oluşu: “Benim Çocukluğum Gitti. Genç Kızlığım, Büyüdüğüm Şehir Gitti. Ya Her Şeyden Önce Antakya Öldü”	67
3.3. Göç Deneyimleri ve Geri Dönüşler: “Biz Her Kültürü Taşıyoruz da Bizi Taşıyamıyor Kimse”	71
3.4. Konteyner Kent Deneyimleri: “Benim Evim En Merkezi Yerdeydi. Ben Orayı Bırakıp da Buraya Gelmeyi İstemezdim. Mecburiyetten Geldim. Çünkü Orada Yaşam Yok.”	77
IV. BÖLÜM: Tetiklenen Travmalar ve Kolektif Duygulanımlar	79
4.1. Deprem Travması ve Korkular: “Yani Rüyamızda Görüyoruz”	80

4.2. Kolektif Bellek ve Gelecek/Etno-Dinsel Travmalar ve Kaygılar: “...Sen Alevi Olamazsın Senin Kuyruğun Yok”	82
4.3. Terk Edilmişlik Hissi, Görmezden Gelinme ve Kamu Otoritelerinin Erişilmezliği: “Yani Bizi Sahipsiz Bıraktılar.”	92
4.4. Belirsizlik, Çaresizlik ve Öfke: “Türkiye’de Yaşamak Bir Genç İçin Karanlığa Giden Yolda Sürüklenir Gibiydi, Şimdi O Karanlık Ekstradan Tozlarla, Bulutlarla, Taşlarla Kaplanmış Durumda.”	102

V. BÖLÜM: Defne’nin Yeniden İnşası: Talepler ve Umutlar ile Mülksüzleştirme ve Direnişler Arasında Çekişmeli Bir Süreç112

5.1. Yeniden İnşa Sürecinde Sorumlular, Çelişkiler ve Siyasi Rekabet	112
5.1.1. Nesnel ve Akılcı Bir Devlet Pratiğine Davet: “Devlet Dışında Kimse Kaldırmaz”	113
5.1.2. Partiler-üstülük Talebi: “Bence Biraz Siyaset Yapılıyor”	114
5.1.3. Yerel Yönetimlere Yönelik Eleştiriler ve Savunmalar: “Bizim Oyumuzu Çantada Keklik Görüyorlar”	118
5.2. Yeniden İnşa Sürecine Dair Talepler ve Beklentiler	122
5.2.1. Yerinde Dönüşüm Talebi: “Yani Ben Öleceksem de Burada Gömülmeyi İstiyorum, Bilmem Anlatabildim mi?”	122
5.2.2. Kentsel Dokunun Korunması Talebi ve Ötesi: “Çan, Ezan, Hazzan”	126
5.2.3. Afet Bölgesi İlanı Talebi ve Ötesi: “Biz Diğer Yurttaşlardan Daha Kıymetli Değiliz, Ama Biz Mağdur Olduğumuz İçin Devletin Bize Daha Güzel, Daha Olumlu Bir Gözle Bakması Lazım”	130
5.3. Mülksüzleştirme Pratikleri ve Direnişler: “Devlet Bana Sattı Senin Evini”	136
5.3.1. Mülksüzleştirici Deprem Ekonomisi Rejimine Karşı Bir Direniş: “Ma Rıhna Nihna Hon (Gitmedik Buradayız)”	139
5.4. Yeniden İnşaya Dair Sivil Çabalar	145

VI. BÖLÜM: Sonuç ve Öneriler150

1. Araştırmanın arka planı ve metodolojisi

6 Şubat 2023 tarihinde dokuz saat arayla meydana gelen ve 11 ilde yıkıcı sonuçlara yol açan 7.8 ve 7.5 büyüklüğündeki depremlerde, resmi rakamlara göre Türkiye’de 53 bin 337 insan yaşamını yitirdi ve 107 bin 213 insan yaralandı. Birleşmiş Milletler ise Suriye’de de etkili olan depremlerde toplamda 50 binden fazla insanın yaşamını yitirdiğini belirtiyor.¹ 20 Şubat 2023 tarihli 6.4 büyüklüğünde ve Defne ve Samandağ merkezli ikinci deprem ise yıkımı daha da derinleşmiştir.

Bu veriler bile 6 Şubat depremlerinde yaşanan afetin büyüklüğünü gözler önüne seriyor. Fakat bu afetin etkileri bu kısa paragrafın çok ötesinde ve sayılarla ifade edilemeyecek kadar büyük. Kelimelerle ifade etmek ise çok zor. Hatay-Defne bölgesine odaklanan ve yaşanan afetin sosyo-kültürel etkilerini anlamak için bir kapı açmayı amaçlayan bu araştırmada bölgede deprem sonrası durumu, özellikle yeniden inşa sürecini, bu sürece demokratik katılım çabalarını ve karşılaşılan sorunları bu büyük yıkımdan etkilenen kişilerle yapılan görüşmeler ile ortaya koymayı amaçladık. Ayrıca bu akademik raporu tüm ilgililere ulaştırarak, sorununun tespitine ve çözümüne küçük de olsa bir katkı vermeyi de amaçlıyoruz.

Depremi hemen ardından Anayasanın 119’uncu maddesine dayanarak deprem bölgesindeki illerde acil müdahaleyi kolaylaştırmak amacıyla 8 Şubat 2023 tarihinde 3 ay süreyle Olağanüstü Hal (OHAL) ilan edilmişti. Böylece bölge ile ilgili alınacak tüm kararlar merkezi yönetime bırakıldı. 24.2.2023 tarihinde yayınlanan 126 numaralı “Olağanüstü Hal Kapsamında Yerleşme ve Yapılaşmaya İlişkin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” (CBK, Şubat 2023) ise deprem bölgesindeki yeniden inşa sürecinin merkezi yönetim tarafından nasıl bir vizyon ile yürütüleceğini ortaya koymaktadır. Buna göre Madde 2 1. kısımda ve 4. kısımda mera alanlarının da imara açılabileceği, 7. kısımda ise acele kamulaştırmanın yapılabileceği belirtilirken bu koşullarda mağdur olduğunu düşünen kişinin de hukuki yollara başvurma hakkı elinden alındı. Madde 13 ise atık ve enkazların valiliklerce belirlenen yerlere dökülmesine imkân tanıdı. 4.4.2023 tarih ve 7033 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı (CBK, Nisan 2023) ile Antakya’nın tarihi merkezi riskli alan ilan edildi. 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun’un 2. maddesi gereğince, kentsel dönüşüme girmesi gerektiği ilan edildi. Bütün bu kararlarla, Antakya’nın merkezi olarak ve yerel halka danışılmadan yeniden inşa edilmesinin önü açılmış oldu. Halbuki bu uygulamalar hem Anayasa hem de uluslararası sözleşmelerce güvence altına alınan mülkiyet hakkı, kent hakkı, temiz bir çevrede yaşama hakkı ve kültür ve kent mirasının korunması gerekliliği gibi hak ve sorumlulukları ihlal etmektedir, yurttaşlığın temel alametifarikası olan demokratik katılım yollarını kapatmakta; yeniden inşa sürecini bir “yukarıdan tesis” sürecine dönüştürmektedir.

Kısaca, Türkiye’de deprem bölgesine müdahale sadece barınma, sağlık gibi fiziki ihtiyaçların karşılanması boyutu ile ele alınmakta, karar süreçlerinde yıkıma uğramış kentlerde yaşayanların katılımı göz ardı edilerek yaşamları ile ilgili talepleri dikkate alınmamaktadır. Oysa ki deprem bölgesinde yaşananlar ve yeniden inşa süreci bir sosyal etki yaratmıştır. Deprem bölgesindeki halkın yaşamı sosyal, ekonomik ve kültürel olarak bir değişime uğramıştır ve uğra-

maya devam etmektedir. Bu nedenle deprem bölgesinde alınacak tüm kararların ve yapılacak müdahalelerin yaşam odaklı olması, bölgede yaşayanların taleplerini, kurdukları sivil inisiyatifleri ve toplumsal ve çevresel ilişkileri dikkate alması gerekir. Kentsel Vizyon Platformu tarafından geliştirilen Sosyal Etki Değerlendirmesi (SED) Rehberi'ne göre "SED'in en temel amacı, katılımcı ve eşitlikçi karar alma, planlama, uygulama yaklaşımlarının geliştirilmesine katkıda bulunmaktır. SED, toplumsal yetkilendirme ve kapasite geliştirme için toplumun var olan kaynaklarını kullanabilme ve geliştirme potansiyelini artırmayı, bu konuda farkındalık yaratmayı öngörür. Kararların ve müdahalelerin maksimum sosyal, kurumsal ve yasal uzlaşma ile oluşturulmasına da katkı sağlamayı hedefler" (SED, 2023). Türkiye'de bu anlamda hem mevzuat hem de uygulama açısından önemli bir açık vardır.

Bu araştırma tam da bu nedenlerle,

- 1) Deprem bölgesinde yürütülen imar-inşaat faaliyetlerinin Sosyal Etki Değerlemesi (SED)'nin yapılması gerekliliği ile ilgili bir farkındalık yaratmayı,
- 2) SED'e katkı sağlayacak şekilde depremden etkilenen ve bölgede yaşamaya devam eden kişilerin taleplerini ortaklaştırmayı, bu şekilde bölgede yaşayanları bu talepler etrafında güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Bu çalışmanın öncelikle, depremden etkilenen ve bölgede yaşamaya devam eden kişiler/ yurttaşlar için faydalı olmasını amaçlıyoruz. Bu kişiler mülksüzleştirilmiş, borçlandırılmış, süregelen afet koşulları altında en temel hak ve ihtiyaçlarından mahrum kalmışlardır. Depremden etkilenenler, yurttaşlık statüsünden "muhtaçlık" statüsüne düşürülmektedirler. Bu çalışma depremden etkilenen yurttaşlar arasında SED hakkında farkındalık yaratmayı; yurttaşların deneyimlerini, gözlemlerini ve taleplerini ve ortaklaşan politika önerilerini derlemeyi ve bu konuda kamuoyu oluşturarak yetkilileri etkilemeyi amaçlamaktadır.

Diğer yandan yerel inisiyatifler, meslek odaları, sendikalar, muhtarlar ve benzeri yerel aktörler orta ve uzun vadede yerel halkı çözüme dahil edecek, bilimsel değerlendirmeler ışığında, çevreci ve afet dirençli yaşam alanlarının oluşturulmasında rol alması gereken politika aktörleridir. Bunların en güçlü yanı bölgeyle kalıcı ve canlı ilişkilere sahip olmalarıdır. Bu nedenle bu araştırmanın ikinci bir amacı bu kurum ve inisiyatiflerin deneyimlerini, taleplerini, çözüm ve politika önerilerini ortaya koyarak ve bu talepler doğrultusunda kamuoyu oluşturarak, uzun vadede afet sahasının yeniden inşasında katılımcı politikaların güçlenmesine katkıda bulunmaktır. Kısacası bu çalışmada, depremin toplumsal, çevresel, kültürel, ekonomik etkilerini analiz etmek ve çözüme kavuşturmak için o yerleşim alanındaki yurttaşların yararına faaliyet yürüten bütün sivil aktörler tarafından önerilen yaşamsal talepleri ortaklaştırmayı ve bu yönde bir kamuoyu oluşturarak politika yapıcılarını etkilemeyi amaçlıyoruz.

Bu amaçlarla çalışmamızı Hatay'ın merkez ilçelerinden biri olan Defne'de gerçekleştirdik. Aslında depremden etkilenen tüm merkezler benzer bir çalışmanın yapılması gereken yerlerdir. Ancak kaynak ve zaman kısıtlaması çalışma için bölgesel bir seçim yapılmasını zorunlu

kılmıştır. Defne ilçesi, depremde en çok etkilenen yerlerden biri olarak yıkımın sosyal etkilerinin büyük olduğunu gördüğümüz bir kentsel alan olması sebebiyle seçilmiştir. Nitekim çalışmanın sonuçları depremin sosyal ve kültürel etkilerinin ölçülmesi açısından Defne'nin ne kadar eşsiz bir deneyim olduğunu ortaya koymaktadır.

Saha çalışmamızın alt yapısını oluşturmak üzere öncelikle bölgede ve bölge ile ilgili çalışmalar yürüten Antakya Ortak Akıl, Hatay Ortak Meselemiz, Hatay Ekoloji Platformu ve Hatay Deprem Dayanışması gibi gruplar ve yerel kişilerle iletişime geçtik, kendileri ile sanal olarak çeşitli toplantılar düzenledik, ön görüşmeler gerçekleştirdik. Böylece saha çalışmamızda yer alacak gruplar, kişiler ve mahallelerle ilgili bilgi edinmeye çalıştık. Nitekim bölgedeki çalışmalarımız sırasında bu platformlar, kurumlar ve kişilerin önemli destekleri oldu.

Saha çalışmamızı ise üç farklı türde görüşmelerle kurguladık; yerel sivil toplum örgütü temsilcileri, meslek odaları temsilcileri, yerel yöneticiler, siyasi parti temsilcileri vb. ile yarı-yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar; cinsiyet, yaş grubu, meslek grupları, vb. kriterler temelinde odak grup toplantıları ve seçili mahallelerde (mümkün olduğunca kapsayıcı bir bileşimle) halkla bir araya geldiğimiz mahalle/yerleşke toplantıları. Bu görüşmeleri her ne kadar önceden hazırladığımız sorular çerçevelemiş olsa da genel olarak katılımcıların konuşmak istedikleri konular üzerinde herhangi bir kısıtlama yapılmadı. Görüşmeler başlamadan çalışma hakkında bilgi verilerek onam belgelerinin imzalanması ve kayıt alma izninin alınmasına özen gösterildi. Ayrıca görüşme yaptığımız kişiler kısa bir anket doldurdular. Sonuç olarak 27 yarı yapılandırılmış görüşme, 9 yerleşke görüşmesi, 11 odak grup görüşmesi (2 kadın odak grubu, 2 genç odak grubu, 2 STK odak grubu, 1 yaşlı odak grubu, 1 öğretmen odak grubu, 1 kooperatif odak grubu, 1 göçmenler odak grubu ve 1 muhtarlar odak grubu olmak üzere) yapılmıştır. Analiz kısmında ise öncelikle görüşmeler deşifre edilmiştir. Ardından tematik kodlama yöntemi ile veriler yeniden kodlanmıştır. Elinizdeki rapor, bu tematik kodlamalar esas alınarak kaleme alınmıştır.

Saha çalışmasının bir afet bölgesinde gerçekleştiriliyor oluşu elbette çeşitli zorlukları beraberinde getirdi. Şunu söylemek gerekiyor ki Defne ve Antakya hala bir enkaz halinde, yıkımlar devam ediyor, her taraf moloz, toz ve duman. Toplu ulaşım hizmeti ya hiç verilmiyor ya da çok yetersiz. Bu nedenle ulaşım için araba şart ve yollar bozuk olduğundan her an lastiğimizin patlama tehlikesi var. Her ne kadar navigasyon hayatımızı kolaylaştırsa da ve kısa zamanda bölgeyi öğrensek de bir gün açık olan yol ertesi gün yapılan bir yıkımla kapanabiliyor. Yani bölgede ulaşım, aracınız varsa bile, sorun olmaya devam ediyor. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ve yerleşke toplantıları için görüşme yapacağımız yerlere bir şekilde kendi aracımızla ulaşabiliyorduk. Ama odak grup görüşmelerinde kişilerin görüşmeyi yapacağımız yere ulaşabilmesi hiç de kolay olmadı. Sahada bulunduğumuz günlerde okullar yeni açılmış olmasına karşın, hala düzenli bir toplu taşımadan bahsetmek de mümkün değildi. Bu nedenle odak grup görüşmesine katılmayı kabul eden kişileri gerekirse yaşadıkları yerlerden alıp kendi aracımızla toplantı yerine taşıdık. Bu da ciddi bir süre planlaması yapmamızı gerektirdi. Diğer yandan bölgede özellikle odak grup görüşmelerin yapılması için sessiz ve güvenilir mekanlar bulmakta zorlandık. Görüşmeye

katılan kişilerin hala depremin etkilerini üzerlerinden atamadıklarını ve bu tip kapalı toplantı salonlarına girmek konusunda hala tedirgin olduklarını gözlemledik. Bir başka sıkıntı ise kamu görevlileri ile yaptığımız görüşmeler esnasında ortaya çıktı. Bu kişiler görüşme esnasında kayıt almamız konusunda tedirgin oldular ve bazı görüşmeleri not alarak tamamlamak zorunda kaldık.

En büyük sıkıntıyı ise mahalle toplantılarında yaşadık. Defnede yaşayanlar genel olarak yaşadıkları alanı terk etmeyerek evlerinin bahçesine çadır kurmuşlar ya da az hasarlı evlerde yaşamaya başlamışlar. Bazı boş alanlarda çadır ve/veya konteyner yerleşkeleri var. Buralarda iki tür sıkıntı yaşadık. Bazı mahalle toplantılarında halk öylesine sıkıntılar çekiyor ve ilgisizlikten o kadar çaresizler ki bu tip bir çalışmaya katılmayı anlamsız buluyorlardı. Öte yandan bu gibi araştırmaların acil ihtiyacı gidermeyeceği, araştırmacıların araştırma sonrası kendilerini arkada bırakarak ayrılacakları eleştirisi ile haklı olarak sık sık karşılaştık. Bu gibi durumlarda önce o yerleşkeyi gezdik, sorunlarını anlamaya çalıştık. Kendimizi tanıttık ve neden böyle bir araştırma yapmayı önemli bulduğumuzu anlatmaya gayret ettik. Ancak bu çabalar sonucu çalışmamızın bir parçası olmayı kabul ettiler. Kent içinde kurulan otonom yerleşkelere girmekte sıkıntı yaşamadık. Özellikle literatürde “anahtar kişi” olarak adlandırılan ve araştırmacı ile çalışma sahası arasında bağ kurulmasına destek olan kişiler, yani önceden kurduğumuz tanıdıklık ilişkileri ve referanslar, yerleşke sakinlerinin bizi daha kolay kabul etmesinde destek oldu. Ancak AFAD’a bağlı konteyner kentlere ulaşmakta sorun yaşadık. Bu yaşam alanlarının özellikle bir araştırma için belli izinler olmadan girilmesi zor alanlar olduğunu öğrendik. Konteyner kentte yaşayanları öğrenmek için buradaki kişilerle farklı mekanlarda buluşmaya çalıştık. Tüm zorluklarına rağmen görüşmek istediğimiz kişilerle görüşmelerimizi tamamladık ve elde ettiğimiz verilerin de zaten bir doyum noktasına ulaştığını gördük. Daha sonra tüm bu kayıtlar deşifre edilerek metin haline getirildi ve okuduğunuz etki değerlendirme ve ortaklaştırma analiz raporu ortaya çıktı. Bu etki değerlendirme analizinin aynı zamanda paydaşlar arasında iletişim ve ortaklaşmayı güçlendirmesini umut ediyoruz.

Çalışma sonuçları dört ana başlıkta ele alınmıştır. İkinci kısımda Defne’nin bölgede yaşayanlar gözünde deprem öncesi nasıl bir yer olduğu toplumsal, ekonomik, mekânsal ve yönetsel perspektiflerde anlatılmıştır. Bu bölümü depremde yaşanan yıkımın anlatıldığı üçüncü bölüm takip etmektedir. Bu yıkımın tetiklediği travmalar ve kolektif duygulanımlar ise dördüncü bölümde ele alınmıştır. Beşinci bölüm ise bu çalışmanın asıl çıkış noktası olan yeniden inşa sürecinin detaylarını incelemektedir. Bu bölümde bölge halkının gözünde yeniden inşa sürecinden kimlerin sorumlu olduğu, bu öznelardan talep ve beklentileri, nasıl bir Defne hayal ettikleri, borçlanma, mülksüzleşme ve otonom pratikler anlatılmaktadır. Raporun son bölümündeki analiz bölge halkının ekonomik, kültürel ve çevresel faktörler açısından olumlu ve olumsuz etkilendiği ve farklı kesimlerin yeniden inşa sürecinde ortaklaştığı noktaları tartışmaya çalışmaktadır.

2. Deprem öncesi yaşama dair anlatılar, hatırlananlar ve mitler: “Defne, cennet gibi bir yer”

Çalışmamızın bu bölümünde deprem sonrası beklentileri anlamak için deprem öncesi bölgede yaşayanlar gözünde Defne’nin nasıl bir yer olduğunu toplumsal, ekonomik, mekânsal ve yöneltimsel perspektiflerden anlamak istedik. Bunun için yönelttiğimiz soru “sizce Defne deprem öncesi nasıl bir yerdı” sorusu oldu. Hiç kuşkusuz böyle bir yıkımdan çıkmış bir halkın deprem öncesini sadece iyi özellikleri ile hatırlaması son derece insani bir durum. Ancak buna rağmen çalışmaya katılan çoğu kişi oldukça nesnel bir şekilde bize deprem öncesi sorunları da yansıttılar. Aşağıdaki genç bir katılımcının ifadesi deprem öncesi yaşamı nasıl da özlemle hatırladıklarını son derece gerçekçi biçimde özetliyor:

“Buna objektif cevaplar vermek şu an çok zor. Çünkü özlemle bir cevap vermek durumunda kalabiliriz. Veya tam olarak aklımızdaki gibi anımsıyor olmayabiliriz. Üstünden yedi ay geçti. Aslında uzun bir süre değil. Ne kadar uzun bir süre olmadığını da dışarıdan bakınca görebiliyoruz. Ama yine de o kadar kayıp ve anının silindiğini, o kadar insanın hayatımızdan çıkıp gittiğini yaşadık ki şu an eskiden olmayan otobüs, saat 9’da gelmeyen otobüs veya sıkıcı, baskıcı, tipik, biraz daha taşra yaşamı o kadar da üzücü gelmiyor. Her Türkiye’nin 81 ilinin 75’inde yaşanan sıkıntılar, belediyecilik sıkıntıları ve yamsal sıkıntılar vardı.”(Genç Odak Grubu’ndan bir erkek katılımcı)

2.1. Toplumsal/kültürel yaşama dair anlatılar: “Komşun açken tok yatmayacaksın”

Defne bölgesinde sosyo ekonomik açıdan çok farklı mahallelerde çok farklı insanlarla ve kurum temsilcileri ile görüşmeler yapıldı. Buna rağmen tüm görüşmelerde deprem öncesi yaşam hakkında ortaklaşılan en önemli noktalar bölgedeki çoklu kültürel ortamdaki insanların birbirine olan hoşgörüsü, saygısı ve toplumsal dayanışma oldu.

Sosyokültür olarak kültür kısmından bahsedeyim. Herkesin birbirine saygı duyduğu. Tabii kişisel çatışmalar her yerde oluyor ama genel olarak mezhepler, dinler, herkesin birbirine saygı duyduğu sevgi çerçevesinde olan bir yapıya sahiptik. Hepimiz birbirimizi bağrımıza basarak büyüdük. Hiçbir şekilde sen, ben, o diye ayrımı yapmıyorduk. (Defne’de yaşayan ve bölge insanına psikososyal destek veren ekipten kadın katılımcı)

...İnsanlara baktığım zaman ve Hatay Medeniyetler Şehri söylendiği zaman gerçekten anlamını bulan bir şehirdi çünkü hiç kimse kimsenin kimliğini sorgulamıyordu. Biz bir arada bu şekilde yaşadık yıllardır. Ve bu insanı duygulandırıyor. Yaşadığımız şeyler kolayca ... (ağlamaklı devam edemiyor) (Kadın Odak Grubu’ndan bir katılımcı).

Defne çoklu kültürel yapısı ve birlikte yaşama geleneği ile çok özgün bir yerleşim alanı. Farklı etnik kökenden, dinden ve kültürel geçmişten insanların bir arada barış içinde yaşadığı bir şehir olarak tanımlanıyor. Bu şehir, binlerce yıl boyunca bir mozaik gibi farklı unsurları bir araya getirerek zengin bir kültürel dokuya sahip olmuş. Bu çoklu kültürel yapı sadece bölgedeki insanların farklı dini ve etnik gruplara mensup olanlara karşı hoşgörülü ve saygılı bir tutum sergilemeleri olarak kalmıyor. Bölge (Defne ve Antakya) insanı asıl olarak birlikte yaşama kültürünü koruyorlar, birbirlerinin bayramlarını kutluyorlar, çeşitli etkinliklerde bir araya geliyorlar. Defne birlikte yaşam geleneği ile benzer şekilde mozaik yapılarını korumuş diğer yerlerden farklı çok özgün bir hale dönüşüyor.

Aynı yerden bulgur alıyor kadınlar bakkaldan. Aynı kasaptan et alıyoruz. Oturuyor Alevi kadın, Sünni kadın, Hristiyan kadın, Yahudi kadın. Bayram geliyor. Paskalya bayramı. İçli köfte yaparlar bizde. Oyarlar bulguru şey yaparlar. Onun yapış tekniğiyle onun yapış tekniğiyle hepsi bir tencerede pişer, beraber yemek yerler. İbadet ediş şeklimiz farklı. Bana ne? (Gayrimüslim cemaatten bir katılımcı)

Şimdi Antakya farklı bir, bilmiyorum Türkiye’de kaç şehirde, bütün ayrılık şey, şöyle söyleyeyim, farklılıkların bütün güzelliğiyle yaşandığı bir mekan olarak düşüneceğiz. Yani her etnik kökenden insanın, her dinden insanın, hepsi çünkü burada mevcut. Birbirleriyle barışık bir şekilde yaşadığı bir şehir. Bir aradaydılar, ibadethanelerden tutun şeylere kadar ve birbirlerinin değerlerini bilen ve saygı gösteren bir insan anlayışına sahip. Şimdi bunu tekrar kurabilecek miyiz? Kiliseyi de yapabilirsiniz, camiye de yapabilirsiniz. Ama onun cemaatini, insanını burada tutamazsanız bu eski şeyi hayata geçiremezsiniz. Sadece güzel bir mekanla kalır (Defne’de bir STK temsilcisi).

Biz beraber ortak yaşama kültürümüz yerimiz alınsa biz ölürüz bu şehirde. Anlatabildim mi? Bunu da işte hava atmak için de söylemiyorum. Dışarıdan akademisyen gelmişsiniz diye abartmıyorum. Biz böyleyiz arkadaş. Biz birbirimizin cenazesine gideriz, birbirimizin düğününe gideriz. İyi günde yemek götürürüz, kötü gününe yemek alırız, kabul ederiz...Biz burada ortak yaşamak arkadaş.. Ramazan ayı gelir. Biz böyle tepsi kebabı yaptırırız. Komşumuz oruçtur. Saygı duyarız. Korkmayız kimseden. Mardin’de de var. Hristiyanlık var. Antakya gibi değil ama. İstanbul’da da var. Mersin’de de var. Ama Antakya gibi yok (Gayrimüslim cemaatten bir katılımcı).

Önceden, depremde önce oğlum özel okuldaydı. Bursluydu. Burslu gidiyordu. Mesela Hristiyan arkadaşları vardı. Aynı sınıfta beraber okuyordu. Paskalya bayramında onlar kendi kültürlerinden bir şeyler getiriyordu. Biz, bizim bayramlarımızda, yeni yılda. Mesela onlar cadılar bayramını yapıyordu (Karyer Mahallesi’nden bir kadın katılımcı).

Bu ortak yaşam geleneği -ki kimi katılımcılar komün olarak tanımladı- öyle bir noktaya gelmiş ki Defne “komşun açken tok yatmayacaksın” geleneğinin en somut yaşanılan yerlerinden biri olmuş. Defne halkı iyi günlerinde ve kötü günlerinde birbirlerine destek oluyorlar, düğünlerde, cenazelerde ve diğer önemli günlerde bir araya gelerek dayanışma gösteriyorlar. Defne’de insanlar birbirlerine sıkı sıkıya bağlı ve komşuluk ilişkileri oldukça önemli bir rol oynuyor. Özellikle acil durumlarda, komşular hızla bir araya gelerek zarar görenlere yardım ediyor ve destek sağlıyorlar. Bu, toplumun birlik ve beraberlik duygusunu güçlendiriyor ve insanların birbirlerine olan güvenlerini artırıyor.

Bizim özümüzde var. Yani bizim dağıtım, yardım etmek, bizim yıllık mesela nereden baksan bizim alevi inancına göre yaparız. Yüz elli tane bayramımız vardır. Mesela Kürt kardeşlerimiz bir tane nevrüz yapar. Biz sekiz tane nevrüz yaparız. Ve hepsini adaklı yaparız ve hepsini dağıtımlı yaparız. Mesela bizim kültürümüzde zaten bu dağıtım var. Yani biz şunu söyleyebiliriz. Tamam biz belki aşırı şey gibi gözükmeyebiliriz de buranın halkı alevi bir toplum. Ve alevi toplum der ki mesela Hazreti Ali komşun açken senin tok yatman bir nevi günahıdır. Yani bizde o kültür zaten önceden vardı. Yani bu yeni, bu süreçte olan bir şey değil. Mesela bizim bu mahallede biz her yıl okula başladığımız (zaman) okula ayakkabı işte elbise alamayacak belirli kişiler vardır. Bunların ihtiyacı karşılanır ve kimin karşılandığını bunlar bilmezler. Birinin evi yanar veya iş yerinde bir sıkıntı olur. Böyle bir nevi veya ölüsü olur. Yedisinde bizde adak kesilir. Mevlüt’te adak yani illa kesim yapılır. İhtiyacı olan insanlara zaten biz yardım ediyorduk...Biz yılda mesela bir kere de tüm Hatay’ı davet edip biz şey yapıyorduk burada. Bir nevi büyük bir adak....Karyer Mahallesi’nin şöyle bir özelliği var. Eskiden beri hayatta ağalığa tabi olmayan iki mahalleden biri galiba. Yani herkes. Burada ağa sistemi vardı. Bizim burada komün yaşam önceden beri vardı. Çok eskiden beri. Onun için herkes biraz böyle bir aristokratlık var. Yani herkes[in] bir dik başlılığı var (Karyer Mahallesi’nden bir erkek katılımcı).

Şimdi Defne halkı birbirine çok bağlı. Herhangi birine bir zarar geldiği zaman hemen yanındaki komşuları gelir, sahiplenir, evine alır, yemeğini yedirir, elbisesini giydirir ve korur (Bir erkek katılımcı).

[Depremden] önce iyiydik, sıkıntı da yoktu. Kesinlikle yok. Herkesin işi vardı. İş olmazsa bile herkes yani komşusundan bile şey edebiliyordu yani insanlar. Geçinebiliyordu. Borç alabiliyordu, şey alabiliyordu. Dayanışma vardı (Yaşlılar Odak Grubu’ndan katılımcılar).

Kardeş gibi büyüdük. İşi gelirdi, ödemesi olurdu X ablanın. Ver para babama, al şu kadar. Bize altın gelirdi, paramız yetmez, altın alacağız müşteriler. Abla şu kadar para ver. Verirdik, akşam hesaplaşırdık. Deftere yazmazdı. Ne kadar borcum? Şu kadar al. O ne kadar borcum? Şu kadar al. Ortak yaşama kültürü (Gayrimüslim cemaatten bir katılımcı).

Bizim toplum çok bayram yapar, hayır işleri çok yapar. Hayır işlerinde genellikle de toplum bütünü, bütününe yaptıkları yemeklerden aşırı yaptığı ağırlıklı yemeklerden dağıtılır. Bunlar gündüştür neredeyse ve muhtaç insanlar, ihtiyaçlı insanlar genellikle de gider ve hiç kimse geri çevrilmez bu insanlar. Yani nasıl söyleyeyim? Kızılbaşlardaki lokma gibi. Kızılbaşlardaki lokma kültürü gibi her şeyi paylaşır. Onlar senede bir kere yaparlar. Bizde neredeyse ayın on günü olur bunlar. Yani bildiğimiz bir komün yaşamı değil belki ama (Eski Defne Belediye Meclis Üyesi).

Çünkü benim elime azıcık para geçtiğinde biz Antakya genel olarak böyle bir şehir. Hepsı değil ama. Komşusu açken tok yatmaz. Yolda birini gördü alır. Sofrası her zaman herkese, yabancılara açıktır. Paylaşımcı bir halk işte hak ettiğini almıyor (Genç Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Defne halkı, bilinçli bir toplum olarak, kendi kültürlerini korumak, başka kültürlerle saygılı olmak ve gelecek nesillere aktarmak için çaba göstermeyi barış içinde yaşamının bir yolu olarak seçmiş. Bu anlamda geçmişlerine ve köklerine sıkı sıkıya bağlılar. Şehrin tarihî ve kültürel mirasını korumak ve yaşatmanın ne kadar önemli olduğunu farkındalar. Bu korumanın da sadece fiziksel yapıların tekrar inşa edilmesinden ibaret olmadığını şehrin tarihi ve kültürel mirasını koruyanın asıl olarak insanlar olduğunu özellikle vurguluyorlar.

Şöyle bir şey vardı. Az önce dedik, şuraya dokunulmasın, burası şöyle. Ama şehir merkezi öyle değil. Herkes bir arada esnaf olarak. Herkes bir arada yaşıyor. Herkes birbirinin bayramını biliyor. Buna hürmet gösteriyor. Bu ama yüzlerce yılın yaşanmışlığı ve bunun insan hayatı içerisinde artık genlerle birlikte geldi. Çünkü çocuğundan görüyor. Bu güzelliği yaşamak, bunu ortamında idrak etmeyen algılaması, ne kıymetli bir şey olduğunu bilmesi çok kolay değil. Çok biricik bir deneyim. Tabi, Havrayı, kiliseyi, camiye elli metrede bir arada yaşatmak ve hepsinin cemaatinin olması, oraya gitmesi, bu güzelliğin yaşanması anlatılabilir bir şey değil. Hele Antakya'nın eski sokaklarının, caddelerinin, o hatıraların tarihe mal oluşu. Bilmiyorum, nasıl tekrar ayağa kaldırılır? Nasıl tekrar o şey oluşturulur? O kültürü kurabilir miyiz? Kurarız diye düşünüyorum. Çünkü kimse gitmedi. Burada herkes. Evet, bir kısım insanlar belki mecburiyetten gitti ama biz burada yaşamak istiyoruz, burada kalmak istiyoruz (Defne'de bir STK temsilcisi).

Şimdi bunu tekrar kurabilecek miyiz? Kiliseyi de yapabilirsiniz, camiye de yapabilirsiniz. Ama onun cemaatini, insanını burada tutamazsanız bu eski şeyi hayata geçiremezsiniz. Sadece güzel bir mekanla kalır (Defne'de bir STK temsilcisi).

Şimdi karşılaştırılır gibi değil ama o insanların işte bir arada yaşaması, o kültür ortamının, insanların hani hep böyle bir mozaikten söz edilir ama burayı en özel yapan şey aslında o yaşam kültürüydü. Biz hep ondan söz ediyoruz. Yani biz aslında yalnızca binaları fiziksel olarak kaybetmedik. O yaşam kültürü aslında kaybolmuş oldu. Biz o öncesinde de burayı özel yapan oydu (Defne'de bir STK temsilcisi).

[Defne] yani cennet şöyle cennetti. Onlar kültürel bir alanda bakıyorlar. Ve bunda da haklılar. Çünkü biz hep bunu konuşuyoruz. Toplantılarda da şu an bunu bile getiriyorum. Herkes işte şeyleri çekiyor. Kurtuluş Caddesi'ne gidiyor. Yıkılmış binaları çekiyor. Vah vah şehrimiz gitti. Antakya'yı asıl bitiren Antakyalıların şehri terk etmesi oldu. Çünkü bu şehrin kimliği o 3-5 tane 200 yıllık bina değildi. Antakyalılardı bu şehri Antakya yapan (STK temsilcisi).

Yaptığımız görüşmelerde bu bilinçli toplumu ortaya çıkaran önemli unsurlardan birinin de Defne ilçesinde eğitime verilen önem olduğunu anlıyoruz. Özellikle velilerin çocuklarının eğitimine büyük önem verdiği ve bu konuda bilinçli oldukları vurgulanıyor. Ayrıca öğretmenlerin özverili çalışmaları da eğitim kalitesinin artmasında etkili bir faktör olarak belirtiliyor. Sonuç olarak, Defne ilçesinin eğitim alanında başarılı bir performans sergilediği ve bu başarının ar-

kasında toplumun eğitime verdiği değer, özverili çalışmalar ve velilerin fedakarlıkları olduğu öne çıkıyor.

Mesela; Buranın halkı eğitime ciddi anlamda önem veren insanlardır. Bu da biraz da öteki kimliklerinden kaynaklı. Ekonomik olarak ayakta durma refleksiyle çocuklarını iyi üniversitelerde, iyi bölümlerde okutmak isterler ve bu eğitim alanına ciddi anlamda hani masraf dökülür burada (Defne ilçe parti temsilcisi).

Mutluyduk. Burada düzen şöyleydi. Dedim ya bir ara bir arkadaşımız sordu. Dedim ben biz eee kendi yaşamımıza önem veren bir toplumuz. Bir de eğitime önem veren bir toplumuz. Hatay'da tek ilçe eğitimde en çok eğitime düşkün ve eğitimi yüksek olan ben değil ama ben okumamışım çünkü. Eee eğitimi yüksek olan tek bölge. Tek ilçe. Şu anda Hatay'da da bunu Milli Eğitim de bilir. Ankara'da bilir herkes de. Burada öküzü satar çocuğunu okutur. Evini satar çocuğunu okutur (Mahalle muhtarı).

Yani eğitim seviyesi yüksek ve okuma potansiyeli hırslı çok yüksek bir ilçede olduğumuzu düşünüyorum. Bunu şehir dışına çıkınca daha fazla anladığımı düşünüyorum. Onun için kendi yağımızla kavrulup bu öz dinamiklerle koşulları zorlayarak her aile neredeyse çocuğunu dershaneye gönderir, özel hoca alır. Yani üniversite okuması için işte ne bileyim bir şeyini satar, çocuğuna yollar. Hani bu imkanlar burada devletin imkansızlığında yeterince destekleyememesinden kaynaklı çok aksamadı (Öğretmen Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Yani belki hani evet velilerimiz gerçekten çok eğitime çok önem veriyorlar. Ama bunun yanı sıra öğretmenlerin de çok özverili çalışmaları var. Yani hani bu anlamda da bence eğitimin başarısının yüksek olmasının nedenlerinden bir tanesi de bu diye düşünüyorum. Özellikle ilkokullarda hani ilkokulda çalıştığım için bunu çok rahat bir şekilde söyleyebiliyorum. Özverili bir şekilde çalışılması yani bu düşünün kaynaştırma öğrencisinden çok üstün yetenekli öğrencisine kadar birkaç gün önce bir öğrencimle karşılaştım. Kaynaştırma öğrencisiydi. Şu an özel eğitim öğretmenliğinde okuyor. Yani ama o çocuk için öğretmeni ne kadar fedakarca çalıştığını ve bu şekilde birçok arkadaşın özverili bir şekilde çalıştığını biliyorum. Yani bence bu da bir etken diye düşünüyorum (Öğretmen Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Defne ilçesinde eğitime verilen bu önem, bölgedeki iş fırsatları, kültürel değerler ve devletin ilgisizliği gibi faktörlerden etkilenmekte. Defne'deki toplum, kültürel ve sosyal değerlere önem veren bir yapıya sahip ve bu nedenle eğitim, bireylerin kendilerini geliştirmeleri ve toplumlarına daha fazla katkıda bulunmaları için önemli bir araç olarak görülüyor. Defne ilçesindeki insanlar, ayrıca iş fırsatlarına erişim açısından çocuklarını iyi üniversitelerde eğitim almaları için teşvik etmektedirler. Ancak görüşmelerden ayrıca devletin bölgeye yeterli desteği sağlamadığı ve hizmetlerde eşitsizlik yaşandığına dair şikayetler de dile getirilmiştir. Devletin eğitim alanındaki yetersiz katkıları, vatandaşların kendi imkanlarıyla çocuklarını eğitimde ileri götürmek için ek yükler altına girmelerine neden olmaktadır. Bu durum özellikle yereldeki okulların ve eğitim kurumlarının ihtiyaçlarının karşılanmasında zorluklar yaratmaktadır. Ailelerin çocuklarını iyi üniversitelerde okutmak için önemli maddi fedakarlıklar yapması gerekebilmektedir. Özellikle özel ders veya dersane gibi ek eğitim olanaklarının sağlanması için ekonomik olarak zorlanılmaktadır. Bu durum, yerel halkın eğitim gibi önemli alanda mecburen kendi çabalarıyla çözümler aramasına neden olmuş gözüküyor.

Bizim Defne'nin sanayisi, eğitimidir, işi eğitimidir, geleceği eğitimidir, her şeyi eğitimidir. Bu yüzden hani arkadaşın da söylediği gibi tek yatırımları da bu. Onları kurtarabilecek ki birçok alanda gerçekten ihmal edilen bir yer. Ki zaten Defne'yi oluştururken bile aslında bir siyasi fikirden ortaya çıktı. Hani belki farkında olmadan onlar iterken farklı bir şey yarattılar. Güzel bir şey yarattılar aslında bizim için tabii. Hani bu anlamda eğitim tek çıkar yoludur. Yatırım devletten gelmiyor, vatandaş kendi yatırımını yapıyor. Bu şekilde eğitim düzeliyor. Yoksa devletin katkılarıyla bu eğitim düzelmiyor. Hani Defne'nin eğitim bir numara olmasının nedeni vatandaşın küçük yaşta anasınıfından başlayan bu süreçte

bile veliler nasıl diyeyim yönlendirme anlamında bilinçliler. Nereye gideceklerini, nasıl araştıracaklarını bilen bir toplum. Bu anlamda eğitim daha iyi. Hani sebep budur (Öğretmenler Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Ha güzel olan tarafı ne? Başarı seviyesi olarak burası çok güzeldi. İnsanların eğitime verdiği önem sayesinde. O da neden kaynaklanmış? Sosyolojik olarak çok konuşuruz biz. Hani geçmişte insanlar burada çok fakirmiş. Bir söz vermişler kendilerine seksenlerde falan yurt dışına gitmişler. Oradan getirdikleri bütün para[yı] eğitime aktarmışlar. Ondan dolayı bir okuma oranı yüksek (Öğretmenler Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Okul konusunda şöyle bir sıkıntımız var. İlkokul sıkıntımız yok ama mesela lise sıkıntımız var. Gümüşgöze'de hemen bitiminde Samankaya mahallelerinde lise yok. Liseye en yakın Yeşilpınar ya da Harbiye'de ya da Antakya'ya gitmek zorunda kalıyorlardı. Harbiye'deki zaten yeni büyüdü. Küçüktü. Daha çok Antakya'ya gitmek zorunda kalıyorlardı. Son işte sıkıntı falan Harbiye'deki biraz büyüyünce yani yeniden inşa edilince kısmı olarak bir çözüm oldu. Ama Gümüşgöze'de daha en az lise yok. Yok lise yok. Sekiz on bin nüfuslu bir mahalle bu arada (Harbiye mahalle toplantısından bir erkek katılımcı).

Bizler işimizi bir şekilde çözeriz. Ama destekle çok daha ileriye taşınma şansımız olur tabii ki (Öğretmenler Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Tabi ki bu emeğin de bir karşılığı olmuş. Mesela bir Defne STK yöneticisi bölge halkını aydın, seküler, cumhuriyetçi, sosyal demokrat bir çerçevede tasvir ediyor:

Yani sosyal bir yapı, Defne'deki yapı dediğim gibi eğitim durumu yüksek, üniversite mezunu sayısı fazla, entelektüel yapıda insanların yoğun olduğu bir bölge. Dolayısıyla işte her türlü tiyatro gibi, sanat gibi etkinliklerin en çok takipçileri bu bölgeden çıkar. Mesela bir sanat etkinliği, tiyatro etkinliği geldiğinde en çok Defne'li insanlar hatırlar. Yani entelektüel yapıları yüksektir. Okuma düzeyi yüksektir. Kültürel anlamda açık insanlardır, yani böyle ufukları açıktır, bağnaz değildir. İletişimleri iyidir Defne'li insanların. Misafirperverdirler. Ama "öteki" gibi yaşarlar maalesef. Hep hizmetlerde falan ikinci ve üçüncü sınıfta kalıyor. Devletin bakış açısıyla, bölgeliklik anlamında ikinci ve üçüncü sınıfta kalıyor Defne. [İkinci sınıf] vatandaş gibi muamele görüyor (Defne'de bir STK temsilcisi).

Defne'de doğal olarak sosyal etkinliklere katılımın yüksek olduğu ve kültürel faaliyetlerin önemsendiği belirtiliyor. Sanat etkinlikleri, tiyatro gösterileri ve diğer sosyal etkinlikler bölge halkı tarafından ilgiyle takip ediliyor. İlçenin, deprem öncesinde sosyal yaşam açısından oldukça zengin bir yapıya sahip olduğunu anlıyoruz. İnsanlar, geleneksel olarak birlikte vakit geçirmek, birbirlerine destek olmak ve birlikte eğlenmekten hoşlanıyorlar. Özellikle, sosyal etkinliklerde bir araya gelmek ve birbirlerine misafirperverlik göstermek onlar için önemli. Bu, onların birlikte geçirdikleri zamanı ve birbirleriyle paylaştıkları anları önemsediklerini gösteriyor.

Depremden önce Hatay; memleketin nadir yerlerinden biri, on sekiz ilden daha nadir. Cennet gibi bir yerdi yani depremde önce. Depremde önce bizim herhangi bir sıkıntımız yok. Hiçbir sıkıntımız yok; ulaşımımız mevcut, yerlerimiz mevcut, internet kafeler mevcut, kafeler mevcut. Yani insanın bütün sosyal faaliyetlerini giderebilecek her şey mevcuttu (Turunçlu Hobi Bahçeleri çadırda kalan erkek belediye çalışanı).

Bizim kültürümüz zaten şu anda biliyorsunuz ki bizim var olan şu anda Defne kültürü biliyorsunuz bir Alevi kültürüne dayanan. Çoğunluğu Alevilerden oluşan bir ilçeyiz. Arap Alevisi diyoruz. Yani bayramlarını yapan, özellikle hemen hemen belki size derim 365 günün 300 günü bayramlarla geçen bir ilçeyiz (Mahalle muhtarı).

Şimdi öncesi Antakya çok ben genel olarak Antakya diyorum, dil alışkanlığı çok canlı bir şehirdi. Sosyal etkinlikleri olan, köylerde festivalleri olan sanatçılarımızın, yazarlarımızın çok uğradığı bir şehirdi. Sendikal çalışmaların yoğun olduğu, sosyal faaliyetlerin yoğun olduğu, insanların birbiriyle kaynaşmış olduğu bir şehirdi (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Burada mesela bir balkonda mangal yaktığın zaman karşı komşu da pazar o da mangal yakıyor. Çıkar-

tırsın, şeref edersin, içersin yani yanlış anlama ya da davet edersin. Paylaşırsın. E yani ya da komşuna işte gönder birkaç şiş dersin...Eskiden mesela en basitinden düşünün Hatay insanı şöyle bir şöyle Hatay insanı kahvaltıda ederken öğlen ne yiyeceğiz diyen insanlar. Yani kahvaltıda yemek yiyorsun. Normalde bu aykırı ya. Normalde mideye, tıbbı, her şeye aykırı. Mideni besliyorsun. Orada bir mutluluk hormonu salgılanıyor. Salgılanıyor yani. Ama o salgılanan mutluluk hormonu öğlen ne yiyeceğiz? Öğlen yemek yerken gene normalde o salgılanan mutluluk hormonu gene akşam ne yiyeceğiz? Yani akşam yemek yerken ya künefe mi yiyelim? Giden künefeye gidelim. Ya da işte saat geç oldu. Akşam yemeği dolu yemişsin düşün. Mangal yakmışsın. Belki her bir dört şiş, beş şiş yemiş. Ama gene harbiyeye gidelim, dürüm yiyelim. İki saat ikide. Ya da işte Saray Caddesi'nde işte et döneri. Öyle bir insanlarız yani yanlış anlamayın (Mahalle muhtarı)

Ya da [deprem öncesinde] burada mangallar yanıyor. Rakılar içiliyor. Önemli değil bizim için. Ama ne yazık ki işte hayat bitmiş (Karyer Mahallesi'nden Yaşlı Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı, içinde oturduğumuz parktan bahsediyor).

Böyle bir şeyimiz yok. İçmede üstümüze yok. Rakı içmede. Çünkü bizde haram değil. Fazlası haram. Kur'an'ı da bizden daha iyi okuyan varsa buyursun. Gerçek. Tecvidini bilmeyen insan zaten şey değil der. Kur'an'ın da bir tecvidi var. Kelimesi kelimesine. Yüz imamı getir burada otururuz onunla şey yaparım. Kur'an'ı bizden daha iyi okuyan yok. Öyle bir toplumuz. Bu toplumda eee ben bu toplumda da gurur duyuyorum. İstedüğümüzde birbirimizi çevirecek kadar devlet bile olabiliriz. Tabii ki biz o niyette değiliz ama burası çok mutluydu. Herkes kendi yaşantısını yaşıyordu. Devlet gelse de yanımıza olur, gelmezse de olur. Ha Türk bayrağını severiz biz. Başka kimseyi. Atatürk'ü severiz. Onlar bizim kırmızı çizgimizdir. Mutluluk vardı. Her hafta insanlar tatilini bilir. Tatil zamanı tatil, iş zamanı iş. Onu biliriz. Kimse hafta sonu mutlaka mangalı yanacak. Böyle bir yaşantımız vardı ama bir anda bütün her şey yok oldu. Yok olmasına rağmen onu da şey geçmeyeceğim. Dün hafta sonuydu. Çevliğe böyle bir uğrasydınız. Çevlik diye biliyorsunuz. Türkiye'de en uzun sahil bizde. Çevlik. Deniz Samandağ'da. Ta Arsuz'a kadar yönelen dört yola kadar bir sahil var. Milleti orada ne olduğunu görürsünüz. Nasıl yaşadığını görürsünüz. Adamın evinde ekmek bile yoksa arabasında son benzinini de kullansa gider temiz havasını orada alır. Bir Harbiyemiz var. Bir de Çevlik'imiz var. Bunlar Hatay, Antakya şeyine, ..falan herkes orada yani (Mahalle muhtarı).

Depremden önce Defne'de kadın olmanın ne anlama geldiğini anlamak için iki farklı kadın odak grubu görüşmesi yaptık. Bu görüşmelerde katılımcılarımız genel olarak Defne'de kadınların özgür, sosyal ve güvenli bir ortamda yaşadıklarını belirttiler. Buna göre deprem öncesinde kadınlar, sosyal olarak aktif bir yaşam sürdürmekte, birbirleriyle rahatlıkla iletişim kurmakta ve çeşitli etkinliklere katılmaktaydı. Defne'de kadınlar, kendi fikirlerini özgürce ifade edebilir, toplumsal hayata katılabilir ve kendilerini geliştirebiliyorlardı. Özellikle, kadınların eğitim almaları ve iş gücüne katılmaları desteklenmekteydi. Ancak, kadın olmanın getirdiği sorumluluklar da vardı. Kadınlar, aile içinde ve toplumda belirli rolleri üstlenirler, aynı zamanda eğitim almaya ve kendi yaşamlarını şekillendirmeye çalışırlardı.

Defne'de kadın olmak aslında Türkiye'de kadın olmak çok zor. Defne'de kadın olmak güzel. Nasıl güzel? Tabii ki yüzde yüz olmasa bile yüzde yetmiş, yüzde altmış civarında özgür toplumuz, anlayışlı bir toplumuz çok rahattık, çok sosyaldik. Ben kendi çevrem adına elbette ki istisnalar kaideyi bozmaz. Ama bizim erkeklerimiz yani eşlerimiz ya da beraber yürüdüğümüz yol arkadaşlarımız da bizimle beraber bizim fikirlerimizi soran insanlar. Defne birçok kültürü bir arada barındırdığı için özgürlükten yana hiçbir sıkıntımız yoktu. Sosyal hayatımız zaten çok çok güzeldi (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

...burada Antakya'da özellikle Defne bölgesinde, mesela diğer ilçelerin de sosyal olarak yaşadıkları, sosyalleştikleri bölgedir Defne aslında. Hiç unutmuyorum; bir tane arkadaşım [*bir kadın arkadaş*], yakın bir arkadaşım “gece evime gidiyorum. Kafede oturmak istediğimde Defne'ye geliyorum. İşte bir yerde tatlı yiyecekse, yemek istiyorsam Defne'ye geliyorum. Yemeğimi Defne'de yiyorum” demişti bana. Hakikaten Defne öyle bir bölge. Antakya'da oturuyordu...Gecenin bir yarısı bir kadın burada tek başına seyahat edebilir. Gençlerin çok rahat gezebildikleri, gece vakti evlerine tek başına gidip gelebildikleri, kız çocuklarının dahi gidip dolaşabildikleri bölge Defne. Defne insanı, sosyal aktivite alanlarının da yoğunlukta olduğu bölgeler, kafeler, oturma alanları, restoranların olduğu bölge de Defne (Defne'de yaşayan bir kadın katılımcı).

Antakya çok farklı bir şehirdir. Buranın yemesi de farklı, içmesi de farklı, insan ilişkileri de farklı. Herkes birbirine samimi davranır. İlk kez gördüğünde bile bir şey sorarsanız hemen yardımcı oluruz. İnsanlığı çok yüksek bir şehir. Arkadaşlık ilişkileri çok güzel bir şehirdi. Sosyal hayatı yüksek bir şehirdi. Akşam benim kızım 11-12'de bir eve gelir. 18 yaşında. Çünkü gönül rahatlığıyla yollarım. Başına bir şey gelmeyeceğinden eminim. Burası Antakya. Kadınlar için çok rahat. Güzellik şehri. Burada korkulmazdı (Defne'de yaşayan bir baba).

Yani mesela bizim buradaki insanlar içmeyi sever, gezmeyi sever, yemeği, tozmayı sever. Biraz daha böyle kendilerine göre özgürlüktür. Ama kendilerine göre. Nasıl özgürlük yani bizdeki mesela; Bir kadının içmesi, bir kadının tek başına çıkması dışarıda dans edebilmesi falan çok anormal bir şey değil (Defne parti ilçe temsilcisi).

Herkes orada birbirine alışmış. Herkesin kültür seviyesi birbirine yakın. Kimse kimseye, istersen gecenin bir vakti dışarı çık, istiyorsan mini etek giy, istiyorsan uzun şalvar giy, kimse sana dönüp de demez ki, sen kimsin? Niye böyle giyinmişsin? Demez. Ama mesela o mahalleden çık, atıyorum Antakya'nın Emek Mahallesi'ne git. Misal veriyorum. Orada askılı giyin, elbise giyin, herkes dönüp sana böyle bakar. Aradaki fark şu, burada başlıyor aslında (Defne'de yaşayan bir kadın katılımcı).

Bir kere bir kentin kadına bakış açısı onun kültürel yapısını ifade eder. Ben gece birde kendi köpeğimle üç kilometre gidip üç kilometre gelebiliyordum. Çevre yolu dahil olmak üzere, yürüyebiliyordum. Bu kadar da güvenli bir yerde yaşıyorduk biz (STK Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Yani benim yaşadığım toplumda, benim yaşadığım çevrede, mahallelerde kızımız okusun diye çabalıyoruz ve bize göre erkekten daha çok kız okumalı. Bizim benim yaşadığım mahallede öyle ve benim üç kızım var demiştim. Bizim çevrede herkes kızı okusun diye çabılıyor. Zaten toplumun kalkınması için bence kadına bakmak lazım. O toplumun kadına nasıl baktığına bakmak lazım. Nasıl kalkındırabiliriz memleketi (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı)?

Diğer yandan, sosyo kültürel olarak daha düşük gelir seviyesinde olan kadınların ülkenin genel sorunlarına da maruz kaldığını, bazı kadınların ekonomik zorluklarla mücadele etmek zorunda kaldığını ve aynı zamanda toplumsal cinsiyet normları ve beklentileriyle de başa çıkmak zorunda olduğunu anlıyoruz.

Şimdi arkadaşımın dediği gibi gerçekten sadece Türkiye'de değil, dünyada Türkiye'de Hatay'da gerçekten kadın olmak çok zor. Ama biz deprem öncesinde bu zorluğa rağmen güzel şeyler yapmaya çalışıyorduk. Yani kadın çalışmamız vardı benim kendi adıma. Şu anda da devam ediyor ama deprem öncesinde en azından hani bir sorunu tespit edip onun üzerine gidebiliyorduk. O kadını şiddetten uzaklaştırma yollarını arıyorduk. Mesela en basit günler depremden önce ... bir yerde çalışıyordum ve şöyle söyleyeyim ancak faturamı ödeyebileceğim bir işe girdim. Depremden sonra zaten orası yıkıldı. Şimdi orası da kalmadı. Ailemde zaten çalışan kimse yok. Benim hayatım zaten öncesinden de zordu. Ben mesela şu an 21 yaşındayım ama ben 10 yaşından beri büyümeye başlamışım yani. Kadın olmuştum. Öyle söyleyeyim size. Çünkü her zaman eşit bir şekilde şey olmuyor hayatımız. Şimdi bakıyorum benim bir şeyler yapmam gerekiyor diyorum ama ne yapacağım? Mesela sıfırdayım ama bir şey yapmam için sıfırdan yukarıda olmam gerekiyor. Mesela KOSGEB'e bakıyorum. Biliyorsunuz genç kadınlar için destekleri var. Ama sana diyor ki sen önce işini aç ben sonra sana yardım edeceğim. Ama ben o işi açmak için nereden parayı vereceğim? Mesela genel olarak deprem öncesinden dediğim kadını zaten çok fazla destekleyen kimse yok. Hani şey açısından destek parasal açıdan. Tabii. Mesela iş açacağım diyorsun. Ya boş ver ne işi zaten evlenip gideceksin kafasında herkes burada. Yani bir kız ergenliğe girdi mi zaten artık nişanlanma potansiyeli vardır burada. Yani çoğu hayat için öyledir şu an. Öncesinde de böyle. Tabii öncesinde de böyledir... Ben erken büyüdümünden kastım, ben zaten okulumu tamamladım ki şu an yükseltmeye de çalışıyorum. Yani iki yıllık bir bölüm bitirdim. Dört yıllığa yükseltmeye çalışıyorum. Bununla da mesela benim ablam ailenin ilk üniversite bitiren çocuğu. [Ancak genel olarak] kadınların desteklenmemesinden bahsettim. Ben de şöyle ailemde özel durumlar vardı. Ben okuyabilmem için şöyle çalışmak zorunda kaldım (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Sonuç olarak Defne sakinleri deprem öncesindeki hayatlarını çok mutlu ve huzurlu olarak anımsıyorlar ve aslında bunun da kıymetini o zaman da bildiklerini ifade ediyorlar.

Refah içinde yaşıyorduk. Aslında ben hep şunu söylüyordum. Allah'ım ne olur bu nimeti eksik etme (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

2.2. Mekana dair anlatılar: “Nereye gitsek kendimizi misafir gibi hissediyoruz.”

Defne ilçesinin mekan özellikleri ve bölgenin Antakya ile ilişkisi üzerine alıntılar, Defne'nin siyasi, kültürel ve sosyal açıdan kompleks bir yapıya sahip olduğunu ortaya koyuyor. Defne, Antakya'dan 2014 yılında ayrılarak yeni bir ilçe olarak kurulmuş. Bu ayrılık, hem Antakya'dan fiziksel hem de siyasi olarak bir ayrım yaratmış. Bölge sakinleri hâlâ kendilerini Antakya'nın bir parçası olarak görmekte ve bu ayrımı kabul etmekte güçlük çekmekte.

Tarihi Antakya Uzun Çarşısı, Eylül-2023, Demet Bolat

Tüm görüşmelerde Defne'nin ilçe olarak ayrılması, siyasi çıkarlar ve etnik yapı kimlik boyutlarının dikkate alınarak yapılmış bir karar olarak görülüyor. Bu kararın, seçimlerde oy dağılımını etkilemek amacıyla alındığı düşünülüyor. Bölge, ağırlıklı olarak Alevi nüfusuna sahip olup, bu durumun siyasi kararlar üzerinde belirleyici bir etken olduğu belirtiliyor. 2020 yılında yapılan bir çalışma (Duman, 2020) da aslında 2014 yılındaki bu suni bölünmenin AKP'li adayların 2014 ve 2019 yerel seçimlerinde Antakya belediye başkanlığını kazanmalarını sağladığını net bir şekilde göstermekte.

Defne çok özel bir memleket. Çok çok özel... Defne'yi Antakya'dan ayırdığınız zaman tek kanatla uçarsınız. Antakya ve Defne birbirine girmiş. Sınır olarak da kültür olarak da. Antakya'yı kazanmak için bütün Alevi yoğunluğunu bir kenara attılar. İskenderun'u kazanmak için aynı yöntemi uyguladılar. Ortaya böyle bir tablo çıktı (Defne'de bir STK temsilcisi).

Öncelikle şöyle söyleyeyim. Defne ilçemiz Antakya ilçesinden yeni ayrılmış. İki bin on dört yılında bazı siyasi çıkarlar gözetilerek bazı etnik yapı kimlik boyutları ayırt edilerek sınırları çizilen bir ilçemiz. Yani Antakya'dan soyutlaştırılmış bir ilçe. Her ne kadar Antakya'dan ayrılmayı kabul etmesek de ki artık ayrılmış olmanın da vermiş olduğu bir süreç başlamıştır bizim için (Defne siyasi parti temsilcisi).

....Yani Antakyalı. İnsan işte Defneli de diyemiyorsun. Bunlar Antakyalı çünkü. 10 yıl önce Antakyalı olan insanları Defne olarak ayırmak yaşayan insan olarak bana mantıklı gelmiyor (STK temsilcisi).

Şimdi aslında Defne diye bir ilçe yok. Antakya aslında burası. Bir tarihte siyasi mülahazalarla Antakya Belediye Başkanlığı seçimini rahat bir şekilde alabilmek adına dönemin iktidarı Defne diye bir ilçe ihdas etti. Bu ilçeyi ihdas ederken normalde coğrafi sınırlar, dağlar, nehirler gibi birtakım doğal sınırlar olması gerekirken çok enteresan bir şekilde ilçe ihdas etmenin teknik kurallarına aykırı olarak bir çizgi attılar. Defne diye bir ilçe yarattılar (Eski Belediye Meclis Üyesi).

Benim nüfusumda doğum Antakya diye geçer. Aynı yerde şu an Defne ilçesi diye yazıyor. Bakın doğum nüfusta doğum Antakya. Ama şu an nerelisin? Ama aynı yerdesiniz (Defne'de bir STK temsilcisi).

Çünkü yeni ihdas edilen bir ilçedir. Bizim Defne. Defne 2014 Büyükşehir'e geçişle birlikte, on tane belediyenin ilgasiyle ve onların alanına Defne ilçesini oluşturdular, kurdular. Defne ilçesinin kurulumu esprisini de söyleyeyim. Söyleyeyim mi? ...Toplulumun % 98'i Alevidir. Onu harita üzerinde çizdiler, Defne diye ihdas ettiler, dolayısıyla onlar çok rahat Antakya'yı sür git seçimleri belediyeyi kazansınlar, istediler. Biz onlara hiç sıkıntı yaratmadık. Çünkü Antakya'yı bir onlar alıyordu, bir biz alıyorduk... Bir de tamamen Arap Alevi toplumun yaşadığı alanları şeyden ayırdılar, Antakya'dan ayırdılar. Mesela burası Antakya'ya neresi? Desem, şu caddenin üst kısmı Antakya'dır. Şöyle, burası bu yol Çekmece'ye gidiyor, bu yol Çekmece'ye gidiyor. Şurayı ayırdılar, X abiler bu tarafta oturuyor, burası Antakya'ya ait. Aynı cadde de şu şu, bu cadde giden cadde, bu cadde alt kısmı, Defne. Şimdi bir bu, bir de Antakya'nın en bayındır mahalleleri, en bayındır mahallesi Sümerler mahallesi. Doğru mudur? Ne tarafta kaldı o? Karşıda. Sümerler mahallesi bir. İkincisi: Asi'nin bu yakasına gel, öbür diğer yakasına doğu yakasında Sümerler. Bu yakasına geldiğiniz zaman Akdeniz mahallesi var, Turunçlu mahallesi var. Sonra gel bu tarafa Armutlu mahallesi var, Elektrik mahallesi var. Bunlar en kadim mahalleleri Antakya'nın, bunlar Defne'ye. Çünkü nüfusun tamamı Alevidir. Arap Alevidir. Böyle bir ilçe işte (Eski Belediye Meclis Üyesi).

Bu şekilde suni olarak ayrılan Defne tabi ki aslında kendi kendine yetebilen bir ilçe olmaktan çok uzak. Defne kurulduğu zaman, ilçe olarak gerekli altyapı ve hizmetlere sahip olmadığı, bu durumun bölge için ciddi bir mücadele alanı olduğu ifade ediliyor. İlçenin ekonomik olarak canlanması ve altyapı hizmetlerinin sağlanması ne yazık ki deprem öncesinde de gerçekleşmiş durumda değil şimdi ise her şeye yeni baştan başlanması gerekiyor.

Tabi bu Defne ilçesinin bir kent merkezi, bir hastanesi, bir sanayi sitesi, en ilçe olabilmenin en temel şartları olan asgari şartları yoktu. Tabi ki bu noktada sıfırdan kurulan bir ilçenin ayağa kalkması, yenisinden ekonomik olarak canlanması, bu şartları ve standartları tekrar hayata geçirebilmesi bir zaman aldı (Eski Belediye Meclis Üyesi).

Alt yapısının %80'i tamamlanmıştı Hatay'ın. Kanalizasyonlar, arıtma tesisleri. Biz 2014 yılında büyükşehir olduğumuzda bir gecede kanunla büyükşehir olduk. Köylerimiz mahalle oldu. Altyapısı yok, yolu yok. Yahu Hatay'da iki tane arıtma tesisi yoktu (Eski Belediye Meclis Üyesi).

Burada hiçbir zaman altyapı olmadı. Ben 99 senesinden beri yaşıyorum burada. Şimdi olayı Defneye de indirgemeyi ben doğru bulmuyorum. Antakya, bütün baktığınızda yani Güney Hatay diyelim. Eciş bücüştü her zaman. Yani 99'da ben geldiğimde de kültürel şok yaşadım burada. Şehir yapılaşması açısından baktığınızda 2022-2023'de de durum aynıydı. Şimdi yapılaşmayı bilmiyor bu şehir. Ya da yanlış yönlendiriliyor. Bakın bugün çevre yolu yapıldı. Çevre yolu ne demektir? Akar trafik. Adı üzerinde çevreden dolanıp gideceğin destinasyona varmaya çalışırsın. Burada en fazla kitlenen yol şu an çevre yolu. Şimdi deprem öncesinde baktığınızda 10-15 yıl önce yapılaşması başlayan, 10 sene önce zeytinlik olan alanlarda şehirleşme yapıldı. En fazla trafik sıkışıklığı orada oluyordu. Yani bunu eski şehir, old city mantığıyla bakıp işin içinden çıkamıyorsunuz. Yeni New City'de de durum aynı. Yani yine trafik sıkışık. Yine altyapı sorunu var. Yine yağmur yağdığında her şey kitleniyor. Yine elektrik kesiliyor (STK temsilcisi).

Şimdi mesela, havaalanımız da 2009 yılında açıldı ama... ..depreme kadar 2-3 kez sıkıntı ve farklı sebeplerden dolayı devre dışı kaldı. Hemen hemen Türkiye'de tek otoban bağlantısı olmayan il merkezindesiniz şu an. İskenderun'dan buraya ulaşmak çok sorun (Defne'de bir STK temsilcisi).

Şimdi Defne ilk kurulduğu zaman nüfus dairesi yoktu, kaymakamlık yoktu, emniyet müdürlüğü yoktu, devlet hastanesi yeni yapıldı (Siyasi parti temsilcisi).

Defne sakinleri, bölgenin ayrı bir ilçe olarak tanımlanmasının ardından yaşanan kimlik ve aidiyet sorunlarına da dikkat çekiyor. Bu ayrım, bölge sakinlerinin sosyal ve kültürel kimliklerinin yanı sıra, bölgeye sunulan hizmetler açısından da önemli sonuçlar doğuruyor. Defne'nin Antakya'dan ayrılmasının ardından, Hatay Büyükşehir Belediyesi'nin ve merkezi hükümetin bölgeye sağladığı hizmetlerde azalma olduğu ve bölge ve bölge halkının ötekileştirildiği belirtiliyor. Bölge sakinleri, bu durumu siyasi ve mezhepsel nedenlere bağlıyor.

Şimdi deprem öncesinde böyle orta gelir grubuna yakın ve hem çiftçilik hem küçük esnaf hem de bir şekilde ekonomisini çeviren ve Türkiye ekonomisinde en fazla vergi veren on ilin arasında Hatay... En fazla vergiyi veren ama hiçbir şekilde verdiği verginin karşılığını alamayan bir kent idi. O zaman da öyleydi (STK Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Defne'nin ayrı bir özelliği var. Evet. Duymuşsunuzdur. Evet. Eee Antakya'ydı burası.Yalnız Antakya kalsaydı belediye tehlikeye girecekti açık konuşalım. Araplar, Aleviler. Onlara oy vermeyenler neredeyse hani şey çizer gibi böyle düz bir çizgi değil. Evet. Ayırır gibi ayırdılar, siz Defnesiniz dediler. Dolayısıyla Antakya Belediyesi'ni garantilediler. Aslında böyle. Dolayısıyla bu taraf saf Arap Alevi. Bizim aramıza girmeleri çok kolay değil. Ama hemen dibimize girmeleri çok kolay. Bakın mesela Armutlu'da beraber kalıyoruz. Oralarda bunlardan hiç kimse yoktu. Ama hemen öbür tarafta Cumhuriyet Mahallesi ya da diğer mahalleler doluydu. Bu taraf biraz zor... Ha çünkü bu taraf hani bir anlamda böyle olmak zorunda aslında. Yani çünkü ben kendim bildim bileli bize bir hani bizim bir dışlandıırışlığımız var diyeyim. Aslında tam öyle olmasa da her zaman destek yoktu zaten. Yani sadece depremden sonra değil, depremden önce de yoktu (Harbiye Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Şimdi burada biz çok iyiydik. Defne bir ilçe oldu. İki bin on dörtte ilçe oldu. Biz Antakyalıyız aslında. Hatta bana sen Defne'lisin dediğin zaman bazen şey oluyorum. Aniden uyanıyorsun sabahleyin. Seni ayırmışlar, Defne'li yapmışlar. Defne'li niye yapıldık? Defne'li oy potansiyeli büyük olan bir yer. Seçim şeyi iktidarın seçim bölgesi şeyinde burada bir şeylik var. Tek tarafa verilen bir oy var. Ayırdıklarında sen kendi yağıyla kavrul diye ayırdılar (Mahalle muhtarı).

Yani yıllardır ihmal edilmiş bir kent. Altyapı bakımından, hani işte ülke ekonomisine katkı bakımından hep söylenir "İlk ondayız", vergi vermede. Ama gerçekten de altyapı ya da daha işte üretime dayalı bir sanayinin geliştirilmemesi. Eee buranın kasıtlı olduğuna hani bu politikanın kasıtlı olduğunu inanıyorum. Başka şehirlere gittiğimizde en az buranın ekonomik ve altyapı bakımından otuz, kırk yıl belki elli yıl geride bırakıldığını düşünüyorum (Öğretmenler Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Defne'yi hep ötekileştirdiler zaten. Önceden Antakya'ya bağlıydı. Sonradan ayırdılar Defne diye. Defne olduktan sonra zaten artık burası hiçbir şekilde hizmet görmemeye başladı (Asi Yaşam Merkezi Yerleşkesi'nden bir kadın katılımcı).

Bütün sorunlarına rağmen bölge halkı Defne denilen mekanla arasında çok özel bir ilişki kurmuş gözüküyor. Defne halkının coğrafik olarak mekanla kurduğu bu ilişki, sadece ekonomik kaygıların ötesinde, kültürel, tarihsel ve varoluşsal boyutları kapsayan derin ve karmaşık bir yapıya işaret ediyor. Bu bağ, halkın kimliğini, topluluk içindeki ilişkilerini ve yaşam biçimini şekillendiren temel bir unsuru oluşturuyor. Defne, köyleri ve merkezleriyle birlikte büyük bir mahalle olarak tanımlanıyor. Burada yaşayan insanlar arasında, ekonomik durumları ne olursa olsun birbirleriyle güçlü bağlar var. Bölgenin hala kırsal alanlarının varlığı insanların hem kentli hem de köylü hayatı yaşayabilmesine olanak tanıyan bir yapıyı ifade ediyor. Kendi köyleri ve mahalleleri, Defneliler için sadece yaşam alanları değil, aynı zamanda birer topluluk merkezi olarak da önem taşıyor. Bu yerler, insanların birbiriyle organik bağlar kurduğu, destek ve dayanışma hissettiği yerler olarak değerli. Defne halkı için, coğrafyayla kurulan bağ, sadece ekonomik veya fiziksel bir mesele değil, aynı zamanda varoluşsal bir mesele.

Bu bağı koparılması, köklerinden tamamen kopmak ve kimliksizleşmek anlamına geliyor. Tarlaların ve çevrenin isimlendirilmesi, halkın coğrafya ile kurduğu ilişkinin bir yansıması olarak görülebilir. Bu isimlendirme, bölgenin tarihine ve kültürüne dair bilgileri barındırıyor ve insanların topraklarıyla kurduğu derin kişisel bağı ifade ediyor.

Hani Defne'yi şöyle tanımlayabiliriz. Köyleri ve merkezleriyle birlikte büyük bir mahalle. Hani kültürel olarak birbiriyle organik bağı olan, bütün köyleri diğer köylerle, merkezli bir şey, köylerle bağlantısı olan büyük bir mahalle olarak düşünebiliriz (Öğretmen Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Ben arkadaşın bıraktığı yerden şöyle bir ekleme yapabilirim. Büyük şehirlerde hani insanlar atomize oldu, daha fazla dağıldı ve işte ekonomik kaygılar vesaire. Yani burada hani insanların ekonomik durumu diğer şehirlere göre belki çok daha iyi. Ama buna rağmen atomize olma durumu az. Halen bağları var. Arkadaşın söylemeye çalıştığı şey. Hani bir insanın merkezde işi olsa bile köylerle ya da mesela yani uç yerlerle halen bağlantısı var. Halen o lüksü yaşayabiliyor. Hem kentli hem köylü hayatı yaşayabiliyor ya da bağları olabiliyor. Hani benim köyüm yoktu ama arkadaşlarımdan köyü var. Biz orada gidip gerçekten kısmen de olsa o duyguyu yaşayabiliyorduk. O paylaşımı yaşayabildim (Öğretmen Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

...Arap Aleviler bunlardan bir tanesi. Az önce saydığım bayramları ve diğer şeyleri, ayrıntılarına girersem, sınıflı toplumla hiç uyuşmayan şeyler, ritüeller bunlar. Bunların üzerinden bir komünal gelenek. Aslında asimile olmuş durumda. Sınıflı toplum sistem bunları çözmüş büyük oranda. Dili asimile olmuş büyük oranda, başka şeyler asimile olmuş. Kala kala elinde en güçlü bağı coğrafyası kalmış durumda. Coğrafyasıyla kurduğu başka bir bağ vardır. Antakyalıların Antakya'yla ilgili yaklaşımları farklıdır diğer şehirlerden. Bu kaba bir memleket sevgisi değildir sadece. Coğrafyayla kurduğu bir organik bağ var. Örnek vereyim size komik gelecek belki. Şu an bulunduğunuz köydeki bütün tarlaların isimleri var biliyor musunuz? Bütün tarlaların adları vardır. Mülkiyet değişir. Başkası satın almıştır. Adı olan tarla yaklaşık 100 dönümlük bir tanedir. Bölünmüştür. Orada şu an 20 tane ayrı mülkiyet var. Fark etmez değişmez. Ama 100 yıldır onun adı aynıdır. İsim verilmiştir bütün tarlalara (Dikmece Köyü'nden bir erkek katılımcı).

Şimdi benim için. Bak ben, 72 senedir yani doğma büyüme bu mahallenin. Harbiye mahallesinin Karyer mahallesi. Ben doğma büyüme buradayım. Ben buradaki yaşantımı dünyanın hiçbir yerine değiştirmem. Ben çok mutluyum, çok huzurluyum, hala huzurluyum. Yani ben yarından umutluyum. Umudumu kaybetmedim. Ne olursa olsun ben bu toprağı bırakmayacağım. Ben burada huzurluyum, mutluyum. Evet deprem oldu, malımı aldı ama çok şükür. Ben yani eğer bir gün yaşarsam o yüz, yani iyi gün de yaşarsam ben bu toprağı bırakmayayım. Çocuk çocuğumla mutluyum. Allah'a şükürler olsun (Karyer Mahallesi'nden bir katılımcı).

Yaşam alanına daha mikro düzeyde baktığımızda ise mesela Antakya Çarşısı'nın, Defneliler için sadece alışveriş yapılan bir yer olmanın ötesinde, sosyal etkileşim ve stres atma imkanı sunan bir alan olarak önem taşıdığını görüyoruz. Saray Caddesi gibi belirli cadde ve mekanlar, Defneliler için sosyal buluşma noktaları olarak değerli. Bu alanlar, insanların bir araya gelip vakit geçirdiği, kafa dağıttığı ve topluluk olarak birlikte olma hissini yaşadıkları yerler olarak öne çıkıyor. Deprem sonrasında bu mekanların yıkılması veya erişilemez hale gelmesi, Defnelilerin sosyal yaşamı, gündelik rutinleri ve topluluk olarak birliktelik hissi üzerinde büyük etkiler yaratmış. Bu durum, insanların mekanlara yalnızca fiziksel yerler olarak değil, aynı zamanda sosyal ilişkiler, anılar ve kimlikler için önemli simgeler olarak bağlandıklarını gösteriyor. Bu mekanların kaybı veya değişimi, topluluk üyeleri için sadece fiziksel bir kayıp değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir kayıp olarak da hissediliyor.

Örnek veriyorum. İlk günlerde hiçbir şey oturmamış için çocuklarımızı kendi araçlarımızla okula getirmek durumunda kaldık. Geliyoruz Antakya'ya. Tabii biz köylerdeyiz, mahallelerdeyiz. Uzak, bayağı bir mesafe var. Gidecek yerimiz yok. Daha önce geldiğimiz zaman bir akrabamıza zaman

kaybetmek için bir kahveye giderdik. Ya da işte Saray Caddesi'nde gidip çarşıda bir tur atardık. Çocuk okuldan çıkana kadar gerekirse onu alıp gelirdim (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Çarşımız yok ki. Bir şey kalmadı. Çarşı yok. Yok. Zaten gidip biraz stres atıyorduk (Yeşilpınar Mahallesi Kadın Odak Grubu Kadınları).

[Şehir merkezine] kadın erkek hepimiz gidiyorduk. Yani sıkıntı olmuyordu. Çarşı sadece bir çarşı turu yapmak için bile hepimiz gidiyorduk. Sadece. Yani mağdur kaldık derler ya her şeyden mağdur kaldık. Yakından sonra gidilecek hiçbir yer yok. Kafa dağıtmak isteyip de gidebileceğiniz hiçbir yer yok (Harbiye Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Haftada bir ben çarşıya iniyordum. Şimdi Saray Caddesi'ni çok özledim. Oraya giderdim (Harbiye Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Antakya'da zaman geçirmekten, hani memnunuz ve zorluklarını bu kadar görmüyorduk ki şimdi depremden sonra artık sürekli kıyaslama yapmaya başladık. Keşke şu an o haliyle olsaydı diyoruz. Hani artık insan elindekilerin değerini kaybettikten sonra anlar. Anlar ya. Biz de şu an o durumdayız yani (Harbiye Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Dikkat ederseniz, Twitter da gezerken, "Hatay döneri Türkiye'yi istila etti", aslında Hatay'lılar Türkiye'nin dört bir yanına dağıldı. Orada kendilerini kültürlerinden uzak hissediyorlar. Yemek kültüründen uzak hissediyorlar. Dostluk kültüründen. Mesela eskiden Saray Caddesi'nde yürüdüğümüz zaman herkes sizi zorla oturtur, kahve içirir, sohbet eder. Kültür sohbetleri olur. Çok güzel bir ortamdı (Eski Belediye Meclis Üyesi).

Gerçekten burada yaşayanların aidiyet duygusunun cennet olarak tanımladığı bir yerdi. Çünkü şimdi buradan o kadar göç eden insanlar farklı şehirlerde düşünün fiziksel koşullarının çok daha iyi olduğu ortamlarda bile yaşayamıyorlar. Öyle bir aidiyet duygusu, biraz tabii yerellik, yerelliğin vermiş olduğu sıcaklık. Yani bir restorana gittiğinizde burada böyle bol bol durur yemekler, garsonuyla sohbet ederseniz, köşe başı ya öyle bir şeyi var. Hem evrensel değerlerin, insani değerlerin aslında çok ön planda olduğu (Defne'de yaşayan bir kadın katılımcı).

Hani buna dönük bir çalışma yapılabilir. Biz diğer şehirlerden çok daha fazla vergi veriyoruz, çok daha fazla yurt dışında çalışan insanlarımız var. Arkadaşlar demin söyledi; Türkiye'de zamanında üniversite sınavlarında ilk üçe giren bir il idik ama hep bütün bunlar göz ardı edildi. Buranın potansiyelleri, dinamikleri çok güçlü, etkileşimi çok güçlü. Onun için nereye gitsek kendimizi misafir gibi hissediyoruz (Öğretmenler Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Özetle, Defne ilçesinin mekan özellikleri, bölgenin Antakya ile olan derin tarihi ve kültürel bağları, siyasi kararların etkileri ve sosyo-kültürel yapısı üzerinden değerlendirildiğinde, Defne'nin hem zengin bir kültürel mirasa sahip olduğu hem de mevcut siyasi ve sosyal dinamiklerden kaynaklanan zorluklarla karşı karşıya olduğu görülüyor.

2.3. Ekonomik yaşama dair anlatılar: "Ya öğretmen olacaksın, ya hemşire olacaksın, ya doktor."

Deprem öncesi Defne'de ekonomik yaşam, yerel halkın çeşitli ekonomik faaliyetlerle geçimini sağladığı bir yapıya sahipti. İnsanlar genellikle tarım, küçük ölçekli ticaret, aile işletmeleri ve yurtdışında çalışarak gelir elde ediyorlardı. Yurtdışında, özellikle Orta Doğu ülkelerinde çalışan Defneliler, kazandıkları paraları Antakya ve çevresine aktararak hem kendi geçimlerini sağlıyor hem de yerel ekonomiye katkıda bulunuyorlardı. Defne bölgesi, narenciye üretimi ve ihracatı, tır şoförlüğü ve lojistik gibi alanlarda önemli bir yer tutuyordu. Ayrıca, yüksek eğitim seviyesine sahip insanlar, Defne dışındaki sanayi sitesi ve organize sanayi bölgelerinde (An-

takya vb.) önemli roller üstlenmekteydi. Daha düşük eğitim seviyesine sahip olanlar ise kırsal kesimde tarım, hayvancılık, dokumacılık gibi işlerle uğraşmaktaydılar.

Şimdi Defne dediğiniz zaman çoğu insan yurt dışı yani her evden yurt dışında yaşayan bir ya da iki kişi vardır. Uzun sürede yurt dışında oldukları için genelde Orta Doğu'da çalışıyorlar. Onların Antakya'ya aktardığı paralarla muhtemelen burada da insanlar işyeri sahibidir. Şu anda Antakya'da Uzun Çarşı dediğimiz yer ve ona benzer birçok kurumun içerisine girdiğiniz zaman birçok kişinin Defneli olduğunu görebilirsiniz. İşveren anlamında. Dünyanın Türkiye'nin en büyük ikinci tır filosu Antakya'ya ait Defne'ye ait yine tır şirketleri olarak narenciyede de çok iyiyiz. Yurt dışına narenciye sevkiyatımız var (Siyasi parti temsilcisi).

Okuma oranı bir kere yüksektir Defnenin. Bir bölümü şehir dışına gider yerleşir. Şey de çok yaygındır. Ailelerde baba Suudi Arabistan'a gider. Büyükanne ve büyükbaba ile eşini bırakır çocuklarla beraber. Arabistan'da çalışma çok yaygın. Oradan gelen paralar var. Tarım yaygın. Sanayi zaten yok. Geneli küçük esnaf. Ve şeydir. Ticari olarak güçlüdür kültür. Ticaret kültürü güçlüdür. İhracat, ithalat onlarda varlardı. Lojistikte varlardı (STK temsilcisi).

...Yani yurt dışında çalışan birçok insan var. Suudi Arabistan'dan tutun Almanya kadar her aileden bir kişi var. Yani oradan aslında bir döviz aktarımı var. Bununla beraber uluslararası taşımacılık çok önemli bir şeydi. Hayvancılığı sayamayız. O potansiyele girmez ama tarım önemli bir şeydi, narenciyeden tutun birçok anlamda maydanozu diyebilirsiniz vs. Çok önemli gelir kalemleriydi. Sanayimiz düşündüğünüzde çok daha böyle gelişmiş bir sanayimiz yok aslında (STK temsilcisi).

Ama Hataylı'nın tek şeyi burada babalarımız, amcalarımız neyse genelde şofördür. Ve Türkiye taşımacılığın çoğu da Antakya üyesi olarak. Yani şoförlerin çoğu da buradandır. Ya otobüs şoförü ya kamyon ya tur şoförü ya da yurt dışında. Burada Arabistan ağırlıklı. Benim babam da amcam da diğer tüm amcalarım da. Babam 16-17 sene çalıştı. Amcam 12 sene diğer amcam 16 sene çalıştı. İnsanları çalıştıracak fabrikaların da kurulması lazımdı bölgeye (Dikmece Köyü'nden bir erkek katılımcı).

Yani aslında buradaki Arapların özellikle Arap Alevilerin burayla madde olarak bir bağının olduğunu düşünmüyorum ben. Geneli Orta Doğu'da işte Arabistan'da ve diğer ülkelerde keza Rusya Balkanlar'da çalışan insanlar yani çoğu aslında göçmen işçilik yapıyor yurt dışında. Buradan geçimini sağlamıyor. Buraya gelen paranın çoğu ya Orta Doğu'dan. Arabistan'dandır ya da Rusya Balkanlar tarafından işlerini kurmuş ticaretle uğraşan insanlar tarafından buraya gelir (Siyasi parti temsilcisi).

...Çünkü buranın ekonomik olarak en önemli işlevi ihracattır ve Arap ülkelerinde... Orta Doğu'ya açılan kapı Suriye üzerinden geçiyordu. Ve bu bölgenin bütün Orta Doğu'da Arapça bilmesinin de etkisiyle her ailenin bir ferdi herhangi bir ülkede yaşıyordu. Dolayısıyla o Suriye Savaşı'yla beraber buranın Orta Doğu'ya açılan kapısı kapandı. Türkiye'nin en büyük taşıma filosu burada (STK temsilcisi).

Şimdi buranın özelliği, meyve sebze ihracatında Türkiye'nin önde gelen ilk ili idi. Daha sonra Karadeniz'de Rusya'yla deniz taşıması ile bir anlaşmasıyla, Karadeniz'den tüccarlar kaptılar. Meyve sebze üreticilerimizin durumu çok çok iyi. Türkiye'nin her tarafında çalışıyorlar. Her tarafından Doğu Avrupa'ya, Avrupa'ya, Rusya'ya, Orta Doğu'ya mal sevkiyatı yaptılar. Bu ciddi bir sektör. Buna paralel olarak da önce gelişen taşımacılığımız daha sonra Türkiye'nin tüm firmalarına hizmet eder hale geldi. Soğutucu araçlarla yapılan taşımalarda Türkiye'de bir ara ilk sıralardaydı. Sonra zannederim Mersin derken bizi geçti (STK temsilcisi).

Tabii şimdi sadece inzivaya çekilme alanı olarak ama buradaki insanların birçoğu üreten insanlar. Eğitim seviyesi yüksek insanlar. Üniversite mezun sayısı çok fazla ve bu insanlar ticareti elinde tutan insanlar aslında. Sanayi sitesi, Organize Sanayi Bölgesi ve civarında epey Defne'li insan var. Yani üreten, yatırım yapan. Mesela Hatboru'dan [Metal sanayinde faaliyet gösteren yerli bir firma] örnek alalım. Hatboru, Organize Sanayi Bölgesi'nin en büyük üç kuruluşundan biri. Sahibi Defne'de oturuyor mesela. Akşam yatmaya buraya geliyorlar. Mesela Organize Sanayi Bölgesi Başkanı Tahsin Kavali, Akdeniz Entegre, kırk küsur ülkeye ihracat yapıyor (STK temsilcisi, Eski Belediye Meclis Üyesi). Ama çok aşırı gelişmiş bir ilçe değildi. Çünkü kırsal bir ilçe. Yani bir merkez bölümü var. Daha böyle yaşam alanı. Üretim falan yok (STK temsilcisi).

Hatay mutfağı, Eylül-2023, Sema Bayraktar

Defne'nin bir başka geçim kaynağı ise gastronomi. Ancak deprem öncesinde bu konudaki avantajın kaybedilmeye başlandığı ve gastronomi turizminin Antakya'ya kaydığı ifade ediliyor:

Mesela diğer bir gelir kaynağı gastronomiydi aslında. Yemek kültürü, restoranları, mevcut tarihi güzellikleriyle ciddi bir turizm ayağı vardı aslında. Bundan sonra nasıl şekillenir o da yıllar alacak gibi görünüyor. Yani burada ekonomiyi döndürmek çok kolay olmayacak (STK temsilcisi).
[Alkol kontrolü gibi baskılarla [gastronomi turizmi merkeze kaymaya başladı] (belediye çalışanı).

Defneyi öldürenlerden biri bu [yeme-içme] turizminin Antakya'ya kaymasıdır. Çünkü normalde bu yeme içme kültürünün insanların hafta sonu mesire yerinde ve restoranda yemek yediği işte meze tükettiği yer Harbiye'ydi. Defneydi. Eski Antakya'ya iş taşınınca meze ustaları vs. Harbiye'den Antakya'daki restoranlara kaymaya başladılar. Defne'deki restoranlar da süreçte kendilerini yenilemeyince 30 yıldır aynı porselen tabakla hizmet verdikleri için buna da yenildiler. Ve Harbiye çok popüler bir yerken popülaritesini kaybetti (STK temsilcisi).

Evet ama şöyle söyleyeyim alevi nüfus ama daha çok Defnede yaşıyor. Gastronomi kültürü Defne'de. Harbiye'deydi. Son zamanlarda tarihi bölgede Kurtuluş Caddesi içindeki eski yapıların restorasyonu beraber oraya transfer edilmeye başlandı. Yani mesela daha önceden siz bir yemek yiyeceğiniz zaman Defne'de Harbiye'ye gelirdiniz (STK temsilcisi).

Yukarıda bahsedildiği üzere göçmen işçilik Defne için çok önemli bir gelir kapısı. Ancak görüşmelerde Suriye ile olan ilişkinin sadece göçmen işçilik ile sınırlı kalmadığını anlıyoruz. 2002'den itibaren, Suriye ile ilişkilerin iyileşmesi ve vizelerin kaldırılması sayesinde bölgeden ihracat artmış, sosyal canlılık gelişmiş, eski Antakya evlerinin restorasyonu ve çevre mahalle-

lerdeki kahvaltı alanları, restoranlar, kır bahçeleri gibi turistik faaliyetler gelişmiş. Bu dönemde, özellikle Halep'e yapılan günübirlik seyahatler ile Suriye'den Türkiye'ye yapılan alışveriş ve ticari faaliyetler artmış. Ancak 2012'de başlayan Suriye iç savaşı ve sonrasında bölgeye Suriyeli göçmenlerin akın etmesi, Hatay'ın güvenli olmayan bir bölge olarak algılanmasına, ihracatın durmasına ve turizmdeki canlılığın azalmasına neden olmuş. Avrupa ve Amerika'dan gelen ziyaretçilere bölgeye gitmemeleri tavsiye edilmiş, bölgedeki sosyal ve ekonomik canlılık önemli ölçüde azalmış. Bu durum, Hatay'ın Suriye ile olan yakınlaşmasının getirdiği pozitif etkilerin, iç savaş ve sonrasında ortadan kalkmasına neden olmuş ve ekonomide ciddi bir bozulma yaşanmıştır. Bu anlamda göçmen işçilik ekonomik olarak gelir kapısı olmaya devam ederek bölge halkının bir anlamda güvencesi olmuştur.

Şöyle şimdi buradaki bütün ihracat aslında şuradaki sınır kapılarından yapılıyordu. Birinci sınır kapısı Reyhanlı'ydı. İkincisi; Yayladağı'ydı. Yayladağı zaten hemen Defne'nin üstünde olan bir bölge ve Suriye buradan çok yakın. Burada üretilen bir sürü ürün Suriye kapısından diğer Arap ülkelerine açılıyordu. Arabistan'a kadar gidiyordu. Savaşın sonra öyle bir imkanı kalmadı buradaki insanların. Yani sınır kapandı. Ne gidip gelebiliyorlardı artık ne de buradaki ürünleri orada pazarlayabiliyordu. Bu yüzden burayı çok etkiledi. Çok fazla etkiledi. Yani birinci gelir kaynağı savaştan önce buradakilerin ilk konuşmamla da bahsettim; Orta Doğu ve Arap ülkeleriydi. Burada üretilen sebze meyveler orada ihraç ediliyordu. Savaşın sonra haliyle buradaki bu ekonomi tamamen bitmiş oldu (Siyasi parti temsilcisi).

Deprem öncesi çarklar dönüyordu. Şöyle veya böyle. Mesela bu Orta Doğu'daki krizle birlikte birtakım sıkıntılar yaşadık bu Suriye Savaşı ile birlikte. Öncesinde zaten olağanüstü bir iklime bürünmüştü Hatay, Suriye ile birlikte. Olağanüstü bir iletişim, etkileşim vardı ekonomik anlamda, turizm ve ticaretle. Tabi Suriye Savaşı ile birlikte de durulmuştu ama yine bir toparlanma seviyesine gelmişti depreme kadar. Tabi ülkenin de çeşitli ekonomik şartları ortada, biliyoruz hepsini. Ülke genelindeki zorluklarla burada da karşılaşşıyorduk biz deprem öncesi (STK temsilcisi).

...Ekonomik çöküntümüz şöyle başladı. Bizim burada ekonominin güçlü ve en çok vergi ödediğimiz dönemlerde devlete vergi ödendiği dönemde savaş çıktı. Kapılar kapandı bu sefer. Bohaçılar, çantacılar gidiyordu, geliyordu, Suriye ile aramız çok çok iyiydi. Suriyelilerin yani burada ikametleri yoktu ama Suriyeliler de bize gidip geliyordu. Onların da orada ekonomisi yükseliyordu. Bizim de burada ekonomimiz daha güçlüydü. İnsanlar işsiz kalmıyordu. Bir araba alıyordun. Sabahleyin gidiyordun. Çıkıyordun Suriye hudutlarına. Oradan birkaç kilo şeker, birkaç kilo şey getirsin. Çay falan getirsen burada bir toptancıya verdiğin zaman burada Halep Çarşı'mız vardı bizim. Halep Çarşı'mız meşhur aynı Kilis gibi. Ne oldu? Burada satıyorsun, geri gidiyorsun. Mazotunu zaten oradan buradan daha ucuza getiriyorsun. Depon dolu kalıyor. Bir de üzerine karın oldu mu? Yaşantın işte yaşantın daha güzel oluyor. Şimdi o da yok (Mahalle muhtarı).

Türkiye'nin en büyük taşıma filosu burada. Türkiye'nin en büyük seyahat filosu burada. Onlar resmen göçtü. Çünkü bütün Orta Doğu'ya ihracat buradaki tır filolarıyla yapılıyordu. Dönem dönem burada öncesinde o filoların hepsi iflas etti, şey yapamadı, yani bir süre Mersin üzerinden limanla işte gemiler aracılığıyla taşımacılık falan yapmayı denediler. Orada da sorunlar oldu. Ve tamamen o tır filosu falan birçok büyük firma vardı burada. Hepsinin zaman içinde üç beş yıl içinde kapanmasıyla falan iflasiyla sonuçlandı. Türkiye'nin en büyük mesela otobüs firması buradaydı. Bakın Türkiye'nin diyorum. Has firması. Has firması bütün Orta Doğu'ya sevkiyat yapıyordu burada. Arabistan'ın kendi içindeki bütün ulaşım ağını özellikle haç döneminde kendisi yapıyordu. Bu kadar büyük bir firmaydı. Şu an neredeyse esamesi okunmayacak duruma geldi on yılda (STK temsilcisi).

...Yani şimdi ekonomik olarak ihracatla beraber buraya döviz girdisi de yok oldu çünkü insanlar rahat gidemedi gelememi artık uçak meselesiyle turizm meselesi. Şimdi 2012 öncesi burada bütün hafta sonları Suriyelilerin günlük ticaretiyle geçirdi. İnanılmaz bir sirkülasyon vardı. Buranın o mayınlar temizlendikten sonra yaklaşık iki yıllık bir dönem savaş başlayana kadar ekonomik anlamda en canlı olduğu dönemdi. Ve burada herkes gayette memnundu, mutluydu. Çünkü inanılmaz bir sınır ticaretiyle beraber günlük ziyaretler yapılıyordu. Türkiye'nin birçok yerinden de Halep ve etrafındaki şehirlerle ilgili turlar Hatay üzerinden düzenleniyordu. Hataya geliyorlardı. Buradan Suriye'ye turlar düzenleniyordu. Komp-

le yani ekonomik olarak on yıl çok kötü geçti burada...Tabii yani sanki savaş buradaymış gibi çünkü Türkiye doğrudan müdahil oldu ve o müdahaleyle beraber dediğim gibi yani bu mülteci meselesinden önce başladı (STK temsilcisi).

Canlı bir sosyal yaşantı vardı burada, özellikle eski Antakya evlerinin canlanması ve onarılması ile apayrı bir ivme kazanmıştı. Ardından çevre mahallelerde kahvaltı alanları, restoranlar, kır bahçeleri aldı yürüdü, bayağı insanlara hitap eden sayıya ulaştı. Hemen hemen her mahallede. Yani canlı bir sosyal kültürel hayatı vardı. Buna bağlı turizm de. Turizmde keza bir canlılık vardı. Suriye olayları çıkana kadar. İç savaşı başlayana kadar, 2012'ye kadar. Sonra göçmenlerin buraya akın etmeye başlamasıyla ve daha ardından Suriye'de olaylar kızışınca burası da riskli bir bölge ilan edilmeye başlandı. Hatırlarsanız, Amerika'dan buraya gelen, uçuş yapan kişilere "gitmeyin. Antakya sakıncalı bir bölgedir" [dendi]. Güvenli olmayan alan ilan edildi. Ve buraya insanların gelmemeleri tavsiyelerinde bulunurdu. Esasında güzel balayımız fazla sürmedi. Suriye ile 2002'de yapılan yakınlaşma ardından büyüme kazandı. Daha önce keza bir canlılık yoktu Türkiye'nin son durağı. Ve buradan öte de bir hareket yoktu. 2002'den sonra, Suriye ile yapılan yakınlaşmalardan sonra bildiğiniz gibi. [2012'den sonra] Sınır kapıları kapandı. Ve Ortadoğudan gelen gezgincilerin yolu kapandı. Lübnandan, Suudi Arabistan'dan, Ürdün'den, Arabistandan ve diğer ülkelerden karayoluyla gelen gezgincilerin tamamen yolları kapanması üzerine o sektörden mağdur kaldık. Ardından tabii ki pandemi süreci de yaşayınca o da ayrı bir darbe oldu. Dediğiniz gibi tüm dünyayı saran pandemi bizi de vurdu. Deprem'e de gelince bu da 3. darbe oldu (STK temsilcisi).

Deprem öncesi ekonomi ve turizmin merkezi, Antakya, Eylül-2023, Şafak Aykaç

Bu aşağıdaki alıntı bize Defne ilçesinde de genel bir sorun olan gelir dağılımı adaletsizliğinin var olduğunu ve sosyal eşitsizliklerin varlığını anlatıyor. Konuşmacı, ilçede çok zengin ailelerin varlığına rağmen, aynı zamanda ciddi düzeyde yoksulluk yaşayan ailelerin de varlığına işaret ediyor.

Gelir dağılımı hepimiz[in] malumu. Şu sistemin en büyük problemi çok. Ciddi bir adaletsizlik içerisindeyiz. Yani bizim Defne ilçesi bunun Antakya düzeyinde en iyi imkanlara sahip aileler de var.

Ama bunun yanı sıra mesela Defne Belediyesi bünyesinde bizim sosyal destek sağlamak adına bir raporlama süreci yaşadık bir önceki dönemde. Defne’de 3.000 eve gidildi. Fotoğraflandı, rapor tutuldu. Bu insanlar yani belki çöp konteynerlerinden falan beslenmiyorlardı ama neredeyse o düzeyde ihtiyaç sahibiydiler. 3000 ev tespitimiz var. Belediye’nin kayıtlarında. Onu öyle de ifade edelim (Eski Belediye Meclis Üyesi).

Diğer yandan bölgenin kırsal kalmış olma hali bölgede yoksulluk çeken aileler için bir çeşit güvence gibi görülüyor:

Burası tarımsal bir yer olduğu için de zaten hani insan hiçbir zaman aç kalmazdı burada aslında... Hani bahçe işleri olduğu için ne bileyim insanların zeytini var, defnesi var, kendi arsası olmasa bile insanlar şey zeytin hasadı yaptıktan sonra giderler, onların arkasından toplarlar o zeytinleri, defneleri giderler, satarlar. Hani yirmi lira bile olsa bir kazanma şeyleri oluyor... Hani insan burada aç kalmaz, büyük şehirler gibi değil. İşten çıkarıldığı anda kirasından tut. Ne bileyim? Her şey maliyeti bu şekilde değil. İnsanlar arasındaki ilişki bile büyük şehirlere göre çok daha farklı (Harbiye Mahallesi’nden bir kadın katılımcı).

Herkesin kendi evi var gibi öyle düşünelim. Küçük de olsa, büyük de olsa herkesin kendi evi vardı (Harbiye Mahallesi’nden bir kadın katılımcı).

Sosyal yardım yapılan dağıtım ihtiyacı olan, raporlanan bizim Defne yani İç Anadolu’nun kentlerini filan bilirim kıyaslamak gerekirse biraz daha iyi durumda diyebiliriz. Çünkü ağırlıklı olarak toplum insanının bir ayağı kırsaldadır daha hala. Bir avuç toprağı vardır. Bir şeyler ekiyor, biçmektedir. Çok affedersiniz ama yani tavuğı var, ineğı vardır, sütünü yediğı ettiği, tandırı vardır kendine ekmek yaptığı. Dolayısıyla ortalamadan daha iyi durumdaydı diyebilirim. Türkiye genel ortalamasından özellikle büyük kentlerdeki o işte; evi olmayan, barkı olmayan, işi gücü olmayan vesaire yani o tür kentlerin o sahipsiz insanlarından biraz daha iyidir (Eski Belediye Meclis Üyesi).

Ancak Suriye iç savaşı sonrası bölge ekonomisini sadece ihracatın durması değil Suriye’den gelen göçmenler de ciddi bir biçimde etkilemiş durumda. Suriyelilerin bölgeye gelmesiyle işgücü piyasasında önemli değişiklikler meydana geldiğı belirtiliyor. Alıntılarda, Suriyelilerin daha düşük ücretlere çalışmaya razı olmaları nedeniyle yerel halk arasında işsizliğin arttığı ve iş bulmanın zorlaştığı ifade ediliyor. Bu durum, özellikle düşük ücretli işlerde çalışan yerel halkın istihdam imkanlarının zorlaşmasına ve gelirlerinin azalmasına yol açtığı belirtiliyor. Ayrıca, Suriyelilerin bölgeye yoğun göçünün, konut talebinin artmasına ve dolayısıyla kira fiyatlarının yükselmesine neden olduğu, bu durumun yerel halkın yaşam maliyetlerini doğrudan etkilediğı anlaşıyor. Yerel halkın kira artışları nedeniyle ekonomik baskı altına girdiğı ve hatta bazı ailelerin göç etmek zorunda kaldığı belirtiliyor.

Bizim burada yaşamımız bir anda değişmedi. Bir anda değil. Gerçek taraftan söylüyorum bunu. Şimdi bizim o zamanlarda ödediğimiz kiralar 600-700 lirayken Suriye’ye bir yıldır sınırımıza müdahale olmasından sonra kiralar ondan sonra iş imkanları inanılmaz derecede bizi Defne halkını çok etkiliyor. Sınır bize yakın olduğu için tüm Suriye’de burası yakın olduğu için biz 600 lira kira verirken bir anda 1.000-2.000 Euroya çıktı. İnsanlar o zamanlarda 100-200 lirayı alırken Suriyeliler 20 liraya çalışıyor. İşsizlik başladı. Buranın süreci o şekilde başladı. Gençler olsun buradaki insanlar olsun yani bu ülkeye Hatay bölümünde mesela bazı ilçeler var bazı ilçeler var kendi halkından daha fazla nüfus Suriyeli var. Buradaki gençler kendi iş imkanlarını yapamaz o zaman sahaya geldi buradan göç etmek zorunda kaldılar. Yurt dışına gitmek zorunda kaldılar. Göç oldu. Bizim tarafımızdan göç oldu...Burada bir işsizlik başladı. Bir yaşam mücadelesi başladı. İnsanlar dediğim gibi göç etmeye başladı buradan (Asi Yaşam Merkezi’nden bir erkek katılımcı).

Ha en kötü şeyimiz neydi bizim Suriyelilerin buraya gelmesi. Bizim burayı şöyle etkiledi, iş olarak etkiledi. Çarşıda, merkezde çalışan adamların işini elinden aldı. Herkes gidip Suriyeli alır, Suriyeli çalışır. Tabii ki bizim buradaki yaşantıya göre 250- 300 lira yevmiye alıyorken Suriyeli gidiyor, senin

işini alıyor. Yüz elli liraya, yüz liraya, yüz elli liraya alıyor. Bu sefer senin işçin çalışmıyor bu fiyatla. Merkezde Suriyeli doldu (Mahalle muhtarı).

Şöyle, tabii ki [Suriyeli göçmenler] geldiler ama yerleşim olarak gelmediler. Yani yerleşmediler buraya. Bunda çok temel sebepler var. Evet. Tercih etmediler yani. Birincisi; Buradaki insanların dini, bakış açıları, ikincisi; politik durumları yani biraz daha öteki olmaları biraz daha muhalefet olmaları başlıca etkenlerden biriydi ama bana sorarsanız mesela bugün herhangi bir atölyeye gidin ya da bir sanayiye gidin çoğu işçiler Suriyelidir, Suriyeli göçmenlerdir ve buranın bu iş yükünü onlar kaldırdılar keza iş işverenleri de ya Defne’lidir, ya Antakya’dır, ya Samandağlı’dır. Yani böyle bir ilişki kuruldu, ekonomik boyutuyla kuruldu ama diğer boyutuyla kurulmadı. Sosyal boyutuyla bir ilişki kurulmadı (Defne siyasi parti temsilcisi).

Kısaca Defne özelinde göçmenlerle yerel halk arasındaki ilişkiler sadece ekonomik düzlemde-
dir. İş dünyasında, özellikle sanayi ve tarım sektörlerinde, göçmen işçilerin yoğun bir şekilde
çalışmasıyla iş ilişkileri sürmektedir. Ancak sosyal açıdan bir entegrasyon sağlanamamıştır.

Aşağıdaki alıntılar ise aslında deprem öncesinde de Defne’deki iş imkanlarının sınırlı oldu-
ğunu ve gençlerin iş bulma konusunda ciddi zorluklar yaşadığını gösteriyor. Ayrıca, bölgede
yaşayan gençlerin ve ailelerinin iş imkanları ile ilgili deneyimleri, bölgesel ve toplumsal faktör-
lerin iş bulma süreçlerinde önemli etkileri olduğunu ortaya koyuyor. Gençler için durum, hem
deprem öncesi hem de sonrası için zorlayıcı. Eğitimli gençlerin iş bulma konusunda yaşadıkları
zorluklar, yerel ekonominin genç nüfusu absorbe edecek çeşitlilikte ve kapasitede olmadığını
gösteriyor. Buldukları iş teklifleri de genellikle düşük ücretli oldukları için bu gençler arasında
bir umutsuzluk yaratıyor. Gençler arasında yurtdışına göç etme eğilimi, yerel iş imkanlarının
yetersizliği, ebeveynlerinin yaşadığı göçmen işçilik deneyiminden mutlu olmamaları ve eko-
nomik koşulların zorluğu nedeniyle artmakta. Bu durum, Defne’nin sosyo-ekonomik yapısında
uzun vadeli değişikliklere neden olabilir gözüküyor.

Üniversitemden, yeni mezun oldum. Veteriner teknikerim ama işsizim. O yüzden yurtdışı planlarım
var. Depremden sonra zaten, depremde önce de burada iş bulamıyordum. Şu an hiç bulamıyorum.
Türkiye’nin farklı yerinden bulmak istedim ama 6000 TL teklif verdikleri için bu mesleği yapmak hiç
düşünmüyorum (Genç Odak Grubu’ndan bir kadın katılımcı).

Ve yani şöyle de bir durum var. Birçok hani hepimizin işte ailesinde kendi babası olmasa bile yani
amcası zartu zurtu. Hep şu bir hikaye anlatıldı. Ya ben işte daha 15 yaşındayken yurt dışına gittim. 50
yaşıma geldim. Evet evim var. Evet arabam var. Arsam var. Çocuklarıma işte bu kadar birikim sağladım
ettim. Ama diyor ben bir aile yaşantısı yaşamadım. Yani işte karısıyla bir aşk hayatı olmadı. Çocukla-
rıyla bir baba çocuk ilişkisi yaşamadı ve çocuklar bunu gördükten sonra böyle bir deneyimi yaşamak
istemiyorlar bir yerde de. Ve A’nın dediği gibi işte daha artık entelektüel bir yaşam isteme şeyi (Genç
Odak Grubu’ndan bir kadın katılımcı).

Ben yeni evliydim. Mesela iki iş yapıyordum. Belediye personeliydim. Boş zamanlarımda da restoranda
komî veya ızgaracı olarak çalışıyordum (Turunçlu Hobi Bahçeleri Yerleşkesi’nden bir erkek katılımcı).

Diğer yandan Devlet kurumlarında ve bazı iş alanlarında, ayrımcılık ve kayırmacılık sorunları
yaşandığına dair örnekler veriliyor. Özellikle bölgedeki Alevi nüfusu, iş bulma süreçlerinde ay-
rımcılığa uğradığını ifade ediyor. Bu durum, iş bulma fırsatlarının eşit olmadığını ve bireylerin
sosyal veya etnik kökenlerine göre farklı muamele görebildiğine işaret ediyor.

Ben kızımı okuttum çok zorlu şartlarda. Beş yıllık üniversite okuttum. Arkadaşı 65 puanla X Bakanlığına atandı. Benim kızım 81,5 dan kaldı. Şimdi özel sektörde çalışıyor. Akşamdan akşama asgari ücret... Evet şimdiki gençlerimiz iş bulamıyor. Yani okutuyoruz düşün yani Çukurova Üniversitesi yarı İng. ama düşün şimdi özel sektörde. Yani yeni giren bir işçi kadar. Ve bütün yani şey muhasebe üzerinde. Vallahi bilmiyorum işte iki şey elinde tutulmuyor. Çalıştığı yer iki tane şey ayrı işyerleri var. Başta buradaki iş yerine şimdi ikisine de zamanı kalmıyor gecede. Bir iki defa gitti mali müşavirliğe. İşte KPSS'den kalbi kırıldı. İşte diyor benim işte arkadaşım diyor bir büyüğümüzdü. Yani bizden bir üst sınıfta kaldı. Bize geldi yine sınıfta kaldı. Diyor beraber sınava hazırlandık. O 65 puanla nasıl atandı da ben 81,5 nasıl kaldım? Yani psikolojikman bozuldu artık ben girmeyeceğim. Mali müşavirliğe gitti. O da yani ilk sınavına ki denemede iyi aldı. İkinci de biraz daha düştü. Kırıldı. İşte mutsuz (Yeşilpınar Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Biz Arap Alevisiyiz. Ve Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan beri buradayız. Burada yaşadık, burada yaşıyoruz. Türksen yani bildiğin böyle atın üstünde, eşeğin üstünde dolaşıyorsan böyle sıkıntı görürsün. Çünkü senin onun üniversiteden mezun olduğu gün senin onu yerleştirebileceğin bir bağlantın vardır. Bizim ise bazı işlerimizi bildiğin rüşvetle halletmemiz gerekiyor. Yani hani misalde hata olmaz şu an. Tabii ki bir memuru işe sokmak için rüşvetle şey yapamazsın. Ya kilit noktalarda bir adamın olacak. Ya da rüşvetle halledebilecek bir şeyse paranla, gücünle halledeceksin onu, yani aslında böyle bir sistem var. Çünkü şu an burada hiçbirimiz devlet kurumunda çalışmıyoruz. Yani evet A abinin dediği gibi. Ya öğretmen olacaksın, ya hemşire olacaksın, ya doktor. Yani zaten buranın potansiyeline bakarsan, buranın okumuşlarının %80'i %90'ı ya öğretmendir, ya doktordur, ya hemşiredir... Böyle bir iktidar sistemi var, kendinden olan (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

... Şu an mesela benim kızım üniversite mezunu puanları çok iyi mülakata gidiyor. Sırf Defneli diye atanmıyor. Alevi diye. Evet. Sırf alevi diye atanmıyor.. Benden değilse ben mesela tam o da şimdi size 85 puan almış atanamıyor. 70 puan alan atanıyor (Turunçlu Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Ayrıca hani okumuş sayısı fazla olduğu için de devlet dairede de genelde öğretmen anlamında ama şey değil yani. Daha farklı kurumlarda değil ama öğretmen olarak da çok arkadaşlarımız var (Siyasi parti temsilcisi).

Ve Aleviler zaten hiçbir zaman devlette yer almadığı için işte müdür dahi bir okul müdürü dahi olamadıkları için vali, kaymakam zaten emniyet müdürü falan filan olamadıkları için ticaretle uğraşan bir kesim. Azınlıklardan Hristiyanlar da böyle sanatkar ve ticaretle uğraşıyor. Yahudilerin küçük bir kısmı da böyle geri kalan kısım devlette yer alan ve karar vericiydi (STK Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Bazı ailelerin ekonomik ihtiyaçları nedeniyle birden fazla işte çalışmak zorunda kaldığı, ancak bu işlerin genellikle sigortasız ve düşük ücretli olduğu belirtiliyor. Bu durum, çalışanların sağlık ve sosyal güvenlik haklarından yeterince yararlanamamasına neden oluyor.

Ya şu bir gerçek. Biz burada mesela beş farklı kişiyiz. Dört farklı mahalledir. Hepimizin ailesi hiç aynı iş ortamında bulunmamıştır. Ama şuna %100 eminim. Tek tek sorsak da böyle çıkacak bence. Hepimizin ailesinde en çok çalışan insanın sigorta giriş kaydı sigortalı çalışan olma süresi bile en az on yıl geçtikten sonradır. Yani burada çok ciddi bir bu vergi rekortmenliğinin bir başka türlü birçok ciddi açıklamaları var yani. İşçi hakları konusunda burası Türkiye'nin en geri üç beş şehrinde biri olabilir (Genç Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Öğrenci olmamıza rağmen bir sigorta kaydımız bulunmuyor. Giriş var ama bize gözüküyor. Kardeşim on sekizinin altında ben yararlanamıyorum. Babam da yok ben de. Ben Türkiye Cumhuriyeti'nin bir vatandaşıyım. Hastaneye gidip devlet hastanesinde ücretsiz muayene olamıyorum. Tıp öğrencisi olarak (Genç Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Ya şey meselesi var. Biz depremden önce işte bir kadın grubuyla aslında bunun böyle işte şey hani sesini yükseltmek için çok direttik de kadın arkadaşlar çok yanaşmak istemediler. İşte deprem öncesinde asgari ücret ne kadardı? Sekiz bin beş yüzdü. İşte muhakkak hepimizin ailesinde böyle en az beş kadın var. İşte sekiz bin beş yüz ben işte evin gelir kaynağı ben değilim. Normalde babadır. Ama ek gelire ihtiyaç var. O zaman ben iş bulayım. Bulduğu iş ne? İşte dört bin liraya şaysız, sigortasız işte böyle tam mesai

çalışıyor. Ama haklarını bilmiyor. Orada işte şey yapmaya çalışsa işte direnmeye çalışsa işte sosyal güvenliğe gidip başvursa teşhir etse kendisini kanıtlayabilecek bir kanıtı yok elinde. Ve işten atılacak şey diyor ben diyor en azından o dört bin geliyor cebime diyor ve aynen ve yüzde yüz eminim ben de (Genç Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Yerel halkın ekonomik yaşamı üzerindeki bu etkiler, yerel ve ulusal düzeyde politika yapıcılar tarafından ele alınması gereken önemli meseleler arasında yer alıyor. Kentsel ve ekonomik kalkınma stratejilerinin, yerel halkın ihtiyaçlarına ve taleplerine yanıt verecek şekilde tasarlanması, bölgedeki sosyal ve ekonomik dönüşümü destekleyecek temel unsurlardan biri olarak görülüyor.

2.4. Yönetimsel sorunlar: “O bulutlar bu yağmurları getirdi.”

Yaptığımız görüşmelerden olası bir depremin yaratacağı yıkımın Defne'nin (geniş anlamda Antakya'nın) tüm kesimlerinin aslında farkında olduğunu anlıyoruz. Gerek Büyükşehir gerekse yerel belediye yetkililerinden, muhtarlardan, STK yöneticilerinden ve halktan bunu ayrı ayrı duyuyoruz.

Armutlu bir mahalleden sadece bahsediyorum size. 4000 küsur insan öldü. Bir mahalle. Ve depremden önce onun videosu da var, herkes biliyor. Depremde buranın yerle bir olacağını muhtarımız söylemişti (Asi Yaşam Merkezi'nden bir katılımcı).

Defne'de, özellikle deprem öncesi dönemde, planlı bir yapılaşmadan ziyade çarpık kentleşmenin ve yoğun yapılaşmanın hakim olduğu bir durum söz konusu. Sokakların darlığı, yeşil alanların ve oyun alanlarının yetersizliği, yüksek binaların sıkışık yapısı gibi faktörler, yaşam kalitesini düşürmekte ve olası bir afet durumunda kaçış ve kurtarma çalışmalarını zorlaştırmış. Mahalle meydanları ve yeşil alanların yetersizliği, sosyal donatı alanları gözetilmeden yapılan planlamalar, bölge halkının sosyal yaşam kalitesini düşüren önemli faktörlerden. Ruhsatsız inşaatların yaygınlığı, imar affı gibi düzenlemelerin yarattığı sorunlar ve bu durumun afetlere karşı yapıların dayanıklılığını etkilemesi, yapılaşma ile ilgili ciddi sorunlar. Defne'deki altyapı eksiklikleri, deprem öncesi dönemde de var olan önemli bir sorun. Elektrik kesintileri, su ve kanalizasyon problemleri gibi altyapı sorunları, yaşam koşullarını olumsuz etkileyen faktörler arasında yer almakta.

Yeter ki eski plan devam etmesin. Neden etmesin, çarpık bir kentleşme var ortada. ...Kastettiğim şey yani insanın rahat, huzurlu bir şekilde yani şu anda bitişik nizamda. Dar sokak, yeşil alan yok. Bir benim bölgemi örnek alın çünkü şu direktten tutun en son köprüye Uğur Mumcu şeyine kadar binalar böyle otuz metre bulamadım iki tane salıncak koymak için. Çocuklara oyun alanı yaratabilmek için otuz metre dahi bulamadım. Çok sıkışık. Çok çarpık evler. Evet. Artı sokaklar şöyle mesela mahallenin şu köşesinde bir yol var. Şurada da bir ana yol var. Sokaklar şöyle uzunlamasına aynen çizdiğim gibi. Şunun aralarında şöyle ufak bir şey var. Burada hiçbir şey yok. Bu nereye gider? Bunlar inşaatta o kadar sıkışık ki binlerce kişi yaşıyor burada. Bunların kaçacağı yeri bana gösterir misiniz? Bir depremde. Sokak burada. Bu kaç metrelik? On iki metrelik veya on metrelik yol. Cadde sayıyoruz biz bunu. Burada şu karşımızda duran sokak ancak on metre gelir. Sekiz metreyle on metre. Geri kalan bu caddelerimiz yedişer metre. Ve burada yüksek yüksek binalar var. Kaç abi kaçabilirsen. Seksen üç ölü verdi buraları (Mahalle muhtarı).

Defne için de öyleydi. Antakya için de. Çünkü fiilen bu belde belediyeleri zamanında sosyal donatı alanları, yeşil alanlar, rekreasyon alanları hiç gözetilerek bir planlama yapılmamış. Dolayısıyla burada

yaşanan sorunlar mesela Asi yatağına yani bir beş metrede bina var. Bazı yerlerde Asi yatağına. Defne'de var. Ve hala imarda duruyor. Yani duruyor (STK temsilcisi).

Çarpık çurpuk bir kent. Zaten belediyeçilik zihniyeti bu işte. Bizim ana çabamız şu, onu da söyleyeyim. Arapça'da çok güzel bir deyim var. O bulutlar bu yağmurları getirdi. Şimdi bugün böyle bir manzarayla karşı karşıya kalmışsak belli bir tarihte yapılan hatalardandır. Bunlardan bir tanesi Amik Gölü'nün kurutulması. Bir Başbakan önüne gelen teklifi alıyor, değerlendiriyor. Üç beş dalkavuk etrafında. Aa çok iyi fikir. Aaaa tarım arazisi kazanırız, kurutun gölü. Düşünebiliyor musunuz böyle bir saçmalık? (STK temsilcisi).

Şimdi Armutlu'da sokaklar çok dar. Yaklaşık yetmiş yıllık bir inşaat maruz kalmış. Maruz kalmış binalar var. Herkes yola tecavüz etmiş. Yolun bazı yerlerde iki metre, bazı yerlerde üç metre, bazı yerlerde beş, altı, bazı yerlerde de on iki. Yeni inşaatların olduğu yer bu tarafa. Eee şimdi dar sokaklarda zaten vatandaşlarımız orada dar sokaklarda öldü. Yeşil alan yok Armutlu'da. Elektrik mahallesinde de yeşil alan yok. Hiçbir yeşil alanları yok. Sığınacakları bir yeşil alan yok (Mahalle muhtarı).

O zamandaki belde belediyenin seçimlerindeki yaşanan kargaşalardan dolayı adam dört katlı apartman yapmış. Dört tane çocuğunu oturtmuş. Her katta bir dairesi var. Adam şu anda apartman yıkıldı. Belediye geliyor. İmar çapı alacak. Yer parsel görünüyor. Tarla görünüyor. İmar izni yok. Belediyenin hiçbir müdahalesi olamamış seçim zamanı. Tamam. Devam edin. Ona bakacak olursanız imar affından kaynaklı o zaman iktidarı suçlamamız gerekiyor. İmar affından dolayı yapı kullanma izni verilen birçoğu inşaat çöktü. Bunları ne yapacağız? Yani yukarıdan aşağı doğru bir kokuşmuşluk var. Öyle de gidiyor (Siyasi parti temsilcisi).

Daha altyapısı olmayan bir şehir. Zaten yoktu. Hani depremde önce de altyapısı olmayan bir şehirdi burası... Zaten yıllarca bizden çaldılar. Bir gram altyapı yapmadılar. Kış boyu bizim depremde önce de elektrikler kesilirdi. Günlerce gelmezdi. Bu şehir çok ayrı. Hiçbir belediye başkanı buraya çivi çakmadı (Çekmece Mahallesi Çadır Yerleşkesi sakinleri).

Şimdi 80 öncesine kadar bizim buralarda imar izinlerinden 3 kata kadar izin vardı. 3 kattan fazlası yoktu. Ama ne olduysa 80 sonrasında bir değişiklik yapıldı. Hani fay hattı herhalde yer değiştirdi, başka bir yere gittiği için siyasi bir kararla gitti o. 3 kattan yukarı doğru çıkmaya başladılar. 8, 9, 10 kat, 15 kat çıkmaya başladı (Öğretmen Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Çok güzel bir asfalt yol yapıldı bizim köye. Hocamın dediği gibi aradan bir hafta geçmedi, elektrik geçecek diye yolu deldiler, alttan elektrik geçirdiler. Bir hafta geçmedi işte tekrar da suyu bağladılar, kanalizasyon falan derken o güzel asfalt yolu yani bir yıl içerisinde berbat ettiler (Öğretmen Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Bu sorunların temelinde yerel yönetimlerin ve merkezi hükümetin politikalarının çatışmasının yattığı bunun sonucunda da planlama ve kentsel dönüşüm projelerinde engellemeler yaşandığı ve merkezi yönetim tarafından yeterli destek ve kaynağın sağlanmadığı ifade edilmektedir. Diğer yandan yerel yönetimin kendi içindeki sorunları da çok önemli bir faktördür. Yerel yönetimde liyakatin önemsenmemesi, kaynakların israfı ve asli görevlerin ihmal edilmesi gibi durumlar, Defne'de yapılaşma ve yaşam kalitesini çok olumsuz etkilemiştir. Son olarak deprem bölgesi olmasına rağmen, yapıların ve halkın afetlere karşı yeterince hazırlıklı olmaması ve bu konuda bilinç düzeyinin düşük olması da önemli sorunlar arasındadır.

İnşaat ruhsatı. Ama mesela Harbiye'yi soracaksan yarısından fazlası yok. Yüzde seksen bile yok. Ruhsat. Elektrik almışsın, suyunu almışsın niye? Vergisini de yatırıyorsun? Belediyeye. Gerek yok diyoruz yani ruhsat çıkarmaya... burada şimdi prosedürler çok zor yürüdüğü için kimse yanaşmıyor. Adam diyelim ki bir milyonluk bir inşaat yapacak. Şimdi analiz yapmak için en azından bir yüz elli bin lira gidecek. Ona kaldı? Sekiz yüz elli bin lira kaldı. Belediye bilmem altmış bin lira yetmiş bin lira gider. Ne kaldı? Yani bütün şeyler o paranın bir kısmı büyük bir kısmı ruhsat şeyine gidiyor... Yani şimdi o kolaylaştırılmış olsaydı, bu tür şeyler olmazdı. Yani şimdi diğer başka devletlerde devletler vatandaşlara yardım eder. Biz, devlet vatandaştan alır. Öyle bir şeyde yaşıyoruz, çağda yaşıyoruz. E şimdi çoğu

vatandaşımız gidip de iki yüz iki yüz elli bin liralık bu ruhsatı alamaz. O İki yüz elli bin liraya ruhsat aldığı zaman o evi kuramaz. Yani bu kaçak inşaatların olma sebebi bu. Yani kolaylaştırma yok (Yaşlılar Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Tüm bu yukarıda bahsedilen sorunların ardındaki en önemli neden olarak Defne yerel yönetimi ile merkezi yönetim arasındaki çatışma gösterilmektedir. Bu çatışma bölgedeki sosyal ve ekonomik yaşamı derinden etkilemiş, hizmet alımında adaletsizliklere ve halkın yaşam kalitesinde düşüslere neden olmuştur. Bu durum, halkın hem yerel hem de merkezi yönetimlere olan güvenini zayıflatmış ve siyasi ayrımcılığa dair algıları güçlendirmiştir. Yerel yönetim ile merkezi hükümet arasındaki siyasi çekişmeler ve belediye meclisi içinde yaşanan çatışmalar, hizmetlerin sunumunda aksamalara neden olmakta, karar alma süreçlerini zorlaştırmaktadır. Bu durum, Defne'de yaşayanların genel yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır. Merkezi yönetim ve yerel yönetim arasındaki siyasi farklılıklar, Defne'deki halka yönelik hizmetlerin dağılımında ayrımcılığa da neden olmuş gibi görünmektedir. Özellikle, hükümete oy vermeyen bölgelerin daha az hizmet aldığına dair bir algı mevcuttur. Kentsel dönüşüm projelerinin yeterince desteklenmemesi ve inşaat süreçlerindeki denetimsizlik, Defne'deki yapı güvenliğini olumsuz etkilemiş ve deprem sonrası yıkımların daha büyük bir felakete yol açmasına neden olmuştur. Hükümetin ve yerel yönetimlerin, Defne'deki halkın sosyal ve ekonomik güvenliğini sağlama konusunda yetersiz kalması, halkın devlete ve yönetimlere olan güvenini sarsmıştır.

Çünkü bahsedilen tüm yerleşim birimleri ötekileştirilmiş. Alevi oldukları için yeterince hizmet alamayan bir kent. Yerel seçimlerde bu Defne, Samandağ ve Arsuz, Alevi oldukları için bir de Büyükşehir de CHP nin elinde olduğu için yeterince istihkak almayan bir kent...Yani insanlarımız bu şekilde ötekileştirilip tukaka yapılan bir insan kitlesi yaşıyor burada. Ama bunun da farkında, niçin olduğunun farkında insanlar bunun (STK Odak Grubun'dan bir kadın katılımcı).

Tabi sığınma, illa da sığınacak bir parti arayacaksa Cumhuriyet Halk Partisi değildir sonuçta. Ama maalesef böyle bir şey oluştu. Ya işte şu anda Cumhuriyet Halk Partisi'ni eleştirmeye kalkışsan sen AK Partilisin. Ama özünde normalde biz eleştirmeye devam edeceğiz bu durumu. Çünkü nedeni şu, biz şu anda Araf'tayız. Ne AK Partililer bizi kabul ediyor, Cumhuriyet Halk Partisi seçtiğimiz insanlar da bizi kabul etmiyor. Biz Araf'tayız. Yani bu 6 Şubat öncesi de böyleydi, sonrası da böyle (Mahalle muhtarı).

Devlet haklı. Bir de bir yardım yapmamasında haklıdır. Çünkü biz oy vermiyoruz ki. Oy vermiyoruz. Tamam işte hükümete oy vermiyoruz yani. Hükümet oy vermediğimiz için ayrımcılık yapıyor. Belediye sizden olmasına rağmen bir şey yapmıyor. İhmalkarlık yapıyor aslında. Yanlış anlamayın. Toplumun yüzde doksan sekizi ona oy verdi. O yüzde doksan sekize sorsan hiçbir haklı demez ona (Yaşlılar Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Yani biz hep şey onlara yeteri kadar bir maliyet verilmiyor bize destek olabilmeleri için CHP zihniyeti olduğu için. Zaten amaçları o insanlar artık CHP'ye oy vermekten tiksinsin de ha bakın CHP size hiçbir şey yapmıyor diyebilsinler diye zaten hizmet eksik kalıyor yollarından tutun. Yani inanın kaportacılar, araba tamircileri zengin oluyor CHP sayesinde. Yollardan zor geçiyorsunuz. Ne bileyim gidin bir Yayıladığına bir Altınözüne yollar gıcır gıcır. Burada her iki adımda bir çukur dolu. Bu neden? CHP'yle olduğumuz için. Yani hep insanları dinine, anlayışına, şeyine göre yargılıyorlar...Durumumuz bundan ibaret (Harbiye Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Hatay'da biliyorsunuz. CHP belediyesi zaten uzunca süredir CHP belediyesi belediye başkanımız CHP'li ama meclis çoğunluğu AK Partili. Zaten CHP belediyeyi aldığı günden mecliste bir savaş var, Hatay'da... Hiçbir karar, AK Parti'nin istemediği olur demediği hiçbir karar meclisten geçmiyor. Hiçbir bütçesi onaylanmıyor. Hiçbir yatırımı onaylanmıyor. Hiçbir satışı onaylanmıyor. Defne'nin zaten, Defne şeyden ayrılırken bir belediye yaratılmış. İstenmeyen ne kadar personel varsa Defne belediyesine verilmiş. Gerçekten liyakata uygun bir kadrosu yok. Bir bütçesi yok. Borç batağında bir belediye zaten. Ve yapacakları da zaten mevzuat gereği çok sınırlı. Bağışlarla filan sürdürebiliyor çalışmalarını. Yani

ilçe belediyelerinin elinde çöp toplamaktan başka bir yetki de yok zaten. Öyle bir kadrosu da yok zaten (Defne’de yaşayan bir kadın katılımcı).

Merkezi yönetim ve yerel yönetim arasındaki çatışmanın yanı sıra yerel yönetimin içinde bulunduğu sorunlar da Defne’de yaşam kalitesinin düşmesine, hizmetlerin yetersiz kalmasına ve halkın yerel yönetimlere olan güveninin azalmasına yol açmış. Bölgede yaşayanlar arasında yerel yönetimde makamların para ile satın alındığı ve bu yüzden yöneticilerin istedikleri gibi davranabileceklerini düşündüklerine dair bir algı var. Bu anlatılar, yerel yönetimde, belediye başkanlarının akrabalarını ve yakınlarını belediyede işe almasına, liyakat yerine akrabalık ilişkilerine dayalı bir işe alma pratiğine işaret etmektedir. Bu durum, belediye içindeki verimliliği ve hizmet kalitesini düşürmektedir. Yerel yönetimlerin mevzuata uygun hareket etmemesi ve deprem yönetmeliklerine uygun olmayan binaların inşa edilmesine izin vermesi, yaşanan felaketin boyutunu artırmıştır. Yerel halkın yolların durumu ve genel altyapı hizmetlerinin kalitesinden memnun olmaması, elektrik kesintileri ve çöp toplama gibi temel hizmetlerde yaşanan sorunlar, yerel yönetimin altyapı ve hizmet sunumunda da yetersiz kaldığını göstermektedir.

Değil değil, güçlü olduğu için değil. Şimdi makam, parayla alındığı zaman, adam sanır ki; makamı ben paramla aldım. İstedğim gibi davranırım. Merkeziler yapar bunu. Yani bunlar partiden yani bunlar iletilirse daha iyi olur. Mesela burada CHP yüzde yüzde sekseni çeker CHP ama hiçbir zaman da doğru dürüst bir hizmet görmedik (Yaşlılar Odak Grubu’ndan bir katılımcı).

Eee bunu demiyorum Büyükşehir’i ve Defne’yi de belediyenin yolunu bilmeyen insanlara maaş verildi. Kartla gidip o insanlar halen o maaşları çekiyorlar. Bu yetim hakkıdır...Ailesini beslemek, sülalesini kaldırmak. Bizim belediye başkanları böyle çalışıyor (Çekmece Mahallesi Çadır Yerleşkesi’nden bir kadın katılımcı).

Tanıdığın varsa kullanabiliyor. Çok güzel kullanabiliyor. Bu depremden önce de böyleydi zaten... tabii biri belediye başkanı oluyor. Bütün yeğenlerini geçiriyor bütün mevkilere, Kardeşlerini. Ama normal yıllarca okuyanı almıyorlardı mesela...Torpil hiç gitmedi ki Hatay’dan. Dayısı olan... Ya bu sadece Hatay’a özel bir durum değil... İnan Hatay’da daha fazla. (Turunçlu Hobi Evleri sakinleri).

Belediyeyi parsel parsel sattı bu adamlar. Belediye ihalelerde hep rant döndü. Belediyenin gelir gider ekonomik [tablosunu] açabiliyor mu? Bütün parsellerin durumları ne? Bütün parselleri nakıs yaptı. Kendi adamlarına peşkeş çekti. Çöp ihalesini kendi adamlarına çekti. Hani bunun hesabını öğrenebiliyor mu? Bugün Türkiye’de nasıl bir Erdoğan iktidarı varsa bizim Defne’de de CHP’nin iktidarı var ve iktidar nasıl yozlaştırıyorsa buradaki halkı yozlaştırıyor. Sen bugün internet üzerinden eleştir bakalım Cumhuriyet Halk Partisi’nin belediye başkanını. Mafya kapını çalıyor. Emniyet seni korumuyor. Devlet seni korumuyor ki. Yani yerel yönetimler bu alanda sınıfta kaldı (Karyer Mahallesi’nden genç bir erkek katılımcı).

Mesela bende de şey örneğini verebilirim. Tunceli örneğini verebilirim. Bu örneğe karşılık. Evet. Yani yeterince ödenek gelmiyor aslında bir bahanedir bu. Burada daha iyi şeyler yapılabilir. Ama maalesef. Hem öyle hem mesela diyoruz ya CHP’den. Mesela Büyükşehir Belediyesi’ni CHP sayesinde kazandı. Ama mesela Büyükşehir’in yaptığı hizmetler gene Defne’ye değil. O da mı yani bir ödenekten değil? Hı. Yani mesela Büyükşehir gene dediğimiz bazı ilçelere yapıyor. Gene Defne’ye yapmıyor. Bu ödenekle alakalı bir şey değil yani. Ya bu göz göre göre görüyoruz zaten bunu. Gerek yok yani. Hem Defne Belediyesi de yoktu zaten son on yıldır yoktu. Kurulduğu günden beri yoktu (Harbiye Mahallesi’nden bir erkek katılımcı).

Burada tamam devlet yöneticilerinin hatası var. Belediyenin yok mu? Kişilerin yok mu? İmar planları sürekli değişti değişti. Her yer Armutlu’ya benzetildi (Öğretmen Odak Grubu’ndan bir erkek katılımcı).

Belediye istemedikten sonra imar izni veremezsin. İstese kilitlerdi süreci. Şimdi ben de o zaman ona derim. Senin izin verdiğin yerlerle ne gibi siyasi bağlantıların var? Memlekette şu an güvenebileceğiniz

hiçbir mecra kalmamış ki. Yani hep devlete yüklen, hep hükümete yüklen. Bakın ben iktidarı savunmuyorum. Ama muhalefet de düşündüğümüz daha doğrusu muhalif kesimlerin büyük bir bölümünü düşündüğü gibi melek değil (STK temsilcisi).

STK'larla yaptığımız görüşmelerden anlaşılmaktadır ki 1994 yılında, insanların kendi kendini yönetme ve karar alma süreçlerine daha fazla katılımının teşvik edilmesi amacıyla, mahalle ölçeğindeki yerlerin belediye statüsü kazanması ve bu belediyelere imar yetkisi verilmesi süreci başlamıştır. Ancak, bu yetkinin denetimsiz şekilde verilmesi ve teknik bilgiye sahip olmayan kişilerin karar alma süreçlerinde yer alması bölgede çarpık kentleşmenin ivme kazanmasına neden olmuştur. İmar kararlarının alındığı belediye meclisleri ve imar komisyonlarında teknik personele yeterince yer verilmemesi, bu süreçteki en önemli sorunlardan biri olarak gösterilmiştir. Teknik bilgi ve deneyime sahip olmayan kişilerin karar verme süreçlerinde yer alması, planlama ve uygulama süreçlerinde ciddi hataların yapılmasına neden olmuştur. Mimarlar Odası gibi meslek odaları ve çeşitli STK'lar, kentsel dönüşüm projelerinde yerel yönetimlerin aldığı kararları denetlemiş, hukuki mücadeleler yürütmüş ve halkın çıkarlarını korumaya yönelik çalışmalar yapmıştır. Ancak açılan davaların çok uzun süreler alması ve yürütmeyi durdurma kararlarının etkisiz kalması nedeniyle, hukuki mücadelelerin sonuçları pratikte anlamını yitirmiştir. Bu da, hatalı imar uygulamalarının düzeltilmesinde ciddi bir engel teşkil etmiştir. Sonuç olarak yıkımın çok yoğun olduğu mahallelerde temel sorunlar eski yapı stoğu, zayıf zemin ve geçmişte gündeme gelmiş olmasına rağmen kentsel dönüşüm sorununun çözülmemiş olması olarak karşımıza çıkmaktadır. Kentsel dönüşüm projelerinin başarısı için ise halkın kabulü ve ekonomik katkısı gerektiği, ancak özellikle ekonomik yetersizlikler nedeniyle bu projelerin ilerleyemediği vurgulanmıştır. Bu süreç, yerel yönetimlerin kendi dönemlerinde yapabilecekleri kısa vadeli projeleri önceliklendirmesi ve daha geniş çaplı, uzun vadeli kentsel dönüşüm çabalarının yetersiz kalmasıyla karakterize edilmiştir.

Çevre Koruma Derneği ve bütün sivil toplum kurumları inatla direndiler, imza topladılar, biz de imza verdik, havaalanını oraya yapmayın, orası kuş yoludur, Gölet Amik Ovası'nın ortasındadır. Sıvı şey zemin sıvılaşması vardır, oraya mümkün değil, olmaz! Başka yerler araştırın diye (STK Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Çünkü çok sorunlu bir planlamamız vardı. Bunun en önemli sebeplerinden biri 2014'de Büyükşehir Belediyesi olmadan önce 1994 ile 2014 arasında yaklaşık yirmi yıl burada belde belediyelerinin yerel demokratik katılım adı altında bu kenti mahvetmeleri var. Şu gördüğünüz bina bu mahallenin belediye binasıydı. Subaşı belediye binası. Bunun gibi Antakya'nın etrafında on yedi Defne ve Antakya'yla beraber Samandağ'a kadar yani yaklaşık yirmi yedi tane belde belediyesi var. Yirmi yedi tane imar birimi yirmi yedi tane ayrı planlama yetkisi var. Şöyle büyükşehir değildi burası. Burada bu mahallede seçimi kazanmış belediye diğerlerinde olduğu gibi imar komisyonunda değerlendirdiği başvuruları karara bağlayıp meclise getirip onaylayıp askıya çıktıktan [sonra] yürürlüğe sokuyordu. Onun dışında hiçbir başka yerden onay merci yoktu. Böyle bir garabet var...Şimdi bu en büyük yıkım olan bölgeler var işte Odabaşı, Ekinci, Güzelburç. Mesela Odabaşı'nda sekiz kat imar yoğunlukla verilmiştir. Onlar birilerinin bedelini ödediği rakamlarla alınmış imarlar. Ve o dönemde açılmış davalar on yıl, on iki yıl sürmüştür. Ekinci de öyledir. Anlatabiliyor muyum? Şimdi dolayısıyla Büyükşehir olunduğu zaman hata neydi? Şu; yeterli bir oluşum, idari kadro ve şey yetkin arkadaşların olmaması sebebiyle (STK temsilcisi).

Bu biz yıllardır kent bilinci ve kentlilikle ilgili bir şeyler yapalım diye o kadar uğraştık. Mesela; Saray Caddesi'ni gezmişsinizdir. Saray Caddesi'nde yıkımların olduğu yerdir. Biz yıllarca oranın yayaya trafiğe kapanmasını, yaya yolunun olmasıyla ilgili yıllarca mücadele ettik. Biz Antakya'ya geldiğimiz

zaman orası trafiğe açıldı. Yıllarca düşünün bir caddeye sonrasında çok tanınmış, çok hafızalara kazınmış olan zaten öyleydi ama insanların yaya aksında işte dönercilerin, restoranların olduğu kaldırımda sadece... Nereden geldik buraya? Hep mücadele vardı. Bir adım atılsın, bir şey yapılsın ama şimdi mesela o Saray Caddesi bizim için çok büyük kazanımdı. O proje, yarışma projesi olarak. Çünkü burada belediyeler, valilik hep gidip nokta atışları kendi bildiklerini yapıyorlar. Yani bir paylaşım ve özel bir üretim, geleceğe dönük kentle ilgili kararlar çok kısır döngü içinde gidiyordu. Şimdi biz yıllarca işte o yarışma alanıyla birlikte o hattın açılması, o Saray Caddesi'yle birlikte Asi Nehri'nin kent yaşamına katılması, orada rekreasyon alanlarının olması, bizim böyle yıllardır ütöpik olarak konuştuğumuz şeylerdi. "Olmaz ya, ama biz geleceğe bir not düşelim. Olması gereken budur!" diyelim şeklinde hep bizim böyle insanların kulağına küpe edeceğimiz, aklının bir köşesinde bırakacağımız şeyler gibi imkânsız gibi görünen şeylerdi bizim yıllarca söylediklerimiz (STK temsilcisi).

Armutlu'nun yıkımının sebebi yumuşak zemini değil. Neden? Çünkü Armutlu en riskli en eski yapı stoğuna sahip mahalle. Ve oranın dönüşümüyle ilgili yaklaşık yedi sekiz yıldır devamlı gündemde konuştuğumuz fakat yerel yönetimlerin bu işin altından kalkamayacağını ifade ettiği bir mahalle. Yani o yedi sekiz yıl önce ciddi çalışmalar yapıldı ama işin içinden çıkamadıkları için yani şimdi bölge bölge farklı... Mesela Odabaşında eski yeni fark etmez. Yeni bitmiş bina veya daha devam eden bina bile yıkıldı. Ama Armutlu da yeni yapılan binalar ayakta eski binalar yıkıldı. Neden bütün mahalle yıkıldı? Çünkü bütün mahalle eski yapı stoğuna sahip. Yani böyle bir farkı var (STK temsilcisi).

Defne'de kentsel dönüşüm gerekliliği bölgede yaşayanlar tarafından kabul edilen bir gerçek olmasına rağmen bu yöndeki çabalar hem finansal hem de sosyal engeller nedeniyle başarısız olmuş veya yeterince ilerleyememiştir. Bu konuda en önemli sorunlar finansman ve katkı sorunları, devlet desteğinin olmaması, yasal ve bürokratik engeller ve yerel yönetime duyulan güvensizlik olarak sıralanmıştır. Kentsel dönüşüm projeleri, Defne'de özellikle en çok yıkımın yaşandığı Elektrik ve Armutlu Mahalleleri gibi yoksul bölgelerde düşünülmüştü. Bu bölgelerde yaşayan vatandaşların ekonomik durumları, dönüşüm projelerine katkı sunmalarını veya yeni inşaat maliyetlerini karşılamalarını zorlaştırıyordu. Kentsel dönüşüm projeleri, devlet, büyükşehir, ilçe belediyeleri arasında bir konsensüs gerektiriyordu, ancak bu konsensüsün pratiğe dökülmesi Defne'nin özel koşulları (yukarıda açıklanan merkezi yönetim ve yerel yönetim arasındaki siyasi farklılıklar) nedeniyle hiçbir zaman gerçekleşmedi. Vatandaşların muvafakatı, hukuki ve bürokratik engeller bu süreci daha da sancılı hale getiriyordu. Çünkü yerel yönetimlerin geçmişteki performansları ve projeleri yeterince başarıyla tamamlayamamış olmaları, halkın bu yeni girişimlere güvenmemesine de neden olmuştu.

Mücadele ediyoruz bununla ilgili. Defne'deki sıkıntılarımızı sürekli sosyal medyada olsun, toplantı ortamlarında olsun bunları dillendiriyoruz ama dillendirmekten ibaret kalıyor. Yani çözüm falan da olmuyor. Büyükşehir mesela belediye oluyor. Hani savunduğumuz siyasi güç olsun, Defne Belediyesi oluyor. Savunduğumuz siyasi güç olsun. Oyumuzu, desteğimizi veriyoruz vermemize de rağmen de hani savunduğumuz siyasi güç olmasına rağmen de maalesef bunlar sadece koltukta oturmaya geliyor. Bu beklentimiz olan o yardım, o destekler bir türlü olmuyor, oluşmuyor. Bu tarz beklenti-şeyleri yapan, mücadele eden birinci derecede aslında asli görevi olan bahsettiğim bu kurum, kuruluş yani belediyeler yapması gerektiği yerde şu anda bu şekilde toplanan STK'lar bu işi, görevi yapıyor. Ve bayağı da bir sıkıntıya da giriyor. Yani bazen önümüz kesiliyor, bazen bir sürü dert ve sıkıntılarla uğraşmak zorunda kalıyoruz (STK Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Şimdi bizim özellikle en çok yıkılan özellikle Elektrik ve Armutlu Mahalleleri'nde böyle bir şey tasarlıyorduk düşünüyorduk. Ama orada hani vatandaşların da iradesi, kabulü lazımdı. Ya bu çok büyük bir süreç. Çok sancılı bir süreç. Yasal prosedürü çok olan bir süreç. Orada oturan zaten Defnenin en yoksul insanların bölgesidir. Yani çok yıkıntı olan. Yani itiraz ederler. Muvafakat sağlayamazsın apartmanlarda birçoğu 1990, 1980 öncesi yapılar. Yani yıkıntı neden en çok orada oldu? Yani 40 yıllık bina. Yıkılacak yani. Eski deniz kumu diye tabir ettiğimiz ham maddelerden birinin deniz kumu olduğu bir yapılardan bahsediyoruz (Mahalle muhtarı).

Bence kentsel dönüşümün gerçekleşmemesi onunla alakalı değil. Belediyenin samimiyetine güvenmiyorlar. Yani temelinde bu var. Buradaki yerel yönetimler maalesef karneleri çok iyi değil buradaki halka karşı. Yani depremde de bunu gördük... Ki önceki dönemde de çok iş yapmış değil. Burada yerel yönetim sorunu hep vardı hep vardı. Çok ciddi bir problem. Çünkü buradaki iktidar bana göre Defne için, Samandağ için, Antakya için CHP'dir, AK Parti değildir buradaki iktidar. Çünkü yıllardır yerel yönetimler onların elinde ve gerçekten yani bu süreçte bir taş bile döşememişler ya insanlık adına buradaki insanlar adına. Tamamen rant politikalarıyla yürümüş. Yani o yüzden güveni vermiş olsaydı kesinlikle halkın karşı çıkacağını düşünmüyorum ben. Bu güven yok yani insanlarda (Siyasi parti temsilcisi).

Ama bir o kadar da yerel yöneticilerle birlikte, vizyon eksikliğiyle de bağlı. Tabii burada bir paradoks var. Bu kadar dünya görüşünün ön plana çıktığı ama bu kadar da yerel yönetici seçtikleri insana belki insana demeyim yani birkaç zamandır böyle, hep böyle. Yani belki az önce de o demokrasi kültüründen de söz ettik ya, bir şeyler olmuyor. Yani un var, şeker var, ırmık var ama bir türlü helva olmuyor gibi. Yani böyle (STK temsilcisi).

Bu öyle bir ikilem ki yerel ve merkezi yönetim arasında halk hem merkezi yönetimin sorumlu olduğu kabul ediyor hem de yerelde hiçbir şey yapılamayacak olmasını kabul edemiyor ve böylece çuvaldızı her iki tarafa da batırıyor. Depremdeki kısıymdan hem merkezi hükümet hem de yerel yönetim ve hepimiz sorumluyuz diyerek son noktayı koyuyor.

Şimdi dolayısıyla burada mesele bu kadar bir yıkım ve acı yaşandıktan sonra bizim bakış açımızı değiştirerek yaşanan şeyi doğru algılayarak. Çünkü yaşanan şeyi ben şöyle tarifleyeyim, çok yani beş altı aydır zaten ifade ediyoruz bunu her yerde. Bizim 6 Şubat öncesi birlikte yaşamamızla ilgili kurduğumuz bütün sistem 6 Şubat'ta çöktü. Bu kurduğumuz sistem ne? Bizim kentleşmememiz birlikte kamu yararına göre hareket edememiş [olmamız], oluşturduğumuz yapı üretim süreci, onun denetim süreci, imar afları, hukuksal durumumuz, planlama ilkelerimiz birbirimizle kurduğumuz bütün ilişkiler çöktü. Neden çöktü? Sistemsel olarak bakmak lazım ben. Onun için şöyle tanımlıyorum. Bir arada yaşamak üzerine çünkü kentte bir arada yaşamak üzerine siz bir kurgu yaparsınız. Hukuk da bu işin sonucudur, imar da bu işin sonucudur, medeni hukuk da bu işin sonucudur. Birlikte bir şey yani yaşamak üzerine bir sistem oluşturuyorsunuz. O sistemin çöküşüdür bu. Çünkü kurduğumuz her şey bizde miş gibidir. Mış gibi meselesi şu. Yani biz depreme hazırlık yapıyormuş gibi davranıyoruz. Hazır değiliz. Birlikte çok iyi bir arada planlarımız mükemmelmış gibi yapıyoruz. Değil. Yani sonrasında hiçbir şekilde birçok yere de girilemedi, şey yapılamadı. Veya işte buna benzer hani çocuklara verdiğimiz eğitim dahil onun üzerinden bu kentte nasıl yaşanacağına dair ortaya koyduğumuz bütün mantık aslında böyle olmadığını gösterdi. Bizim doğru tanımlamayı yaptığımız zaman sistem çöküşü diyorsak yeni bir sistem önermek durumundayız. Yeni sistemle eskisinin arasındaki fark ne? Eskisinin içinde merkezinde insan yaşam ve o birlikte hareket etme anlayışı yok. Yeni bir kentleşme paradigması sistem dediğim de zaten biraz o. Oluşturabilmek için önceki sorunların hepsinin doğru teşhis edilmesiyle beraber bunların giderilmesi üzerinden bir bakış açısıyla bu söylemi ve yazıyı yeniden oluşturmak (STK temsilcisi).

3. Bir kentin topyekûn yıkılışı

Depremden yedi ay sonra yapılan bu görüşmeler ve gözlemler yıkımın halen ne derece güncel olduğunu gösterdi. Sahanın genel hali, deprem yedi ay önce değil de bir ya da birkaç hafta önce olmuş gibi çaresiz insanlarla ve enkazlarla dolu bir kent görünümündeydi. Defnenin yeniden inşası yolunda talepler, direnişler ve faaliyetlerin raporlaştırılması hedefiyle yola çıkan bu çalışma, halen daha enkaz altından kurtarılamamış bir kent manzarası ile karşı karşıya kalmış ve halkın içinde bulunduğu kaosu ve sorunlar yumağının uzaktan duyulamayan sözlerini, öfkelerini ve beklentileri de aktarmanın önemini fark etmiştir. Bu nedenle, bu bölüm depremin getirdiği olağanüstü yıkımın boyutlarına ve ardından ortaya çıkan yaşamsal ve mekânsal sorunlara odaklanmaktadır.

Defne Armutlu Mahallesi, Eylül-2023, Şafak Aykaç

Depremın getirdiği yıkımın büyüklüğü ve günlerce dışarıdan yardımın gelmemesi kenti inanılmaz bir kaos ve çaresizlik altında bırakmıştır. Felaketin yedinci ayında halen yıkımın hissedilebilir, gözlemlenebilir ve sorunların çözümsüz kalmış olması travmaların da güçlenerek devam etmesine sebebiyet vermiştir. Bir gecede her şeyini kaybedenler için ilk anda yaşanan felaketin boyutunu idrak etmek gerçekten güç olmuştur. Bu noktadan itibaren yalnızca desteğe değil, aynı zamanda acılarının ve kayıplarının tanınmasına da ihtiyaçları vardır. Ayrıca yıkımın kent dışından gelen insanlarda yarattığı şok etkisi, boyutunun farkında olunmaması ve bilgisizliğin yarattığı terk edilmişlik duygusu söz konusudur:

Polisi bindiriyorum yabancı, senin gibi yabancı ilden gelmiş. Bekçi ile polisi arabamla almışım, yol, mesafe kat ediyorum kendisine. Adam bakıyor ne diyor, aralarında ne konuşuyorlar? “Yahu gösterdiği gibi, anlatıldığı gibi değil Hatay!” Gerçekten de değil. Gerçekten de öyle bir yani hata değil! Ya sanki terk edilmişiz, Türk vatandaşı, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı değiliz! Öyle gibi görünüyor! Devletin de bize bir katkısı yok. O kadar paralar toplandı. Onlar nerede sorma hakkımız da yok! (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi’nden bir erkek katılımcı).

Biz çok zengindik beş Şubat’ta. Sabah kalktık herkes sokakta. Sadece pijamayla ayağımızda çorap bile yok. Hiçbir şey yok. Sadece dışarıdasın ve biz bu kadar büyük olduğunu bilmiyorduk. Hani çıksın aydınlatsın insanları. Desin evet kardeşlerim siz çok büyük bir şey yaşadınız. Biz sizin arkanızdayız. Biz size destek olacağız. Ama hiç kimse çıkıp bir şey söylemiyor (Çekmece Mahallesi’den bir kadın katılımcı).

Depremden sonra göz gözü görmüyor. Siz izlemişsinizdir. Bakın ona deprem denildi. Ben başka bir şey diyorum. Buraya gelen her askerin dediği şey “bir şehri bu hale getirmek için üç ay bombalamak lazım” (Çekmece Mahallesi’nden bir kadın katılımcı).

Burada bir şeyi gördüm ben, o 2-3 gün burada Amerikan Hollywood filmleri vardı. Post-apokaliptik filmler. Mad Max filan. Dünya yıkılmış. İnsanlar gruplar halinde geziyorlar. Böyle bir yerdi. Post apokaliptik. Şimdi caddeye gidiyorum, annemin evi bana yakın yürüyerek 12-13 dakika. Enkazdan insanları çıkarıyoruz. Adamı görüyoruz enkazda. Demir makası yok. Adam gözünün önünde ölüyor. Herkes birbirine ilk başta yardım etmeye çalıştı. Üstüm başım kan oldu. Ben eve girip çıkabiliyordum. Gidip üstümü değiştirip geliyordum. Adamlar süpermarketi yağmalamışlar. Şunu gördüm ben, amcanın biri alışveriş arabasına marketin bütün içkilerini doldurabildiği kadar doldurmuş. Elinde de birasını açmış. İçe içe yolda arabayı sürüp caddede gidiyor. Böyle bir ortamdaydı. Bir markete biri dalabiliyor. İlk taş atma olayı. Biri bir markete dalıyor. Başlıyorlar yağmalamaya. Burada mesela herkes şöyle der, Suriyeliler yaptı... Hayır canım herkes yaptı. O yoksunluk hissiyle mi artık bilemem. Herkes yağmaladı. Ben orada insanların o vahşi içgüdüsünü gördüm. Bu beni korkuttu. Çünkü orada ne devlet iradesi vardı ne kolluk kuvveti vardı. Ne bir otorite vardı. Herkes istediğini yapabiliyordu (STK temsilcisi).

Yardımlar çok geç geldi. Mesela Antakya da çok mağdur. Ama Defne de çok mağdur. Burada daha çok kırsal yerleşim olduğu için, yıkıntılar daha çok kırsal kesime indiğinizde görülüyor. Mesela bu bölgeleri gezerseniz, kırsal kesimleri, yıkıntıları görüyorsunuz. İnsanlar da evlerinin yakınında kalmak istediler. İşte hayvanlar vardı, süt alacaklardı. Çalınır diye orayı bırakıp bir yere gitmek istemediler. Orada kalmak istediler. Ancak o bölgelere yardım çok sıkıntılı gitti. En son Defne Belediye Başkanı’nın, İbrahim Güzel’in, bir televizyon kanalında canlı yayında bir isyanı vardı. “Yeter artık! Beni atacaksanız Sili-ri’ye atın” dedi. Yahu çadır yok arkadaşım, çadır yok su yok (STK temsilcisi).

Antakya tarihi merkezi, Eylül-2023, Sema Bayraktar

Aylardır çözüm üretilmeyen sorunlar öylesine akut bir hal almıştır ki, Defneliler açısından kentlerinin yeniden inşasını hayal dahi edemeyecek derecede çözümsüzlük sarmalına sıkışıp kalmışlardır. Boğucu hale gelmiş mağduriyetler dizgesi ve bir an önce çözülmesini talep ettikleri temel ihtiyaçları, sözlerinin ve düşüncelerinin gelecek tahayyüllerine varması önündeki başlıca engel haline gelmiştir.

Bölüm içerisinde öncelikle kentin yaşadığı yıkımın olağanüstülüğü ve ardından beraberinde getirdiği yaşamsal yıkımı görünür kılmaya odaklanılmıştır. Bu bağlamda kentin yok olan alt ve

üst yapısının yarattığı sorunlara, kamu idarelerinin halen planlı ve düzenli çözümler üretemediği barınma, halk sağlığı, istihdam, eğitim ve sosyo-kültürel yaşam gibi alanlardaki eksikliklere odaklanılmıştır. Ayrıca barınma, gıda, güvenlik gibi en temel ihtiyaçlara dahi erişimin kalmadığı kentte halkın göç etme ya da etmeme, geri dönme ya da dönmeme tercihleri ve beklentileri ele aktarılmaktadır. Bu süreçte kent geneline yayılmış düzensiz çadır ve konteyner yerleşim pratikleri ile merkezi idarenin kontrolünde ilerleyen konteyner kent pratikleri, süreçler ve aksaklıklar üzerinden karşılaştırılmaktadır.

3.1. Mekânsal ve kentsel yıkım

Antakya depremin sarsıcı gücü karşısında bütünlüklü bir yıkıma uğramıştır. Kent tüm sakinleriyle, yerel yönetimleriyle, kurumlarıyla ve ekonomisiyle topyekûn depremzedeye dönüşmüş durumdadır. Bu da toplumsal ihtiyaçları karşılayan, gündelik hayatın devamlılığını sağlayan ve destekleyen mekanizmaların, süreçlerin ciddi derece aksaması anlamına gelmiştir. Eğitim ve sağlık gibi merkezi idarenin sunduğu hizmetler durma noktasına gelmiş, belediyeler neredeyse âtıl duruma düşmüştür. Depremin ardından belediye meclisi ancak üç-dört üye ile toplanabilmiştir. Pek çok ilçe belediyesinin personeli ya kendileri ya da yakınları deprem mağdurudur. Başka bir deyişle, ilk günlerde belediye adına karar alacak ve çalışacak insan gücü yoktur. Özellikle belediye hizmetleri konusunda, felaketin ilk aylarında yardıma gelen farklı il ve ilçe belediyeleri temel hizmetleri sağlayarak geçici bir çözüm sunmuşlardır.

O zaman şöyle bir sıkıntı vardı; zaten belediyenin personeli inanılmaz kötü durumda. Evsiz kalan çok benim gibi. Yakınlarını kaybeden çok, kendisi ve eşi ölen çok falan filan ciddi bir personel açığı vardı. Araç açığı vardı. Araçlar enkaz altında kaldı kimi yerlerde. Başka belediyelerden ama Büyükşehir Belediyeleri ama ilçe belediyeleri çok gelen araç oldu. Onlar bölgeyi tanıyana kadar bir zaman geçti. Evet o zamanlar on-on beş günde bir [çöpler] alınabiliyordu. Çünkü her araca en azından bölgeyi tanıyan bir kişiyi vermek zorundaydık biz de. O bir düzene girdi. Ondan sonra araçlarını çekerek gittiler doğal olarak yani kendi memleketleri var adamların. Bizimkiler devreye girdi. Onlar da adapte olana kadar bir süre daha geçti. Yaklaşık bir-bir buçuk aydır düzenli olarak her gün çöp alınıyor. Ama oranın aracı arı-zalanırsa iki üç gün aksama olabiliyor çünkü sanayimiz yok şu anda. Oto sanayi, tamir falan çok ciddi sıkıntı bir araç gitti miydi? Mesela benim aracım dört aydır sanayide. Hala ciddi anlamda bir tamir göremedi. Şu an bizim cenaze ekibinin aracı orada iki gündür yatıyor araba. Daha bir müdahale edemediler. [...] Bodrum Belediye Başkanı çok güzel bir röportaj yapmıştı. [...] buranın idarecilerinden kimse bir şey beklemesin şimdi demişti. Onlar şu an enkaz altında. [...] en çok Antakya, Defne, Samandağ. Çünkü bu üç ilçe perişan durumdaydı. Bodrum Belediye Başkanı adını hatırlamıyorum şu an dedi ki biz devraldık dedi görevi. Çöpünü de biz toplayacağız. Su şebekesini de biz onaracağız. Şunu da biz yapacağız, bunu da biz yapacağız dedi. Antalya Büyükşehir Belediyesi buradaydı. Kepez Belediyesi buradaydı. Karamürsel Belediyesi buradaydı. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi buradaydı. Konya Büyükşehir Belediyesi ilçe belediyeleriyle. Hepsı buradaydı. Evet hepsi çok güzel çalıştı. Gerçekten çok güzel çalıştı (Belediye çalışanı bir kadın katılımcı).

Depremden en çok etkilenen bölge Defne Belediyesi, meclis üyesi toplantısına çağırdılar. [...] dört kişi mi ne vardı. Hepsı deprem mağduru. Çocuklarını yerleştirmeye şehir dışına gitmiş. İlk haftasında bir tane meclis üyesi bile yoktu burada. [...] yardım dağıtmak için belediye meclis üyeleri yoktu. Hepsı deprem mağduru. Ya enkazdan cenazesini çıkartmaya çalışıyor. Ya yakınını ya çocuğunu sağlıklı bir ortamda yaşatmaya çalışıyor. Zaten belediyenin de buna ilişkin hiçbir bütçesi yok (Bir kadın katılımcı).

Afetten zarar gördüğü zaman ekipmanınız, personeliniz oraya müdahale edecek güçte değil. Bak ben annemin cenazesini enkazdan çıkarttım. Sekiz saat cenazenin başında UMKE çadırının önünde bekledim. Her taraf ceset torbası. Cenazeler karışmasın diye sekiz saat cenaze aracı bekledik. Ortalık yıkıl-

mış, dökülmüş, araçlar giremiyor. Yani o ambiyansı anlatamam size. Şimdi belediye belediye diyoruz ama bu belediyelerin hepsi Antakya Belediyesi de dahil, Defne de dahil, Samandağ da, Kırıkhan da bu belediyelerin hepsi enkaz altında kaldı personeli. Şimdi örnek veriyorum siz belediye çalışanısınız ama anneniz Allah korusun enkaz altında. Şimdi gidip belediyeye çalışmaya mı gideceksin? (Bir Belediye Meclis Üyesi)

Böyle bir odada yaklaşık on kişi birlikte oturuyorlar. İki tane falan bilgisayar var. Şu an benim gördüğüm durum bu. Yani dolayısıyla bu belediyenin de bir şeyleri yapmasını beklemek de çok gerçekçi değil. (Hatay'da görev yapmış bir İBB görevlisi)

Kent dışından yardıma gelen belediyelerin çalışmaları ne kadar memnuniyet yarattıysa, bir o kadar da yerel belediyelere karşı memnuniyetsizlik ve öfke söz konusu. Belediyelerin başta kendi personellerine olmak üzere, destek, yardım ve kurumsal toparlanma konusunda yetersiz kaldıkları fikri oldukça yaygın. Ayrıca belediyeler ile yerel halk arasında süreçler, ihtiyaçlar ve beklentiler konusunda bir bilgi akışının olmaması da olumsuz görüşleri güçlendirmekte:

Beyefendi [belediye başkanı] diyor ki benim dört yüz tane personelim var. Sahada otuz kişiyle çalışıyorum. E sen o personelin ne durumda diye baksana önce. Önce bir sor. Önce bir bak. Öldük mü? Kaldık mı? Ne durumdayız? Evim yok. Ayağımda ayakkabım yok. Çocuklarım yaralı. İkisi de yaralı. Kızım sadece elinden ama olsun yaralı. Mikrop kapmaya başladı, iltihaplanmaya başladı çocuğumun yaraları. Ben mecbur kaldım üçüncü gece şehir dışına çıktım. Çok mu istedim çıkmayı? Hayır. Kızım üç defa sinir krizi geçirdi bir gece içerisinde. Mecburum götüreceğim bu çocukların sağlığını düşünmek zorundayım ben. Götürdüm iki gece kaldım inanın. Yolla beraber toplamda dört gece uzak kaldım buradan. (...) daha ilk günden sabah 6 da başladı mesajlar. [İşe gelmeyenleri] tutanak tutmakla tehdit ettiler. Hak-kınızda işlem yapacağız diye not düşülmüştü (Belediye çalışanı bir kadın katılımcı).

Buraya daha bir milletvekili, bir belediye başkanı gelmedi. Gelmedi! Gelip deselerdi bize bakın arkadaşlar bundan beraber kalkacağız. Benim personelim kalmadı. Personelimle beraber kalanlarla beraber birlik yolu bu şehri kaldıracaktır. Şuraya gel senden maddiyat bekleyen yok. Moral ver. İyi misiniz? Ne yapabiliriz? Eğer sen bir belediye başkanıysan profesyonel davranmak zorundasın. [...] ben çok öfkeliyim (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

3.1.1. Yok olan kent coğrafyası: “Doğup büyüdüğüm evi bulmak için gittim şehir merkezine. Bütün yapıları kaldırmışlar, bulamadım!”

Bölgeye girer girmez karşımıza çıkan ilk çarpıcı sahne, kent yollarının, caddelerinin, sokaklarının tamamen işlevini yitirdiğidir. Yollar enkaz ve moloz parçalarıyla doludur. Her yanda çalışmalarına devam eden yıkım makinelerinin paletleri ve aşırı yüklü moloz kamyonlarının altında ezilerek bütün yollar harabeye dönmüştür. Caddelerin çoğunda ya kaldırımlar tamamen yok olmuştur ya da kenarındaki ağır hasarlı binalar nedeniyle güvenli değildir. Fakat güvenli olmayan, yıkılmak üzere ya da yarı yıkılmış binaların etrafında herhangi bir güvenlik önlemi, bandı, işaretçisi yoktur. Armutlu ve Elektrik gibi çok büyük oranda yıkılmış mahallelerde gözle görülür bir sokak dahi kalmamıştır. Halen araçların geçebildiği yollar ise gün gün, saat saat herhangi bir bildirim ve düzen olmaksızın kapanmaktadır; daha bir saat önce geçtiğiniz bir caddenin dönüşte kamyonlar, ekskavatörler ve enkaz parçalarıyla kapandığını görmek olağanlaşmıştır. Başka bir deyişle, kent bir yaşam, sosyalleşme ve ulaşım ağı olma niteliğini tamamiyle kaybetmiştir. Ayrıca depremin 7 ay sonrasında halen kentte toplu ulaşım ağı da yeniden oluşturulmamıştır. Depremden beri ilk belediye otobüs hatları ve dolmuşlar ancak okulların açıldığı hafta düzensiz sefer saati ve rotalarıyla faaliyete geçmişti:

Depremden sonra bütün bunlar zaten gitti, yok oldu. Depremden sonra bize bakan, bizle ilgilenen, hizmet eden hiç kimse yok. Yol yok. Ulaşım yok. Şimdi ben çarşıya ineceğim. Ben buradan taksiyle gidiyorum, taksiyle geliyorum. Her gittiğimde taksi. Otobüs yok, bir şey yok. Büyükşehir zaten hiç yok. Defne [belediyeden bahsediyor] hiç hiç yok (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Öğretmenler geliyor okullarına gidemiyor. Taksi çağırmak zorunda. Evet. Bu sefer ekonomik yönden çok zor durumda (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Araba yok [toplu ulaşım], daha yeni başladı bizim Harbiye Minibüsleri yeni başladı. Yani okuldan bir hafta önce yeni başladı. Vatandaşın arabası yok. Fakir fukara. Ama belediye iş görmedi. Belediyeden şikâyetimiz bu. Benim vatandaş olarak şikâyetim bunlar (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Ulaşım kötüydü. Merkezde oturanlar için olmayabilir ama köyde olanlar için kötüydü. Kötüydü, artık hiç kalmadı. Mesela şu an ulaşım canlanmış olabilir olarak gösteriliyor ama hiç öyle değil. Yarım saatlik yol iki buçuk saatte gidiliyor mesela (Genç Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Antakya, çarşı, 2023-Eylül, Sema Bayraktar

Hem depremin yıkıcı etkisi hem de enkaz kaldırma ve yıkım çalışmalarıyla devasa bir şantiye-ye dönmesi nedeniyle kentin yolları ve caddeleri ağır hasarlı, moloz ve enkaz parçalarıyla dolu, yıkım makineleri tarafından tıkanmış veya yıkılan tüm bir mahalleyle birlikte tamamen yer-yüzünden silinmiş durumdadır. Bu nedenle bir yerden bir yere ulaşım her gün, her saat yıkım firmalarının denetimsiz çalışmalarına terk edilmiş bir kaos halindedir:

Aylardır burada böyle. Her gün buradan işe gidiyorum, geliyorum. Kızımı okula götürüyorum, getiriyorum. Tamam mı? Sabah gittiğim yol farklı, akşam geldiğim yol farklı (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Bizim köyde ben ilk defa girdiğimde yolda kocaman bir çukur vardı. Arabanın tekeri oraya girse kesin şeyler gider, akslar kırılır ve aradan 4 ay geçti hiç kimse [...] kimse kapatmamış hakikaten. Yani bütün köylüler oradan geçiyor. Yanlışlıkla oradan geçse ciddi bir sıkıntı var (Öğretmen Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Kent moloz ve enkaz demiri taşıyan kamyonlarla, paletli ekskavatörlerle dolup taşmıştır. Dene-

timsiz ve kuralsız bir şantiyeye dönen şehirde hiçbir güvenlik önlemi de yoktur. Kamyonlardan düşen molozlar, demirler öylece müdahalesiz durmaktadır. Ağır iş makinelerine dayanıklı olmayan yollar çökmüş, altgeçitler yağmur suyu dolmuştur.

Şimdi burada bir kamyon terörü var. Benim önüme taş düştü kamyon giderken. Camıma gelse belki canıma mâl olacak. Kaza yapacağım, birine çarpacağım, bir şey olacağım. Bu anlamda bunların belli bir düzende olması gerekiyor (STK temsilcisi).

En yoğun yıkımın yaşandığı Armutlu ve Elektrik gibi mahalleler bütünüyle enkaz ve moloz yığınınına dönüşmüştür. Hiçbir şekilde barınma imkânının kalmadığı böylesi mahalleler kentin ortasında aydınlatmasız, sokaksız, caddesiz ölü alanlara dönüşmüştür. Sadece mahalle içleri değil ana caddelerde dahi aydınlatma ya çok az ya da hiç yoktur. Geceleri kent karanlığa gömülmektedir. Bu da hem güvenlik riskini artırmaktadır hem de kent sakinlerinin depremin travmasını her gece tekrar yaşaması anlamına gelmektedir.

Zaten sonbahara da girdik. Hani bu yanıltıcı havaya aldanmayalım. Günler kısa, geceler uzun. Yani aydınlatma büyük bir sorun. Mesela biz güvenliğimizden şüpheliyiz açıkçası ki sadece ben değil çocuklar geç saatte de okuldan gelecek. Hani saat beş buçuk altıya doğru gelecekler. Hani karanlık. Yani güvenli bulmuyoruz.... (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Vali Bey'e şunu dedim dün evvelsi gün. Sayın valim dedim, ben enkaz veya şu betonlaşmanın şeyine hiç girmeyeceğim. Sadece sizden ricam. TEDAŞ'ın ve Telekom'un bir an önce [...] tamir etsin. Kendi işlerini yapsın. TEDAŞ'ın da dedim acilen sokaklarımızı aydınlatması lazım. Artık bizi bu şoktan kurtarması lazım. Çünkü karanlık gördüğüm zaman her an tekrardan deprem olacakmış gibi kendimi hissediyorum (Mahalle muhtarı).

Genel olarak Antakya merkez ve Defne'nin onunla iç içe olan mahalleleri bir kent olma niteliklerini bütünüyle yitirmişlerdir. Bir zamanlar şehrin en gözde semtleri, caddeleri artık birer yıkım sahasından ibarettir. Bütün bu yıkımların ortasında kalmış ve halen kentlerinde, mahallelerinde yaşam kurmaya çalışan insanların ihtiyaçlarına uygun hale getirme yönünde başlamış bir çalışma olduğunu söylemek mümkün değildir. Ne merkezi yönetim ve ona bağlı kurumlar ne de yerel yönetimler halkın yaşam koşullarını iyileştirecek girişimler başlatamamıştır.

3.1.2. Kentin yok olan altyapısı: “Bir şehri bu hale getirmek için üç ay bombalamak lazım”

Depremden önce de yerel halkın sorunlu olarak tanımladığı, su ve elektrik gibi altyapı hizmetleri depremle birlikte büyük oranda tahrip olmuştur, kullanılmaz haldedir. Depremin üzerinden aylar geçmiş olmasına rağmen halen elektrik, su ve internet hizmeti pek çok bölgede ya hiç sağlanamamıştır ya da kesintili olarak verilebilmektedir. Depremzedelerin kendi çabaları ile kurduğu çadır yerleşimlerine de altyapı hizmeti verilmemesi, örneğin elektrik dağıtımının olmaması, suyun sürekli olarak kesilmesi yaşam koşullarını daha da ağırlaştırmıştır. Öyle ki, bazı çadır yerleşkelerinde depremzedeler para cezalarını göze alarak bulabildikleri yerlerden, ki bunlar da ağır hasarlı elektrik dağıtım veya sokak aydınlatma hatlarıdır, “kaçak elektrik” hattı çekmek zorunda kalmışlardır. Dahası bu altyapı sorunları kent içindeki çadır yerleşkelerinin dışında, konteyner kentleri de etkilemiştir. İnternet altyapısının da ağır hasarlı olması ve halen tamir edilmemesi hem iletişim kanallarını aksatmaktadır hem de bir şekilde sürdürülme-

ye çalışan işyerlerini âtil bırakmaktadır.

5 aydan beri Gültepe’de oturuyorum. Bir damla suyumuz yok. Elektriğimiz yok. Sokak lambaları yanmıyor. İnsan bu kadar şey olur mu? Tankerle getiriyorlar. Ama o da zorla, arıyoruz arıyoruz usanıyorlar, tankerle su getirtmek için (Çekmece Mahallesi’nden bir erkek katılımcı).

Kaçak kullanıma da otuz bin lira ceza! Yani bizi bekliyor. Çünkü biz mecburen evsizdik, çadırda kalıyorduk. Kırk beş elli gün sonra direktten çektik. O direği de zaten direkler böyle olmuştu [eğilmiş ve yıkılmak üzere olduğunu işaret ediyor]. Dışarıya lamba koydular. Dışarıdaki lambadan kaçak çektik (Çekmece Mahallesi’nden bir kadın katılımcı).

Kaç kere Cimer’e şikâyet yazdık ilgilenen olmadı sokak direkleriyle (Çekmece Mahallesi’nden bir kadın katılımcı).

Bir insanı çukurdan kaldırmak istiyorsanız insan muamelesi yapmanız gerekiyor. Ciddi anlamda insani ihtiyaçlara cevap vermeniz gerekiyor. Bir yağmur yağdı, konteyner kentleri haberlerde izlediniz. Su baskınları. Daha altyapısı olmayan bir şehir. Zaten yoktu. Hani depremde önce de altyapısı olmayan bir şehirdi burası. Depremden sonra daha da kötü oldu. Elektrik yok, su yok. Konteyner kentlerde şu an insanlar sefalet içinde ve takdir edersiniz ki bakın insanlar artık televizyon izlemiyor. Bir sosyal aktivitesi yok. Zihinsel olarak yani beynsel olarak kimse iyi değil (Çekmece Mahallesi’nden bir kadın katılımcı).

Duş alabiliyorum ama mesela dün su kesik olduğu için kısıtlamalar oluyor. Yalnız su gelmediği için bazı günler duşlarımızı ya da çamaşır koyacağımız zamanı ayarlamak zorunda kalıyoruz. Yani her istediğimiz gibi o eski konfor alanından çıktık (Karyer Mahallesi’nden bir kadın katılımcı).

İnternetimiz mayıs ayından beri yok. Uydudan bağlanmak zorunda kaldık. Mayıs ayının dördünden beri ve ödettirdiler bize faturaları ödettirdiler bize tıkr tıkr hepsini ödettirdiler. Mesaj geliyor ceza işlem uygulanacağına dair. Ondan sonra arıyoruz, Mayıs’ın 8’inde gelecek. Arıyorum Haziran’ın 5’inde gelecek. Arıyorum Temmuz’un 10’unda gelecek. Eylül’e geldik altyapıda internet yok. E mecbur biz de uydudan bağlandık. Çocukların internetsiz olmuyor ki. Kız üniversitesini online okuyacak. Diğer çocuklar ödev araştıraraklar, konu araştıraraklar. Yani sosyal internetsiz olmuyor. Teknoloji çağı ve ne yazık ki 4 aydır bütün mahallemiz sadece biz değil kocaman bir mahalle kutu yıkılan evin üstüne yapılmış. O yıkılan ev gidince kutu da gitmiş. Bütün yıkımlar bitmeden o altyapıyı gelip döşemezlermiş. Peki bu zulüm değil mi bu insanlara? (Karyer Mahallesi’nden bir kadın katılımcı).

Defne’de bir cadde, Eylül-2023, Demet Bolat

Belediyelerin yıkılan altyapı hizmetlerine dair merkezi kurumların desteği de yok denecek kadar az. Bu da altyapının yeniden inşasını daha da zorlaştırmaktadır. Depremi üzerinden aylar geçmesine rağmen pek çok mahalleye ulaşmayan altyapı hizmetleri konusunda bir yerel veya merkezi kurumdan resmi yollarla çözüm elde edilememesi sorunu devam etmektedir. Bu noktada da farklı kanallardan seslerini duyurmaya çalışmaları, özellikle muhtarların çabaları, öne çıkmaktadır. Bir muhtar mahallesinde su altyapısının yeniden faal olma sürecini şu şekilde anlatmaktadır:

Sıkıntılarımız şu, bizim suyumuz 6 ay sonra bağlandı. Mahalleye 6 ay sonra şebeke suyu bağlandı. Bizim bağırsı çağrımızla, sosyal medyayı kullanarak suyu getirebildik mahalleye (Mahalle muhtarı).

Yahu Hatay'da iki tane arıtma tesisi yoktu. Şimdi depremde bütün altyapı darmadağın oldu. HADSU [Hatay Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi] diye bir kurum var şehrin, Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı. 18 saat çalışıyor elemanları. Aylıklarını 15 gün geç alıyorlar. Büyükşehir belediyesi o HADSU'yu sübvans ediyor. Çünkü hiçbir geliri gelmiyor HADSU'ya. DSİ nerede? (Belediye Meclisi Üyesi).

Merkezi idarenin, kent içerisinde depremzedelerin kendi kurdukları çadır ve konteyner yerleşimlerinin boşaltılması ve mümkün olan herkesin AFAD kontrolündeki konteyner kentlere geçirilmesi baskısı herkes tarafından bilinen bir gerçekliktir. Bu nedenle depremzedeler özellikle kent içerisindeki altyapının tamirinin yapılmamasını, sürekli elektrik ve su kesintileri yaşamalarını bu baskının bir parçası olarak yorumlamaktadır:

Torosları [bölge elektrik dağıtım şirketi] arıyorsunuz elektrik kesildiğinde. [...] üç gün elektrik gelmiyor. Toroslar bile bizi insan yerine koymuyor. Hastam var diyorsun. Üç gün elektrik kesik ya bu bölgede. Bu bölgeye bilerek uygulanıyor, bilerek yapılıyor (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Cuma günü [yerel bir kuruluş] ben [çalışırken] elektrik kesildi. Aradım. Tesadüfte bir kadına denk geldim. Bölgeyi anlattım. Adres vermeye çalışıyorum. ...[kuruluşun adını] dedim ve şu an bir üretim var burada dedim. Gerçekten elektrik gelmezse bizim her şeyimiz yanar dedim. O gerçekten öyle ciddi bir durummuş falan dedi ve gerçekten yarım saat sonra o ekip geldi, onarımını yaptı, gitti. Bu bölgeyi boşaltmaya çalıştıkları için burayla ilgilenilmiyor (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Depremden beri düzensiz işleyen ya da hiç sağlanamayan altyapı hizmetlerinin halen faturalandırıldığı, depremzedelerden ücret talep edildiği örnekler vardır. İkamet edilmeyen hasarlı ya da yıkılmış konutlar için halen abonelik ücreti, fatura gibi ödemeler çıkarılması zaten tüm varlıklarını kaybetmiş depremzedeler için onur kırıcı bir sürece dönüşmüştür. OHAL ilanı ile birlikte üç ay boyunca faturalar ertelenmiştir fakat borçlanma süreci durdurulmamıştır. Bu nedenle de sürenin bitiminden itibaren geriye dönük olarak borçlarla karşılaşmıştır depremzedeler. Ayrıca STK veya siyasi partilerin destekleriyle kavuştukları geçici konteyner barınma alanlarının da yüksek ücretlerle faturalandırılmak istenmesi bir tür yıldırma ve sömürü stratejisi olarak algılanmaktadır:

[Trafo] önümüzde patlıyor. Biz buraya TEDAŞ'ı çağırdık. Bize sayaç takmaya çalıştılar. Siz AFAD'ın zaten şeyi [konteyner kenti] değilsiniz, kendi kişiselisiniz, hepinize sayaç takacağız falan dedi. Kavga ettik gönderdik. O şekilde de direniyoruz. Parayla bağlayacak. Zaten bu insanlar sıkıntıda (Asi Yaşam Merkezi'nden bir erkek katılımcı).

Sözde faturalar, elektrik faturaları, su faturaları deprem anından yani üç ay, dört ay bizden para alınmayacaktı. Misliyle aldılar. Faturalar geliyor. Bir kuruştan vaz geçmediler (Asi Yaşam Merkezi'nden bir erkek katılımcı).

Benim evim ağır hasarlı. Ben dün fatura getirdim evimden ya. Bir buçuk aylık. Beş ay sonra... (Asi Yaşam Merkezi'nden bir kadın katılımcı).

Faturalarla ilgili bazı evler ağır hasarlı onlara bile fatura geldi. Olağanüstü hâl ilan edildi. Üç ay boyunca çadırlarda kaldığı herkes evine bir şekilde elektrikli soba çekti. Çünkü herkes çok üşüyordu, şubat ayındaydı. Herkes birinden çekmeye çalıştı. Çünkü elektriğe erişim de sıkıntılıydı. Suyu erişim de sıkıntılıydı. Var olan evinde ya da imkânı olan diğerine yardım etmeye çalıştı. Dediler ki olağanüstü hâl ilan edildi. Üç ay boyunca faturalar ödenmeyecek. Size fatura gelmeyecek. Üç ayın sonunda herkesin evine meblağda yüklü faturalar geldi (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Üst yapısı ağır tahrip olan kentin hem depremle hem de sonu gelmez yıkım çalışmalarıyla alt yapısı da bütünüyle tahrip olmuştur. Su ve elektrik gibi en temel ihtiyaçların kısa bir süre aksamaması dahi büyük sorunlara sebep olabilirken aylardır Antakya'nın altyapı sorunlarına geçici de olsa çözümler üretilmemiş olması ciddi bir durumdur. Halkın kaos ve çözümsüzlüğe terk edilmişlik duygusunun beraberinde getirdiği öfke ve altında kasıt arama refleksi son derece anlaşılabilir bir durumdur.

3.1.3. Yıkımın üzerinden yükselen bir birikim ve yağma stratejisi: “Yıkım şirketleri hunharca dalmışlar”

Antakya'nın yaşadığı felaketin boyutu beraberinde devasa boyutta bir enkaz kaldırma ve yıkım ekonomisi yaratmış durumda. Kaldırılması gereken enkaz ve hasarlı bina miktarı yıkım şirketleri açısından oldukça kârlı bir demir kaynağı olarak belirmiştir. Enkazlardan ayrıştırılan inşaat demirleri yıkım firmalarının kazanç kaynağını oluşturmaktadır. Bu süreçte merkezi hükümetin kontrolünde yaklaşık iki bin kadar yıkım firması ihale yoluyla bölgede iş almıştır. Kent iş makineleri ile doludur ve gün doğumundan gece yarısına kadar çalışmalar devam etmektedir. Denetim ve güvenlik mekanizmalarının büyük oranda işlemediği kent, yıkım şirketlerinin kâr maksimizasyonu için göze aldıkları ve alacakları her türlü güvenlik (aşırı yüklenmiş kamyonlar, güvenlik sınırı olmayan yıkım çalışmaları) ve sağlık ihlallerine (yıkım esnasında kalkan toz ve asbest, yıkım alanında yapılan beton-demir ayrışmaları) terk edilmiş durumdadır.² Diğer bir deyişle, merkezi ve yerel yönetimler nezdinde kent topyekûn bir enkaz olarak yıkım şirketlerinin insafına ve yağmasına terk edilmiştir:

Şehri bilmiyorum gördünüz mü yıkım şirketleri hunharca, hunharca dalmışlar! Vali çıktı dedi ki ben yasaklıyorum yaşam alanlarında demir ayrıştırmayı. Adam burnumuzun dibinde demir ayrıştırıyor. Ben diyor demiri de aldım gidiyorum. Tıka basa dolduruyor. Kamyonun neredeyse şeyi patlayacak, kasası patlayacak. Yolda tehlike arz ediyor. [...] trafik kazasına sebebiyet veriyor. Yola demir düşüyor. Yol kapanıyor. Şimdi ben de şunu söylüyorum. Hani sen devletsen kardeşim koyduğun kuralı uygula. Diyorsan ki benim gücüm yetmiyor, ben oturayım yıkım şirketleriyle pazarlık edeyim o zaman. 3-5 neyse biz verelim halk olarak. Gitsin ötede ayrıştırırsın demirini. Burada şey [kent] [...] yağmalanıyor. Doğru kelime bu. İşte cehennemi yaratan bu ortam zaten. Sen normal enkazı alıp götürsen kimsenin bir şeyi [yok]. Bakın bunu bence inada yapıyorlar. Yıkım şirketlerinin ben, kötü niyetli olduğunu düşünüyorum. Başka yeri suçlayamam. Yıkım şirketlerine bakıyorsun bugün öğlen daha saat 1'de Sümerler'deki ana caddede yıkım yapıyor. Okul çıkış saati insanların öğle arasından dönme saati. Trafik kilit. Ben burada bir şeyler yapmak istiyorsam gitmek istediğim yere yetişemem. Bu iyi niyetli mi sizce? Ben bundan siyasi erkin haberi olduğunu düşünmüyorum (STK temsilcisi).

Yıkım talanı var. Yıkım talanı yapılan yerlerde bütün binaların üst yapılarını yıkıp aldılar. Ama temelleri yerde duruyor. Niye almadıklarını soruyoruz [yıkım firmalarından bahsediyor]. Bizim şartnamemizde temelleri almak yok diyor. Çünkü temellerin içerisindeki demiri almak rantabl değil onun için. Üst

binayı yıkıyor, demirini alıyor ve asbest olacak şekilde yerinde ayrıştırıyor. Su da sıkıyorlar. Her taraf toz duman. [...] hep hastalık alıyoruz şu an. Böyle bir ortamda oldu bittiye getiriliyor (STK temsilcisi).

Dört beş katlı binayı yıkarken kesinlikle hiçbir güvenlik önlemi alınmadan yıkılıyor. Mesela oradan arabalar geçiyor. Öğrenciler çıkıyor. Hatta şurada yıkım esnasında ilk okulun duvarına da işte molozlar düştü. Duvara zarar verildi. Zaten deprem döneminde okul bahçesinin duvarı, yani istinat duvarı biraz zarar görmüştü. Onu tadilatından geçirdiler tekrar. Çocuklar okuldayken yıkım gerçekleşti. Ne kadar sağlıklı? Ne sulama oldu ne bir şey. Çocukların güvenliği hiç yok. Altyapı zaten çökmüş. Yollarımız yukarıda mesela ara sokaklarımızda yollar çökmüş. Enkazın üstünden geçiyor çocuklar okula gelirken giderken (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Bu insanlar kredi ödeyemez ki. Kırsalda evler ruhsatsız evlerdir. Valiye [dedik] “Bunlar demir ticareti yapıyorlar, demiri alıyorlar molozu bırakıyorlar.” (Mahalle muhtarı).

Merkezden ihaleyi alan müteahhitlere “kırsal kesimdeki bir köyü bedava yapacaksın [yıkacaksın], yalnız demirleri alacaksın” deniyor ama molozlar alınmıyor (Mahalle muhtarı).

Bir kere bir maliyet hesabına giriyorlar [yıkım şirketleri]. Şimdi işin ilginç tarafı, bazı binaları ihaleye giren insanlar reddediyorlar. Aldıkları ihaleyi bir de terk ediyorlar. Çünkü az kârı var. Az demir var. Molozların kaldırılmasıyla ilgili ihaleden bahsediyorum. Karlı değil. Hadi bir de onun üstüne su masrafını katarsa, bir de usulüne uygun yapmaya çalışırsa, masrafı çok olacak. Bir kere maddi yönden bakılıyor. İlk etap maddiyat. İkincisi hız. Çok hızlı olmalı. İnsan sağlığı beşinci, onuncu derecede önem sahibi bu insanların gözünde (STK temsilcisi).

Defne Çekmece Mahallesi, Eylül-2023, Şafak Aykaç

Belediyelerin yıkım şirketlerinin sözleşmeleri ve ihale süreçlerine dair hiçbir yetkisi veya denetimi bulunmamaktadır. Yıkım kararı yetkisi, kararı ve yıkım rantını paylaşırma yetkisi bütünüyle merkezi hükümetin kontrolündedir. Fakat yerel halkın yıkım süreçlerinin yarattığı

toz, asbest, güvenlik eksiği vb. şikayetleri için şikayetlerini iletebileceği merci karar ve yetki tanınmayan belediyelerdir. Örneğin yıkım esnasında kalkan tozu engellemek ya da azaltmak için kullanılan sulama yöntemi kullanılmadığında belediyelerin denetleme ve gerekli görürse yıkım firmasına ceza kesme yetkisi bulunmaktadır. Fakat, bir belediye çalışanının ifadesiyle, şikayetleri denetlemeye giden Defne Belediyesi bu çalışmanın yapıldığı döneme kadar hiç ceza kesmemiştir, yalnızca uyarı ile yetinmiştir. Her ne kadar yıkım şirketleriyle ihale usulü anlaşılan ve yetkiyi veren merkezi hükümet olsa da yıkım süreçlerini denetlemek ve moloz döküm sahalarını belirlemek mevzuata göre belediyelerin yetki alanındadır. Bu noktada belediyeler büyük oranda pasif bir tutum sergileyerek depremzedelerin kaderini yıkım şirketlerinin insafına terk etmektedir.

Biz sadece bazen şeyi denetliyoruz, şikâyet geliyor, zabıta'yı gönderiyoruz. Yıkım yaparken su kullanmıyor, çok toz çıkartıyorlar. Zabıta'yı gönderiyoruz. Bizim bir yetkimiz yok burada. Hiçbir belediyenin böyle bir yetkisi yok. Sadece yıkımda, kontrollü yıkım yapılırken, ayırıştırırken toz çıkmaması. Biz bunu denetleyebiliyoruz. Bizim yetkimiz de bunlar. ...[Ceza] kesebiliyoruz. Şimdi bakın. Olayın çabuklaştırılması için ikaz ediyoruz, yapıyorlar. Biz şu an ceza kesmedik. Lakin, durduruyoruz [...] su gelene kadar. Ona riayet ediyorlar. Biz de ceza kesme taraftarı değiliz. Lakin vatandaş şikâyet ediyor. Biz de gereken ikazı yapıyoruz (Defne Belediyesi görevlisi).

Belediyeler de bu konuda sorumlu. Çünkü mevzuata göre moloz depolama yerlerini belediyelerin tayin etmesi lazım. Yasal düzenlemede ayrık bir durum yok. Hani deprem olursa bu yetki oradan alınır da örnek olsun diye söylüyorum. Valiliğe verilir diye bir ayrık düzenleme yok. İstisnai düzenleme yok. O bakımdan bu yerleri belediyenin savunması “biz göstermedik”. Gelişi güzel dökülüyor ama kanunun hükmünden ikinci fıkrasında da şunu der. Denetleme yetkisi de size ait. [...] E tabii denetleme de belediye ait. Hani yer göstermediniz. Kabul ettim. Kaldı ki tersine beyanları var valiliğin, Çevre Şehircilik gereken ikazı yapıyoruz (Defne Belediyesi görevlisi).

Belediyeler de bu konuda sorumlu. Çünkü mevzuata göre moloz depolama yerlerini belediyelerin tayin etmesi lazım. Yasal düzenlemede ayrık bir durum yok. Hani deprem olursa bu yetki oradan alınır da örnek olsun diye söylüyorum. Valiliğe verilir diye bir ayrık düzenleme yok. İstisnai düzenleme yok. O bakımdan bu yerleri belediyenin savunması “biz göstermedik”. Gelişi güzel dökülüyor ama kanunun hükmünden ikinci fıkrasında da şunu der. Denetleme yetkisi de size ait. E tabii denetleme de belediye ait. Hani yer göstermediniz. Kabul ettim. Kaldı ki tersine beyanları var valiliğin, Çevre Şehircilik Bakanlığının. Biz belediyelerin beyanını kabul edelim. İlçe belediyelerinin, Büyükşehir Belediyesinin beyanını kabul edelim. Peki denetleme yetkinizi kullanmamışsınız. Kaç tane firmaya ceza yazdınız? Bununla ilgili hukuki girişimleriniz nedir? Bununla ilgili halkın yanında oldunuz mu? (STK temsilcisi).

Milleyha diye bir alan var Samandağ'da. Duydunuz mu? Bilmiyorum. Milleyha Kuş Cenneti. Türkiye'deki en endemik alanlardan biridir. Yani kaydedilen 380 Türk kuşu var alanın. Oraya moloz döktüler ya, moloz döktüler! Kocaman kuşluk alana, kuş cenneti dediğimiz alana ve dünyanın her yerinden kuşçular geliyor fotoğraf çekmeye oraya. Oraya moloz döktüler. Yani biz bunların önüne geçmeye çalıştık. Yani yapabildiğimiz şeyler bu oldu. [...] bir yerde engel olduk. Ama gizli gizli döktüler yine. Yani şimdi iki gün, üç gün alanda oluyoruz, alandan çıkıyoruz, bir hafta sonra bir bakıyoruz tekrar dökmeye başlamışlar. Böyle şeyler oldu (Siyasi parti temsilcisi).

Bu yağma stratejisi yalnızca bina enkazlarını değil, bina ile birlikte içindeki tüm eşyaları da kapsayan ihalelerle veriliyor yıkım şirketlerine ve orada yaşayan insanların bu süreçte hiçbir söz hakkı yok. Hasarlı mülkler yıkım şirketlerine ihale ile verilirken ev sahipleri veya kiracılar konutta tüm mal varlıkları üzerindeki haklarını karşılıksız kaybetmektedirler.

Ben evime gittim. Evimden bir şey çıkartamadım doğru dürüst. Gittim işte demirleri çıkaracaktım, kapıları çıkaracaktım bilmem ne... Polis geldi başıma. Hiç izin vermediler bir şey çıkarayım, bir şey getireyim (Asi Yaşam Merkezi'nden bir kadın katılımcı).

Yıkım şirketlerinin çalışmaları öylesine denetimsiz ilerlemektedir ki yıkılmaması gereken hasarsız ya da hafif hasarlı bazı binalar da bu şirketler tarafından “yanlışlıkla” yıkılmıştır. Hem binalar hem de mahalleler bütünüyle insansızlaştığı için o an bu hatalı yıkımları durduracak kimse olmamıştır. Herkes tarafından şahit olunan bu durum mülk sahiplerini, binalarının üzerine büyük puntolarla “yıkılmayacak”, “hafif hasarlı”, tarih, telefon numarası veya davalık gibi bilgilendirmeler yazmaya yönlendirmiştir. Kentin neredeyse tamamı bu tarz yazılar yazılmış binalarla doludur.

“Elleşmeyin kenî” diye yazmışlar. Gördünüz mü onu? Şimdi elleşmeyin kenî! Yerel bir ifadedir onu. Yani dokunmayın. Şöyle benzer örnekler yaşandı birkaç tane yanlışlıkla yıktılar (STK temsilcisi).

Yıkım şirketlerinin insafına terk edilen kentte ekskavatörlerin, beton kırma makinelerinin ve kamyonların motor sesleri hakimdir. Bazı bölgelerde gece yarısına hatta sabaha kadar durmayan yıkım çalışmalarının gürültüsü tepelerden eko yaparak tüm kenti ele geçirmiştir. Pek çok Antakyalı yıkım makinelerinden bahsederken “canavarlar” deyişini kullanması da bu yağma sürecine terk edilmişliğin bir göstergesidir.

3.2. Yaşamsal Yıkım

Her ne kadar ana akım medyada Hatay’ın her yerinde konteyner kentler kurulduğu, TOKİ’nin konut inşaatlarına başladığı haberleri yapılmış olsa da kentin içerisinde yaşayanların gerçekliği bu anlatının tam tersidir. Özellikle Antakya Belediyesi sınırları içerisinde kalan ve kentin çepere denilebilecek alanlara, başta AFAD yönetiminde olmak üzere konteyner kentler kurulmuştur. Fakat buraların kapasitesi halen sınırlıdır ve pek çok depremzede kendi imkanlarıyla veya çeşitli STK ve siyasi partilerin yardımlarıyla kurulmuş yarı düzenli ve düzensiz çadır ve konteynerlerde yaşamaktadır. Kent geneline yayılmış bu barınma pratikleri farklı imkânsızlıklar, tercihler ve sosyo-kültürel eğilimler ile oluşmuş parçalı bir yapıya sahiptir. Örneğin Defne’nin kırsal bölgelerinde evler genellikle bahçelidir, tarım ve hayvancılık yaygın bir geçim kaynağıdır. Bu bölgelerde insanlar bahçelerine çadır kurarak hem evlerine hem de hayvanlarına yakın kalmayı tercih etmektedirler. Çünkü merkezi idarenin kurduğu konteyner kentler uzaktadır ve ulaşım ağının işlemediği kentte bu mesafeler geçim kaynaklarına daha da uzak kalmaktadır. Bunun dışında kent parkları birer barınma alanına dönüşmüştür. Bu alanların bazılarında çeşitli STK’ların ve siyasi partilerin koordinasyon merkezi işlevi gören konteynerleri vardır. Ayrıca muhtarlıklar ve Defne Evi adıyla her mahallede bulunan yerler de önemli bir merkez olmuştur. Bu merkezlerden mahallelinin ihtiyaçlarına cevap üretilmekte, gelen yardımlar dağıtılmaktadır. Bu nedenle bu odak noktalarının etrafında çadır ve konteynerler yaygındır.

Ayrıca herhangi bir STK veya oluşum desteğine erişimi olmayan, halkın kendi inisiyatifi ile buldukları boş alanlara kurdukları düzensiz çadır alanları vardır. Bu alanlar yaşam standartları açısından en ağır şartlara sahip yerlerdir. Örneğin Turunçlu Mahallesi’nde yer alan Hobi Bahçeleri adlı alan çok sayıda depremzedenin ulaşabildiği yegâne barınma imkânı olmuştur. Bir tarafında belediyenin köpek barınağı, öteki tarafından çöp dökme alanı vardır. Aylar önce başka

Tüm bu farklı örneklerin ortak noktası, depremzedelerin özel bir yaşam alanlarının kalmadığıdır. Defne halkı yaşamını sokaklarda ve parklarda bir arada sürdürmeye çalışmaktadır. Konteyner kentlere geçme imkânı elde edemedikleri sürece de eğitim, sağlık ve çalışma imkânlarını kaybetmiş insanların bu koşullara direnmek dışında fazla bir seçeneği kalmamıştır.

Şans işte artık 20'li yaşlarındasın. Böyle evindesin. Ve gidebileceğin hiçbir yer yok. Etrafta sosyalleşebileceğin arkadaşların yok. Sosyalleşebileceğin bir yer yok. Özel alan diye bir şey yok. Varlığını yitirdi. Şey böyle. Tuvalet bile artık özel alandan çıkmış durumda. Toplu yerlerde tuvalete gitmen gerekiyor falan. O benim için çok korkunç bir deneyimdi (Genç Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

3.2.1. Barınma Sorunu: “Cumhurbaşkanı çadırda kimse kalmadı diyeli kaç ay oldu. Ama biz hala çadırlarda yaşıyoruz ve cadde üzerindeyiz.”

Depremi ardından beliren ilk sorunlardan biri de depremzedelerin barınma ihtiyacıydı. Antakya bölgesinde pek çok depremzedenin ifade ettiği, yardımların geç gelmesi sorunu barınma konusunda da geçerli olup, kendi geçici çözümlerini üretmek ve informal yollarla ihtiyaçlarını sağlamak zorunda bırakmıştır:

Naylon seralarda kalıyorduk. Bir de onu da söyleyeyim de... Çadırlar kısıtlı gelmeye başladı. Mesela biz elli kişi kalıyorduk bizim [serada]. Oba diyoruz artık biz dalga geçiyoruz, obamız diye. Hatta psikolojimiz [bozuktu] her gün biriyle tartışıyoruz. Çünkü kolektif yaşama da alışık değiliz. Ne yaşadığımızın farkında değiliz. Öyle psikolojik bir şey ki acınızı da yaşayamıyorsunuz. En yakın arkadaşınızı kaybediyorsunuz, gözyaşınız akıyor. Yani elinizde olan bir şey değil. Sadece ilkel benlik mi diyorlar? Sadece yaşamak için... Yemek yiyeyim, işte barınayım, ısınayım. Çadırlar elli belki altmış gün sonra geldi. Zaten evlerimizi kaldırmayan devlet bizim yüzümüze bile bakmadı. Çadırı da biz işte şunun torpiliyle, yok efendim bir askere yalvararak, özel harekate [yalvararak]. O şekilde. Hani bize böyle işte “gelin çadır alın” ne zaman oldu? Bundan iki üç ay [önce] alınıyor. Doğru mu arkadaşlar? (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Temel barınma ihtiyacı depremin üzerinden geçen aylara rağmen halen tam olarak karşılanamamıştır ve pek çok depremzede kendi imkânları ile çözümler üretmek durumunda kalmıştır. Depremzedelerin kendi imkanlarıyla, daha çok park, bahçe, boş alan işgaliyesi şeklinde derme çatma yerleşimler ortaya çıkmıştır. Özellikle kamu veya özel desteklerden faydalanamayan bu tip yerleşimlerde yaşam koşulları inanılmaz kötü durumdadır. Örneğin Defne ilçesi, Turunçlu Mahallesi'nde yer alan Hobi Bahçeleri adlı alan aslen belediye fidanlılığı, köpek barınağı, Park ve Bahçeler Müdürlüğü atık döküm alanı, özel mülk haline getirilmiş küçük hobi bahçelerinden oluşan çok işlevli bir alandır. Depremden 7 ay sonra halen bu Hobi bahçeleri ve her mini bahçede yer alan yaklaşık üç metre karelik malzeme kulübesi işgal edilerek yaşam alanına dönüştürüldüğü yerleşkede depremzedelerin en temel insani ihtiyaçlarını dahi karşılayacak koşullar söz konusu değildir:

Ben Turunçlu Mahallesi'ndenim. On bir senedir burada oturuyorum. Ve şimdi Turunçlu mahallesi barınağında, köpek barınağında oturuyorum ben. Yani oturduğum [yerde] hijyen desen hijyen de yok. Çadır desen, 8 aydır çadır benim [kaldığım yer]. Yağmur kış geliyor. Benim çadır güneşten altında kala kala beni de kaldıracak durumda değil artık. [Sıcak yaz mevsiminin ardından çadırlar aşırı yıpranmış durumda, yağışlı mevsime dayanabilecek durumda değiller.] [...] ben kira yardımı istemediğim halde. Ben burada çadırdıydım. 7-8 inci ayıma geçiyorum. Ben kontenjanımı [konteyner kent hak talebi] şey-

den istediğim halde [AFAD], efendime söyleyeyim. Konteyner istediğim halde bana konteyner dahi [verilmedi], sekiz ay bana gelmedi [sıra]. Ha geldi tuvaletsiz geldi. Boş bir konteyner. Kardeşim ben AFAD'a ne dedim, ben kontenjan hakkımı kaybedebiliyor muyum? "Hayır kaybetmiyorsun." O zaman kusura bakma bunun çadırdan farkı yok. Ben kabul etmiyorum dedim. Suçum bu mu oluyor? Ben 8 aydır oturmadığım için [donanımsız boş konteyneri kabul etmediğim için] konteyner çıkmadı? (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Küçük bir kulübe var. Ya içinde, kapıyı açmazsan yatamazsın; kokudan, şeyinden, [pisliğinden] yatamazsın ama mecburiyetten hepimiz kalıyoruz. Ben yengem hepiniz kim olursa olsun yani biz burada her tür hastalığı tam üzerimize üzerimize çekiyoruz. Aşağıya gitmediniz değil mi? Şimdi bitirdiğimizde bir çöpü görün. Büyükşehir'in yaptığı şeye bak. Hatay Büyükşehir... Bir de Hatay olmasın Defne olsun bile (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Defne Turunçlu Hobi Bahçesi Yerleşkesi, sera içi, Eylül-2023, Demet Bolat

Konteyner kentlere geçme imkânı halen bulamayan depremzedelerin barındığı çadır alanları sistemli bir destek ile değil, her bir ailenin kendi ilişki ağları ve bir miktar da muhtarların çabalarıyla ortaya çıkmış. Ayrıca bu yerleşimlere yönelik gıda, su vb. kamu yardımları da belirli bir sistematik ve düzene sahip değil. Özellikle Defne'nin yıkımın çok olduğu merkez mahallelerinden kırsal mahalle ve bölgelerine göç yaşanmıştır. 2014'te Defne ilçesi kurulmadan önce köy statüsünde olan bu mahalleler halen kırsal yaşamın sürdüğü mahallelerdir ve merkezden buralara göç edenlerin akrabalarının, yakınlarının bulunduğu yerlerdir. Bu göç dalgası kırsal alan nüfuslarının hızla artması, kimi bölgelerde iki katına çıkması anlamına gelmiştir. Muhtarlar açısından bu durum yereldeki ihtiyaçları takip etmelerini zorlaştıracı bir etki yapmıştır.

Kimisi muhtardan, kimisi kendisini tanıdığı yerden getirdi [çadırını]. Farz et benim çadırım Küçük Dalyan'dan. Küçük Dalyan [...] kaynanamgiller orada. Şimdiki herkesin çadırı bir yerden gelmiş yani ya. Evet oturuyorum ama çadır vermediler bize. Beş litre su verecekler TC'ni alıyorlar. Ya TC gerek mi? Gerek var mı? Beş litre su için ya! (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Bazılarımız hala çadırdaki kalıyor. Örneğin yardımseverler bize konteyner getirdi. Ama kuzenim annesi ve ikizleriyle birlikte halen çadırdaki ve çok köhne saçma sapan bir çadırdaki yaşıyor. Orta hasarlı olduğu için de hiçbir şey alamıyor. Az hasarlıysa bile size çadır veriyor şu anda yani. [...] ha diyor ki sen eve geç [az hasarlı binalar için]. Tekrar zelzele olabilir, deprem olabilir. O yüzden sana veriyorum ama ağır hasarlıya diyor ki sen konteyner kente gideceksin (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

[Mahallenin nüfusu] beş bin küsürdü şimdi sekiz bin oldu. Kendi imkanlarımızla çadır kuruyoruz. Devlet isim aldı çadırları numaralandırdı (Mahalle muhtarı).

Defne Turunçlu Hobi Bahçesi Yerleşkesi, kulübeler, Eylül-2023, Şafak Aykaç

Tüm çadır alanları, park bahçe işgalıyesi şeklinde kurulmuş yerleşkeler, Turunçlu Hobi Bahçesi kadar ağır koşullara sahip değil. Bazı mahallelerde muhtarların aldığı inisiyatif ile muhtarlığın civarında bulunan park alanları yine muhtarın koordinasyonu ile çadır yerleşkelerine döndürülmüştür. İnsanların bu alanları barınma için tercih etmesinde bir dizi etken öne çıkmaktadır; öncelikle konteynere geçiş imkânı henüz bulamamış olmaları, güvenlik veya farklı ihtiyaçlar için hasarlı da olsa evlerine yakın olma/mahallelerinde kalma tercihi ve çeşitli kamu veya sivil toplum kuruluşlarından gelen yardımların genellikle muhtarlıklar aracılığıyla yerel halka ulaşmasıdır. Böylesi bir yerleşkeyi koordine etmekte olan bir muhtar yaşam ve destek koşullarını şu şekilde tasvir etmektedir:

Şu anda biraz daha koşullar iyileşti. Özellikle şu anda tabi ki yaz aylarının [etkisi], şimdi tabi sonbaharı geçeceğiz de... Yaz aylarında biraz insanlar şey kaldı. Tabi ki öncelikle bu çadırlarda kalmak gerçek anlamda zor. Nedeni şu, bazı çadırlarımız plastik. O plastikte zaman geçirdiğinizde sauna etkisi yaratıyor. Bu insanlara sonra yanılmıyorsa tabi ki, Sosyal Yardımlaşma Vakfı tarafından, devletimizin Sosyal Yardımlaşma Vakfı ve İlk Adım Derneği ile beraber buralara şey getirdiler, vantilatör getirildi. Bu yazı böyle geçirdiler. Ama yarın kış geliyor. Tabi ki şu anda herhalde yanılmıyorsa valilik kararı çıkmış. Merkez Hükümet'ten karar çıktı. Hiçbir çadır, hiçbir yerde kalmayacak. Hepsini konteyner kentlere taşıyacaklar (Mahalle muhtarı).

Depremi ilk günlerinden itibaren gelen insani yardımların halka ulaşmasında muhtarlar önemli bir rol üstlenmiş görünmektedir. Vali ve kaymakam gibi idari merkezlerle kurdukları ilişki ağları üzerinden mahallelerine gerekli yardımın ulaşmasını ve çadır yerleşkelerindeki insanların temel ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamışlardır. Depremi ilk aylarında bu süreç kamu idaresinin koordinasyon merkezi kurmak, muhtarlarla iletişimde olmak gibi sağladığı zeminlerden beslenmiştir. Ancak bu çalışmanın da yapıldığı dönem olan depremin 7. ayında bu iletişim ve yardım zemini ortadan kalkmış gözükmektedir:

İlk başta bizim burada bir koordinasyon valimiz vardı. Koordinasyon valisi Ali Aslantaş diye, Burdur valisi buraya gelmişti. İlk koordinasyon merkezini o kurmuştu. Onunla bir samimiyet kurduk kendisiyle. İletişimimiz çok iyiydi. Devlet kurumlarıyla olsun, kendisiyle olsun bilmem ne, birebir görüşüyorduk. Gerekli imkanları sağlıyordu. Ne bileyim işte gıdayı, erzağı çadırlara getirebiliyorduk. Sonradan tabii ki kendisi gitti. Yerine başka birileri geldi. [...] seçimle beraber gıda çadırlara gelmeye kesildi. Artık çadırlara gıda gönderilmemeye başlandı. Sözde sebebinin biz konuştuğumuz zaman insanlarımızı konteyner kentlere taşıma, yani konteyner kentlere dağıtılma, insanlar orayı tercih etsinler, oraya gitsinler... Orada en azından [yardımlardan] yararlanabilirler mantığıyla. Bizim aldığımız cevap bu (Mahalle muhtarı)

Burada bahsi geçen, valilik ve hükümet kararları kent merkezinde düzensiz addedilen çadır alanlarının boşaltılarak herkesin AFAD idaresindeki konteyner kentlere geçmesidir. Ancak görüşmenin yapıldığı dönemde tüm bu depremzedeleri barındıracak kadar konteyner kent bulunmamaktadır. Bu nedenle olası bir zorunlu boşaltma girişimi depremzedelerin açıkta kalmasıyla sonuçlanacaktır. Merkezi idare dışında, belediyeler de bir dönem parklara kurulan çadır yerleşimlerini kaldırma kararı almıştır fakat herhangi bir alternatif yerleşim imkânı sunmayan bu tip zorla boşaltma talimatları muhtarların ve halkın direnciyle karşılaşmıştır:

Bir ara belediye parkları boşaltacaktı. Çadırları boşaltacaktı. Hiçbir çadıra izin vermeyecekti. Bir kâğıt parçası diyelim. Çünkü dikkate almıyoruz belediyeyi. Çünkü özellikle bu belediye başkanını da dikkate almıyoruz. Bir kâğıt yollamıştı. Ben yoktum. Zabıta getirmişti. Bir okudum baktım. İşte yeşil alanlarda hiçbir çadır kalmayacak. Çadırlar kalkacak şeklinde. [...] Belediyeler halk için var. Yeşil alanlar da halkın malıdır. Belediyenin değil. Kamusal alanlar. Belediye yapar, dizayn eder. Ondan sonra halkın kullanımı açar. Ondan sonra zaten deprem toplanma yerleri de ilan etmiş buraları. [...] ben ilk deprem olduğu zaman, gecesi hemen insanları buraya yönlendirdim. Sosyal medyayı kullanarak buraya yönlendirdim herkesi. İnsanlar şu anda korkuyor. Evlerine giremiyor. Şimdi sen belediye olarak. Mademki burayı dizayn edeceksin, güzelleştireceksin. O zaman bu insanlara sen bir yer tahsis edeceksin. [...] Belediyenin görevi bu. Özellikle sosyal belediyeçilik anlayışı da bunu gerektirir. Yani seçimde kullandıkları sosyal belediyeçilik, sarıl, birlikte hareket edelim, sarılalım bilmem ne... Kimse bizi sarmadı. Kimse de bize sarılmadı. Yani sosyal belediyeçilik adına bir kibrit çöpü dahi görmedik! (Mahalle muhtarı)

Cumhurbaşkanı çadırdaki kimse kalmadı diyeli kaç ay oldu. Ama biz hala çadırlarda yaşıyoruz ve cadde üzerindeyiz. Mini çevre yolu burası. Şehir dışından gelen insanlar da buraları görüyor. Şehir merkezine geziye gelen bakanlar da buraları görüyor. Yurt dışından gelen ekipler de buraları görüyor. Burası çok göz önünde. O yüzden buradaki çadırlar bir an önce sökülecek (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın)

Ayrıca Defne ilçesi sınırları içerisinde AFAD idaresinde kurulmuş büyük konteyner kent hiç yok. İlçe içerisinde bulunan konteyner yerleşkeleri çeşitli STK'ların, yardımseverlerin veya siyasi partilerin girişimleri ile kurulmuştur ve bunlar tüm ilçenin ihtiyacını karşılamaktan uzaktır. Barınma sorunlarının nasıl çözüleceği ve yeniden inşada konutlara verilecek yeni izinlerin nasıl olacağı gibi belirsizlikler depremzedeleri herhangi bir koordinasyondan bağımsız, tekil geçici çözümler üretmeye yönlendirmektedir. Örneğin, arsası veya bahçesi olanlar bir şekilde bir konteyner edinerek ya da bir baraka inşa ederek şahsi geçici barınma çözümlerini üretmektedirler. Burada komşulardan görerek benzer çözümler üretme dinamiği işlemektedir. Ancak izinsiz, denetimsiz ve koordinasyonsuz bu girişimlerin kısa ve orta vadede geleceği belirsizdir. Kamu otoriteleri zaman zaman bu tip girişimleri engelleyici kararları ile bu tarz geçici çözümlerin önünü tıkayabilmektedir. Yerel halk ile kamu otoriteleri arasındaki iletişimsizlik ve organizasyonsuzluk belirsizliği daha da arttırmaktadır.

Şöyle de bir sıkıntı çıkacak şimdi. Mesela [...] iki kardeş, üç kardeş, evler yıkıldı. Burada sen tek kat yapacaksan hangisi yapacak? Yapamıyor. Kardeşler arası da ciddi sıkıntı çıktı. Bir de dün bir haber çıktı. Resmen rezalet. Yani bir nevi affedersiniz terbiyesizlik. Sen yedi buçuk aydır insanların beton mikserlerini bilmem ne, görüyorsun çalıştıklarını. Dün çıktı, devlet, valilik dedi ki konteynerlerinizin, işte geçici yapıların altına beton su basması yapmayın. O zaman baştan niye demedin? Herkes yaptı. Şu an sadece mahallede kaç kişi var yapmış mesela? Belki 500 kişi. [...] yarın ileride bir şey olursa biz size yapmayın dedik. Peki bunu sen o sirkülasyonu görmüyor musun? O beton mikserlerinin geldiğini ikinci aydan beri. [...] ben tutacağım konteyneri toprağa koyacağım. Koyamıyorum. Dengesiz oluyor. Bunun altında bir su basması olması lazım. Yağmur yağdığında içine geçecek. İster istemez benim yükseltmem lazım. [...] Devlet şunu diyebilirdi. Baktı bir sirkülasyon var. İnsanlar betona çöktü gene. Tak diye karar verebilirdi. Durdurabilirdi. Zaten 1-2 kere durdu mu insanlar yapmazdı. Ama 8 ayda burada kalan insanların belki %40'ı şu anda barınma sorununun kendi çabasıyla devlete zaten güvenmiyorlar. Yani ben oradan 1 milyon, 2 milyon alacağım da diye fantezisine gitmiyorlar. Adamlar diyorlar, çok mesela ben kendi kira paramı bile alamadım, 3 bini, 5 bini... Devlet gelecek bana 1,5 milyon mu verecek? Ne fantezisi bu? Gidiyor adam. Çalışıyor. Kendi öküzünü satıyor. Eşinin altınını satıyor. 150 bin liralık, 200 bin liralık bir baraka yapıyor. Tenekeden menekeden idare ediyor kendini (Karyer Mahallesinden orta yaşlı bir adam).

Çünkü elektrik alacağız bin bir sorun! Su alacağız bin bir sorun. Yani dilekçe, kırtasiye, şey bilmem ne. Yani bir yerden bir yere gönderiyor. Adamın konteyneri var. Konteynerine elektrik alacak. Elli çeşit şey çıkartıyorlar. Yani mesela elektrik şirketi elinden geldiğince her şeyi yapmaya çalışıyor, yani bu sıkıntı. Yani sanki bir apartman yapıyor gibi. [...] mesela adam konteyner koyacak. Konteynerin altında beton dökecek, su basması yapacak, izne tabi. Yani öyle şeyler, durumlar var (Yaşlı odak grubundan bir katılımcı).

Antakya, AFAD idaresindeki bir konteyner kent, Eylül-2023, Demet Bolat

Depremzedelerin barınma ihtiyaçlarını karşılama ve yardım talep etme süreçlerindeki belirleyici etken konutlarının az, orta veya ağır hasarlı olarak derecelendirilmesi ile doğrudan bağlantılı. Ancak bu durumda dahi başvuru, sonuç bekleme ve özel koşullara yönelik çözümlere dair süreçler son derece belirsiz durumda. Örneğin Defne ilçesinin bir bölümü, Antakya kent merkeziyle iç içe iken, diğer yarısı daha ziyade kırsal alanlardan oluşmaktadır. Bu bölgelerde yaşayanların genelde geçim kaynakları olan tarım arazileri, bahçeleri ve hayvanları söz konusudur. Bu nedenle arazilerini bırakıp kentin başka bir ucundaki konteyner kente yerleştirilmek tercih edilebilir bir seçenek değildir. Bu nedenle kendi bahçelerine, hayvanlarına yakın yerlere çadır kurarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Konteynerlerini de yine bu alanda kullanmak istemektedirler fakat kamunun bu yönde bir çözüm yöntemi söz konusu değildir. Ayrıca su, erzak gibi insani yardımlar da büyük oranda AFAD yönetimindeki çadır ve konteyner yerleşimlerinden dağıtıldığı için depremzedelerin kendi bahçelerine kurdukları yerleşimlere yardımlar artık ulaşamamaktadır:

Kendi adıma söylüyorum. Evet bizim evimiz orta hasarlı ama benim orada bir arazim var. Ben çadırımı oraya koymuşum, suyum var. Her şeyi geçtim, hayvanlarımız var bizim. Tavuklarımız var, kedimiz, köpeğimiz var. O canlıları bırakıp gitmek zaten ayrı bir şey. Hani biz onları beslemesek!.. Bize aitler. Yani canlarımızdan vazgeçemeyiz. Nasıl evlatlarımızdan vazgeçemeyiz? Hayvanlarımızdan da vazgeçemeyiz. Annem gitmek istemiyor. Bu yüzden mesela biz çadırda kalıyoruz. Bize geldiler. Sözde polisler geldi bize. İşte konteyner için annemin bilgilerini aldılar. Gelecek diye iki ya da üç sefer aradılar bizi. Sonrasında ses kesildi. Ben artık üstüne gitmeye başladım. Hani belki bir umut annemin konteyneri gelir mi? Hiçbir şekilde [gelmedi]. Ya Afad'a gidiyorum, diyorum ki bana bilgi verin. E biz burada bilgi veremeyiz. Tamam diyorum ben nereden bilgi alabilirim? Hani bana bunu söyleyin. Ben oraya gideyim. Bilgiyi bizden alacaksınız. Ama sen bana bilgi vermiyorsun! Her merkezine gittim. [...] abimle beraber gezmediğim yer kalmadı. Her yere de gittim. Telefonla da görüştüm onlarla. Bir ay sonra

getireceğiz diyor. Tamam diyoruz. Hani bir ay sonra getireceklerse bekleyelim. Bir ay geçiyor. Bu sefer biz tekrar, hani ses yok, arıyoruz. Bilgimiz yok. Kimden bilgi alabilirim? Bizden. Ya sen bana bunu söylüyorsun ama onun öncesi bana bilgimiz yok diyorsun. Bir bilgin yoksa bana bilgi alabileceğim bir yeri yönlendirmen gerekiyor. Ben hala çadırda kalıyorum. Hiçbir şekilde de yani, İsveç çadırı için de başvuru yapmaya gittim. [...] Veremiyoruz. E zaten konteyner yok, yani vermiyorlar. Araziye verseler o da kabulümüz ama o da yok (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Şey dediler ki sen nerede oturuyorsun? Biz dedik yani evimizin yanında, bahçemizde, orada çadırımızı kurmuşuz. Yok olmaz dedi senin çadır kentine gelmen lazım ya da mesela o çadır alanlarına. Ben bırakamam evimi (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Barınma ihtiyaçlarının karşılanmasındaki eşitsizlik, kamu görevlilerine verilen öncelik gibi uygulamalar, terk edilmişlik, ihmal edilebilirlik duygularını daha da güçlendirmektedir. Son derece geç de olsa merkezi yönetimin sağlıkçı ve eğitimcilere temin ettiği konteyner yerleşimleri, önce kendilerine vaat edilip daha sonra değiştirilen sözler nedeniyle kamu görevlileri ile bir kısım yerel halk arasında yeni bir çatışma eksenini yaratma eğilimindedir:

Mahallemizde oluyor. Efendim sağlıkçılara, mahallemizde oluyor. Efendim öğretmenlere. *[kendilerine söz verilen ve yapımı yeni tamamlanan yakındaki bir konteyner kentte önceliğin bölgedeki öğretmen ve sağlık çalışanlarına verilmesi ve onlardan geriye kalan boşluğa mahallelinin yerleştirileceği kararından bahsediyor.]* En basit şurada ki belediyede oturanlar *[Görüşme alanının görüş mesafesinde, yerleşkenin hemen yanında belediye tarafından personelinin ikameti için konumlanmış konteynerleri işaret ediyor.]* Bak ne güzel konteyner, belediyede çalışan. Benden daha avantajlı. Niye? O belediye mensubu. Konteyner var, kliması var. Ama benim yaşantıma bak. O da insan, ben de insanım. Özür dilerim benim çocuğum eğer okula gidecekse, mademki öğretmenlere veriliyorsa? Benim çocuğum açıkta ise, nasıl öğretmen okutacak benim çocuğumu? (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Bizi oyaladılar yani. Bakarsan önüne kış geliyor yani. Bu insanlar böyle duramaz (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Son dört beş güne kadar bizim umudumuz buradaydı. Yani burayı vereceklerdi bize. Muhtarın, kaymakamlığın dediğine göre öncelikle buradaki halk yerleştirilecek sonra öğretmenler, memur kesim oraya gidecekti (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Depremzedelerin barınma ihtiyaçlarının çözümü, geçici çadır yerleşim ve işgal alanlarından düzenli konteyner alanlarına geçişlerine dair süreçler belirli bir kural ve düzen içerisinde ilerlemiyor görünmektedir. Turunçlu Mahallesi örneğinde karşımıza çıkan durumda, kırk kadar ailenin barındığı hobi bahçeleri yerleşkesindeki depremzedelere (bir dönem bu yerleşkenin nüfusu, kendi ifadelerine göre, yüz yirmi aileye kadar çıkmıştır) birkaç yüz metre uzaklıkta inşa edilen konteyner kentte nakledilecekleri sözü yerine getirilmemiştir. Bir önceki vali tarafından verilen söz ve yapılan protokol bir sonraki vali tarafından ilga edilmiştir:

Bir önceki valiyle bir önceki Kaymakam, AFAD daha tam büyümemişken bizim muhtar protokol yaptı. Üstteki merci zaten şey vakıf malı. Alttaki toprak şahıs malı. Protokol yapıldığında şahıs malı bu şartlarda verdi. *[Arazinin bölgesel mülkiyet dağılımını kastediyor.]* Dediler ki işte, yukarıyı kime isterseniz verin. Alt taraftaki konteyneri mevcut olan hobi evlerinde hayvan barınağında kalan insanlara verilecek. Protokol da var, muhtarda da var, Önceki valide de önceki kaymakamımızda da.. Ama şu anda yeni gelen vali ne protokolü ne muhtarı ne mevcut olan kaymakamları... Hepsini saf dışı bırakıyor. Tek başına vali karar veriyor (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Yeni bir kararla yüz yetmiş altı konteynere bütün öğretmenleri... Mevcut olan, zaten bütün Defnede otuz tane sağlam okul yok! Ama burada yüz yetmiş altı tane öğretmen var. Evet. Adana'dan, Antalya'dan, Ankara'dan, Eskişehir'den... (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir kadın katılımcı).

Bu örnekte dikkate değer bir diğer nokta da bahsi geçen yeni konteyner alanında öncelikli yerleşim hakkının öğretmenlere ve sağlıkçılara tanınması kararı ancak okulların açıldığı hafta verilmiştir. Bir başka deyişle, yeni eğitim-öğretim dönemi başlarken valiliğin var olan ve bölgeye yeni tayin olan öğretmenlerin barınma ihtiyaçlarına dair bir planının olmadığı, son anda bir çözüm üretilerek Turunçlu Hobi Bahçeleri yerleşkesindeki depremzedelere vad edilen konteynerlere el konulduğu anlaşılmaktadır. Kurulmakta olan konteyner kentlerin de hem Defne ilçesinin dışında, uzakta kurulması ve daha da önemlisi Amik Ovası gibi su baskını riski taşıyan tarım arazilerinin veya dere yataklarının seçilmesi de yıkımın getirdiği sorunları çözmekten ziyade yeni sorunlara sebep olmaktadır.

Biz geçen kış dışarıda kaldık. Şu anda konteynerlerimiz var. Bir önceki kış çadırlarımız vardı. Perişan olduk. Yani buranın toplumu fellah diye adlandırılan eskiden çiftçi. Zaten giderdik biz eskiden. Abilerimiz Çukurova'ya işte bizim Balen Ovası'na, çadırlarda kalırdık. Yani o şeye alışma durumumuz var. Ama şöyle sorunlar var mesela. Şu anda gönderdikleri konteynirlerin çoğu delik. Su akıtıyor. Bu bir. İkincisi, geçen hafta biz görüştük. Vali Bey'e de haber gönderdik. Bazı dere ve Amik Ovası'na yakın bölgelerde konteynir kent yapılmış. Bunlar yarın bakın size söylüyorum. Yarın haberlerde göreceksiniz. Bunlar hepsi batacak. Yani şeye kadar su dolacak bunlar. Ve hatta hepsi su dolacak. Çünkü zaten bu da nedir? Bu da nedir? İnsanlar demek ki bir şeylerden ders almıyor (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

İşsizlik ve gelir kaybı depremzedelerin konteynere başvurmak veya kendi imkanlarıyla çadırda kalmak tercihlerinde etkili olmaktadır. Şöyle ki, konteyner talebinde bulunmayan depremzedeler depremde önce kiracı iseler 3 bin TL, ev sahibi iseler 5 bin TL kira yardımı alabilmektedirler. Düzenli gelir kaynaklarını yitiren pek çok depremzede bu kira yardım parasını temel ihtiyaçları için kullanmakta ve çadırlarda yaşamaya devam etmektedir. Ancak konteyner kent talebinde bulunurlarsa bu kira yardımı kesilmektedir. Bu kesinti konteyner sırası henüz gelmeden gerçekleştiği için de bütünüyle gelirsiz kalmaktadırlar. Daha da önemlisi verilen bu kira yardımı bölgede barınabilecekleri bir ev bulmak açısından da yetersizdir. Ayrıca evi oturulmayacak derecede hasarlı veya yıkılmış olan depremzedelere tanınan kira ve taşınma yardımı ödemelerinin başvuru süreçleri de düzensiz ve sıkıntılı görünmektedir:

Ev sahibi olarak devlet beş bin lira kira bedeli verdi. Bir artı bir dedikleri yer inanın şu oda oradan daha büyük. Yedi sekiz bin liranın altında değil. Bunun da ulaşım masrafı var. Gitgeli var. Bu nereden geçimini sağlayacak? İş de yok. Anlatabiliyor muyum? Çoğumuz işsiziz, gelirsiziz şu anda. Devletin verdiği ev kirası beş bin liradan gırtlığımıza kısmaya çalışıyoruz ya. Birbirimizden mi çalmaya çalışalım? Birbirimizi yemeye mi çalışalım? (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Ben şeyi almadım, bu on beş bin liramı almadım, bu taşıma ücreti kira yardımı almadım. Gittim sordum dedi beyefendi senin dosyan çıkmış. İki üç güne kadar tamamlanır yani. Kira yardımı. On beş bin lira ben daha almadım. On beş bin lira taşınma. [...] Bir de beş bin lira da aylık kira yardımı daha almadım. Daha almadım yani. Onaylandı ama sırada... Biz yanlış yaptık yani başkası bizim adrese girmiş, yani hepimiz nasıl söyleyeceğim? Para için yani yapmayacağımız şey yok. Benim adresi başkası girmiş. Onu şey yapmak istemedim yani ben. Hem o giderdi hem başkası giderdi. Kabul ettim yani ben. Bakın yedinci ay daha paramı almadan başkası aldı yani (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

İnsanlar çadırlara yerleştikten sonra kendi imkanlarıyla bir şeyler aldılar. Ve konteyner kentlere zoraki insanları geçirme sebebiyle kira yardımlarını kestiler. Aldıkları eşyaları da konteynere alamadıkları için geri verdiler. Yani insanlar bildiğin asker polisin zorluğuyla konteynere geçirip kira yardımlarını insanlara kestiler. Hani bu kira yardımları vardı ya. İnsanlar diyor ki benim kira yardımımı daha altı ay sürecek. O paraya ben muhtacım diyor. Yeni kanun diyor ki çadır kentleri kalkacak diyor. Yardım

devam edecek mi? Yok diyor. Tamam bu oraya geçiyor. Geçirdin tamam güzel. Bu adam yarın bir gün nasıl ihtiyacını karşılayacak? Şu an okullar mesela başladı. Servis parası isteniyor. Çocuklara kaynak kitaplarına para da istiyorlar. Bunların hepsi para. O insanlar nasıl yaşayacak? Çalışacak durumları yok. Gidecek yerleri yok. İş imkanları yok. Dümdüz bir şehir(Asi Yaşam Merkezi'nden bir erkek katılımcı).

Daha on bin liramızı bile vermedi ki. Maalesef yani on bin liramızı... Az hasarlılara on bin artı on beş bin. Bu benim ablam [evi] mesela ağır hasarlı ve şu anda yıkım kararı alınmış. Ne on bin ne kira desteği hiçbir şekilde alan oldu, almayan oldu. Yani onlar düzenli bir şekilde de dağıtılmadı. Alamayan hala mağdur olanlar maalesef var. Hala barınma sorunuyla cebelleşen insanımız çok (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Başlangıçta konteynere başvurmak yerine kira yardım parasını almayı seçen depremzedeler yedinci aydan itibaren tercihlerini değiştirme haklarını kaybederek başka bir mağduriyet daha yaşamışlar. Barınma sorununu çözemeyen, uygun kiralık ev bulamayan veya kira yardımıyla geçinemeyecek duruma düşen depremzedeler muhtarlıklarına konteyner talebiyle yeniden başvurmuştur. Fakat e-devlet uygulaması üzerinden yapılan başvuru sistemi erişime kapatıldığı için konteynere başvuru haklarını da kaybetmişlerdir.

Yani şimdi devlet oradan konteyner istiyorum desen diyor ki sana diyelim [*X mahallesindeki*] konteynerlere gideceksin. Senin adın orada olacak. Oradan buraya gönderiyorlar. Şu adamı falan konteynere yerleştirin diye. Halk bunu öyle yapmıyor. Ne yapıyor? Oturacağı yer olmadığı halde nasılsa kiralık bulurum. Ya kiralık ev bulurum. Yok zaten. Veya ben falana sığınırım buna sığınırım. Şimdi sığınmada ne oluyor? Burada sığınmadı. Ev bulamadı. Ey muhtarım biz nasıl konteyner alabiliriz? Şu anda zaten on beş gündür e-devlet [...] kapatılmış. Şimdi orada on beş güne kadar sen e-devlete girdiğin zaman orada yazıyor ki barınma yazdığın zaman şeyi güncelle diyor. Konteyner istiyor musun? Şimdi onu kaldırmışlar o güncellemeyi. O güncellemeyi kaldırmışlar. Konteyner de istemiyorsun. AFAD'a da gidiyorsun konteyner yok diyor. Ha işte yağmurlar da bastırdı. Millet gelip çadır istiyor. Çadır da yok artık. Yasak (Mahalle muhtarı).

Konteynere geçiş veya kira yardımı almak gibi süreçlerde depremzedelerin yaşadığı bir diğer sorun da ikamet ve mülkiyet konusundaki bir dizi yerleşik pratikten kaynaklanmaktadır; mülkiyetlerin yalnızca bir kişi üzerine kayıtlı olması, tek hanede birden fazla ailenin yaşaması veya resmi ikamet kayıtları ile fiili yaşam alanlarının farklı olması vb. Bu gibi pratikler nedeniyle konteyner ya da kira yardımı taleplerinde hak kaybı, başvuru hakkı olmaması gibi sonuçlar ortaya çıkarmıştır:

Ben de yeni evliyim mesela. Babamgilin dairesinde olarak gözüktüyör ikametim. Konteyner vermediler (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Kızımızın bir sorunu var. Bunların kaynanası girdi [*konteyner kente*]. Aynı adreste gözüktüyörler diye ne konteyner alabiliyorlar. Adresleri yok. Bir ay sonra doğum yapacak. Bu kadar sıkıntı var. Böyle hayvan barınağın bir yerde yaşamak zorunda kalıyor. Valiliğe gittiler. Kaymakamlığa gittiler. AFAD'a gittiler. Hiçbir yapacak bir şey yok diyorlar (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Yapacak bir şey yok diyorlar. Aynen. Yüzüme yüzüme onu söyledi. Baş valiye ben bunu söyledim. İstesem yapabilirim diyor ama yapamam, yasa dışı olur diyor. Tamam da dedim iki ay sonra doğum yapacağım. Ben çadırdaki yaşıyorum. Her yer böcek dolu. Burada bebek büyüzmez. Kış geliyor. Yağmur giriyor. Videoları var elimde. Yapacak bir şey yok (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir kadın katılımcı).

Ben konteyner istemiştım. Gittim almaya [...] vermediler. Buradaki konteyner da kızımın [*Asi Yaşam Merkezi konteyner alanı*]. Yanında kalıyorum. Bugün gittim. İşte baktım. İki yıl önce, benim evli bir kızım var, oğlunu bizim mahalleye kaydetmek için, oğlunu kaydetmek için okula, ikametgahını benim evime almıştı. Onun evi de ağır hasarlı. Evi de yıkılıyor. Benim evim de yıkıldı. İşte dedim niye çıkmı-

yor dedim. [...] AFAD'a gidiyorum. Dedi işte kira yardımı alıyormuş. Peki onun evi yıkılıyor. Bana niye vermiyorsunuz? Dedi ama ikametgahı senin evinde. Peki ben niye kira yardımı almıyorum? Ev benim. Bana niye vermiyorsunuz o zaman? Benim almak hakkım değil mi? O üç yüz bin lira [3 bin liralık kira yardımı] veriyorlar kızıma şimdi. O da ne sanıyor? Kendi evinden alıyor sanıyor. Şimdi açıklığa getirdi. Peki durum böyle böyle dedim onlara. Benim evimde kalmıyor kendisi. İki yıl önce böyle oldu. Çıkar-madı ikametgahını. Ben ne yapayım o zaman? Benim evim gitti. Ben dulum. Kimin eline bakacağım? Ben kimin eline bakacağım? Devlet eğer bana bakmayacaksa kim bakacak bana? Dışarıda mı yatayım dedim? Yani ben hak etmiyor muyum konteyneri? (Asi Yaşam Merkezi'nden bir kadın).

Barınma sorununa geçici bir çözüm olması gereken konteyner kentlere geçiş sürecinin yozlaş-tığına ve patronaj ağlarıyla ilerlediğine dair şikayetler de söz konusudur:

Ortada bir haksızlık dönüyor ki. Çoğu tanıdığımız var. Evi az hasarlı olduğu halde konteynerde otu-ruyor. Nasıl geçti? Torpille aracılıkla. Ya biz bu durumdayız. Geçemiyoruz (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir kadın katılımcı).

Şöyle birşey de var. Mesela ayrıştırıldığımız için ben bunu söylerken bile sıkıntı duyuyorum. Kendi zihniyetinde olan insanların kaldığı [hükümet yandaşlığını kastediyor] konteynirlarda misal Katar ko-nutları inanılmaz bir yer. Katar 1, Katar 2 var. Bir tanesi Güldere'nin orada konteynirlar. Mükemmel bir yardım var. Bir arkadaşım orada kalıyor, bizzat şahidiyim. Şeyleri var, ticketleri var, depo yapılmış, bütün gıdalarını alabiliyor. [...] Katar 1'de kalan arkadaşım her türlü yardımı görüyor. Klima sürekli çalışır durumda, psikolojileri düzelsin diye bisiklet verilmiş onlara. Müthiş bir ayrıştırma var. Yardım edilen yerlere de yardım gidiyor, bir hayli gidiyor hem de (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Konteynerde barınma imkanlarına erişim sıkıntısının yanında bir de bölgede gözlemlenebilen geniş aile pratikleri ile ilgili bir sıkıntı da sözkonusudur. Şöyle ki, konteynere başvuru hakkı hane başına tanınmaktadır fakat tek bir konteyner beş ve daha kalabalık ailelerin sağlıklı şe-kilde barınabileceği koşulları sağlamaktan uzaktır. Sosyo-ekonomik açıdan kırılgan grupların hayatta kalma pratikleri depremle birlikte bütünüyle çökmüş durumdadır:

Zaten konteyner dedikleri şey üç metreye yedi metre. Farz et ki bir aile beş kişi altı kişi nasıl yaşaya-cak? O da var. O da apayrı ayrı bir konu (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

İnsanlar burada bir şekilde ayakta duruyordu bir şekilde. Yine yani aç değildik, açıkta değildik. Oturuyorduk, işimiz gücümüz vardı. Şu an yıkıldık tamamıyla, mağdur olduk. Şu an hakkımızı da talep edemiyoruz. [...] Benim oğlum evli, benimle oturuyor. Bir konteyner alamıyorum ona. Altı kişiyle mahkûm ediyorsun. Yani oğlum bak açıkta (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir kadın katılımcı).

Çadır veya konteyner yerleşimlerinin doğrudan sonucu olarak sıkışık alanda ve kalabalık yaşamın getirdiği zorluklar da söz konusudur. Özellikle kadınların gündelik yaşamları dar ve iç içe yerleşimlerde olumsuz etkilenmektedir. Kadınların kendilerine ait bir alanlarının kalmaması ve maddi zorluklar kadınların yaşam ve özgürlük alanlarını sınırlandırmıştır. Ayrıca deprem öncesinde boşanma aşamasında olan veya şiddete maruz kalan kadınların sorunları çözümsüz kalmıştır. Depremzede olma hali onları geleneksel aile kodları içerisine sıkıştırmıştır.

Fakat şu an o kadınlarla bir iletişime geçsek bile biz de dahil olmak üzere hani biz çok aman aman özgür değiliz şu an depremden sonra biz kendimiz de bir sürü şeye maruz kalıyoruz. Hani bu illa şiddet dayak anlamında söylemiyorum ama benim bir evim vardı. Sinirlendiğimde odama çekiliyordum. Kendime ait bir odam vardı. Ya da sinirlenip dışarı çıkıyordum. Ya da başka bir yerde kalıyordum. Şu an sinirlensem bile ben eşimle aynı odada kalmak zorundayım. Sinirli halimle onunla çatışsam bile yanındayım. Bir şeyi kabul etmesem bile aynı mekânı paylaşmak zorundayım. O yüzden çok zor.

Sorun yaşayan çok kadın var bu anlamda. Barınma sorunumuz çok fazla. Ben mesela bir partinin koordinasyonunda kalıyorum. Neden kalmak zorunda kalayım? O görüşte olabilirim ama benim bütün yaşantıma tanık olmak zorunda değilim. Sinirlensem herkes tanık oluyor. Bağırırsam herkes tanık oluyor. Bu bizi gerçekten sinirli ve psikolojik anlamda olumsuz etkiliyor. Bunun dışında sorun yaşayan kadınlar, boşanma davası açanlar şu an vazgeçmiş durumda. Şiddet gören kadınlar yine eşleriyle aynı yerde kalmak zorundalar. Arabada yaşayan kadınlarımız var çocuklarıyla. Bu gerçekten büyük bir sorun. Biz de bu sorunu yaşıyoruz. Yer yok, sizlerin de belirttiği gibi köye de gitseniz köydekiler de zaten curcuna kalabalık. Kafamızı dinleyeceğimiz böyle bir dinleme dediğim hani aman aman bir tatil değil de bütün çalışmaları yaptıktan sonra insanlardan hani uzaklaşmak istediğim bir saatlik şeyim olsun istiyorum o hiç olmuyor. Sabahtan gecenin bir vaktine kadar sürekli biz makine gibiyiz. Ev işlerinden anlamayan ben sabahtan koşturuyorum, kahvaltılar hazırlayayım, oğlum yedi mi? Oğlumla sığamıyoruz. Mesela oğlum başka yerde kalıyor. Eğitimi başlayacak, çalışacak mı takip edemeyeceğim, ne yapıyor güvende mi, değil mi? Bir binada kalıyor halasının evinde. Bütün bunlar çok büyük sorunlar. Öncesinde en azından hani çok düzenli bir aileye zaten karşıyım ben de ama hani eşim işine gidiyordu ben çalışmamı yapıyordum. Ona göre de maddi bir gelirim oluyordu. Şu an mesela ben eşime bakmak zorunda kaldım. Çalışmalarımız devam ediyor ama maddi karşılığı yok. Böyle bir düzensizlik oldu maalesef. Yani karman çorman oldu her şey. Tamamen yani ekonomisinden tutun, psikolojisine kadar barınma bir sürü (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Ben de boşanma aşamasında depremi yaşadım. Çok büyük bir sıkıntı yaşadım. Benim evim vardı mesela. Eşimin üç tane evi var. Ve o depremde o hak sahipliğine başvurdu ve ben hiçbir şeyden faydalanamıyorum. Ne hak sahipliğine ne yardım ne destek ne kira... Hiçbir şeyden faydalanamadım. O hemen başvurusunu yaptı. Öyle bir mağduriyet yaşadım maalesef. Ve gidip araştırdığım zaman, sorduğum zaman sizin eşinizin şu kadar şeyi var, maddi durumu çok iyi, beş tane arabası var, üç tane evi var. Yani size yardım edemeyiz dediler. Ve ben şu an annemin yanına sığınıyorum. Ve gerçekten [...] sekiz aydır bu sorunum... Mesela muhtarım var. Muhtar geliyor. Şey diyor, diyorum ki ben bir şey alacağım. Güzel bir paket istiyorum. Muhtarım diyor ya eşinize verdik. Pardon dedim ben mahkemedeymişim ya. Boşanmadık ama boşanmışım yani. Mahkemeye vermişim. Yok diyor size yardım edemem. AFAD'a gidiyorum. Aynı sıkıntı. Şeyi gittim. Kızılay'a gittim. Yok eşiniz mahkemede boşanmayla gelin diyor (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Bazı depremzedelerin yerel inisiyatiflerle mahalle içlerinde kurulu çadır ve konteyner alanlarında kalmayı tercih etmesi ve AFAD tarafından kent çeperinde kurulan konteyner kentlere geçmek istememesindeki bir diğer sebep de güvenlik eksikliği ve mülklerini korumaktır. Şöyle ki, çoğunluğu oturulamaz ya da güçlendirmeye ihtiyaç duyan binalardan oluşan mahalleler bütünüyle insansızlaşmıştır. Konutların boşalmış olması nedeniyle bu konutlar artan hırsızlık olaylarının hedefi haline gelmiştir. Halen evlerinde eşyaları olan depremzedeler polisin yeterince güvenlik hizmeti sağlayamamasından dolayı evlerinin civarında kalarak kendi mülk güvenliklerini sağlama ihtiyacı hissetmektedirler. Konut hafif hasarlı, yani içinde ikamet edilebilir dahi olsa, çevresindeki yıkım çalışmaları, boşalan mahalle ve güvenlik boşluğu nedeniyle yaşanabilir değildir. Evine yakın kalma talebinin bir diğer sebebi de tarım ve hayvancılıkla uğraşan depremzedelerin bahçelerini ve hayvanlarını bırakmak istememeleridir.

Bizi buradan çıkartmaya çalışıyorlar. Konteyner kentlere götürmek istiyorlar. [...] burada güvenlik yok. Az hasarlı binalara geçiliyor. Az hasarlı binalara zarar veriliyor ve hırsızlık yapılıyor. Buranın güvenliğini buradaki kadınlar sağlıyor. Bugün bir pankart düşündüm buraya, "Antakya'nın kadınları çadır kenti". Çünkü burada çoğunlukla kadınız. Geceleri genelde hayvanlarımızla beraber mahallede geziyoruz. Hayvan dediğim köpekler ve kediler. Kendimizi böyle koruyoruz işin açıkçası. [...] Ama ben yedi ay sonra antidepresan almaya başladım. Çünkü artık bir şeyleri baskılayarak yenemediğimi gördüm. O da panik atak. Neden oldu? Aynı. Gündüz evimde kalıyorum ama akşam kalamıyorum. Çadıra gelmek zorundayım. Çadırım benim evime yakın olmak zorunda. Çünkü her tarafta hırsızlar var. Bunun önlemi hiçbir şekilde alınmadı (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Bir insanın en temel hakkı nedir? Nefes almak ve su içmek değil midir? Ve güvenlik değil midir? Şu an üçü yok. Bence suyu bir şekilde bulacağız belki. Zehirlenerek falan ama gerçek anlamda güvenliğimiz

yok. O kadar çok hırsızlık oluyor ki sermaye yatırım yapacaksa güvenlik ister doğru mu? Ben sanayi-
de bir dükkân kuracaksam çalınacağını bile bile kurar mıyım sizce? Ne oldu? Bu devlet bu hükümet
o kadar polis aldı, bekçi aldı, şunu aldı, bunu aldı. Nerede bunlar? Günün ortasında Sümerler gibi bir
mahallede X Bankası'nın üstünde [...] bir evde arkadaşımın evinden duvar patlatılıyor. İçindeki bütün
eşyalar alınıyor ve hiçbir şey yapamıyoruz. Ben geçen hafta perşembe günü eski Antakya evimin çalın-
dığı ihbarını alıyorum. Bir şekilde karakola yani ulaşıyorum. Karakoldaki polis adres vermemi istiyor.
[X'in] arkası diye tarif ediyorum. [X neresi] diyor bana. Çünkü biz daha yeni geldik. On beş günde biz
rotasyona uğruyoruz diyorlar. Ve yani benim silahım yok. Benim hiçbir şeyim yok. Ben gidip o hırsız-
larla mücadele edemem (STK Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Konteyner kentine çekmek istiyorlar bizi. Adamın ahır var evi yıkılmış ama 40 baş hayvanı var nasıl
bırakıp konteynere gidecek (Mahalle muhtarı)?

Benim kaldığım ev Defne'de ana yolda yedi katlı bir binanın altıncı katıydı. Hafif hasarlı bir binadayım.
Ama şöyle söyleyeyim hani ağır hasara uğramış gibi birkaç yıl kullanabileceğimiz pozisyonda değil.
Çünkü etrafında ayakta kalan bina yok. Enkaz kaldırma süreci bitmeden oraya yaklaşamazsınız. O bit-
tikten sonra bile güvenlik sorununu çözemezsiniz tek başınıza. Şu an bu kentin en ciddi sorunlarından
biri güvenlik mesela. Beşer defa soyulan yerler var girilen yani artık kabloları böyle sökülmeğe baş-
lanıyor. Bırakın yani eşya meşyadan. Yani tesisatları sökülmeğe başlanıyor. Ya şu an bizim binada bir
bekçi duruyor. Yani [...] eşyaları korumak üzerine. Düşünün. Yani hasar hafif bir hasar var binada. Ama
kullanacak durumda değiliz. Onun için barınma sorunumuz devam ediyor. Onun için buralardayız, şu-
radayız ve benim depremde sonra öngördüğüm en az iki yıl yani hafif hasarlıda bile bakın merkezden
bahsediyorum. Burada hafif hasarlı bir binanız olsa hemen kullanabiliyorsunuz. Merkezde ise en az iki
yıl kullanabilecek duruma gelemiyorsunuz (STK temsilcisi).

Ayrıca Defne halkının konteyner kentlere geçişe dair çekincelerinden biri de yerleştirmelerin
mahalle veya bölge bazlı değil, karma yapılmasıdır. Şöyle ki, büyük konteyner kentler çoğun-
lukla kentin çeperine, çevre yolu etrafına ve Defne ilçesinden uzakta kurulmaktadır. Defne
ilçesi içerisinde kurulmuş büyük konteyner kent yoktur. Bu da Defneliler'in kentin diğer ucuna,
komşularından ve akrabalarından ayrı konteynerlere yerleştirilmesi anlamına gelmektedir. Di-
ğer bir deyişle, büyük çoğunluğu Arap-Alevi olan Defneliler konteyner yerleşimlerinde de bir
arada bulunmak, sosyo-kültürel temaslarını devam ettirebilmek istemektedirler. Aksi koşullar
sosyal izolasyon, yalnızlaşma ve dışlanma ihtimalini beraberinde getirmektedir:

Annem yaşlı, mahallesinden haklı olarak [çıkma istemiyor]. Kırk kırk beş senedir bu mahallede yaşı-
yor. Eltilerinden kopmak istemiyor, komşularından kopmak istemiyor. Çünkü gittiği yerde yaşayamıyor
(Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Basit bir örnek, bizim yaşlılarımızın çoğu Türkçe'yi doğru düzgün bilmiyor. Genel anlaşma tarzımız
Arapça. Çünkü yaşlılarımızın çoğunun Türkçe'si şey değil. E git diyorlar. Orada da Arapça bilen yoksa
konuşacağı insan da kalmıyor zaten artık. Yani benim annem şehirden bile, buradan çıkma istemiyor,
ben de... Gittiği yerde kimseyle anlaşamıyor çünkü (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Defne'lilerin barınmaya dair yaşadıkları sorunlar aslında genelde Antakya bölgesinde yaşayan
herkes için ortak gözükmektedir. Bu minvalde depremde önce özellikle Antakya'da bulunan
yoğun göçmen nüfus göz önüne alınarak araştırma kapsamında düzensiz çadır kentlerde ha-
yatını idame ettirmeye çalışan göçmenlerle de bir odak grubu görüşmesi gerçekleştirildi ve
göçmenlerin de depremle birlikte yaşamsal bir yıkıma maruz kaldıkları gözlemlendi. Yıkılan evler,
hasarlı evlerden çalınan eşyalar, barınma, sağlık ve hijyen sorunları ve çocukların ve gençle-
rin eğitime erişimindeki sorunlar göçmenler nezdinde de öne çıkmaktadır. Hatta bu sorunlar
göçmenlerin Türkçe bilmiyor ve kullandıkları Arapçanın yerelde kullanılanı farklı olmasın-
dan kaynaklı iletişim sorunu ve maddi imkansızlıklar nedeniyle çok daha ağır yaşanmaktadır.

Deprem sonrasında Geçici Koruma altındaki Suriyelilere yönelik seyahat kısıtlamasının önce 90 gün için -daha sonra 60 güne indirildi- kaldırılabilmesine yönelik yayınlanan genelge³ ile özellikle göçmenlerden ekonomik açıdan daha iyi koşullarda olanlar kendi imkanlarıyla çevre illerde ve İstanbul'da bir düzen kurmaya çalıştılsa da sürenin bitmesiyle geri dönmek zorunda kalmışlardır. Döndüklerinde de kendilerine ya savaştan kaçtıklarında yerleştirildikleri halihazırda var olan konteyner kamplarına geçmek ya da çadırda kalma seçeneği sunulmuştur. Bu kampların çadırlardan bile kötü olduğunu düşündüklerinden çadırlarda kalmayı tercih etmişlerdir. Ne yazık ki bizim ziyaret ettiğimiz çadır kentte koşullar çok zordu. Tapulu arazi üzerinde kendi imkanları ile oluşturdıkları bu çadırkentte çadırlar su alıyor, içme suyunu ise çok uzaklardan taşımak zorunda kalıyorlar, temizlik sorun olduğundan ve ilaçlar temin edilemediğinden alerjik vakalar, yaralar tedavi edilemiyordu. Deprem öncesi iyi kötü işleri olanlar şimdi iş olmadığından ya da bakmakla yükümlü oldukları kişiler olduğundan ya çalışmıyor ya da çok zor şartlarda çalışarak kendilerini idame ettirmeye çalışıyorlardı. Kazanılan paranın ise sadece karın tokluğuna yetmekte olduğunu ve tedavi için ilaçlarını bile karşılayamadıklarını söylüyorlardı. Şu anda düzenli ve planlı bir şekilde kamu ya da özel kurumdan destek alamadıklarını halbuki deprem öncesinde Göç İdaresinin pek çok konuda kendilerine yardımcı olabildiğini ifade etmişlerdir. Zaten deprem öncesi yaşamlarından -belki de şu anki şartlarının ağırlığının etkisi ile- tekrar tekrar sormamıza rağmen genel olarak olumlu bahsetmektedirler. Diğer yandan şu an yaşadıkları yeri iyileştirme çabalarına da izin verilmediğini ifade ettiler. Belediyenin zaman zaman gelip temizlik yaptığından ve bazen çocukların sağlık kontrolünün yapıldığından bahsettiler. Bir diğer devlet elinin hissedildiği hususun ise düzenli yapılan sayım ve kontroller olduğunu belirttiler. Gene aynı grup geleceğe dair çok bir beklentilerinin olmadığını, deprem öncesi burada kalmayı düşündüklerini ama şimdi fırsat olursa yurtdışına çıkmayı tercih ettiklerini, kayıtlı oldukları yerde kalma sınırlamasının kaldırılmasının hayatlarını çok kolaylaştıracağını ifade ettiler. Görüştüğümüz göçmenler özetle yaşam ihtiyaçlarını zar zor karşılayan koşullarda yaşadıklarını, geçici yardımlara muhtaç durumda olduklarını ve hizmet ve haklara erişimde hukuki ve bürokratik engellerle boğuştuklarını ve gelecekleriyle ilgili belirsizlikler ve endişeler içinde olduklarını söylemişlerdir.

3.2.2. Halk sağlığı, sağlık hizmetlerine erişim ve asbest ve toz sorunu: “Şu an insanları depremden değilse bile şu yıkımdan öldürecekler”

Enkaz kaldırma ve hasarlı binaların yıkım süreçlerinin pek çok sonucundan biri de kenti kaplayan ağır toz tabakası ve insanların maruz kaldığı asbest kirliliği sorunudur. Yıkımlarda toza karşı sulama yönteminin kullanılması, enkaz molozlarının demir ve betonunun yıkım sahasında değil, ayrı bir yerde yapılması gibi kararlar yıkım firmaları tarafından uygulanmamaktadır. Daha da önemlisi kararlara ve usullere aykırı ilerleyen bu yıkım ve enkaz kaldırma çalışmalarına karşı bir denetim ve yaptırım mekanizması da işliyor görünmemektedir. Sadece yıkım çalışmaları değil, enkaz molozlarının da döküm alanları yerleşim yerleri ile iç içedir ve idare bu duruma kalıcı bir çözüm üretmemektedir. Kenti kaplayan toz bulutlarının altında ve asbest kirliliği ile yaşamak zorunda kalan depremzedeler, kamu otoritelerinin kararlar alan fakat uy-

gulanmasını sağlamak üzere eyleme geçmeyen pasif tutumunu sorunun kaynağı olarak görmektedirler.

Valilik karar veriyor. Ayırıştırma yapılmayacak [enkaz kaldırma çalışmalarında demir ile beton ayırıştırma işleminden bahsediyor] mahallelerde, özellikle Defne’de. Millet ayırıştırmayı burada yapıyor. Yani demiri, betonu. Yani demirleri ayırıştırıyorlar. [“Ya belediye de yapmıyor sanırım”] Yani ihale... Vali diyor ki, yasak! Adama gidiyorsun yapma, bu yazı kardeşim [yasak kararı]. Aslında vali de sadece gazımızı alıyor. Başka bir şey değil (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi’nden bir erkek katılımcı).

Yok polis orada duruyor. Polisi söylüyorsunuz. O da ilgilenmiyor. Yani bu şekilde sürüyor. Boşlanmış! (Çekmece Mahallesi’nden bir kadın katılımcı).

Bir de yerinde ayırıştırma yapıyorlar. Sözde yerinde ayırıştırma yasak! Adam bakanlık edeceksiniz (Çekmece Mahallesi’nden genç bir kadın katılımcı).

Biz hala enkaz kaldırıyoruz. Ve şu an insanları yani depremden değilse bile şu yıkımda öldürecekler. Yerinde ayırıştırma diye bir şey var burada ya. İnsanlar yakalanıyor, bizi duyan yok. Konuşmaya geliyoruz. Kadınlarımız coplandı burada. İnsanlar yakalanıyorlar. [...] Bak, asbest dedikleri bir salgı şey var. Asbest. Bak şu caddeye çıkın ayırıştırma yerine. Demir ayırıştırmaları. Ne yazık parasını çıkarıyoruz. Biz burada hastalandık. Buradan kaçtık. Geldik hala aynı şekilde. Yerinde ayırıştırmaya itiraz ediyoruz. Bizi duyan yok. 7 aydır çılgın atıyoruz. Yardım edin diyoruz (Asi Yaşam Merkezi’nden bir erkek katılımcı).

Şimdi bir yıkım süreci var. Bir de inşa. Bunların arasında mesela yıkım sürecini çok kötü yaşıyoruz. Yani ilk başlarda çok fazla olmuyordu ya da belli kurallarda yapılıyordu ama şu an o kadar olağan bir şekilde yapıyorlar ki yerleştiğimiz yerde 5-6 tane bina yıkılıyor. Hani yakın olsanız da olmasanız da zaten şu an Hatay’ın bütün havası çok kötü. İnanılmaz. Ve ben şunu, sadece ben değil, herkes şunu düşünüyor. Ölen öldü, kalanlar kanser olsun. Çünkü 24 saat biz o toz toprağın içinde yaşıyoruz. Ve herkes biliyor ki bu bilimseldir. 15 sene sonra bunu soluyan kanser olacak. Ve burada yaşayanlar, yani düşünsenize hani o kadar insan kaybettik, öldük. Kalanlar kanser olacak. Yani bir Karadeniz vakası daha yaşanacak. Hani yeniden inşadan önce bizi tedirgin eden şeyler bunlar. Hani normalde olmaması gerekiyor kural olarak, yasal olarak ama valilik karar vermiş. Çalışanı durduruyoruz. Ama 5-10 dakika sonra tekrar devam ediyor. Göstermelik su sıkılıyor. Ondan sonra tekrar. Ve hani bina yıkılınca ya maske takıyoruz ya içeri gidiyoruz. Çok rahat bir şekilde yapılıyor (Kadın Odak Grubu’ndan bir katılımcı).

Ya bu asbest konusunda [...] Şu an çevre ve şehirciliğin bakanlığın kendi şeyinde, genelgesinde yazılan şey şu. İşte bir kentsel dönüşüm sürecinde, bir deprem sürecinde molozların kaldırılması şu şekilde yapılır. İşte bunu büyük bir kâse gibi düşünebiliriz aslında. Bir işte izolasyon merkezinin inşa edilip molozların buraya dökülmesi ve dökülme işlemi tamamlandıktan sonra o izolasyon merkezinin işte tamamen toprakla, suyla, havayla, işte tarımla, zartla zurtla temasının kesilmesi noktasında çevre şehirciliğin kendi [yönetmeliği] var. Yöntemini buraya yazmışlar, bunu uygulamıyorlar. Ve bununla ilgili mesela insanlar direniyor. [...] mesela Yeşilköy örneğini [...] Samandağ’da Yeşilköy halkı direndi, direndi, direndi. Evet oraya moloz dökümü durdu. Bu sefer şey oldu, valilik başka bir mahalleye taşıdı. Uzunbağ’a taşıdı. Uzunbağ’dakiler direndi, direndi, direndi. Uzunbağ’dakileri başka bir yere taşıdılar. Hani şey böyle sabah uyanıyoruz, nereye gideceğiz bugün? Onlar belirliyor. İşte Sümerlerde şu an moloz döküm noktası belirlendi. Ve işte arıyoruz mesela muhatapları. Kaymakamlığı arıyoruz. Kaymakamlık valiye, vali çevre şehircilik, belediyeye. Herkes birbirine topu atıyor ama günün sonunda oraya döküm yapılmaya devam ediyor. Ve Sümerler dediğimiz yer, artık şehrin merkezi bir yerde (Genç Odak Grubu’ndan bir kadın katılımcı).

Depremden sonra da özellikle binalar şu anda çok kontrolsüz bir şekilde yıkılıyor. Kontrolsüz yıkılan binalardan işte asbest, silika tozları, ağır metaller, seksen beş bine yakın toksik madde var. Ve bunlar havaya uçtuğu gibi havayı kirlettiği gibi toprağı, suyu kirletmekte. Ve herkes bu zehirli havayı soluyor şu anda. Bilim insanlarıyla yapmış olduğumuz görüşmede Hatay’da eğer bu devam ederse, bu kontrolsüz yıkımlar devam ederse her tarafa bu molozların dökümü devam ederse, ki devam ediyor. Bir kuşağın yok olacağını söylüyor halk sağlığı uzmanları. Nasıl yok olacak? Yani asbestten, silika tozlarından kanser, başta akciğer kanseri olmak üzere silika tozundan silikozis hastalıkları çok ciddi bir şekilde başta çocuklar olmak üzere büyüklerde çok etkilenecek. Bu çok dramatik bir olay. Yani hem deprem bir felaket hem siz kasıtlı olarak ikinci bir felaket daha yaratıyorsunuz (STK Odak Grubu’ndan bir kadın katılımcı).

Bugün sesleri duyuyorsunuz yani yıkım bu boyutta ve insanlar hala bu alanda yaşıyor. Yani yaşam alan-

ların etrafında bu kadar büyük yıkımlar var. Yani kritik olan bir sürü konu var aslında ama yaşam, insanların sağlığı mesela bugün bence burada birinci kritik noktalardan biridir. Hiç sayılıyor (Siyasi parti temsilcisi).

Defne’de yıkım ve toz, Eylül-2023, Sema Bayraktar

Aylardır devam eden enkaz kaldırma ve yıkım çalışmalarının yarattığı fiziksel koşullar halk sağlığını olumsuz etkilerken, aynı zamanda çalışmaların bir türlü sona ermemesi, gece geç saatlere kadar kentin yıkım makineleri sesleriyle çınlaması depremin yarattığı travmanın da sürekli yeniden üretildiği, asla sona ermeyecekmiş gibi görüldüğü bir sosyal psikoloji yaratmış durumdadır. Dahası yıkım çalışmalarının yarattığı tüm sağlık risklerine ve olası kalıcı zararlarına rağmen kentten gitmemeyi seçmek bir tür direniş ruhuna evrilmiştir. Zararlara ve risklere rağmen kalmak, tüm baskılara karşı kenti sahiplenmek anlamını kazanmıştır.

Mesela örnek şöyle bir bina yıkıyor. Günlere bu düşene kadar zaten on bire kadar doğru mu arkadaşlar? Gece on bire. Bazen on ikiye kadar çalışıyorlar. Siz zaten o sesi de... O yürüyen ekskavatörün büyükleri oluyor. Sürekli onlar şey [yıkım] yaparken bir de sallanıyorsunuz. Tüylerim diken diken oldu. Bunu yıkarken bile üç gününü alabiliyor. Kesinlikle su tutmuyor. Siz diyorsunuz, ki o da sizin bizim gibi bir insan. O da zarar görüyor sonuçta. O suyu tutan da o binayı yıkan da diyor ki ben böyle talimat aldım. Onu yıktıktan sonra üzerine bir su serpiyor bu kadar (Çekmece Mahallesi’nden bir kadın katılımcı).

Yeryüzü tarihinin en uzun süren depremi. 7 aydır devam ediyor. 7 aydır can almaya devam ediyor. Direkt ve dolaylı olarak. Bir nesil yok olacak. Bizler de burada Hatay’da kalanlar, hayatta kalmış ve Hatay’da yaşama devam etmiş insanlar olarak biz şu an intihar ediyoruz. Birileri suikast girişiminde bulunuyor. Biz de o suikastı kabullenir gibi intihar ediyoruz. Yani şu an sokakta yürümek bile insan yaşamına, insan sağlığına tehdit. Yani bütün verilere bakın. Bir kere 85 bin ayrı şey varmış, bileşen varmış molozlarda. 85 bin zararlı. Kimyasal. Düşünebiliyor musunuz? Bunlar havada geziyor. Suya toprağa karışıyor. Ve biz bunları soluyoruz, yiyoruz, içiyoruz. Yani şeye dikkat ederseniz, kontrolsüz yıkımlar, usulüne uygun olmayan yıkımlar, efendim işte sulama yöntemiyle toz, dumanı azaltıyoruz di-

yorlar ama şeyler süs olarak duruyor orada. Arazözler, itfaiyeler, su tankerleri orada duruyorlar öylesine. Yani kullanım %1 bile değil. Bundan emin olabilirsiniz. Çünkü zaten o kadar sayıda araç yok. Bütün Türkiye'nin belki bütün Orta Doğu'nun kepçeleri şu an burada çalışıyor kamyonları. Ama usulsüz bir şey var, yöntem var. Yani yöntem tamamen sağlığa zararlı (STK temsilcisi).

Sağlık hizmetlerine erişememe ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Kentteki pek çok özel hastane yıkılmıştır, devlet hastanesi de kısmen yıkıldığı için hizmet dışıdır. Birkaç ay içerisinde Defne Devlet Hastanesi açılmıştır fakat donanım ve personel açısından yetersiz durumdadır. Sağlık ihtiyaçları için çevre kentlere ya da Ankara, İstanbul gibi metropollere gitmek zorunda kalan depremzedeler, bunun ekonomik açıdan sürdürülebilir olmadığını vurgulamaktadırlar. Ayrıca sağlık hizmetlerine erişim sorunu kent dışına göçün de başlıca sebepleri arasındadır:

Mesela hastanemiz var, doktorumuz yok. Yani bakın ben, kusura bakmayın, dün kopardım [dişini gösteriyor] ama şu an bir şey yapamıyorum. Diş doktoru var ama malzeme yok.. Yani beni şimdi mağdur ediyor. Ben gideceğim şehir dışına ama benim gücüm yok. Şu an üç dört ay böyle bekleyeceğim. Onu anlatmaya çalışıyorum. Daha bu ufacık şeyler hadi. Bir ameliyatım olsa benim, gene Adana, İstanbul, Ankara'ya yönlendirecek. Herkesin böyle bir gücü yok. İnsanlar zaten burada mağdur. Zaten insanlar çalışmıyor. Yavaş yavaş ayakta kalmaya çalışıyorlar (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir kadın katılımcı).

Gidenlerden şunu gördüm, [...] babası-annesi yaşlı burada, diyaliz hastası, sağlık hizmeti alamayacak, acil bir şey olursa burada yakında MR cihazı, teknik donanımlar ya da ameliyathane, en yakın Dörtöyol yanılmıyorsam. Özel hastaneler çöktü bizim burada çünkü. Defne'ye bir devlet hastanesi yaptı ama ekipmanı yok, doktoru yok, pratisyen hekim var (STK temsilcisi).

Havaalanı yıkılır mı bir depremde? Hastane yıkılır mı? Onların hepsi yok oldu. Yani böyle bu normal bir şekilde ayağa kalkamaz. Normal prosedürle şu an gidilen şekilde hayatta ayağa kalkamaz bu şey. Oğlum [...] hemşire depremin ikinci günü buraya geldiler. Yani gönüllü geldi. Hastaneye gitti. Dedi baba hastane yok. Yani hiçbirisi iş yapmıyor. Hepsi devlet aşısı. Hasta olmayın dedi. Yani hasta olmamaya bakın. Ölürsünüz (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Ben şehir dışına çıktım. Hastane konusu geldi. İşte hastane yapıldı size deniliyor. Ama ben de diyorum ki mecburiyetten yapıldı. Sağlam hastane kalmadığı için göstermelik bir hastane yapıldı. Zaten su basıyor. Her bölümü yok. Yeteri kadar doktor yok. Ama bunu şehir dışındaki insanlara anlatamıyoruz (Harbiye Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Defne Devlet Hastanesi'nin kendi doktoru yok zaten. Şu an kadrolu doktoru yok. Gelen bütün doktorlar Hatay Eğitim ve Araştırma Hastanesinden görevlendirmeye geliyor. Haksız görevlendirmeye geliyor. Ücretlerinden kesilerek geliyor. [...] İlk kurulduğu günden beri buraya gelmek isteyen doktor zaten yok. En son Haziran'da yirmi yedi doktor kadrosu açıldı. Defne Devlet Hastanesi için başvuru sıfır. Sadece Defne Devlet Hastanesi için değil, Hatay için böyle kırk sağlık teklifleri kadrosu açıldı, başvuru sıfır. İki yüz yirmi iki ebe, hemşire kadrosu açıldı, başvuru altmış üç. Yani hani zaten bize gelmek isteyen yok ve zaten Defne Devlet Hastanesi'ne gelmek isteyen yok. Sadece Defne'de değil, Sahra Hastanesi'nde, Kocaeli Hastanesi'nde yani bu dağın bu tarafındaki hiçbir hastanede ameliyat zaten yapılamıyor. Doğum yapılamıyor. Bütün hastalar sevk ediliyor. Sadece çok acil yetişmeyecek doğumlar risk alınarak yapılıyor bu tarafta. Hani sadece Defne Devlet Hastanesi değil, acili yok, acil pratisyenlerin odası da normal bir poliklinik odası. Yani öyle bir hastane benim gözümde yok. Ha hastane yapıldı! Değişeceğini düşünmüyorum. Çünkü şu an [...] Antakya Devlet Hastanesi diye bir hastane inşa ediliyor. Aynı şekilde inşa ediliyor. Biter mi bitmez mi bilmiyorum (Harbiye Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Ben televizyonda Defne hastanesini dinliyorum. Zannettim ki İsveç'in bilmem ne üniversitesini izliyorum. Ya da Japonya'nın ya da İngiltere'nin Londra'da bir hastanesini izliyorum. Bana öyle geldi. Ertesi gün, benim seksen sekiz yaşında annem var, hastalandı, rahatsızlandı, yürüyemiyor. Hastaneye gittim, önce bölünmüş yolda yaklaşık olarak iki kilometre gittik. Sağa mı gitsek? Sola mı gitsek? Neyse yetiştik hastaneye. Hastane içinde de inanılmaz bir çamur [sel ve balçık] şey falan. Neyse anneyi indiremedik. Biraz ötede indirdik ve getirdik hastaneye. Hastaneye geçirdik. Bir baktık ki elektrik kesildi. Kesilme saati: 9.20, saat 11.30 oldu. Daha ötesini anlatmayayım. Yani WC falan kısımlarına girmeyeyim saygısızlık etmeyelim. Sonra annemi geri getirdik eve. [...] Biz şimdi televizyonda izleyince bizim yardıma ihtiyacımız hastanemiz var. Ama gerçekte gidemedik, yapamadık, elektrik yok (STK Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Yerel halkın ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak, donanımsız, kadrosuz ve ulaşımsız Defne Devlet Hastanesi, merkezi idare tarafından yerel yönetimle hiçbir koordinasyon yapılmadan kurulmuştur. Hastane yapılan alan zeytinliktir, etrafındaki araziler de özel mülkiyetli tarım arazileridir ve yolu yetersizdir. Belediye ile koordine olmadan yapılan bu hastaneye ulaşımı kolaylaştırmak ve otopark yapmak gibi gereklilikler eksik kalmıştır.

[Defne Devlet Hastanesi'ni] Gidin görün ciddi bir trafik keşmekeşi, yol yok, otopark yok. Örneğin karşısında eczaneler var [prefabrik] ancak bizim bunları ruhsata bağlama şansımız yok. Onlar [Sağlık Bakanlığı] koydu konteynerleri. Herkes bize otopark için kızıyor ancak karşısındaki zeytinlik alana bir yasal olarak girip inşaat yapamayız (Bir belediye görevlisi).

Çalışma ve barınma koşulları kalmayan bazı sağlık çalışanları emeklilik veya istifa gibi yöntemlerle kentten ayrılma yolunu tercih etmiştir. Bu durum hem sağlık hizmetlerinin daha da aksaması hem de yardımcı personelin de istihdam kaybına yol açmıştır:

Bakın, doktorlarla çalışan bir bireyim ben. Bakın dört doktorla çalışıyorum yirmi senedir. Fiilen sağlık sektöründeyim. İki tanesinden biri mecburi emeklilik talep etti; birisi istifa etti. Kaçtı gitti. İki taneye düşünce bana diyorlar ki – ben dışarıdan taşeron çalışanıyım diye maaşını artık ödeyecek gücümüz yok diyorlar. Ya senin (doktorlara diyor) döner sermayeden zaten devlet ödüyor seni. Anlatabiliyor muyum? Yok senin artık ne asgari ücretini ne maaşını verebilecek gücümüz var diyor. Kendi başının çaresine bak diyorlar. Ben bu durumda kime, nasıl, hangi mercilere başvurayım? Ve yirmi senedir fiilen çalışıyorum, o sağlık sektöründeyim. Bakıyorum e-devletten daha şu ana kadar aşağı yukarı üç bin beş yüz, üç bin altı yüz sigortalı günü gösteriyor. İnanılacak şeyler değil ya (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Halen bölgede görev yapmakta olan sağlık çalışanlarının barınma ihtiyaçlarının da tam olarak karşılandığını söylemek mümkün değildir. Turunçlu Hobi Bahçeleri yerleşkesinde kalan depremzedelere söz verilmesine rağmen daha sonra kamu çalışanlarına tahsis edildiği söylenen konteyner kent de yeterli bir çözüm teşkil etmemiştir. Sağlık emekçilerinin barınma ve ulaşım gibi temel ihtiyaçları karşılanmaması da bölgede sağlık hizmetlerinin aksamasında önemli bir etkidir. Örneğin Defne'de yaşayan bir hemşire sağlık hizmetlerindeki temel sorunu ve barınma ihtiyacını şu şekilde ifade etmektedir:

Hastanenin önü var arkası yok. Ameliyat olmuyor ki burada acil bir şey olsa. Ameliyat yok burada ameliyathane yok. Doktorlara barınma yeri yok. Doktorları çağırıyorlar. Gelin çalışın diyorlar. Tamam mı? Kalacak yer yok. Öğretmenlere kalacak yer yok. Bakın ben hemşireyim ben annemin evinde kalıyorum. Bana konteyner vermediler. Tamam mı? Konteyner zaten evin az hasarlıysa konteyner çıkmıyor. Az hasarlı diyor da çık kendi otursun. Birinci ikinci katta şey yok. Duvar yok hiçbir yerde. Kredi ver diyorsun. Tamam ev yaptırayım geçeyim oturayım. Kredi de vermiyor az hasarlıya. Kredi de çıkmıyor. Cebinden yaptırıyorsun. Tamam mı? Yani dert çok (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Halk sağlığını doğrudan ilgilendiren çöp toplama, haşere ilaçlama (Asi Nehri'nden kaynaklanan sineklere dayalı hastalıklar söz konusudur) gibi belediyelerin deprem öncesinde düzenli olarak sunduğu hizmetler depremle birlikte kesintiye uğramıştır. Yıkımın büyüklüğü belediye çalışanlarını, tesislerini, malzeme ve araç gereçlerini de etkilediği için bu durum başlangıçta olağan görülebilir. Fakat depremin ardından geçen aylara rağmen hem Hatay Büyükşehir hem de Defne Belediyesi bu hizmetleri yeniden düzene oturtamamıştır. İlk aylarda aksayan belediye hizmetlerini yardım gönderen İzmit, İstanbul gibi belediyeler üstlenmiştir. Ancak artık

bu yardımlar da sona ermiştir ve halen yerel belediye hizmetleri yeterli düzeye gelememiştir. Ayrıca su ve elektrik gibi altyapı hizmetlerinin hiç olmaması ya da sürekli aksaması da sağlık sorunlarını arttırmaktadır.

Biz şanssız bir beldeyiz. Şanssız bir Defne belediyesi var. Şanssız bir büyükşehir belediyesi var. Allah benim hakkımı bu iki belediyeden alsın. Benim ve bütün mağdurlar Defne halkının hakkını alsın. Allah benim hakkımı onlardan alsın. [...] Çöpleri gör. Sinekten uyuyamıyorum. İlaçlamıyor. Çöpleri toplamıyor. Yani bu sorunlarımdan dolayı. [...] Tahminen Kocaeli belediyesi, tahminen yani tam bilmiyorum. O gittikten sonra bu çöpler böyle yığıldı. 41 plakalı Çöp kamyonları geldi bize 3-4 aya kadar kaldı. Tam hatırlamıyorum. Topladılar (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Kardeşimi sinek ısırtıyor. Çocuk yatalak. Sinek! Çünkü ilaçlama yok. Hiçbir şey yok. Enfeksiyon. Aşırı derecede. Burada insanlar nefes alamıyor. Biz tamam gençler olarak her bir şeyi yaparız ama burada bazılarının gücü yetmiyor. Benim bebeğim var, ablamın engelli çocuğu var, amcalarım rahatsız. Ama biz bir şey yaparız. Bir elektrik mesela, cihaza bağlanan kronik hastalar var. Bunu bile bile elektriği kestiler. Biz bağırarak TEDAŞ'a dedik ki buranın hastası var kardeşim. Burada sıkıntılı insanlar var. Sen bunu niçin yapıyorsun? (Asi Yaşam Merkezi'nden bir erkek katılımcı).

3.2.3. İşsizlik, yoksulluk ve yoksunluk: “İnsanlar nasıl yaşayacak? Çalışacak durumları yok. Gidecek yerleri yok. İş imkanları yok. Dümdüz bir şehir.”

İşsizlik depremzedelerin yaşadığı en ciddi sorunlardan biri; deprem sonrası yıkılan işyerleri ya da küçülmeye giden işletmeler pek çok depremzede için düzenli gelir kaynağını kaybetmeleri anlamına gelmiş. Halen yıkımın etkilerinin sürdüğü kentte yeni iş bulma imkânları da son derece sınırlıdır. Özellikle işyerlerinin yıkılması, enkaz altında kalan mallar veya sonrasında yağmalanan mallarına dair idare bir çözüm üretememiş durumdadır. Öyle ki, yıkılmış işyerlerinin sahiplerinden kayıt defterlerini talep etmektedirler fakat onlar da yıkımla birlikte yok olmuş.

E ben bir şirkette çalışıyordum. Çıkardılar depremde sonra. Mayıs ayından beri ben işsizim. On yıllık şirketimden çıkarttılar beni. Ecza deposu. Küçülmeye gitti. Eczaneler yıkılınca eczacılar buradan gidince, yüz kişilik kadroyu kırka düşürdüler (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Eşim kaynakçı, dükkânı yıkıldı (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir kadın katılımcı).

Vallahi şöyle bir şey; muhasebecimiz vardı. Ona para veremediğimiz için o da beni terk etti. Açıktaım ben, muallaktayım, askıda bırakmışım. Ne iptal etmişim ne de çalışıyorum. Öyle boş. Tabii kâğıt üzerinde [dükkân] açık. Ama dükkânlar yıkılmış. Zaten dükkân da yağmalandı. Dükkânda da bir şey kalmadı. Yağmalanmayan yer kalmadı. Bütün malzemelerimiz çalındı. Çalışmak istesek de malzememiz yok (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Benim on milyonluk bir zarar beyanım var. Şu anda maliye benden, defterlerimi denetleyecek ve defterler istiyor benden (STK Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Mahallemin %80'i esnaftı, her şeylerini kaybettiler. Tüccar, dükkân almış birikimlerini kaybettiler. (Mahalle muhtarı)

Ben EYT'den emeklilik başvurusu yaptım. İşlemlerim bitti. Yedi aydır daha maaş bağlanmadı. EYT'yi bekliyorum. Ne çalışabiliyorum? Ne bir şey yapabiliyorum yani? Ne maaş bağlanıyor? Ben yaklaşık altmış milyar kredi çektim. Yurt dışına yatırdım. EYT'den faydalanmak için iş yerinden çıktım. İşte bekliyorum. Yedi aydır bekliyorum (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Ben şu an bir şeyler yapmayı düşünüyorum ama nasıl yapacağım diyorum. Bu normalleşmeyi hızlandırmak istiyorum. Kendim için hızlandırmak istiyorum en basitinden. Çünkü işe başvuruyorum. Gelmiyor. Geri dönüş olmuyor. Bu hani yardım kuruluşlarının iş şeyleri var. Onlara başvuruyorum. Geri dönüş olmuyor. Benim hayatımı bir şekilde devam ettirmemi istiyorlar. Çünkü her şeyi kestiler. Elektrik faturası geliyor. Su faturası geliyor. Bilmem ne faturası geliyor. Ama ben bunları nasıl ödeyeceğim

diye düşünen kimse yok. Hani normalleşeceğiz evet ama bunu biz yine kendimiz yapmaya çalışıyoruz ve çok zor (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Herhangi bir geçim kaynağı kalmayan depremzedeler derin yoksullukla yüz yüze kalmış. En temel ihtiyaçlarını dahi alamayacak durumda olmaları sürekli bir kaygı kaynağıdır. Bu durumun görülmesine, tanınmasına ve desteğe ihtiyaçları vardır. Ancak merkezi hükümetin bu derin yoksulluk haline çözüm olacak uygulamaları olduğunu söylemek mümkün değildir. Depremi ardından gelen insani yardımlar aylar geçtikçe azalmıştır ve idarenin deprem bölgesine özel destekler yerine olağan uygulamalarına devam etmesi koşulları daha da ağırlaştırmaktadır.

Her konuda [kaygılıyız]. Maddi koşullar iyi olmadıktan sonra mesela bütün insanlar kaygı içinde. Yarın ben bu ekmeği alabilecek miyim? Çocuğuma mama alabilecek miyim? Alamayacak mıyım? Yardımlar kesiliyor zaten (Asi Yaşam Merkezi'nden bir erkek katılımcı).

Deprem olan bütün yerlerde ya bu sene sen okula yeni başlayacak olan çocukların, dördüncü sınıf, beşinci sınıfa kadar kitaplarını elbiselerini sen temin et ya. Yazık günah değil mi? Bugün birinci sınıfa gidecek olan bir çocuğumuz en azından bin lira masraf yapıyor elbise... (Asi Yaşam Merkezi'nden bir erkek katılımcı).

Kayıt beş bin... [...] Ben kaydettim, oğlumu. Bir de öyle bir sıkıntımız var. Beş bin lira ödüyorsun devlet okulunda. Üniformayı da kendilerinin istedikleri yerden alacaksın. Kafana göre de alamıyorsun. Kaynak kitapları istedikleri yerden alacaksın. İki-iki buçuk milyar ona ve benim bildiğim kaynak kitapları yasak. Öğretmen bunu diyor, istiyorum diyor. Biz nasıl alacağız bu kaynak kitapları? Normalde kaynak kitapları [satmak] yasal değil arkadaşlar. [...] Ya böyle şey mi olur ya? Şu an bunu diyor. Kayıt parası istiyor. Benim çocuğumun okulu yıkılmış. Bir okulda üç okul kaydı var ve kayıt parası istiyor. Servis çıkmıyor. Şu an kaydettim ama servis istiyorum kitabı kaydı yaptım (Asi Yaşam Merkezi'nden bir erkek katılımcı).

Antakya merkezindeki tarihi çarşı oluşumu ve merkez alanlardaki diğer çarşılar hem ekonomik hem de sosyo-kültürel açıdan şehrin en önemli unsurlarından biridir. Turizme ve ticarete dayanan ekonomi bu merkezlerden dönmektedir. Deprem bu alanlar için de yıkıcı olmuştur, pek çok işyeri kullanılmaz hale gelmiştir. Devletin bu durum karşısında sunduğu ilk çözüm konteyner çarşı alanları kurmak ve kura ile esnafın kullanımına açmak olmuştur. Fakat bu konteyner çarşılar ekonomik ve sosyo-kültürel ihtiyacı karşılamaktan uzaktır. Öncelikle şehir merkezinden ve yaşam alanlarından uzakta kurulmuştur konteyner çarşılar. Bu da ulaşım altyapısı halleden yerleşmemiş kentte bu konteyner çarşıların müşterisiz, insansız ve âtil kalması anlamına gelmiştir. Ayrıca konteyner bazı esnafın işi için ihtiyaç duyduğu alanı sağlayamayacak kadar küçüktür:

Ben toptancı işiyle uğraşıyordum. Dükkân vardı tekstil üzerine. Dükkânım yıkıldı. Şu an bana devlet bir yer verdi de ama yani çok küçük bir yer. Bir de geçici. Yani depo olarak mı kullanalım? İş yeri olarak mı kullanalım? Yazıhane olarak mı kullanalım? İşin içinden çıkamadık. [...] Herkese vermedi [devlet...]. Kurayla. Ben başvurdum. Üçüncü başvuru da bana onay çıktı. Bir de gün veriyorlar, mesela şu an size anahtarları verseler iki gün içinde açmak zorundasınız diyorlar. İki gün içinde açmayanların elinden anahtarları alıyorlar. Mesela ben de öyle bir yerde açmışlar ki bayağı her yerden uzak. Yani kimsenin haberi olmuyor. Mesela benim bulunduğum yerde yüz altmış dükkân var. Yüz altmış dükkânın yirmi esnafı açık. [...] Gelen giden yok. Ayak yok ortada. [...] İşte o bakımdan diyelim ki bu şeyi mevcut hükümet bir yıl geç yapsa ama kalıcı bir konut olarak yapsa daha iyi olur (Harbiye Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Mesela iş kurmak isteyenler burada artık iş kurma imkânı yok. Beş altı yıldır falan. Yani bir ben altı aydır çarşıya bile inemedim. Çarşı diye bir şey de kalmadı. Yani ondan dolayı inemiyorum (Yaşlı Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

İkinci bölümde de belirtildiği gibi Defne ilçesinin önemli bir bölümü kırsal alanlardan oluştuğu için tarım başlıca geçim kaynakları arasındadır. Deprem öncesinde de sonrasında da havaalanı, TOKİ'nin konut inşası için veya yeni devlet hastanesi için kamulaştırılmak üzere seçilen arazilerin büyük oranda bu tarım arazileri olması yerel halkın geçim kaynaklarını ellerinden almaktadır:

Zeytinlerin hepsini kestiler hastane yaptılar. Zeytin arazisine yaptılar hastaneyi. Tarım arazisi! [...] Zeytinlerin hepsini söktüler başka yer yokmuş gibi. Yani insanların gelirini yok ediyor. Ki zeytin ağacı çok değerli. Çoğu insanın zeytinliği var. Geçim şeyleri en çok tarımda (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Yani bir fasulyeyi doksan liraya alıyorsunuz mesela. Yoksa normalde burada kendi evinde ektiği zaman birisi fasulyeyi elde edebiliyor. Ama şu an o da yok (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Benim mahallem çiftçilikle uğraşıyordu. Ahırcılık, zeytincilik bitmiş durumda. Tarım alanlarına ağaçları kesip çadır koydular. Evi yıkılana konteyner dediler, insanlar hayvanları bırakıp nasıl gidecek. Biz vali beyle de görüştük kaymakamla da konuştuk ama sonuç olmadı (Mahalle muhtarı).

Defnenin kırsal kesimlerinde hayvancılıktan geçimini sağlayanlar da depremin ardından desteksiz kaldıklarını, elektrik ve su gibi altyapının çalışmadığı koşullarda ciddi kayıplara uğradıklarını belirtmişlerdir. Üretimleri durmak zorunda kalmıştır ve hayvanlarının önemli bir kısmı olumsuz koşullar nedeniyle telef olmuştur. Kaybedilen hayvanların bir kısmı devlet tarafından telafi edilmiştir fakat yıkılan ağırlar, üretim tesisleri ve çözülmeyen altyapı sorunları nedeniyle yeniden üretime geçmeleri henüz çok mümkün görünmemektedir. Hayvancılık ile uğraşan depremzedelere herhangi bir nakdi yardım henüz söz konusu olmamıştır.

Bunların yeniden yapılması, üretime tekrar insanların başlamasıyla ilgili çok önemli bir süreç. Burada bir belirsizlik var. Şu ana kadar bununla ilgili herhangi bir ödeme yapılmadı. İnsanlara, yani çiftçi ve hayvancılıkla uğraşanlara. Yem krizi de oldu zaten. Şimdi ilk üç dönemde elektrik kesintisi büyük bir problem oldu aslında. İnsanların hayvanlarına bakarken, sütlerini sağarken. Süt uzun süre değerlendirilemedi. Bir ay kadar. Yem bulunamadı. 2500 büyükbaş hayvan telef oldu. 8000 koyun, 14000 arı, 100.000 şey [kanatlı hayvan]. Onların net istenirse bende rakamları var. Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle hepsi geri verildi. Sadece 2500 büyük başın verilmesi bekliyor. [...] Yerine koyun verildi, yerine keçi verildi, yerine arı verildi, yerine kanatlı verildi. Sadece büyük baş kısmı kaldı. Ama işletmeler halen [atıl] duruyor. Şimdi kış geliyor. Ne olacak (STK temsilcisi)?

3.2.4. Eğitim alanındaki sorunlar: “Her yönden eksikiz şu an”

İlçenin pek çok okulu ya yıkılmış ya da kullanılamayacak derecede hasarlı olduğu için eğitim hizmetleri de ciddi oranda aksamış durumda. Devlet bu soruna çare olarak farklı uygulamalar devreye sokmuş. Eğitim sorununa getirilen çözümlerden biri hasarlı okulların sağlam olanlarla birleştirilerek yarı zamanlı eğitime geçmesidir. Sağlam okulların binalarında farklı yaş ve derecelerden okulların birleştirilmesi de sorunun önemli bir parçası haline gelmiştir. Ayrıca bölgede yer alan üniversite de uzaktan online eğitime geçmiştir:

Eğitim birçok yönden bayağı eksildi! Çünkü tam gün eğitim görüyorduk. Şu an öğrenciler gidiyor liseye ama ikili öğrenim oluyorlar. Sabahçı-öğlençi öğrenci oldu. Yine eksik eğitim alıyorlar. Ben de İskenderun Teknik Üniversitesi'nde okuyorum aynı şekilde üniversitem açılmıyor. Online'a aldılar bizi de. İkinci yılım olmasına rağmen. Yine de yani dediğim gibi bayağı her yönden eksikiz şu an! (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Birçok insanın bilgisayarının da enkazda kaldığını da unutmamak gerekiyor (Genç Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Mesela liselerin çoğunlukla hepsine el koydular. Ve bu çok büyük bir yanlış. Çünkü şu an mesela yurtdışında bir tane okul, yok biraz aşağıda kalıyor. Orada hem ilköğretim hem ortaokul hem de lise aynı anda ders görüyor. Bu çok yanlış bir şey. Çünkü lisenin ders ağırlığıyla ortaokul ve ilköğretim ders ağırlığı bir değil. Ki çocukların yaşları da bir değil. Bu çok büyük çatışmalara mesela sebep olabilir. Yani lisede bile çocuklar kendi aralarında çatışırken siz ilköğretim, ortaokul ve liseyi aynı anda okutmak çok zor yani. Ve yarım güne sığdırmak çok saçma bir şey. Bence. Hani liseyi bir sabah bir öğlen yapsan yine hani tamamdır. Ama bu üç ayrı yaş grubunu bir arada okutmaya çalışmak bu karmaşa çok yorucu. Çocuklar için de çok yorucu (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Şimdi biz bir liseyle okulu paylaşıyoruz ve izdihamı görmemiz lazım o sıkışıklığı. İlkokul ortaokul bir arada bizim bina. Lise öğrencisi birinci sınıf sırasında... [...] Deprem bölgelerinde her şey normalmiş gibi yansıtılıyor. [...] Yani birinci sınıf sırasında/masasında şu an yani biz bir liseyi misafir ediyoruz. Bize bir hafta dendi. Kimi şey diyor, belki bir dönem (Öğretmenler Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Pandemi döneminde online eğitimle tanışan bir kuşak öğrenci şimdi de depremle okula fiziksel erişimlerini kaybetmiş durumdadır. Yıllardır okul deneyimi olmayan bu öğrenciler depremin ardından kapanan okullardan, deprem öncesi notları tüm yıl geçerli gösterilerek mezun edilmiştir. Böylece gençler dönem kaybına uğramamışlardır fakat bu şekilde yapılan eğitimden aslında memnun olmadıklarını da ifade etmektedirler.

9. sınıfın yarısına kadar gittim. Sonra pandemi oldu. 10. sınıfa gittim. 12'ye başladım. Sonra deprem oldu. Yani liseye hiç gitmedim diyebilirim. Lise deneyimim yok. Okul deneyimim yok. Ortalama falan hiç yok. 12'de de canlı ders falan yoktu. Okul falan açılmadı. [...] Birinci dönemin notları nasılsa, ikinci dönemi de kopyala yapıştır, aynısını girdiler. Benim yeğenlerime öyle yaptılar. [...] öyle verdiler karne-leri, diplomayı (Genç Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Taşınmalı eğitim çözümü, toplu ulaşımın olmadığı koşullarda gelir kaybına uğramış veya işsiz kalmış velileri karşılamaları mümkün olmayan özel servis gibi hizmetlere mahkûm etmektedir. Şehir içerisinde az sayıda sağlam okul kalmış olması sınıfları kalabalıklaştırmış veya bölgede yaşayanlar taşınmalı eğitimle uzak bölgelere çocuklarını göndermek zorunda kalmışlardır.

Ya bizim torunlarımız burada oturmuşlar. Nerede okuyorlar? Gömüştüğüne de... [*Taşınmalı eğitim denilen durum*]. O taşınmalı. İki çocuk okuyor; biri lisede biri ortada. E ne yapacaklar? Kira ev kirası şey koyuyorlar. Nasıl yapacaklar o şey adam? Çalışmıyorlar... (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir kadın katılımcı).

Şunu söyleyeyim en büyük sıkıntı, okullar açıldı... Burada herkesin servis imkânı yok. Yani çocuğuna servis tutabilme imkânı yok. Ulaşım da yok. Yani zaten sıkıntı mümkünse büyüklerin veyahut devlet mi diyelim hükümet mi diyelim ne diyorsa kadına ilk önce çocuklar için ulaşım, günde bir öğün yemek... (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Mesela benim torunum şimdi İskenderun'da okuyor. Gemiye taşındılar. Gemide okutuyorlar. Yatılı olan. Çocuğu mecburuz her hafta getirmeye. Çünkü alışmamışız ya! Yani şey annesinden [ayrı kalmaya alışmamış]. Getiriyoruz sıkılıyor orada. Bence de ailesinden ayırmasın. Yani bunlar daha çocuk anne sevgisine ihtiyaç var. Bu üniversite değil. [...] ama bu yavrum ilk defa annesinden kopuyor (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Ayrıca gelir düzeyi yüksek Defnelilerin tercih ettiği özel okullar da büyük oranda kapanmışlardır. Bu sorunlar bölgede, açıktan eğitimi (açık-lise) tercih edilebilir bir alternatif haline getirmiştir. Ancak 2023-24 eğitim yılı başlarken Milli Eğitim Bakanlığı bir yönetmelik değişimi ve genelge ile açık liseye geçişleri zorlaştırmıştır. Bu da Defne'de kalmaya devam edecek ailelerin çocuklarını birleştirilmiş ya da taşınmalı eğitime geçmiş okullara gönderme zorunda

bırakmıştır. Bu tarz eğitimin etkin olmayacağını düşünen imkanı olan aileler ise çocuklarını farklı kentlere göndererek çözüm üretmek ve dolayısıyla “iyi eğitim” için çocuklarından ayrılmayı göze almak zorunda kalmışlardır. Hem ailelerin hem de gençlerin asıl beklentisi evlerine, mahallelerine yakın eski okullarına, düzenlerine kavuşabilmektir.

Açık liseye girişi zorlaştırdılar. Hangi liseye göndereceğim ben çocuğumu? Yani bugüne kadar bu açık lise vardı da şimdi niye yok? [*Çocuğunun özel okulu açılmadığı için açık liseye yazdırmak istemişlerdir ancak taşınabilir eğitimle açılan bir lise olduğu için yönetmelik engel olmuştur.*] Hükümet çözüm üretmek yerine sorun üretmemeli. Zaten biz sorunların içinde boğuluyoruz. Sen de sorun üretirsen biz nasıl yapacağız? Benim işimi kolaylaştırman gerekiyor. Bana sorun üretmemen lazım (STK temsilcisi).

Ben de tüm deprem süresince yani buradaydım ve okula da gitmedim ondan sonra. Arkadaşlarım okullarına devam etti başka şehirlerde. Ben burada kaldım, okuluma devam etmedim. Artık başka bir kaynak da yoktu. Hiçbir yerde özel okul falan hiçbir şey yoktu burada. O yüzden bekledim yani burada artık bize bir bilgi vermesini şu devletin. Ama tabii o zamanlar hiçbir şey yoktu. Biz de bekledik. Okulun açılmasını bekledim. Ben eski düzenimi bekledim çünkü eski düzenimi istiyorum yani ben okuluma gitmeyi. Çünkü benim buna hakkım var. Başka yere çıkmayabilirim. O duruma... Belki o durumum yok. Yani gayet normal ve burada kalmak istedim zaten. Başka şehirde okumak istemedim. Ama kendi okulumda yani hiçbir okul o şekilde müsait değildi açılmaya. [...] Ve buradaki her şeyin de düzelmesini istiyorum. Yani kısa sürede. O yüzden şu an okulum... Aslında eski okulum değil gene. Gidemedim. Çünkü ben okulum gemide oldu (Genç Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Çocukların eğitimi ve sınavlara hazırlık Defnelilerin çoğunluğunun önemseddiği bir konu. Bu nedenle çocuklarının mümkün olan en iyi okullarda eğitim görmeleri ve sınavlar için dershaneye gitmeleri Defneliler için kentin yeniden inşasında bir öncelik. Fakat halen kent coğrafyasını kaplayan enkazlar, yıkımlar ve aksayan toplu ulaşım eğitimde ciddi aksama anlamına gelmektedir.

Benim oğlum sekizinci sınıf şu an. Bir iki dersane açıldı ama neden oğlumu o dershaneye göndere miyorum? Bir enkazlar zaten hala duruyor, iki ulaşım yok. Ben o yüzün, o şey yüzünden oğlumu dershaneye gönderemiyorum. Saat başı bir tane gidiyor [otobüs]. Bunun dönüşü var, gidişi var, kaçırdı, iki saat yolda kalacak. Nasıl göndereyim ben oğlumu bu şartlarda? yani. Yani her şey karışık işte (Harbiye Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Bu hafta bu kadar okulu geri açtık diye açıklama yaptı [hükümet] ve okulların açılış şekli ortada yani. Birçok insan, orta hasarlı açılan okullar var ya! Okula insanların gittiği yolların hepsi enkaz hala. Hala birçok vincin olduğu ve çalıştığı yerde okullar açılıyor. Bunlar bir noktada çok trajikomik geliyor yani (Genç Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Şu anki durumla ilgili konuşmak istiyordum. Ben de [X okulundanım]. Şu an bizim mesela bu hafta aynı binaya üç okul atandı. Üç tane lise. Bizim on sekiz tane sınıfımız var. Bize ayrılan dört tane, dört şube. Sadece dört sınıfa ayrıldı. Şu an müdür yardımcım bir program attı bana. Sabah yedide başlıyorum, akşam beş kırkta çıkıyorum. Üç gün bu şekilde arada yaklaşık dört beş saat boşluklar var. [...] Ulaşım zaten sıkıntı. Saatte bir mesela şu anda dolmuş geçiyor. Bu aynı şekilde öğrencilerimiz için de geçerdi. Yani sabah yedide şu an köyden, birçok kişi şu anda köyde yerleşmiş, merkez şu an tamamen boşalmış durumda... Ama yani yedide herhangi bir öğrencinin okula gitme imkânı mümkün değil. Ki benim yok. Eşim de öğretmen. Aracı ona bırakacağım. O gidecek ben nasıl gideceğim bilmiyorum? Bizim oğlanı [...] şu anda okula verdik. O da öğrenci. Onu nasıl bırakacağız, nasıl alacağız, onu hiç bilmiyorum. Şu anda tamamen çökmüş durumda eğitim sistemi ve bizim bina az hasarlı okul binası geçen hafta denetlemeye geldiler. İzin verilmedi. Gerekçe nedir? Etrafta yıkım oluşur. Şu an eğitim vereceğimiz binanın etrafında da yine yıkım var. Bu şekilde de saçma bir gerekçe sunuldu. [...] Ne yazık ki şu an işte iki haftadır eğitime başlayamadık (Öğretmen Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Ayrıca kent merkezinde yer alan bir dizi sağlam devlet okulu deprem sonrası valilik ve kaymakamlık gibi kamu idarelerinin binası olarak kullanılmaya başlanmış. Bu da okul yetersizliği

sorununa ilave olmuştur. Okulların açıldığı hafta valilik ve kaymakamlık halen okul binalarını kullanmaktaydılar ancak halkın hoşnutsuzluğunun da etkisiyle yakın zamanda bu binaları boşaltarak yeniden milli eğitime devredecekleri söyleniyordu.

Şimdi şöyle mesela örnek vereyim; Selim Eskiocak, bu kaymakamlık, Necmi Asfuroğlu lisesi valilik oldu yani. Kamu kurumları kullanıyor. Şimdi bu bildiğim kadarıyla, birinci dönem yani, ben Defne için söylüyorum. Dışarıda okuyacaklar başka yerde yani. Buradaki okuyan öğrencileri, bu lisenin yerine başka okul ayarladılar. Birinci dönem orada okuyacaklar. Birinci dönemden sonra bu kaymakamlık taşınacak ama nereye ben bilmiyorum (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

İlk önce okullar açılması gerekirken okullarımıza valilikleri, kaymakamlıkları yerleştirdiler. Valilik, kaymakamlık konteynerde de iş yapılabilirdi. Yani bir masa, memura bir masa, bir bilgisayar o memur işini yürütebilirdi bence. Bu benim kendi nacizane görüşüm. Kocaman bir okulu yani bir valilik için, evet valiliktir, önemlidir. Ama eğitim bence daha önemli. Bu çocukların psikolojisi daha önemli. Bu çocuklar bir arada olursa ki en çok etkilenen bence çocuklar. Biz büyükler, çocuklar kadar derin yaşamadık. Ama onlar ifade edemiyorlar bence (Karyer Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Yani şu anda okullarda şöyle söyleyeyim, benim kızım Selim Nevzat'ta okuyordu. Onun okulunda İl Emniyet var. Yani aslında ona değinmek istiyorum. [...] Kurumlar okullara yerleşmişti. Yani kızım da bayağı öyle söyleyeyim, psikolojisi de kötü yani. Hani ulaşımımız çok zor. Öyle söyleyeyim, eğitim için. Yani biz hani X oturduğumuz için uzağız yani merkeze (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Belirsizlik nerede var? Eğitimde vardı. Düne kadar eğitimin ne olacağı meçhuldü. İnsanlar buraya gelirken en önemli şey nedir? Çocukları. Ne olacak? Kamu kurumları sağlam okulların içinde konumlanmıştı. Öyle bir talebimiz oldu. Lütfen buraları boşaltın. Bir kısmı boşaldı, bir kısmı devam ediyor. İkili eğitim! İkili eğitim çok sağlıklı bir eğitim değil. Neden değil? Şimdi yarın çok erken saatte gidilecek. Öğleden sonra gidenler çok geç saatte çıkacak. Elektrik kesintisi ya da artçıların devam ettiği bir ortamda okulda oluşabilecek kaosu nasıl şey yapacaksınız? O anlamda belki yıkılan okulların yerine hemen prefabrik okullar inşa etmek gerekiyordu. Kamu kurumlarının konumlandıkları okulları eğitime devretmesi gerekiyordu (STK temsilcisi).

Bu sorunlardan anlaşılmaktadır ki merkezi hükümet ve yerel idare yeni eğitim yılı başlarken halen verili sorunlara dair sistemli ve planlı bir çözüm önerisine sahip değildir. Örneğin geçici çözüm olarak bölgede prefabrik okullar da kurulmamıştır, hangi öğrencinin ve hangi öğretmenin nerede ve ne kadar süreyle gönderileceği dahi son ana kadar planlanmamıştır. Buradaki en önemli etkenlerden biri deprem sonrası kentin idarecilerinin ayrılması, tayini ve sık sık değiştirilmesidir. İl Milli Eğitim'de, okul müdürleri de depremden sonra büyük oranda değişmiş ve/veya vekaleten yönetimlere devredilmiştir.

Son dönem için söyleyeyim en azından bu yakın zaman için söyleyeyim. Hani ne yapmaya çalıştılar bizde? Fikir almak değil. Şu anda okuldan idareciler kaçtı. Onu söyleyeyim yani. Hani valinin bile kaçtığı bir yerde zaten okul idaresinin kaçmaması beklenemez yani. Kaçtılar, gittiler. Şu anda [X okulundayım] ben. Yeni geldim oraya. Bir tane idarecimiz kalmış, psikopata dönmüş. Hani gitmemiş, hiç ara da vermemiş, depremden beri yöneticilik yapıyor, psikolojisi bozuk. Hiç dinlenmemiş. Gidenler kendilerini kurtarmış, o garibim kurtaramamış. Berbat psikolojisi bozuk çünkü her yerden, herkesten bir şey geliyor. AFAD görevine yazmışlar, oraya yazmışlar, gitmiş orada görev almış, burada görev almış. Şimdi de okula dönmekle ilgili birçok şey. Yani düşünün okulu... [...] Bir taraftan öğretmen ders programı bekliyor, başka öğrenci diyor, "Ben nasıl taşınacağım?" diyor. Şu anda karman çorman hepsi. Hepsi birbirine girmiş. Aslında şu yapılabilirdi, baştan beri benim en büyük endişem buydu. Memleketteydik ama ya bunun planlaması, okul eşleştirmesini sen Nisan ayında niye yapmazsın yani? Nisan ayı mesela [...] şu anda Nezahat Güven [Anadolu Lisesi] geliyor Gümüşgöze de bildiğim kadarıyla. Ya şunu desene, Nezahat Güven iki sene boyunca orada kardeşim. İl dışından gelecek olan veli konteyneri nereden talep edecek? Gümüşgöze'den talep edecek. Şimdi çocuk oyuncağı gibi son haftaya kadar sürekliliği bir köşe kapmaca vardı. [X okulu] buraya gidiyor, hayır gitmiyor. WhatsApp'tan yönetiliyor hocam ülke. Resmîyet yok. Resmi yazı görmedim ben son dönemde. WhatsApp'ta birileri bir şey eşleştiriyor. Hangi manyak yapıyorsa. Ya eskiden resmi yazı gördük ya! "Belgen nerede hocam?" denirdi ya şu

devlette. WhatsApp'la yönetiliyor ülke. [...] Komik komik şeyler (Öğretmenler Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Hem kamu hem de özel eğitim kurumlarının yıkılması/ağır hasar görmesi nedeniyle aksayan eğitim yalnızca öğrenciler açısından değil, aynı zamanda öğretmenler açısından da ciddi sonuna dönüşmüştür. Özellikle de özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenler işsiz kalmıştır. Kendisi de öğretmen olan bir depremzede hem öğretmenlerin istihdam sorunlarının çözülmesi hem de bölgedeki devlet okullarındaki öğretmen ihtiyacının karşılanması yönünde kayda değer bir öneri getirmektedir:

Burada kolejler çoktu. Dershaneler çoktu. Bunlar bir bir yıkılınca bir sürü öğretmen, özel sektörde çalışan öğretmen açıkta... Ben ne isterim? Bu öğretmenler şu an hala açıkta. Bizim depremde de atanmayan öğretmenler diye durumumuz var. Belki beş bine, altı bine yakın öğretmen Hatay da ne yapabilir? Bunlara koşulsuz atama yapabilir. Kendi bölgesine yani buraya atarsa bunlar burada zaten kalan öğretmenler, gitmek istemeyen öğretmenler. Buraya öğretmen de gelmek istemiyor şu an bu yıkımdan dolayı. O zaman sen devlet olarak bunlara koşulsuz atama yap ki hem para kazansınlar, geçimlerini sağlasınlar. [...] Koşulsuz atamadan kastım. Sen bu çocuğu bu öğretmenin KPSS puanı var mı? Mülakata girmiş mi? Zaten deneyimi var. On yıllık dershaneçidir, on yıllık eğitimcidir. Ben hani kendi adıma düşünüyorum. Bir de dediğim gibi depremzede öğretmenler diye bir grup var Instagram'da. Ona üyeyim. Orada görüyorum. İşte, açız çalışmıyoruz, şu kurumdaydım.... Belki yetmiş yakın kurum vardı Antakya'da; dershane, kolej... Şu an bütün Antakya'da üç tane kolej açtı. Normalde on sekiz kolej vardı. Buradaki öğretmenlerin iş yapabilmesi için bu kurumların açılması gerekiyor. Ya bu kurumları açılacak, kurumları açmayacaksa da devlet atarsa hani bu illerde ama hani deprem olan illerde... (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Depremzede öğretmenlerin bir kısmına konteyner kentlerde barınma imkânı sağlanmıştır fakat halen sağlıklı bir barınma olanağına kavuşamamış öğretmenler vardır. 2023-2024 eğitim yılı, pek çok öğretmen halâ temel ihtiyaçlarına erişemez durumdayken başlamıştır.

Öğretmenlerin yeni atanan öğretmenler özellikle mesela konteyner verildi onlara. Daha bizlere verilmedi verileceği söylendi, on kere belki form doldurduk, istiyor musunuz diye? Evet istiyoruz dedik. Ama nihayetinde halen verilmedi. Yani barınma sorunu var birçok öğrenmen için. Kirada kalmak isteyenler var. Kirada kalanların verdiği kiralar yedi bin civarı. Daha fazla da olabilir. Öğrencilerin işte okullara gelme, servis sıkıntısı çok. Bunun dışında mesela bizim okulda halen su yok (Öğretmen Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Bizim ilçeye [Defne] atanan bütün yeni öğretmenleri Hassa ilçesinde [Defne'den yaklaşık 80 km uzaklıkta] verdiler. Eski öğretmenlere ayrı bir konteyner ilçemizde verdiler. Yani bu nasıl bir mantıkla yapıldı ne yapıldı bilmiyoruz. Yeni öğretmenler bu yüzden muzdarip durumdalar. İkinci yaşadıkları sıkıntı; mesafe fazla olduğu için servis ayarlayacak ve servis için kişi başı 3000 TL tayin etmişler. Örneğin; karı koca servise verecekler 6000 TL sadece servise verecekler. Öyle bir saçmalık yok. Bunu niçin yaptılar tam olarak bilmiyorum (Öğretmen Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Şubat depreminin ardından bölgede eğitim bütünüyle durmuştur. Başka şehirlere göç edebilen ailelerin çocukları oralardaki okullara kaydettirilebilmiştir. Fakat bölgede kalmaya devam eden çocuklara ve gençlere yönelik herhangi bir resmi çözüm sunulmamıştır ta ki ağustos ayında bir aylık kısmi telafi eğitimi ilanına kadar. Bir takım STK'lar bölgede eğitim hizmeti boşluğuna çözüm olarak eğitim, etkinlik ve sınavlara hazırlık desteği vermek üzere çeşitli faaliyetler başlatmıştır. Ancak temmuz ayından itibaren Milli Eğitim tarafından bu faaliyetler resmi statüleri olmadığı gerekçesiyle durdurulmuştur.

Biz [X] olarak bir yaz okulu süreci başlattık. Konteynerlerden kendi imkanlarımızla temin ettiğimiz ve şehir dışından gelen dostlarımızla birlikte, gönüllü öğretmenlerimizle birlikte. Öğrencilerin kayıp

dönemi gördüğünüz o aylarca kocaman bir dönemden bahsediyorum size. Bir iki aydan söz etmiyorum. Devletin olmadığı, okulların, öğrencilerin umursanmadığı o süreçten bahsediyorum. Biz konteynerlerde bir alan kurduk, eğitim alanı kurduk. Ve o süreçlerde bütün branşlardan Türkçesinden, matematiğine, coğrafyasından, fiziğine... [...] Yaş aralıkları birinci sınıftan anaokullarından itibaren, [...] lise düzeyine kadar üniversiteye hazırlanan öğrencilerimize kadar bütün düzeylerimiz için bizim eğitim programımız vardı. Arkadaşlarımız saatlerce, günlerce oturup o program üzerinde çalıştılar ve gerçekten çok güzel bir program hazırladık. 400'e yakın öğrenci kaydımız vardı. [...] Ve bu süreçlerde biz aynı zamanda çocukları psikososyal olarak da bir şekilde destek olabilmek için çocuk şenlikleri, işte belirli zaman aralıklarında etkinlikler, film gösterimleri de yapıyorduk. Ve oradaki öğretmenlerimiz tamamen gönüllü olarak çalışıyorlardı. Aşağıokçular'da ve Yeşilpınar'da yaptık. Ama çocuk etkinliklerini Defne'nin 11 mahallesinde yaptık. Toplamda da 5000'e yakın çocukla temas yapmıştık. [...] Temmuz'a kadar. Bundan sonraki süreç bizi daha da çıkmaz bir yola sürükledi. Çünkü biz çok güzel ilerliyorduk. Dediğim gibi öğrenciler büyük bir zevkle geliyorlardı okula. Ama [X] geldi. Dedi ki, siz bunu yapamazsınız. Neden dedik? Yasal kılıfınız yok dedi. Siz neredeydiniz dedik. Biz bu kadar öğrenci olduğunu bilmiyorduk dedi. Siz devletsiniz. Biz halk olarak bunu biliyorsak bizden önce sizin bilmeniz gerekiyor değil mi? Yani onlar yoktu. Siz olmadığınız için zaten biz bunu yaptık. Evet elinize sağlık. Çok güzel bir iş yapmışsınız dediler. Ama durdurmanız lazım. Ben bunu birebir yaşayan bir öğretmen olarak acayip derecede canımı sıkın bir durumdu (STK temsilcisi).

3.2.5. Kültürel yıkım ve bir hafızanın yok oluşu: “Benim çocukluğum gitti. Genç kızlığım, büyüdüğüm şehir gitti. Ya her şeyden önce Antakya öldü”

Hem Antakya kenti genelinde hem de Defne'de kent ile kurulan aidiyet ve kimlik ilişkisi oldukça güçlü görünmektedir. Bu nedenle depremin getirdiği yıkımın büyüklüğü, bazı mahallelerin neredeyse tamamen yıkılması veya yaşanmaz hale gelmesi hem bireysel hem de toplumsal hafızalarının, yani kimliklerin önemli bir parçasının, yok oluşu anlamına gelmiştir:

Evlerimizden olduk, çocuklarımızdan olduk. Benim çocukluğum gitti. Genç kızlığım, büyüdüğüm şehir gitti. Ya her şeyden önce Antakya öldü. Bu şehri bir gün bile terk etmedim. Herkes gitti. Ben ve arkadaşım burada kaldık. Bayan halimizle. Bu şehrin kendine çok ayrı bir şey bunu anlatamam. O yüzden benim kimseye hesap verecek şeyim kalmadı. Yani hani diyorlar ya klişe bir laf olacak; en kötü gününü yalnız geçirmiş bir insana artık hiçbir şey etkilemez. Böyle durduğuma bakma. Sadece güçlü durmaya çalışıyorum çünkü buradaki çoğu insan bana bakıyor. Yani ben güçlüysem onlar güçlü duruyor. [...] ben alt mahallede büyüdüm elektrik mahallesinde. Orada gördüğünüz gibi [tamamıyla yıkılan mahallelerden]. Orası benim mezarım. Yani kocaman... Çocukluğum gitti (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Tabii bir yıkılan şehir var. Bu şehir içinde yeni şehir var ve eski şehir var. Yani eski şehre baktığımız zaman tamamen bir kent kimliğini kapsayan bir durum. Burada işte kiliseler, havra, camiler yıkılmış durumda. Bu da zaten o yıkılan eski şehir Antakya'nın kendisi (STK temsilcisi).

Şehrimizi kaybettik. Tarihi yerlerimizi kaybettik. Hani gezebileceğimiz bir yer kalmadı artık sadece birbirimize gidip gelirse. Başka bir şey kalmadı yani. Çünkü gidecek bir yer kalmadı (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Hem insanlar yakınlarını kaybettiler; birinci dereceden, ikinci dereceden, daha uzak arkadaşlar, doktorumuz öldü, avukatımız öldü. Birlikte mücadele ettiğin insanlar, sosyal faaliyetlere katıldığın insanları kaybettik. Bir onların üzüntüsü var, ondan daha ağır şehir kaybetme üzüntüsü herkeste çok daha ağır basıyor. Ve her şehre indiğimizde ağlayarak çıkıyoruz. Bazen görmek istemiyoruz yani o halini. İster istemez her şey kısıtlandı (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Ben Antakya'da doğma büyümeyim ve yani Kurtuluş Caddesi'nde o eski Antakya'da büyüdüğüm için kendimi çok şanslı hissediyorum. Düne kadar oradan geçtim. O sokaklardan geçtim. Çok büyük bir yıkım. İç içe girmiş. Yani evler böyle iç içe. O eski Antakya evleri. O büyük büyük taşlar. İç içe geçmiş. Şoka girdim. Yani nerden hangi mahalle, ne evi? Hiçbir şey gözüküyor! (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Bana Antakya'yı anlatmayın [...] ya ben kayboldum ya! [...] Hanım dedi ki “kız kardeşimle yeğenimize

gidelim mezarlığa”, anam da ölmüş zaten bir ay öncesinde. Mezarlığın yolunu bulamadım arkadaş! [...] Annemi diyalize götürdüğüm diyaliz merkezinin yolunu bulamadım arkadaş ya. Atatürk heykelini görmesem şehrin göbeğine geldiğimi farkında değilim. O kadar büyük bir [yıkım]. Ya Antakya kazan ben kepçeyim arkadaş. Ben karış karış mahalle mahalle kayboldum. Asi kurtarıyor. Asiden çıkıyorsunuz diyorlar. Yok yok! Yani şehir yok yani! (Ortodoks Cemaati üyesi).

Antakya merkezi, Ortodoks Kilisesi, yıkılmış çan, Eylül-2023, Şafak Aykaç

Antakya şehir merkezi tarihi yapılarıyla bütünleşmiş, kültürü ve kimliği bu tarihi doku etrafında şekillenmiştir. Deprem bu tarihi merkezin çok büyük kısmının yıkılması veya ağır hasar almasına neden olmuştur. Tarihi dokunun ve hafızanın korunması adına bu yapıların güçlendirilmesi ve/veya yeniden yapılması söz konusudur. Fakat sürecin nasıl ilerleyeceğine dair fikir birliği yoktur. Bu tartışmalar devam ederken yıkım ekipleri tarihi yapılara da zarar vermiştir.

Defnenin kendine özgü başka bir yapısı var. Buranın işte ziyaret dediğimiz böyle türbeleri var, şeyleri var falan filan yani buradaki yapı biraz farklı. Kısmen zarar görenleri var. Ama yani planlamada biz onu da gündeme getirdik Defne özelinde. Yani bunların sosyal kullanımıyla beraber ibadetin doğru yerine getirebilmesi için bile yerel yönetimler bir şey yapmıyor. O daha garip bir durum. [...] Şimdi tabii bu depremde çok fazla özellikle yağma olmasının verdiği bir etkiyle tarihi yapı yıkıldı. Bunun içinde önemli öne çıkmış dini yapılar veya sembol yapılar da var. [...] Şimdi şöyle tescilli yapılarla ilgili ayırıştırma alanı diye bir yer ayırdılar. Bunların o şey yaparak orada ada parsel bilgisiyle oraya taşıyorlar. Tabii biz başından beri özellikle yaklaşık iki aydır yoğun bu yıkım işi devam ediyor. İlk başladığı günden önce gerilimle başladı tartışmalarımız [...] şöyle söyleyeyim size yaklaşık beş yüz seksen yedi tane tescilli yapı var. Ama alanın hepsinde tescilli olmayan da geleneksel yapı var. O geleneksel yapıları zaten direkt hasarlıları kaldırıyorlar. [...] Diğerleri hafif hasarlı. Yani hasarsız yok. Şimdi iki ay önce yaklaşık tescilli yapıların da kurulun aldığı bir karar doğrultusunda yıkılarak bu ayırıştırma alanına falan götürüldüğünü öğrendik. Biz önce müdahale etmeye çalıştık. İşte itirazlar falan geldi, şey geldi. Baskı yaptık, tartışmalar. Öyle kamuoyunda, gruplarda, platformlarda Kültür Bakanlığı'na bunlar iletili. Bir süre sonra bir toplantı yapıldı. Kültür varlıkları ve müzeler genel müdürü geldi. Odalarla bir arada hocalarla bilim danışma kurulu bir toplantı yaptı ve orada bazı şeyleri tartıştık. Biz şey diyorduk yani her yapının oraya taşınması doğru değil, detaylı analiz, inceleme yapılması gerekiyor. [...] Burası yaşayan bir kent. Yani burada yaşıyor. Dolayısıyla arkeokent gibi bir çözümle geldiğiniz zaman buradaki demografik yapı bozulur, kültürel yapı bozulur, şu bozulur, bu bozulur, kent eskisi gibi olamaz. Yani dolayısıyla aldığınız kararların sonuçları bunlar olacak diye uyarıyorduk (STK temsilcisi).

Biz moloz değil miras diye insan zinciri oluşturduk. Ciddi de bir katılım vardı özellikle örgütsel anlamda.

Kültürel varlıklar ve müzeler genel müdürü toplantı yaptı bizimle bir gün öncesinde. Biz anlattık. Özellikle Kurtuluş Caddesi ve etrafındaki kentsel sit alanlarının korunması gerektiği konusunda hemfikir olduk. Dedik ki biz yarın böyle bir zincir oluşturuyoruz. Sizler de katılın. Niyetinizi gösterin. Kültür varlıkları ve müzeler genel müdürü. Türkiye'deki bütün müzeler ve bütün mesire alanlarıyla ilgili yetkin isimler ve bütün ekibiyle geldi. Orada davet ettik şeye. Ertesi günkü etkinliğe ve iki temsilci gönderdiler. Orada bir iyi niyet söz konusuydu. Biz şöyle bir durum da söz konusu. Kepçenizi, kamyonunuzu buraya göndermişsiniz şehir dışından. Ve aldığınız ihaleye göre kaç tur atarsanız ne kadar çok sefer yaparsanız ne kadar çok moloz taşırsanız o kadar çok para kazanıyorsunuz. Şimdi ihale alanların misyonu bu. Ana hareket alanı bu. O kamyonu şey mi doldurmuş? Moloz mu doldurmuş? Tarihi kalıntı mı doldurmuş? Eser mi doldurmuş? Umurunda değil. Ve kentsel sit alanına öyle bir daldılar ki biz elimizde fotoğraf makineleri, kayıt cihazlarıyla onları caydırmaya çalıştık. Vardiyalı gezdi arkadaşlarımız. [...] Üyelerimiz ellerinde fotoğraf makineleriyle kepçe kovaladılar. Ben elimde telefonla kepçeciye dedim bak şimdi şuradaki Hünkâr Mes-cidimiz var. Bak dedim şimdi şurası az önce değdin buna, yok edeceksin. Çekiyorum dedim, videosunu alıyorum. Seni de çektim, plakanı da aldım. Hadi buyur yık şimdi. Seni buluruz. Çekti toparlandı gitti. Şimdi bu şekilde koruyoruz ama yani bir tescilli yapılar var. Tescile değer yapılar var... (STK temsilcisi).

2014 yılında Hatay Büyükşehir Belediyesi'nin kurulmasıyla birlikte oluşturulan Defne ilçesi çoğunlukla Arap-Alevi nüfusun yaşadığı bir ilçe olarak sınırları çizilmiştir. Bunun yanında Antakya kentinin geneli Musevi, Katolik, Ortodoks azınlıkların da yaşadığı çok kültürlü ve çok dinli bir coğrafyadır. Depremi getirdiği yıkım bu toplumsal yapıyı da temelinden sarsmıştır. Küçük bir azınlık grubu olan Antakya Musevi Cemaati neredeyse tamamen yok olmuştur, evleri, dükkanları ve ibadethaneleri yıkılan ya da ağır hasar alan Hristiyan cemaatler büyük oranda göç etmek zorunda kalmıştır:

Burada şimdi kültür biraz zengin işidir. Sosyo-kültürel yapısı yüksek olanlar Antakya kültürünü kısmen oluşturuyordu. İnsanların o sosyal medyada paylaştıkları kültür gelir düzeyi daha yüksek insanlarla. Bunlar zaten işini aldı gitti. Burayı Antakya yapanlar onlardı. Mesela Museviler bir daha olmayacak burada. Çünkü zaten 4-5 kişilerdir. Vefat ettiler depremde. İşte bir doku gitti mesela. Musevi var diyorduk. Havra var diyorduk. Hristiyan cemaatte de Katoliklerin büyük bölümü gitti. Dönmeyecektir muhtemelen. Ortodoksların da gitti. Dönmeyeceklerdir muhtemelen. Çünkü bunların gelir seviyeleri de yüksek. Çoğu ev bile aldı şehir dışında. Ve birçok benim gördüğüm emtiasını kaybeden kişi şunu söylüyor. Ben hep bütün yatırımımı Antakya yapmakla hata yapmışım. Şimdi dönseler bile artık Antakya'ya eskisi gibi yatırım yapmayacaklar. Çünkü bunları burada hep aynı yere yaptıkları için kaybettiler. Dağıtacaklar artık dönseler bile (STK temsilcisi).

Antakya'da bizim kilisemizin bahçesinde Paskalya bayramımızı idrak ettik. On altı Nisan tarihinde. Harabelerin üzerinde. Biz dediğim gibi Ortodoks cemaatine bağlı insanlarız. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşısınız. Her Türk vatandaşı gibi. Sizler gibi diğer insanlar gibi Türkiye Cumhuriyeti kimliğimiz var. Kimlik numaramız var. Her türlü hak, hukuka sahibiz. Üniversitelerimizi okuyoruz, iş yeri açıyoruz, ev sahibi oluyoruz, o şekilde. Türkiye Cumhuriyeti'ne, bayrağına, milletine sadık kendince dürüst aile terbiyesiyle özdeşleşmiş bir şekilde memleketine, vatanına sadık kalan bir topluluğuz. İbadetlerimizi rahatlıkla yapıyorduk. Depreme kadar. Şimdi de sağlam kalan kiliselerimiz var. Mersin, merkez kilisemiz bizi ilk etapta orası ağırladı. Cemaatin yüzde doksanı oraya gitti, ben dahil. İstanbul'a gittim iki gün yapamadım. [...] Jen son Mersin'e tekrar geldik. Mersin'de yine iki ay kaldık. Ailecek. Oradaki [X] bana evini verdi. [...] Ama yine yapamadık. Kendi yazlığımıza Arsuz'a memleketimize geldik. En azından gitme gelme memleketi Antakya'ya daha kolay olur diye. [...] Depremden sonra herkes zarar gördü. Herkes kaçtı, herkes gitti. Şehrimizden de olduk, kültürümüzden de olduk (Ortodoks Cemaati üyesi).

Antakya merkezi, yıkılmış bir tarihi binadan kalan arşiv rafları, Eylül-2023, Demet Bolat

Antakyalı Hristiyanların tamamıyla kentten ayrıldığını söylemek mümkün değildir. Özellikle Arsuz ve Altınözü gibi yerlerde ikinci evi olanlar, deprem bu bölgeleri daha az etkilediği için Hatay’a dönüş yapmaya başlamışlardır. Ancak çocuklarının eğitimi ve yükselen kiralar gibi tüm Antakyalıları etkileyen olumsuzluklar burada da göç tercihinde etkilidir. Fakat Antakya’nın tarihi merkezinin yaşadığı yıkım nedeniyle yaşanabilecek ve cemaatin hafızasını sürdürebilecek bir durum şu anda yoktur. Bu nedenle cemaatin önemli bir kısmının Antakya’ya bir daha dönmeme ihtimali yüksek görülmektedir.

İlk iki buçuk üç ay bu insanlar şoku atlattılar. Sonra bir öze dönüş oldu. Antakya’da yaşanmaz bir defa. Altınözü’nde bizim. Altınözü’nde özellikle yurt dışında yaşayan ailelerimiz çok. Onlar evlerini, bağlarını cemaatlere açtılar. Kira bedeli verdiler. Kimisi cüzi bir rakamla verdi. Sonra gözleri açıldı. İki binken şimdi yedi bin oldu. Sekiz bin oldu. Yine yirmi kilometre, Altınözü biraz daha yakın buraya. Yani orası da çok göç aldı. [...] Yani bugün şehrimizdeki Hristiyan topluluğun yüzde kırk, yüzde ellisi geri gelmeyecek (Ortodoks Cemaati üyesi).

3.3. Göç deneyimleri ve geri dönüşler: “Biz her kültürü taşıyoruz da bizi taşıyamıyor kimse”

Depremin getirdiği yıkıma rağmen Defneliler ve genel olarak Antakya’lılar göçü ilk tercih olarak görmemişlerdir. Kentlerinde, mahallelerinde kalmaya devam edebilmek için tüm imkânları zorlamışlardır, komşu ve akraba dayanışmalarıyla memleketlerinde yaşamlarını sürdürmek için

çabalamışlardır. Defne'nin kırsal bölgeleri ile halen bağları, akrabaları olanlar kent merkezinin enkazının içinde kalmaktansa bu bölgelere bir tür "iç göç" olarak yönelmiştir. Fakat kırsal her Defneli için bir alternatif olamamıştır. Ayrıca felaketin ilk zamanlarında kalmak yönünde bir tercih kullanırken yıkımın boyutu, kapsamı konusunda çoğunlukla karanlıktadırlar ve kentin yeniden toparlanmasının ne kadar uzun sürebileceğini de tam olarak öngöremediklerini, başka bir deyişle, ilk aylarda gelecek beklentilerinin iyimser olduğunu söylemek mümkündür. Fakat bir türlü düzelmeyen, hatta gün geçtikçe kötüleşen koşulların birer yıldırma ve göçe zorlama pratiğine dönüştüğünü düşünmektedirler. Hatta depremin ilk günlerinde yardım, arama kurtarma, çadır, konteyner yerine Antakya'lıların şehirden ayrılmaları için ücretsiz otobüs, uçak vb. uygulamaların yapılmasını da kentin kasıtlı olarak insansızlaştırılması olarak okuyanlar dahi vardır.

Hepimiz akrabayız. O yüzden aynı yerde kalıyoruz. İlk günden beri buraya geldik, toplandık burada belki altmış kişiydik burada. Şeyden, naylondan bir baraka gibi bir şey yaptık. Onun altında sığındık hepimiz. Sobalar yaktık falan. Kimin odunu varsa getirdi buraya sağ olsunlar. Öyle ilk üç hafta bir hafta öyle kaldık. Sonra yavaş yavaş, önce çadır da gelmedi, yardım falan gelmedi. Biz onun altında kaldık. Bazılarımız gitti, şehir dışına gitti. Gitmek zorunda kaldık. Yani öyle diyeyim. Bazılarımız kaldı tabii. Öyle oldu (Harbiye Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Ben şirketten teklif geldi. Başka şehirde çalışır mısın diye. Öyle kabul etmedim ben. Ama şu an gideyim diye düşünmüyör değilim (Harbiye Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Ya ilk başta çünkü ne olduğunu anlayamadık. Dedik ki hatta ben sürekli diyordum gitmek istemiyorum bir yere. Çadırdaki bile olsa ben kendi memleketimde yaşamak istiyorum. Zaten ne olduğunu anlayamadık. Üç gün içerisinde apar topar gittik. Yirmi gün Mersin'de kaldık otelde. Sağ olsunlar [*eşinin çalıştığı*] şirketi bizi orada konuk etti. Yani o yirmi gün bana yirmi yıl gibi geldi. Öyle diyebilirim size. İnsanın birdenbire ne olduğunu ne eşyanızı doğru düzgün alabiliyorsunuz. Zaten depremin henüz ciddiyetinin bile farkında değildik. Yolda giderken yıkımın farkına vardık tabii. Hani o derece. Yani insan bırakıp gitmez bir anda. Ama şu duruma geleceğimizi bilseydik ben ilk aydan gidelim derdim. Çünkü yedi aydır, yedi sekiz ay oldu daha evim dün yıkıldı. Neden? Milyarlarca tonlarca para toplandı. O paralar nerede? Kim yedi? (Harbiye Mahallesi'nden bir kadın katılımcı, iş teklifini reddeden erkeğin eşi).

Gerçekten deprem ile beraber [...] Antakya'nın %90'ı yok oldu diyor. Gerçekten baktığınız zaman Antakya'nın %90'ının yok olduğunu görüyorsunuz. Tüm özel şahıs mallarıyla, resmi kurumlarla tamamen enkaz altında kaldı. O sebeple iş yerleri de büyük hasar gördü. Enkaza dönüştü. Ve o sebeple çoğu insanımız şehri, özellikle bu mınıtkada yaşayanlar, taşrada, çevre beldelerde, mahallelerde eski tabiriyle köylerde yakını olanlar oraya geçti. Olmayanları da şehri terk etti. Türkiye'nin iç kesimlerine akın ettiği bir duruma geldik. Ki bunların sayısı da az değil. Yani 300'le 500 bin arasına bir rakam telaffuz ediliyor. Merkezden göç eden. Tabi çevreden de okul çocuklarının iyi eğitim almasını isteyenler de onlar da keza çocuklarını büyük şehre taşıdılar. Başka şehirlere taşındılar. Kimi yakınlarına, kimi ev tutarak şu an, farklı farklı, şehirlerde dışarıda yaşamlarını sürdürüyorlar. Tabii hepsinin özleminde geriye dönüşü var ama buradaki şartlar ne zaman dönmeye elverişli olur onu bilemiyoruz. Orada bir soru işareti var (STK temsilcisi).

Biz terk etmemek için direniyoruz hala. Biz terk etmek istemiyoruz. Benim de çocuklarım var. Çok iyi şartlarda yaşayabilme imkanları varken mecbur burada kalmak zorundayız. Çünkü doğup büyüdüğüm şehir. Ben şehrimi terk etmek istemiyorum. Ama buna mecbur kılıyorlar. Yardım yok, hiçbir şey yok. Bir el uzatan yok (Asi Yaşam Merkezi'nden bir kadın katılımcı).

Göçler çok. Hem işsizlikten dolayı insanlar işini kaybetti. Hadi köyde, Defne'de, köylerle bağlı olanlar gidip bir yerlerde barınmaya, onlara sığınmaya çalışıyorlar, birbirine sarılmaya çalışıyorlar ama şehirde köylerle bağları olmayan insanlar evleri gittikten sonra çadır kuracak yer de bulamadılar. Ve göç etmek durumunda aldılar. Çoğu insanlar yakın illere göçtüler (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Eğitim nasıl ihmal edildi? Liseler güvenlik olarak kullanıldı ve insanlar göçe zorlandı. Bizim kadro kırk beş kişi ağlaya ağlaya gitti arkadaşlarımız çocuklarının eğitimleri için. Şu an liseleri boşaltıyorlar [*binaları kullanan kurumlar çıkıyor anlamında*] ama yedi aydır, yani okulu açacaklarını bütün Türkiye

genel açacağını söylediler ama yani son dakika işte... [...] Aile bağları çok kuvvetli, farklı kültürler bir arada ve inanılmaz bir samimiyet duyguları içinde olduğu için burası, insanlar göç etmek istemedi yani biraz sanki insanları göçe zorluyor gibi. Yani çok olumsuz karamsar konuşmakta istemiyoruz. Kimseyi suçlamak istemiyoruz ama eğitim kurumlarının boşaltılmaması [*Valiliğin, kaymakamlığı ve emniyet müdürlüğünün okulların açıldığı haftaya kadar okul binalarını kullanmaya devam etmesi*] çok etkiledi (Öğretmen Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Depremi ikinci gününden itibaren biz şunlarla karşılaştık. Yani acil ihtiyaçları karşılayacak önlemler, hemen çadır kentlerin kurulması, ne bileyim su, gıda ve diğer ihtiyaçların karşılanması, enkazlara müdahale edilmesi, bunlar olmadı. Tam tersine şunlar oldu, o soğukta ve yağmurun altında, biz bu arada Armutlu, o bölgede çalışma yapıyorduk. Devlet şu açıklama yaptı. Ücretsiz otobüsler ayarladık, şehir terk etmek isteyenler için ücretsiz otobüslerimiz var. Yani enkaza müdahale edecek vinci bulamayan, kepçeyi bulamayan, iş makinesini bulamayan devlet, getirmeyen devlet orada binlerce otobüsle hemen organize ettik çok hızlı bir şekilde. Ve binlerce otobüsle her gün, her gün, her gün on binlerce insan şehir dışına taşındı. Yetmedi, ücretsiz uçaklar var dendi, havaalanı bu haliyle kullanıldı. Yetmedi, beş yıldızlı oteller, pansiyonlar, yurtlar ayarladık, yeter ki çıkın dendi. Hatta bunun reklamı da yapıldı. Depremzedeleri, beş yıldızlı otellere yerleştiriyoruz, ücretsiz falan diye. Böyle bir aslında kenti insansızlaştırma ve göçe teşvik etme süreci başlatıldı (Dikmece Direnişi'nden bir aktivist).

Deprem sonrası Defnelileri göç etmeye yönelten temel sebepler barınma, altyapının tamamıyla tahrip olması ve insani koşullarda sağlıklı bir yaşam imkânının ortadan kalkmasıdır. Bunların dışında göçün bir diğer temel sebebi de çocuklarının aksamadan eğitimlerine devam edebilmesidir. Zaten Defnelilerin eğitime çok önem verdiği, bu bağlamda çağdaş bir topluluk oldukları anlatısı oldukça yaygın ve güçlüdür. Aynı anlatı çocukların eğitim ihtiyaçları için göç tercihi söyleminin içinde de yer almaktadır. Keza, üniversite öğrencileri için de altyapısız kentte uzaktan eğitim bir çözüm olmaktan uzaktır ve barınma ciddi bir sorundur. Bu nedenle üniversite öğrencileri de imkân bulurlarsa başka illere geçiş yapmayı tercih etmektedirler.

6 Şubat'tan sonra insanlarımız tabii ki [göç etti], buradaki yaşanan sıkıntılardan bir tanesi susuzluğun olması. Susuzluğun olduğu yerde insanlar yaşayamadı. O kir, pasaklılık içerisinde göç etmek zorunda kaldı. Bir de artçılar devam ediyordu. Şu anda insanımız çoğu mesela çocuklarını düşünerekten, işte gelecekları, işte burada okullar biliyorsunuz ki birleştirilerek açıldı. Çoğu okul hasar gördü. [...] Çoğu sınıf, işte kırktan aşağı sınıf yok. [...] Şimdi mecbur kalarak insanlarımız göç etti dışarıya. Şimdi bu insanlarımız tabii ki burada kalmak isterlerdi. Ama yaşanan olumsuzluklar! Mesela bir çarşımız yok. [...] kimse gitmek istemezdi. Ama mecbur kaldılar insanlar. [...] şu anda mesela benim mahallem 6,5 - 7 bin nüfusa sahip bir mahalle. Benim mahallemde yaklaşık şu anda göç eden sayısı [...] 2 bin 5 yüz kişi mahallemizden göç ettiler. Memur olan da var. Parası olup da işte dışarıda ev alabilecek durumda ya da kirada oturabilecek şekilde göç edenler var (Mahalle muhtarı).

Hatay hani burası Antakya olsun, Hatay olsun özellikle Antakya Merkezi eğitim öğretime çok önem verilen bir yerdir. Ki biz bunu çok açık bir şekilde gördük. Depremden bir iki hafta sonra buradan çocukları alıp [şehirden ayrıldık] (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Kısacası aslında biz okul istiyoruz, hastane istiyoruz. Yani gerçekten bunlar bizim için yani çok daha çok elzem. Çocuklarımız okullarda değil gibi kaliteli bir eğitim yok. Eğitim göremiyor çocuklar. Neden İstanbul'a gidiyor? Burada yok yani. En kaygılı olduğumuz şeyler sağlıkla eğitim. Bunlar en öncelikli şeylerimiz (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Ben de üniversitemi burada okuyordum. Son ana kadar hiç aklımda bile yoktu üniversitemi değiştirmek. Ama buradaki imkansızlıkları görünce mecbur kaldım. Mesela şu an üniversite açılıyor ama o kadar şikâyet ve yani barınma sorunu bir öğrencinin en temel sorunu yani. O bile yok. O bile halledilmiyor. Sonuna kadar direttik ama imkânsızlık dediğimiz gibi (Genç Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Şöyle ben mesela bir ay önce ailemi okul süreci sebebiyle devam etmesi için Arsuz'da bir yer tuttum. Geldik yerleştik ama okul koşulları beklediğimizden de daha kötü olduğundan şey yapamadık. Yani koşulları çok zorlayarak buraya getirdim. Baktık olmadı çünkü çok fazla yığılmayla beraber [*iç göçle birlikte ilçenin nüfus artmıştır*] sıkıntılar yaşanıyordu. Tekrar Ankara'ya dönmek durumunda [kaldık]. Evet yani bir ayda iki taşınma yaptık. Ankara'dan Arsuz'a, Arsuz'dan tekrar Ankaraya (STK temsilcisi).

Bugün burada bu kadar göç olmuşsa bunun en temel sebebi buradaki okulların olmayışıdır. Bakın sağlık kuruluşları değil, okulların olmayışıdır. Çoğu insan buradan göç eden çoğu insan, çocuğunu iyi bir okula almak için göç etti. Özellikle ilkokul, ortaokul çağındaysa yani burada bir şeyi yok. Karşılığı yok. Ben burada bugün inşaaya başlayacak olsam buradaki eğitim kurumlarından başlarım. Buradaki eğitim kurumlarını toparlarsak, bir kere buradaki göçün önüne geçmiş oluruz (Siyasi parti temsilcisi).

Deprem sonrası barınma ihtiyacı, çocukların eğitimi, sağlık vb. sebeplerle kent dışına göç eden depremzedelerin kayda değer bir bölümü, Antakya'da koşullar henüz iyileşmemiş olsa da geri dönmeyi tercih etmişlerdir. Yıkımın sonuçlarının halen sarsıcı şekilde hissedildiği, barınma, eğitim, sağlık gibi ihtiyaçların çözüme kavuşmadığı şehre dönme tercihinde etkili olan unsurlardan biri, başka şehirlere sosyo-kültürel olarak uyum sağlayamama olarak karşımıza çıkmaktadır:

Bak bizzat üç ay Giresun'da kaldık. Karadeniz şehirlerine Depremden hemen sonra. Yapamadık. Altı Şubat'ta depremi yaşadım. On üçünde mi on dördünde mi ne çıktım. Yani bir hafta burada sıkışıp kaldım. Kendi mahallemde kendi sokaklarımda... [...] buradan kendi imkanlarımızla çıktık, gittik tamam mı? Gerçekten memleketimizin her türlü şeyini, hikmetini anlamaya çalıştık. Kültürümüz el vermiyor, [başka] insanların kendi yaşadığı kültürüyle coğrafyasıyla bağdaşamıyorum (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Burada kimse kimsenin yargılamadığı bir yer yani. Kültür olsun, giyim tarzı olsun... (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Biz her kültürü taşıyoruz da bizi taşıyamıyor kimse. Maalesef. Nereye gidersen git biz kültürümüzü her yerde yaşıyoruz. Ama onlar bizi taşıyamıyor. Onlar asimile etmeye çalışıyor. Bizi hiç kimse taşıyamadı (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın).

Şehir dışına çıktıktan sonra Antakya'nın değerini daha çok anlıyorsunuz. Yani esnafı olsun, insanları olsun (Harbiye Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Geri dönüşlerin başka bir nedeni de ekonomik açıdan ağır bir yük getirmesidir. Hem ekonomik kriz koşulları hem de göç eden depremzedelerle birlikte artan ev talebi kira bedellerinin karşılayamayacakları kadar yükselmesine neden olmuştur. Ayrıca resmi ikametlerinden ayrılarak göç etmiş depremzedelerin bu olağanüstü koşullarını öngören, buna uygun olarak bürokrasiyi kolaylaştıran, yardım kanalları açan bir mekanizmanın olmaması da göç ettikleri yerlerde kalmalarını zorlaştırmıştır.

Birçok insan şehir dışına mecburi göç etti ama yaşam koşulları onlara ağır geliyor oradan. Kiralanacak ev de yok. Ha bir ev bulduk. Kirası bin lira olan evler on bin lira oldu (Turunçlu Mahallesi Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir kadın katılımcı).

Maddi olarak da sıkıntı. Zor. Annem babam [emekli]. İşte emekli maaşı var babamın, 7500 lira. 12 bin lira Mersin'de kiracı... Pazarlara gitmeye başladı 65 yaşından sonra, kirayı denkleştirsin diye... (Asi Yaşam Merkezi'nden bir erkek katılımcı).

Giden eğer düzenini kurmuşsa dönmez. Zaten gidenlerin büyük bölümü barınamayıp dönmeye başladı. Daha da dönecekler. Çünkü içerisinde bulunduğumuz ekonomik şartlarda ne yazık ki sürdürülebilir bir yaşam olanağı yok dışarıda. Adamın burada yine az hasarlı falan evi varsa ona dönmeye başlıyor (STK temsilcisi).

Deprem üzerinden kaçan, İstanbul'a sığınan aileleri gezmiştim. Ailelerin çoğu şikayetçiydi mesela. Durdukları, ikamet ettikleri ilçelerin kaymakamlıkları onlara yardım etmiyordu. Onları yoruyordu. AFAD'a git, nüfus müdüğüne git, valiliğe git, kaymakamlığa git. Sıfıra deva sıfır. Hiçbir şekilde yardım alamadılar. İBB'ye git, İBB'den de bir şey alamıyorlardı. Onlar bundan çok çok şikayetçiydi. Onun dışında, burada bir mahalle kültürü var, orada yoktu. Bu onlar için ciddi bir sıkıntıydı. Evde hep tek başlarına, telefon başındaydılar. Başka bir şey yapamıyorlardı. Onlar için ciddi bir depresyon sebebiydi bence (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Tüm ekonomik zorluklarına rağmen geçici süreliğine başka kentlere göç eden depremzedeler oldukça olumsuz deneyimler yaşamışlardır. Gittikleri kentlerde artan enflasyonun sebebi olarak görüldüklerini ve/veya ucuz işgücüne dönüştüklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca istihdam ve eğitim gibi farklı alanlarda da Arap-Alevisi kimlikleri nedeniyle dışlandıkları deneyimlere maruz kalmışlardır. Bu olumsuz deneyimler de Antakya'ya dönüş tercihlerinde etkili olmuştur:

Çocukların şehir dışına çıkardığımızda bile okuldaki öğretmenler fazlalıkımız gibi baktılar çocuklarımıza. Zaten iyi davransalardı kalacaktık, gelmeyecektik. Yani bir yıl daha sıkacaktık kendimizi bir şekilde. Ben yalnız kaldım çocuklarla. Babaları buradaydı işi yüzünden. Buraya gelmek zorunda kaldım. Ben orada çocuklarla yalnız kaldım. Ama çocuklarıma sanki, sadece benim çocuklarıma değil, bütün depremzede öğrencilere sanki gelmemeliymişler gibi davrandılar okullar. Ve nitelikli bir okuldaydı benim çocuklarım. [...] Buna rağmen Milli Eğitim'e gittim ben. Bunu hazmedemedim. Milli Eğitim'e gittim. Şikayetçi oldum. Hakkı yok dedim. Bu hocanın çocuğuma bunu söylemeye hakkı yok dedim. Eğitim benim çocuğumun en doğal hakkı. Biz dedim depremzedeyiz, biz keyfi olarak gelmedik. Ben çocuklarımı çıkardım çünkü orada yaşanılacak şartlar yok, koşullar yok dedim. Yani buna rağmen çok önüne geçemedim. Bu sefer başka hoca çocukları rencide etmeye başladı. En sonunda çocuğumu okuldan aldım. Yani ben 31 Mart günü çocuğumun naklini aldım. Çocuğumu okula göndermedim. Çünkü ben zaten sağlıklı bir psikolojide kalsın diye çocuğumu buralardan götürmüşüm. Orada öğretmen kaç tane arkadaşının önünde, yani o da sağlıklı değil, o da iyi değil... Ondan dolayı baktım ki biz en iyisi burada kalalım. Eğitimimize kendi insanımızın, kendi halkımızın kendi kültürümüzde kalalım. Çünkü olmuyor. Dışarıda olmuyor. İlk soruları siz Arap mısınız? Sonuçta biz insanız. Kürtüz, Türküz neyse neyiz, insanız. Mağduruz. Yani ilk soruları okulda olsun, hocalar olsun, arkadaşlar olsun, komşular olsun. Biz bir mahallede oturduk, Mersin küçük Türkiye gibidir, çok karışık bir mahallede oturduk. İlk soruları siz Arap mısınız? Yani evet dışlandık. Şehir dışında dışlandık (Karyer Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Ya pazara gidiyoruz. Bir şeyin fiyatını soruyorsunuz. Siz gelmeden önce böyle değildi diyor ya. Lan ben bu ülkenin vatandaşıyım ya. Türküm ben ya! Türküm! Ben on yedi yıldır bu ülkenin memuruyum. Ben bu ülkeye hizmet ediyorum ya. Hani çıktık geri döndük geldik. Dedik burada ne yer, ne içersek... [...] Evet çok geldik yani. Ben Mersin mezunuyum. Ve biz niye Mersin'e gittik? Ben kendi açımdan. Çünkü ben ha bugün ha yarın göreve çağırılırım diye. En azından annem, kardeşim ben. Bu çocuğu bırakırım. Gelirim çalışırım çünkü ben hemşireyim. Hani yakın mesafe (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Bazı insanlarımız göç ettikten sonra dışarıda da Suriyelilerden daha farklı muamelelere maruz kalan insanlarımız var. Daha kötü şartlarda muamele gören insanlarımız var. Suriyelilerden daha kötü. Ha bazıları da tabii ki beş parmağı beş bir değil. Bazıları da gerçekten misafirperver olan ailelere gittiler, orada konakladılar, ücretsiz konakladılar, işte yemeklerinden tutun giyimine kadar her şey karşılandı. Ama çok insanımız cebinde beş kuruşla çıktı (Mahalle muhtarı).

Kendi ülkemizde mülteci durumuna düştü bizim insanımız. Gittikleri yerlerde öteki muamelesi görüyorlar. Ucuz işgücü olarak görülüyorlar. İlk Suriye krizi çıktığı zaman 2011'de Hatay'a ciddi bir mülteci akını olmuştu. Mesela ucuz işgücü olarak gördü buradaki iş dünyasındakiler. Diyelim ki normal vatandaş, atıyorum 10 liraya çalışıyorsa, Suriyeli 2 liraya çalışıyor. Buradan giden bir sürü, mesela boya ustası, sıva ustası ya da forklift operatörü, aklınıza ne gelirse, torna ustası falan orada ucuza çalışmaya başladı. Çünkü niye? Çaresiz. Ailesine bir an önce bir yer kiralanması gerekiyor. Onları güvence altına alması gerekiyor. Çocuğunu okula göndermesi gerekiyor. Bundan kaynaklı olarak ucuz iş gücü olmaya başladı (STK temsilcisi).

Başka kentlerde yaşamın sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan zorlayıcı olmasına rağmen dönüş de kolay değildir. Yüksek enflasyon ve işsizlik sorunları dönmeye kararlı bazı Defneliler'in önündeki önemli engellerden biridir:

Dönmek isteyip de nasıl dönemiyor? [...] Kebabın tanesi doksan lira! [...] Kira olmuş on beş bin lira. Nasıl gelecek bu vatandaş? [...] Deprem öncesi en pahalıya kalan bizim mahalle, bizim mahalle çok yani şey anlamında kira olarak üç binle beş bin. Bir kişi beş bin liraya kiralamıştı. Gerisi üç bin lira. [...] Şu anda ne kadar? Şu anda on binle on beş bin arasında! [...] Yirmiye bile var. [...] Nasıl beraber saracağız yaralarımızı? Nasıl bu vatandaşlar gelecek? Çoğu insan bundan da korkuyor (Mahalle muhtarı).

Antakya genelinde ve özel olarak da Defne’de memlekete teritoryal aidiyet kimliklerinin önemli bir unsurunu oluşturmaktadır. Bu nedenle de depremzedelerin göç eğilimi sorunlara geçici bir çözüm ve/veya son çare olarak tasvir edilmektedir. Dahası göç eden Defneliler’in ve genel olarak Antakya’lıların memleketlerine büyük oranda geri döneceklerine yönelik ciddi bir inanç vardır. Depremin onları zorladığı göç yöneliminin geçici olduğunu ve en nihayetinde göç eden nüfusun dönmeye başladığı veya dönmek için uygun koşulları beklediği öngörüsü yerel halk tarafından sürekli tekrarlanan bir söylemdir ve bu söylem sınıfsal farklılıklara rağmen tekrar edebilmektedir. En yoksul tabaka açısından, barınacak bir evi olmasa da başka şehirlerdence Defne’de bir çadırda veya konteynerde yaşamayı yeğleyecekleri sıkça tekrarlanan bir sözdür. Ayrıca Defne’nin kırsal bölgeleriyle bağlarını sürdürenler açısından, kent merkezinde barınma imkânı kalmamış olsa da alışıktı oldukları bir çevrede yaşam kurabilecekleri bahçeleri, aile veya akraba evleri vb. imkânlar kalmayı kolaylaştırmaktadır. Üst gelir grubundan Defneliler için ise pek çoğunun Arsuz gibi yerlerde sayfiye evleri veya yine Defne kırsalında müstakil ikinci bir evlerinin varlığı kentte kalmaya devam etmelerini ya da geri dönmelerini kolaylaştıran unsurlardır.

Şu an ev problemi var. Kökleri olan, evi olan geri dönecek. Benim arkadaşım kızı için gitti. Sınava hazırlanıyor kızı. Zaten çocukları için gitti, ben geri döneceğim diyor. Mesela benim de sınava hazırlanan bir kızım var. Çok zor şartlarda. Bazen ben Samandağı’na gidip kalıyorum annemlerde. Benim evim de orta hasarlı. Ama benim eşim yine Antakya yani burada Defne’yi seçti, ailesini seçti. Geri bırakıp böyle gidemem. Bir sürü kişi zor durumda, tozda, sokakta yaşamak. Tabii tozu yaşıyoruz, her şeyi yaşıyoruz. Ama hepsi dönecek. Hepsi de şimdi yeni yeni dönmeye başladılar (Çekmece Mahallesi’nden bir kadın katılımcı).

Dönecekler. Benim oğlum da İstanbul’daydı, çalışmadı. Orası olmadı yani. [...] Çalışmadı. Burada daha iyi şu an. Yani iyi olmamasına rağmen buranın yaşantısı! Bizim alıştığımız çevre burada, vazgeçilmez. Akrabalarımız var (Çekmece Mahallesi’nden bir kadın katılımcı).

Akıllı insan zorda kalmadıktan sonra buraya terk etmez. Ha diyeceksin ki şu kişi kardeşimiz gücü yetmedi, mecbur. Burada mesela örnek veriyorum; Adana’da, Mersin’de ekmek daha fazla, iş daha fazla. Oraya göç edebilir. [...] Vallahi ben göç edeceklerine inanmıyorum. Ben diyorum ki bu insanlar yarı aç, yarı tok kalır. Ama bu memlekette kalır. Benim tanıdığım komşularım böyle. Buralı burayı bırakmaz aslında. Çok zor. Yani daha zorunu görmeyeceğiz. Ben öyle inanıyorum. [...] Konuştuğum komşularım, çevremin hiçbiri düşünmüyor yani buradan göç etmeyi (Karyer Mahallesi’nden bir erkek katılımcı).

Kocaman Antakya, hani benim bebeğim, Antakya benim bebeğim. On gün oldu gelmişim, arkadaşların ısrarına artık psikolojik olarak iyi gelir diye [yurtdışına] gittim. Ama benim aklım buradaydı. Hani dinlendim mi? Dinlendim. Ama burası benim cennetim ya. Hani burada inanılmaz bir bağ var. Bunu tüm Antakyalılara sorabilirsiniz. Benim annem, zorla onu Mersin’e gönderdik ilk hafta kardeşlerimle beraber. Yememiş, içmemiş beni oraya götürün, öleceksem orada öleyim [demiş]. Çadırını kurdum, getirdim, kadın içeri geçti, dedi ki cennete geldim. Ve onun gibi niceleri. Tabii bu şehri terk edenler oldu. Hani onları suçlamıyorum, çaresizlik çok zor bir şey (Çekmece Mahallesi’nden kadın katılımcı).

Şehir dışına çıktığımız zaman konuşuyoruz. Bazen diyorum ben, Antakya’lı, Hataylı olmak lanetli bir duygu gibi. Gidince de mutsuzuz. Başka yerde yaşamayı bilmiyoruz. Evet, konfor alanı var. Bu şeyle de ilgili değil, yani bu ekonomiyle de ilgili değil yani. Ekonomik gücün var. Buradan gidebilme, hayatını başka bir yerde kurabilme... Emin olun, arkadaşlarla şurada oturuyoruz, birbirimizi gördüğümüz zaman ya da şehir dışında en çok arkadaşlarımızdan duyduğumuz şey, “gidip dönüp kafanızı sokacak bir eviniz var. Ne kadar şanslısınız, biliyor musunuz?” diyorlar. Yani herkes, herkesin bir şekilde geri dönüp burada hayatını kurma planı var. Yani şöyle diyeyim, şu anda zorunluluktan şehir dışında yaşayan arkadaşlarımızın neredeyse yüzde doksani ilk fırsatta, en kısa sürede evini kurup, bir şekilde kendi imkanlarıyla evini kurup buraya gelme hayali içerisinde herkes (STK temsilcisi).

Burada ölürüm herhalde. Herkes bir tur dönüp burada ölür ya. Bunu söylemekte fayda var (Genç Odak Grubu’ndan bir erkek katılımcı).

Benim neredeyse şu an yedi ceddime falan göç etti şehirden. Buna kardeşlerim de dahil olmak üzere. Hepsinin hedefi şu, yarın konteyner çıksın onlara, gelecekler. Ev falan da beklemiyorlar şu an. Konteyner çıktığı takdirde yarın dönecek bir sürü akrabam ve tanıdığım var. O noktada ben ufak bir iyileşmenin dahi birçok insanı geri döndüreceğini düşünüyorum (Genç Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Antakyalıların göç eğilimi ve kente geri dönme tercihlerinde sosyo-kültürel bağlar etkili görünmektedir. Kentin halen insani yaşanabilir koşullara kavuşmamasına rağmen cemaat bağları ve teritoryal aidiyet duygusu geri dönme eğiliminde etkin kabul edilmektedir. Fakat diğer yandan öğrenciler, gençler ve orta yaşlı profesyoneller açısından sosyo-ekonomik koşulların olumsuzluğu kente dönüşün önünde ciddi bir engel de teşkil etmektedir. İş, barınma imkânları ve sosyal yaşam orta sınıfın kalma veya göç etme tercihinde etkili görünmektedir:

Ben Türkiye’de ve bölgede beyaz yakalıları temsil ediyorum. Beyaz yakalıların yüzde doksanı gitti. Gitmeye de devam ediyorlar. Çünkü beyaz yakalıların, evet Türkiye’de ekonomik süreçten dolayı orta direk yıkılmış olabilir, ama beyaz yakalı dediğiniz bir ülkede aristokrasiyi, burjuvaziye [temsil eder...] Beyaz yakalılarıdır bunların işte trendlerini belirleyenler. Kültürel altyapının güçlenmesini sağlayanlar. Dolayısıyla bunların şu an burada erişebilecekleri bir şey kalmadı. Örnek veriyorum. İşten çıktıktan sonra benim bir bira içebileceğim bir yer yok. Bir kahve içebileceğim bir yer yok. Mesela X [*bir kahve mağazası zinciri*] yok. İnsanlara aptalca gelebilir. X sadece bir örnek. Bir kafe yok mesela. Her gün aynı restoranlara mı gideceğim? Vardı. Bu yüzden bu yoksunluktan dolayı beyaz yakalıları gidiyorlar. Bakın ben bile burada kalabilmek için Adana’da ev tuttum bir tane. Hafta sonu oraya gidiyorum. Sosyal yaşantı için, hafta içi buraya geri dönüyorum. [...] evinde kalıyorum. Kendisi [...] evinde kalıyor. Ben onun evi sağlam orada kalıyorum. Konteynerde kalmak zorunda kalsam burada kalır mıydım? O bir soru işareti (STK temsilci).

Annem, babam göç ettiler ve dönmeleri için istihdam edilebilmeleri lazım. Edilemiyorlar. Annem mesela eczanede, eczacı kalfasıydı. Eczane yıkıldı. Geri dönemiyor. Babam okul servis şoförüyü. Böyle ciddi bir açık olmasına rağmen bu konuda ciddi bir ihtiyaç olmasına rağmen yine tekrar çalışma şartları mevzusuna döndüğümüzde burada geçinecek bir miktarı alamayacağı için burada kalamıyor şu an (Genç Odak Grubundan bir erkek katılımcı).

Ben depremde bir-iki ay önce İzmir’den ailemin yanına taşındım. Çünkü yani gerçekten Antakya’yı doğduğum şehri çok sevdiğim için. Fakat şu an geri dönmek istiyorum. Çünkü burada hem istihdam yok hem de yani terk edilmiş bir şehir ve ben daha yani bütün hayatımı bu şehirde geçirmek istemiyorum. Doğduğum ve çok sevdiğim bir şehir olmasına rağmen! Çünkü yani zarar geçiyor bütün zamanımız açıkçası (STK Odak Grubu’ndan bir kadın katılımcı).

3.4. Konteyner kent deneyimleri: “Benim evim en merkezi yerdeydi. Ben orayı bırakıp da buraya gelmeyi istemezdim.”

Şehrin içerisindeki park, bahçe veya boş arazi gibi alanlarda STK’ların veya çeşitli siyasi partilerin kurduğu küçük konteyner yerleşimleri, merkezi iktidar tarafından kurulan konteyner kentlerden tamamen farklı ve azınlıktalar. Merkezi iktidarın konteyner yerleşimleri adaylık sürecinden yeni çıkmış genç kaymakamların idaresinde, aile hekimi ve hemşirelerin görev yaptığı konteyner sağlık ocakları olan, polis ve bekçinin giriş çıkışları denetlediği, yaşayanlar ve görevliler dışında girişin engellendiği kapalı yaşam alanlarıdır. Kamu idaresinin bu konteyner kentlerde inşa ettiği kontrol mekanizmaları, kent içerisinde kendi imkânlarıyla yaşamaya çalışan depremzedelerin durumlarından farklı deneyimler sunmaktadır.

Kaymakamlık bölümü var. Hemen konteynerin girişinde. Bir kaymakamımız var. Aylık olarak değişiyor. Dört hafta görev yapıp gidiyorlar. Yeni kaymakam geliyor. Her konteyner kente bir kaymakam atanıyor. Bizim buradaki kaymakamımızın üç tane bağlı olduğu konteyner kent var. Adaylıkları bitiyor.

Göreve başlıyorlar. İlk görev yerleri burası oluyor. Sonradan atanıp gidiyorlar. Yani stajlarını bitiren... Artık kaymakam olarak atanan kişiler geliyor (Psiko-sosyal destek ekibi üyesi).

Burada aile hekimliği var. Doktor var. Hemşireler var. Kadın üreme sağlığıyla ilgili ekipler var. [...] yine konteyner gibi. Örnek veriyorum bir kadın gidiyor diyor ki mesela ben eşimden boşandım ve şu an çok eşliyim. Ben HPV aşısı yaptırmak istiyorum. Ya da bana simir testi yaptırın diyor. Buradan ekip geliyor onu alıyor. Hastaneye götürüyor. Randevusuyla beraber ilgileniyor ekipler. Geri buraya geliyor. Aile koruma iğneleri yapılıyor ücretsiz kadınlara. Üremeyi biraz yavaşlatabilmek adına. Çocuklar ateşlendiğinde aile hekiminin yanına gidip ilaç yazdırabiliyorlar (Psiko-sosyal destek ekibi üyesi).

Çamaşır makineleri ve kurutma makineleri var. Her adaya birer tane var. Atıyorum her adada 10 tane kurutma makinesi, 10 tane çamaşır makinesi var. Kadınlar her gün istedikleri kadar orada çamaşırlarını gidip yıkayabiliyorlar sırayla. Durumu iyi olanlar evlerine ya da konteynerin içine de bağlatmışlar. [...] hijyenik açıdan kullanmak istemeyebiliyor bazı kişiler (Psiko-sosyal destek ekibi üyesi).

AFAD idaresinde bir konteyner kent, yaşamı sürdürme çabası devam ediyor, Eylül-2023, Demet Bolat

Sağlık ve güvenlik hizmetleri, ihtiyaçlar için başvurulabilecek bir kaymakamlık ofisi, haftalık olarak ihtiyaçların dağıtıldığı sosyal marketler ve elektriğin suyun ücretsiz olması konteyner kentleri diğer barınma pratiklerinden ayıran önemli farklılıklar. Ancak birkaç metrekaarelik konteynerlerde sıkışık barınmak da sorunsuz değil. Gelecek üç yıl boyunca kalma hakkı tanıyan depremzedeler için gelecek beklentileri ve sınırlı yaşama alışmak oldukça zor.

Mecburuz ve kalmak zorundayız, iyiyiz diyorlar. Mesela köyleri var. Orada böyle babadan dededen kalan toprakları var. Oraya ev yapabiliriz ama şu an durumumuz yok. Biraz toparlarsak başlayacağız diyor. Ama mesela ev yapıp da hala da yok ya burada iyiyim elektrik bedava, su bedava, ben burada mutluyum. Komşumu da seviyorum diyen de var. Ama tutunamayıp anneyle babayla kavga edip eşinden ayrılmış. İki çocuğuyla burada çocukları ve anne babasıyla kalan. Aslında anneanne ve dede kendi çocukları kalıyorlar. Sığınamıyorum artık beni sığdırmıyor, bana başka bir yer bul, Kadın sığınma evi olursa da gitmek istiyorum diyenler de var. Seks işçisi olup çocuklarını ihmal edip 3 çocuğu eve kapatıp ama işe giden kadınlar da vardı. Bunları hep duyduk (Psiko-sosyal destek ekibi üyesi).

Ancak tüm olumsuzluklarına rağmen Antakyalıların erişebileceği en makul koşullar konteyner

kentlerde. Çünkü kent merkezi yıkımlar ve yok olan altyapı nedeniyle yaşanmaz durumda. Bu koşullarda konteyner kentler kötünün iyisi olarak depremzedelerin önüne çıkmaktadır.

Merkeze yakın bir yerde yaşam yok. Ev yok. Bina yok. Antakya'ya geçtiniz mi? Gezdimiz mi? Gördünüz. Benim evim en merkezi yerdeydi. Ben orayı bırakıp da buraya gelmeyi istemezdim. Mecburiyetten geldim. Çünkü orada yaşam yok. Su yok, elektrik yok, doğalgaz yok (konteyner kent sakini bir erkek katılımcı).

Konteynerin öncesinde herkes daha kötü bir şey biliyordu. Tuvalet olmayan, banyosu olmayan, lavabosu olmayan, yemek yapılmayan bir yer olarak benim babam da dahil. Ben Ankara'dan buraya dönme kararı aldığımda çok kızmıştı. İşte sen yapamazsın, alışık değilsin öyle ortamlara falan baya bir tartışmıştık babamla. Sonra geldi, gördü. Resmen minik bir eve dönüştürdük burayı. Kendi yaşam alanımızı kurduk (konteyner kent sakini bir kadın katılımcı).

Konteyner kentler merkezi iktidar ve onun kararları doğrultusunda AFAD kontrol ve denetimindeler. Bölgeye gönderilen insani yardımlar da AFAD aracılığıyla bu konteyner kentlerde yoğunlaşmakta. Bu anlamda halen insani barınma ve altyapı hizmetlerine erişimi olmayan diğer yerleşimlerdeki depremzedeler resmi yardım ve desteklerin dışında kalmaktadır. STK'lar aracılığıyla şehrin farklı bölgelerine gönderilen yardımların da AFAD tarafından engellendiği ve el konularak yine AFAD'ın kontrolündeki yerlere dağıtıldığı depremzedelerin en sık tekrarladığı sorunlardan birisidir.

Şimdi bakıyorsunuz bütün yardımlar [konteyner kentlere] akıyor. Bu çok ciddi bir sorun. Şu anda bir o kadar nüfus kentin değişik yerlerinde altyapıdan yoksun, bunun suyu, panzosu vesaire yardımlardan hiçbir şekilde faydalanılmıyor. Tamamen buradaki arkadaşlarımızın yaptığı çalışmalarla nokta atışı yaparak işte gidip gıdası ne bileyim kırtasiyesi vesaire geçindirmeye çalışıyoruz. Burada halen devam eden bir sorundan bahsediyoruz. Başından beri böyleydi. Konteyner kentte şimdi gidin çocuklar için etkinliklerden tutun da kadın emeğine kadar inanılmaz çalışmalar var. Ve bugün gelinen noktada - öğretmen arkadaşlar daha iyi bilecektir varsa aramızda - okula gidiyorsunuz, bir takım sıkıntıları dile getiriyorsunuz, okul müdürü şu cevabı verebiliyor size "Sizde konteyner kentte yer alsaydınız" diye bir cevap verebiliyor size. Bu çok çabuk çözülmesi gereken bir sıkıntı (STK Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

En büyük sorunlardan biri, arkadaşım dedi ki "şu an sahada olan sadece STK'lar var. Her STK kendi alanında, kendi imkanlarıyla bir şeyler yapmaya çalışıyor. Yardım yapanlar da STK'lar. Başka yerden yardım gelmiyor." Ha şunu atladım. Biri bir benim birinci derece yakınım bunu yaşadı. Antakya girişinde gelen yardımın tamamını durduruyor AFAD, onlara el koyuyor ve birtakım ilçelere gönderiyor. Defne, Samandağ, Antakya dışı yerlere gönderiliyor bunu. Bunun çözümünü nasıl bulduk? Birinci kamyonu kaptırdılar. İkinci kamyonunda marketten servis, market malzemesi var içinde marketlere götürüyoruz diye kurtardılar (STK Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Mesela onlarca tır geldi bana yurt dışından. Tırların bana teslim edilmesi gerektiği yerde AFAD el koyuyor. Gidiyoruz, tartışıyoruz, tehdide maruz kalıyoruz; yok kelepçe takarız, yok içeri atarız. Kavga ettik resmen. Takip ediyoruz Altınözü'ne götürüyor, oradan videolarını çekiyorum, koskocaman bir kapalı spor salonu. Tır kapısı ağzına kadar dolu. Yani ağzım açık kaldı. Videoya çektim, üstüme saldırdı. Çöpten de sildiler. Bir tane videoyu kurtarabildim. Onu da maalesef yayınlamıyorum. Çünkü [orada] görevli konuştuğumuz [...] arkadaşımız [...] olduğundan dolayı yayınlamıyoruz. Yani ekmeğinden falan sıkıntı doğmasın, ekmeğinde şey olmasın (STK Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Çeşitli özel bağışlarla şehrin farklı mahallelerinde irili ufaklı konteyner kentler de kurulmaya çalışılmıştır. Ancak bu konteynerler kuruldukları mahallelerin toplam ihtiyacını karşılamaktan uzaktır. Daha da önemlisi, bir süre sonra bu konteyner yerleşimlerinin çoğuna AFAD tarafından el konulmuştur, yani merkezi idarenin kontrolüne devredilmiştir. Elbette bu el koymalara direnen örnekler de mevcuttur. Örneğin Defne'de Türkiye İşçi Partisi'nin kurduğu Asi Yaşam

Merkezi denilen bir konteyner yerleşimi mevcuttur ve AFAD'a devre direnmektedirler. Aksi bir örnek olarak da, Gelecek Partisi'nin Turunçlu'da kurduğu otuz konteynerlik yerleşke daha sonra AFAD tarafından devralınmıştır.

Otuz adet şey tarafından yapılmıştır, Davutoğlu. Gelecek Partisi, Davutoğlu yaptı dendi onu. Otuz konteyner iki kişiden altmış kişi. Bilemedin yüz kişi, çocuklarla beraber. Dörder kişi yaşasan yüz yirmi. Onlar da [*Gelecek Partisi*] geldiğinde iki yüz konteyner yapacağız dediler. Yirmi yediyle noktaladılar. Açılış da yaptılar. Güzel bir ivme kazandı. Sonra bunu tabii ki partiler gidince AFAD el koydu. Şu anda AFAD'ın konteyneridir (STK temsilcisi).

Merkezi hükümetin AFAD kontrolünde kurduğu konteyner kentlerin konumu, hizmetleri ve ihtiyaçları konusunda yerel belediyelerle hiçbir iletişim veya koordinasyon olmadığı anlaşılmaktadır. Şehirde kaç adet konteyner kent olduğu, daha kaç tanesinin yapımının planlandığı, nerelerin seçileceği, kaç depremzedenin ikamet ettiği gibi temel bilgiler belediyelerle paylaşılmamaktadır. Planlama, yapım ve yerleşim işleri bütünüyle merkezi idarenin kontrolü altındadır. Bir belediye meclis üyesi bu durumu şu şekilde örneklemektedir:

Benden konteyner kentlerin listesi [istendi]. [...] Üç gün, beş gün [bulamadım]. Abi ben Belediye Başkanı, [yardımcılar...] ben bütün bunlara sordum. Hiçbir tanesi bana iki tane isim saymadı biliyor musunuz? [...] AFAD bunları kaale almıyor. Yok hükmünde bunlar. Bunlar yerel yönetim ama... Bana açıklamaları bu. "Ne yazık ki bilmiyoruz!" Nasıl bilmiyorsunuz? Nasıl bilmezsiniz? Siz yerel yönetimsiniz, yerel iktidarsınız siz! [...] hepsine sordum sırayla. En son aklıma kim geldi biliyor musunuz? [X]'e gittim. Oradan bulduk, Nereden bulduk biliyor musunuz? Paradoksa bakın paradoksa. İnanılır bir şey değil. Hocam kimden öğrendik biliyor musunuz? Temizlik görevlisinden. [...] Çünkü bunlara liste vermişler. Her gün gidecekler çöplerini toplayacaklar, temizliklerini yapacaklar (Eski Belediye Meclisi Üyesi).

4. Tetiklenen travmalar ve kolektif duygulanımlar

Depremın yıkıcı gücü ve beraberinde getirdiği can ve mal kaybı insanlar için sarsıcı olmuştur. Yakınlarını ve tanıdıklarını kaybetmek ve yaşamın alışılmış tüm düzeninin bir anda altüst olması başlı başına ciddi bir travma sebebidir. Fakat Defne'deki saha çalışmasının da gösterdiği üzere, insanların yaşadığı travmayı güçlendiren unsur yalnızca yıkımın boyutu değildir. Ardından günlerce gelmeyen arama kurtarma ekipleri, geciken veya hiç gelemeyen yardımlar enkaza dönen şehirde terk edildikleri duygusunu da tetiklemiştir. 6 Şubat depreminin merkez üssünün Kahramanmaraş olması nedeniyle haberlerde bir süre Hatay'ın adının dahi geçmemiş olması görmezden gelindiklerini düşünmelerine neden olmuştur. Yıkımın boyutu yerel yönetimleri de etkilemiş ve işlemez hale getirmiştir. Bu durumda başvurabilecekleri veya yardıma gelmesini umdukları merkezi idare organlarının da gecikmesi yaşadıkları travmayı ve yalnızlık duygusunu arttırmıştır.

Depremın ardından ilk bir haftada yaşanan tüm olumsuzluklar insanların korku ve yalnızlaşma hislerinde son derece etkili olmuştur. Ancak devam eden haftalarda, aylarda bir türlü çözülmeyen sorunlar, içine düşülen yoksunluk hali, desteksiz kalmak ve en temel insani ihtiyaçlarını dahi sağlamakta yetersiz kalınması depremi giderek şiddetlenen kolektif bir travmaya dönüştürmüştür. Barınma, parasal destekler, kentin yeniden inşası gibi pek çok konuda aylarca süren belirsizlik beraberinde geleceksizlik ve umudunu kaybetme haline dönüşmeye başlamış-

tır. Antakya'nın çok-etnikli ve çok-dinli yapısı, Defne'nin ağırlıklı olarak Arap-Alevisi olduğu gerçeği kolektif bellekle de birleşerek ayrımcılık ve ötekileştirilme tarihiyle bir araya gelmiştir. Böylece yıkımın travmasıyla etno-dinsel kaygılar, ilk günlerin terk edilmişlik hafızasıyla aylardır süren belirsizlik ve çaresizlik bütünleşerek çok katmanlı kolektif bir travma yaratmıştır. Çalışmanın bu bölümü depremin ardından oluşan işte bu travmalar, korkular, kaygılar ve duygulanımlar üzerinedir.

4.1. Deprem travması ve korkular: “Yani rüyamızda görüyoruz”

Deprem, sadece binaları ve fiziki yapıları değil, insanların ruh sağlığını ve sosyal yaşamlarını da derinden etkileyen bir afettir. Hatay, Defne’de yapılan saha çalışması, depremin sadece anlık bir olay olmadığını, ardında uzun süreli psikolojik ve sosyal etkiler bıraktığını gözler önüne sermiştir. Çalışmada elde edilen bulgular, deprem sonrası yaşanan travmanın derinliğini ve sürekliliğini, insanların günlük yaşamlarındaki değişimleri ve toplum içindeki dayanışma ihtiyacını vurgulamaktadır.

Çocuklar ve yetişkinler, sarsıntılar devam ettikçe sürekli bir endişe ve korku içinde yaşamaktadırlar. Sokaklardaki yetersiz ışıklandırma gibi mekânsal koşulların iyileşmemesi veya normalleşmeye başlayamaması 6 Şubat’ı tekrar tekrar yaşamaları anlamına gelmektedir. Halen devam eden artçı sarsıntılar bu korkuyu daha da artırmaktadır. Psiko-sosyal destek ekiplerinin gözlemleri, çocukların depremden sonra geliştirdikleri davranış bozukluklarını ve bu durumun ebeveynler üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Çocukların sessizleşmesi, altına kaçırması, belirli saatlerde uyanması gibi davranışlar, travmanın derin izler bıraktığını göstermektedir.

İnanın hala deprem şeyini yaşıyoruz. Atamadık o depremin-şiddetini. Önceki gün artçı deprem hissettik: 4.3 (Kadın Odak Grubu’ndan bir katılımcı).

Çocuklar şu anda sarsıntılar devam ettiği için endişeli, korkuyorlar. Hala o korkuyu üstlerinden atamadılar ki biz ebeveynleri olarak da biz de hala o şeyi yani korkuyu yaşıyoruz (Kadın Odak Grubu’ndan bir katılımcı).

Bir de ışıklandırma sorunumuz var. Mesela sokak lambalarımız da yanmıyor. Çocuklar da ayrı bir korkuyor. Hani deprem mi olacak diyor (Kadın Odak Grubu’ndan bir katılımcı).

İnsanların [...] mutlu olması için afet görmemesi lazım. Ya psikolojimiz bozuldu. Yani rüyamızda görüyoruz. Her anda yaşıyoruz. Yani ufak bir sallantıda depremin tekrar geleceğini şey ediyoruz. Bilim adamları da tam kararda değiller. Yani olacak, olmayacak. Bazıları olacak diyor. Bazıları olmayacak. Bunun endişesi içinde yaşıyoruz. Yani öyle bir durumdayız (Yaşlı Odak Grubu’ndan bir katılımcı).

Genelde gördüğüm semptomlar çocuklarda depremden sonra sessizleşme, konuşmama, altına kaçırma, depremin olduğu saat diliminde uyanma, ağlama gibi şeyler. Yani hep gerçekten dikkat edin diyorum anneye babaya hangi saatte uyanıyor ve o saati söylüyorlar. “Aaa hocam 6 Şubat günü aslında!” Ya da bir yağmurun tetikleyici olması. Çok hassaslar hala (Psiko-sosyal destek ekibi üyesi).

Ufak yaş grubu [çocuklar] biraz daha oyun kısmında ama orada da zaten bir sürü travmatik olayı yansıtıyor. Okula gitmek istememe, anneden ayrılamama. Kapının önünde işte anne bekliyor ama öğretmenin onu alıp sınıfa koymasıyla daha da travmanın tetiklenmesi. Zaten bir ayrılık kaygısı var. Bazı çocuklar enkazdan anne çıktı çocuk çıkmadı sonradan çıktı falan. Kaybetme korkusuyla beraber okula uyum problemleri... Ben çok gözlemledim. Bulduğum merkezin karşısında bir okul öncesi alanı var. Öğretmenlerin orada tutumlarını gözlemledim. [...] Çocukla işte mesela bekleyin diyorum, dayanami-

yorum dedi. Biraz bekleyin işte anksiyete yaşar, kaygı yaşar, kaybetme korkusu tetiklenir. 15 dakika sonra gidin ben buradayım birazdan geri geleceğim falan da bilgi verin diyorum çocuğa. Öğretmen minderlerle camları kapatıyor. Çocuk orada saatlerce ağlıyor. Anne dışarıda bekliyor (Psiko-sosyal destek ekibi üyesi).

Travma ile başa çıkmak için insanlar farklı yöntemlere başvurumaktadırlar. Bazıları için, yaşadıklarını sanki başka biri yaşamış gibi anlatmak, travmayla arasına mesafe koyma biçimi olabilmektedir. Uyum sağlamak ve travmaya alışmak ise, özellikle gençler için zorlu bir süreçtir. Yeni ortamlara ve sosyal çevrelere uyum sağlamak, eski rutinlere geri dönmek ve günlük yaşamın normalliğine kavuşmak, travma sonrası iyileşme sürecinin önemli adımlarıdır.

Yerel topluluklar arasındaki dayanışma, bu zorlu süreçte önemli bir destek mekanizması olarak ortaya çıkmaktadır. Komşular arası yardımlaşma, birlikte yemek yeme ve birbirlerine moral verme, afet sonrası toplumun yeniden yapılanma çabalarında kritik bir rol oynamaktadır. Bu dayanışma, yalnızca maddi yardımlarla sınırlı kalmayıp, manevi destek ve birlikte yas tutma pratiklerini de içermektedir.

Genelde o gün yaptıkları şeyi şaşırarak hatırlıyorlar. “Ben normalde bunu kaldıramazdım. Nasıl kucağıma kaldırıp 5 kat indim hocam? Yani birazcık böyle bugün olsa yapamam” gibi bir yerde yaklaşıyorlar. İşte o afetin getirdiği kuvvet ve güç nasıl olduğunu merak ediyorlar. “Biz çok zor günler geçirdik. Nasıl geçirdik bilmiyorum. O soğuğu nasıl dışarıda atlattık bilmiyoruz hocam.” Yani hep böyle sanki 3. kişi yapmış, onlar yapmamış. Nasıl olduğunu bilmedikleri bir şeyi yaşamışlar. “Sanki bir kâbus gibiydi çok uzun süre. Uyanmadık” gibi anlattıkları yerler var. Ama anlatırken hiç ben bunu yaptım, böyle oldu gibi bir yerden değil. Nasıl oldu bilmiyorum. Böyle oldu ama nasıl oldu gibi. Böyle başka birinin hikayesini anlatıyormuş gibiler (Psiko-sosyal destek ekibi üyesi).

Ben [...] depremden hemen sonra gittim. [...] Bir ay içinde ailem beni bir okula başlattı. Zaten olayın şoku kendimi oradaki çocuklardan sosyal olarak farklı hissediyordum ve alışmam zaten bir süreç aldı. 11. sınıftım. Önümde bir sınav var. Bu işin tam o ciddiyet şeyine girmem gereken dönemde başıma böyle bir olay geldi. Sadece benim değil tabii herkesin. O yüzden zor oldu zaten. Orada okula gitmek de çok istemedim. Arkadaşlık kurmak da çok istemedim. Ben normalde sosyal bir insanım. Arkadaşlık kurabilen, konuşabilen bir insanım ama orada çok fazla istemedim. Oradaki çocuklar da yani bilmiyorum bence aileler yeteri kadar çocuklarının nasıl davranmaları gerektiği konusunda eğitmemiş ve çocuklar yani farklı bakıyorlardı. İster istemez farklı bakıyorlardı. Sanki ben depremden geldiğim için daha önce hiçbir şeye sahip olmamışım gibi. İster istemez öyle bir tavırları oluyordu ve ben de çok istemiyordum zaten çabucak. Burası ne kadar yıkılmış olursa da olsun buraya dönmek istiyordum. Döndüm ve yani beklentilerim yani böyleydi zaten farkındaydım böyle olacağının. Ama insanlar yani her şeye alışıyor. Her şeye alışabiliyoruz. Alıştım ben de yani artık garip gelmiyor işte sokakta bir yıkıntı görmek. Mesela sanki hep hayatımın başından beri burası böyleymiş gibi yaşıyorum yani bu şekilde (Genç Odak Grubu’ndan bir kadın katılımcı).

Ben hobi olarak yemek yapmak ve mutfakta olmak deprem öncesinden bahsediyordum. Çok büyük bir sayfam vardı. Yemek tarifleri paylaşıyordum hobi olarak. Hem işe gidiyorum, çalışıyorum, çocuğuma bakıyorum. Aynı zamanda da böyle yaptığım şeyleri, fotoğraf, güzel görsellerini çekiyordum. Depremden sonra evim hasar görünce işte burada çalışmaya da başlayınca burada kalmaya başladım. [...] Ben 2,5 ay boyunca hiç yemek yapmadığımı fark ettim. AFAD’dan yemek almak değil ama kendi savunma mekanizmamla kapatmışım. Orayı ev gibi, orayı ocak gibi görmüyorum. Oğlum mesela acıkıyor. Kahvaltısını hazırlıyorum ama, anneciğim dışarıda yiyelim mi? Sonra dedim ki, hayır sen bu değilsin. Senin şeyin bu değil. Sen mutfakta olduğun zaman iyilik halini koruyorsun. Şimdi mesela günlük böyle akşamdan planlıyorum. Bunu yapmalıyım. Çorba pişirmeliyim. İşte bu. Bu olmalı. Çünkü ben o zaman böyle bir kapalı kutuda gibi ve birisi boğazımı sıkıyormuş gibi hissetmiyorum. Konteyner içerisinde hiçbir zaman ait hissetmiyorum buraya. Her zaman bir kaçış. Kaçmak istiyorum, gitmek istiyorum buradan (Psiko-sosyal destek ekibi üyesi).

Ben yemeğin gitmesini [AFAD’ın yemek dağıtımının bitmesini], yani kadınların günlük yemek yapmalarını mantıklı ve doğru buluyorum. O hareket, işte o eski rutine birazcık olsun dönme. Bunlar ve

AFAD yemek kuyruğunda çıkan kavgalar. Sen çok yemek aldın, ben az aldım. Bana üç ekmek verdi. Sen benden sonra gelmiştin gibi. Aslında burada zedelenen bir şey de oluyordu sonra. İşte orada kavga etmiyorlar belki sırada ama çıktıklarında yolda birbirlerine sataşp kavga ediyorlar. Çünkü öfke var (Psiko-sosyal destek ekibi üyesi).

Birbirlerine tutunduklarını gördüm ben. Mesela benim ada kısmını daha çok gözlemleyebildim. Mesela bir pasta yapılacak. Üç porsiyon yapılıyor. Üç konteyner oturup aileler, eşler, çocuklar hep beraber yiyorlar. Kahve içecek, bir gün bir komşu yapıyor, bir gün diğer komşu yapıyor. Benim kaldığım adada da “kızım” diyor komşu teyze, yemek yapma ben sana veririm. Aslında o da kızını özlüyor. Mesela kızını kaybetmiş. Oraya ben gelmişim. Beni kızı gibi görüyor. Kaybettiği depremde kızı ve torunu yerine. Beni, ben ve oğlumu görüyor. Sen diyor yemek yapma. İşte nar topladım diyor falan. Sürekli bu şeyle karşılaştım ben (Psiko-sosyal destek ekibi üyesi).

Görüldüğü üzere, deprem sonrası gıda ve barınma ihtiyaçları öncelikli olarak çözülmesi gereken sorunlar olsa da depremzedelerin iyileşme süreçlerine etkisi son derece sınırlıdır. Sokak aydınlatması, şehir içi ulaşımın yokluğu ve enkaz yığınları gibi deprem travmasını sürekli tetikleyici unsurların artık ivedilikle çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Ancak bununla da sınırlı kalınmayarak toplumsal ve psikolojik iyileşmeyi destekleyecek, bireylerin ve toplulukların sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak kapsamlı programlara, çalışmalara ihtiyaç vardır. Başka bir deyişle, hem hane içinde hem de sosyalleşme alanında gündelik hayat rutinlerinin yeniden canlanabileceği koşullar sağlanmalıdır. Bu süreçte de yerel toplulukların ve bireylerin deneyimleri, ihtiyaçları ve talepleri merkeze alınarak, katılımcı ve eşitlikçi yaklaşımların benimsenmesine öncelik verilmelidir.

4.2. Kolektif bellek, etno-dinsel travmalar ve kaygılar: “Sen Alevi olamazsın senin kuyruğun yok”

Deprem, sadece fiziki yapıları değil, aynı zamanda toplumsal dokuyu ve kültürel mirası da derinden etkileyen bir felakettir. Antakya ve Defne ilçelerinde yapılan görüşmeler, depremin getirdiği sosyal ve kültürel yıkımının boyutlarını ortaya koymaktadır. Bu bölüm, depremin insanların yaşam tarzlarına, mahalle kültürüne ve kolektif belleğine etkileri ve kaygılarına dair önemli bulgular sunmaktadır.

Defne’yi, köyleri ve merkezleriyle birlikte bir bütün olarak büyük bir mahalle gibi tanımlayabileceğimizi önceki bölümlerde bahsetmiştik (bakınız 2.2.). Bu mahalle, kültürel olarak birbirine sıkı sıkıya bağlı bir topluluk yapısına sahiptir. Ancak deprem, bu organik bağları kopararak insanları maddi kayıpların ötesinde, mahalle kültürü ve aidiyet duygusunun kaybı ile karşı karşıya bırakmıştır. Bu durum, orta yaş grubunda özellikle belirgin bir huzursuzluk ve kaygı yaratmıştır.

Defne’yi şöyle tanımlayabiliriz; köyleri ve merkezleriyle birlikte büyük bir mahalle. Hani kültürel olarak birbiriyle organik bağı olan, bütün köyleri diğer köylerle, merkezinin köylerle bağlantısı olan büyük bir mahalle olarak düşünebiliriz. [...] insanların maddi kaybindan çok, orta yaş grubu için söylüyorum daha çok, onları etkileyen şey mahalle kültürünün aidiyet duygusunun ortadan kalkmış olması. Hani onu kaybetmiş olmanın vermiş olduğu bir huzursuzluk var insanlarda (Öğretmen Odak Grubu’ndan bir kadın katılımcı).

İnsanlarda bir huzur vardı, hani kültürel bir birliktelik... [...] O birliktelik ortadan kalkmış olduğu için insanlar göç etmek zorunda kaldı, insanlar komşularından ayrılmak zorunda kaldı, mahallesinden göç

etmek zorunda kaldı. Şu vardı; komşusunu görmese bile komşusunun uzakta olduğunu bilmesi insana huzur veriyordu. Onun ortadan kalkması insanlarda büyük bir kaygı ortaya çıkardı (Öğretmen Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Deprem sonrası, insanların göç etmek zorunda kalması, komşularından ve mahallelerinden ayrı düşmesi, bir zamanlar huzur ve kültürel birlikteliğin hâkim olduğu bu topluluk yapısının dağılmasına neden olmuştur. TOKİ projelerinin uygulanmasıyla, mahalle kültürünün daha da erozyona uğrayacağı ve şehrin merkezinden uzak, yönetimi daha kolay olan yerlere toplulukların taşınmaya zorlanacağı öngörüsü geleceğe yönelik kaygılarını da arttırmaktadır. Şehrin yeniden inşasına dair belirsizlikler, sürecin çok süreceği inancı ve öne çıkan başlıca çözümün TOKİ konutları olarak görünürlük kazanması insanlar için kolektif belleklerine ve kültürlerine bir saldırı anlamına gelmektedir. Bu durum, devletin ve yerel yönetimlerin kriz yönetimi ve kentsel planlama yaklaşımlarına yönelik eleştirileri de beraberinde getirmektedir.

TOKİ'ye taşırırsa seni TOKİ'de zaten mahalle kültürünü bitiriyor. Harbiye'de mesela TOKİ yok. TOKİ'ler nereye yapılıyor? Dört yol'a, Toygarlı tarafına, Güldere, Kısacık tarafına yapılıyor. [...] Şehrin merkezinden uzakta bütün halkı, kitleyi rahatlıkla yönetebileceği bir yer. Mahalle kültürünü yönetebileceği bir yer. Benim görüşüm bu yönden. TOKİ'leri de ben sağlıklı bulmuyorum. TOKİ'ler oraya yapılacak. Yerine dönüşüm yapamayan insanları oraya taşıyacak. Mahallede zaten bir büyük bir yıkım var. Bu devlet denen mekanizma için on numara bir fırsat. Depremden önce zaten sevmiyordu, ötekileştiriyordu. Şimdi de koz eline geçti. Zaten bu yüzden sağlıklı bilgiyi vermiyor bakanlık. Bakanlığın şu ana kadar sağlıklı bilgisi yok. Mesela [X] amcanın evi yıkıldı. Yerine dönüşüm yapacak adres yok. Sekizinci aya geçti. Konteyner gelmiş değil. Yerine dönüşüm yok. Bir şey yok. Zaten açık açık bunu göster geçti. Yani sen ya TOKİ'ye götüreceksin ya da paran varsa eğer evini yapabilirsin (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Şehrin yapılanmasının uzun sürmesi kaygımı arttırıyor. Çünkü herkes gidecek. Ben benim yaşadığım yaşayışı çocuğum yaşamıyor çünkü. Ben ilkokula gidene kadar Antakya'da Türkçe konuşmadım. Benim babaannem bizde yaşadı. [...] Benim babaannem Fransızca ve Arapça konuşuyordu. İlk okula gidene kadar ben Arapça konuştum evde. Kız kardeşim diğer abim rahmetli. Sonra küçük kız kardeşim yetmiş dokuzda doğdu. On iki on üç sene sonra doğdu. [...] Biz çocuklar evde hep Arapça konuşuyoruz. Biz Türkçeyi okulda öğrendik. Komşumuz Alevi, öbür komşumuz Sünni. Diğer mahallede Yahudi ahalisi var. Bizim çocuğumuz bunu yaşamadı. [Yani] az yaşadı (Ortodoks Cemaati üyesi).

Yıkılan Antakya Ortodoks Kilisesi, Eylül-2023, Sema Bayraktar

Kültürel ve tarihi yapıların yıkımı veya ihmal edilmesi de şehrin kimliğine ve kolektif belleğine zarar vermektedir. Antakyalıların sosyal, kültürel, dinsel ve etnik kimliklenmeleri ile mekânın tarihsel dokusu birbirini tamamlayan unsurlar olarak görülmektedir. Başka bir deyişle, bu insanlar için etno-dinsel birer cemaat olmak değil, o kent coğrafyasıyla, mekânla bütünleşmiş bir toplumsal yapı söz konusudur. Bu bağlamda Antakya ve Defne'nin iki ilçe olarak ayrılması, kentin adlandırılması ve idari yapılanması üzerine yaşanan tartışmalar, toplumsal kimlik ve aidiyet duygusunun ne derece tehdit ve saldırı altında hissedildiğini göstermektedir. Bu, bölge sakinlerinin, kendi kültürel ve tarihi miraslarına olan bağlılıklarının ve kimliklenme biçimlerinin, idari kararlar ve kentsel planlama politikaları tarafından nasıl göz ardı edildiğini ve hatta zedelendiğini ortaya koymaktadır.

Bu mekanlar ve o sokaklar bu kadim şehrin tarihini ve kültürünü yansıtıyor. Bunlar olmazsa bir araya da gelsek o eski şeyi yakalayamayız. Zaten çok azdı kalanlar aslında. Onların burada tutulması, burada kalması çok çok önemli (STK temsilcisi).

Antakya'yı önemsiyoruz. Antakya ismini önemsiyoruz. O konuda da bir kavgamız var. Hatay deniyor. Hatay il, Antakya denilmesinden niye rahatsız? Neden Hatay yazılıyor, Antakya yazılıyor, merkez ilçe? Antakya merkez ilçenin Antakya ve Defne diye iki ilçeye ayrılmasından da rahatsızdık. O zaman da razı değildim. Antakya ilçesini belli bir şey kazansın. Burası da etnik yapıları ve anlayışı. Bunu ifade etmekten çekinecek bir şey yok ya. Hayır, gerek yoktu. Biz farklı insanlarla yaşamaktan, onlarla ilişare etmekten, bir arada olmaktan mutluyuz biz. Bu yönde bir şeyimiz yok, tutmadı da zaten. Bu kadar kamu kaynağını boşuna harcamaya da gerek yoktu. Eğer ilçenin küçültülmesi gerekiyorsa, diğer ilçelere biraz verebilirdiniz. Ama yeniden bir ilçe kurmak, hele 160 bin nüfuslu bir ilçeyi yeniden oluşturmak, o sancıları bu insanlara yaşatmaya gerek yoktu (STK temsilcisi).

Şimdi Antakya'ya girerken şehrin, şeye giriyorsunuz, Hatay'a giriyorsunuz. Hatay'a hoş geldiniz diyor. Ceyhan-Adana çıkışında sonra Payas'a geliyorsunuz; İskenderun şu kadar kilometre, Hatay şu kadar kilometre. Sonra daha geliyorsunuz. Hatay'a şu kadar. Yani Antakya kelimesi ortalıkta yok. Samandağ tarafından gelin. Hatay'ın içerisindeyiz. Hatay'a 10 kilometre, 20 kilometre diye yazıyor. Yayladağ yolundan gelin. Hatay'a şu kadar kilometre. Ya kardeşim. Burası neresi? Hatay değil mi? Bulunduğun yer, orası hepsi burası Hatay. Antakya'ya geliyorsun. Niye Antakya'yı zikretmekten çekiniyorsun? Kaçınıyorsun? Şu an tamam mı? Bu gündeme getirmekten vatandaşımız bıktı usandı. [...] Vatandaş Antakya'yı tabelalarda görsün. Bari tabelalarda Antakya da yazsın. Antakya'ya ayağa kaldırmanın ilk adımı bu olsun. [...] Yani tuhaf, tuhaf şeyler bu. Anlamıyoruz. Yani bilmediğimiz gündemde olmayan bazı şeyler mi dönüyor? Neden Antakya unutturulmaya çalışılıyor? (STK temsilcisi).

Bu kaygıların da gösterdiği üzere, deprem sonrası müdahale ve yeniden inşa süreçleri sırasında, sadece fiziki altyapının ve üstyapının değil, aynı zamanda sosyal dokunun ve kültürel mirasın korunması ve onarılması da göz önünde bulundurulmalıdır. Toplumsal ve kültürel yıkımın önlenmesi, afet sonrası iyileşme süreçlerinin merkezine alınarak, bireylerin ve toplulukların hem fiziksel hem de psikolojik olarak sağlıklı bir şekilde toparlanmaları sağlanmalıdır. Bu, sadece teknik ve maddi kaynakların seferber edilmesini değil, aynı zamanda kültürel ve sosyal ihtiyaçların anlaşılmasını ve bu ihtiyaçlara duyarlı yaklaşımların geliştirilmesini gerektirir.

Deprem sonrası yaşananlar, özellikle arama kurtarma ve yardım faaliyetlerinin günler sonra gelmesi hem Türkiye genelinde hem de Hatay dahilinde topluluklar arasında mevcut ayrımcılık ve ötekileştirme pratiklerinin daha da derinleşmesine yol açmıştır. Toplumsal hafıza ve ötekileştirme üzerine sarf edilen sözlerden, bölgede yaşayan insanların tarihsel anlamda devlet ve yerel yönetimler tarafından maruz kaldıkları ayrımcılık algısının güçlü olduğu görülmektedir. Bu algı, işe alımlarda yaşanan ayrımcılık, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimdeki engeller ve toplumsal temsil eksikliği gibi çeşitli alanlarda kendini göstermektedir. Deprem öncesi ve sonrası süreçler, mevcut sosyo-politik yapılar içindeki ayrımcılık pratiklerinin, bireylerin ve toplulukların hayatlarını nasıl şekillendirdiğine dair çarpıcı örnekler sunmaktadır. KPSS ve mülakat süreçlerinde yaşanan adaletsizlikler, belirli siyasi ya da sosyal gruplara mensup bireylerin tercih edilmesi, sosyal ve ekonomik fırsatlardan eşit şekilde yararlanma imkanlarının kısıtlanması gibi durumlar, bireylerin meslek seçimlerinden gelecek planlamalarına kadar pek çok alanda ayrımcılığın etkileriyle mücadele etmelerine neden olmuştur.

İkinci sınıf şeyi bende hep vardı zaten. Benim eşim buralı değil burada kalmaya da karar verdik. Ya bana şey dedi mesela hani yani. Şimdi sen diyordun diyor, işte Alevilere şey yapıyorlar falan diye. İkinci sınıf adamlar şu ânimiz. Hizmet yok, hiçbir şey yok. Biz on bir yıldır buradayız. O benimle yaşadı, gördü. Ve depremden sonra diyor ki haklıymışsın. Kimse gelmedi ya. Arama kurtarma bile buraya gelmedi ya (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Biz tarihsel süreci tarih tekerrürden ibarettir şeklinde algılarız. Çünkü geçmişte yaşar. Şimdi biz bu ülkenin zencileriyiz. [...] Yani kim diye öteki? Şimdi yanlış anlamayın. Kürt vatandaşlarımız bizden bir adım önde. Nedeni şu. Sünnilik konusunda bağdaştığın zaman, Sünnilik mezhebi ülkemizde daha ağır basıyor. Burada ayırım yapmak istemiyor. Yanlış anlamayın. Asla ben ayrımcı değilim. Böyle de yetişmedim. Şey anlamında söylüyorum sadece. Bugün Kürt bir cumhurbaşkanımız oldu. Turgut Özal. Bugün AK Parti'nin içerisindeki devlet bakanlarının ekonomiden sorumlu işte şey sözcüsü Kürt vatandaşlarımızdan oluşuyor. [...] Kürt sorunu var mı? O tabii ki var. Onu inkâr etmiyorum. Onu bir kenara bırakmıyorum. Ama en büyük sorun Alevi olma sorunu. Aleviysen bu ülkede... Biz askere gittiğimiz zaman sakın Aleviyim deme oğlum derdi. Üniversiteye gittiğim zaman sakın Aleviyim deme. Ben diyordum. Hatta ben dediğim zaman da biri çıktı dedi ki sen Alevi olamazsın senin kuyruğun yok. Yanlış anlamayın. Evet senin kuyruğun yok bak! Bir ara size bir anımı anlatayım gene. Dershanedeyiz Saman-

dağ'da. Emniyet mensubunun çocuğu geldi. Antepli idi. Birinci gün baktım kimseyle kaynaşmıyor bu çocuk. İkinci gün baktım kaynaşmıyor. Üçüncü gün gittim yanına. Dedim ki ya hayırdır kardeşim? Sen niye bizimle kaynaşmıyorsun? Niye tek başına gidiyorsun, geliyorsun? Üç gündür seni takip ediyorum. Ya bir gel, bir konuşalım, bir şey yapalım. Dedi yok. Dedim nerelisin? Dedi Antepliyim. Dedim yanlış anlama. Ne dediler senin geldiğin yerden bizim hakkımızda? Yok vallahi bir şey. Bak yemin etme dedim. Tövbe tövbe dedi bana. Ben şey yaptım. Doğruyu söyleyeceğim, dedi siz Aleviler her hafta birini kesip yersiniz. Baktım kendisine böyle elledim. Dedim valla senden iyi kuru fasulye olur. Bu hafta sen bize gel seni keselim. Gülmeye başladı. [...] yok abdest bile almıyoruz! Yok yıkandığımız suyla yemek yapan bir dersin şey mi dersin? Yani büyük bir sorun. Alevi olmak gerçekten bu ülkede bak vali olamıyoruz. [...] Zorluk çekiyor muyuz? Çekiyoruz, gittiğimiz yerlerde çekiyoruz. Burada yerelde de çekiyoruz. Burada mesela bakıyorsun diyor ki ya bir Alevi belediye başkanı büyükşehirde kazanamaz. Burada da çekiyoruz. İnşallah ileride bu her kesim için inşallah sadece insan olabilmeye algısı oluşturulur insanlarda. Sadece insana bakar. İnsan mı değil mi? Mezhebine değil, etnik yapısını değil, etnik kökenine değil. Ya da şey diğer şey davranışlarına bakalım gerçekten insan mı diye? Ona bakalım. Temenimiz bu (Mahalle muhtarı).

Mesela örneğin çocuklarımızın hak ettikleri yerlere gelmediği. KPSS olayı, bu mülakat olayında onlardan şikâyetimiz vardı. Sıkıntımız vardı. Ne bileyim? Yönetimi, devletin bize ayrımcılık yaptığını yani farkındaydık, hissediyoruz. Yani dinlendirmesek bile. Ayrımcılık. [...] Türkiye'nin sıkıntısı bir yere işçi alanında yandaşlar alınıyor. Temizlikçi alınıyor. Ama alakasız şeyleri şeyliyor. Yani temizlikçi alınacak, bekçi alınacak bilmem hademe alınacak. Örneğin okula hademe alınacak. Ayrımcılık yapıyorlar. Akp'den alınıyor, Mhp'den alınıyor. Hep dışarıda kalıyor. Bu sıkıntılar vardı. Benim için sıkıntıydı. Yoksa çalışırken çalışıp geçemiyoruz. Ama çocuklarımızın geleceğimizin, bizim ayrımcılığa maruz kaldıklarını görüyorduk. [...] Mesela örneğin ben, oğlum üniversiteyi bitirdi. Şu an görev yapıyor. Tercih yaptığında, bak oğlum iş bulabileceğin bir şeyi seç. O ne yaptı? Hemşireyi seçti. Belki yapmak istemediği bir işti. İstemediği bir bölümdü ama iş garantisi olduğu için onu tercih etmek zorunda kaldı. Örneğin bu oğlum uluslararası ilişkileri kazandı. Dedim ben, seni diplomat mı yapacaklar? Okuyacaksın, işsiz kalacaksın. Başka bir üniversite oku. Yani iliklerimize kadar hissediyorduk bu şeyi. Hayatımızı yönlendiriyor (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Defne ilçesinin kuruluşu ve idari yapılanmasıyla ilgili algılar, bölgede yaşayan topluluklar arasındaki ayrımcılık ve ötekileştirme algılarını daha da pekiştirmiştir. Defne'nin oluşumunun, belli bir etnik veya mezhepsel grubu diğerlerinden ayırmak amacıyla yapıldığına dair algılar, bölge halkı arasında derin bir yabancılaşma ve aidiyet krizi yaratmıştır. Bu durum, bölge sakinlerinin, kendilerini bölgenin tarihi ve kültürel dokusundan koparılmaya çalışıldığını hissetmelerine yol açmıştır. Zorunlu din dersi gibi baskı ve ayrımcılık pratiklerine yönelik hafıza ile Antakyalı Arap-Alevilerinin Defne ilçesi olarak merkezden ayrıştırılması bir arada, birbirini tamamlayan ötekileştirme pratikleri olarak görülmektedir.

Birkaç sene öncesine kadar Defne diye bir yer yoktu. [...] Yani herhalde Alevi kesimini bir yerden ayırmak için Defne oluşturuldu. Alevi kesimi Defne'de kaldı. Diğer kesim Antakya Belediyesi'ne bağlı kaldı (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

[Defne ilçesinin kuruluşu] öncelikle bir soyutlanmış havası yarattı bizde. Çünkü örnek veriyorum [...] Şu kaldırımdasınız. Defne Belediyesi'ne aitsiniz. Caddeyi karşıdan kesip karşı kaldırıma girdiğiniz an Antakya'dasınız. İki farklı ilçeden bahsediyorsunuz. Ki bizim kafamızdaki ilçe örnek veriyorum Antakya'yla Samandağ, arada yirmi dokuz kilometre var. Antakya'yla Reyhanlı arada altmış kilometre. Fark var şeklinde bir ilçe imajı var kafamızda. Ama evimden Defne'de kaldırıma inip Antakya'daki kaldırıma geçmem üç saniye. Hani bu bende ve benim gibi birçok insan da ağır bir travma yaşattı. Biz hala birçok insan nerelisin dediği zaman Antakya'dayız diyoruz. Defne diyemedik daha yani. Daha dilimiz dönmedi çünkü hala bir kabullenmeme de var. Biz Antakya'dayız (Siyasi parti temsilcisi).

Şimdi bakın [...] ben bir Alevi olarak, sosyal demokrat bir insan olarak, solcu bir insan olarak [...] Türkiye Cumhuriyeti'ndeki gericilik de beni rahatsız ediyor. Yani kuruluş değerlerine, Türkiye Cumhuriyeti'nin, Atatürk'ün kuruluş değerlerine karşı bütün hareketler beni rahatsız ediyor. Yani güvenle ilgili o anlamda da benim çocuğuma istemediğim din dersinin dayatılması da beni rahatsız ediyor. Bırakın herkes kendi dinini kendisi öğrensın. Bırakın insanlar serbest kalsın. Kim neyi öğrenmek istiyor ama

benim paramla değil, benim vergimle değil. Herkes kendi vergisiyle neyi icra etmek istiyorsa etsin. Ben Alevi olarak kendi dini değerlerimi öğretmek için bir kuruluş almıyorum. Bu bir haksızlık değil midir? Söyleyecek çok şey var. O kısımlar şu an öncelikli değil. Ama benim değerlerimle örtüşmeyen bir şeyin dayatılması, zorunlu din dersi ne demek? Bırakın ailesi öğretsin. Okullarda bence olmaması gerekiyor. Laikliğe da aykırıdır. Ama Kur'an kursuna mı gider? Ben de Kur'an kursuna gittim. Ben de Kur'an'ı okuyabilen biriyim. Ben de çocuğumu gönderdim. Ama kendim gönderdim. Ben kendi değerlerimle, Alevi değerlerimle bu şeyi öğrettim. Kimse bana dayatma yapmasın. Mesele bu (STK temsilcisi).

Bu anlatılar Defne'de yaşayan bireylerin, etnik, mezhepsel ve politik kimliklerine dayalı ayrımcılığa ve ötekileştirmeye maruz kaldıkları, bu durumun bireysel ve toplumsal hafızalarında derin izler bıraktığı bir tabloyu ortaya koymaktadır. Bu durum, toplumun farklı kesimlerinin eşit haklara ve fırsatlara sahip olması gerektiği, ayrımcılık ve ötekileştirme pratiklerinin son bulması gerektiği yönünde güçlü bir çağırısı da içermektedir. Bu, sadece afet sonrası yeniden yapılanma süreçlerinde değil, genel olarak sosyal politika ve toplumsal adalet alanlarında dikkate alınması gereken temel bir ilkedir.

Defneliler, depremin hemen ardından başlayan, devlet ve yerel yönetimler tarafından yapılan ötekileştirme ve yandaş kayırmacılığı pratiklerine dair somut örnekler sunmaktadırlar. Bölgede yaşayanların büyük çoğunluğu devletin yardım ve destek mekanizmalarının, siyasi ve mezhepsel aidiyetlere göre yönlendirildiğine dair fikir birliği içerisinde. Bu, sadece fiziksel olarak değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel olarak da toplulukları parçalayan ve derin bir adaletsizlik duygusu yaratan bir durumdur. Geleneksel "devlet baba" imgesi beklenen ve arzulanan adaleti, vatandaşlarını ayrımsız ve eşit derecede koruyan, kollayan devlet tahayyülü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir ideali temsil eden bu imge, giderek bir kurala dönüşmüş kayırmacılık politikaları nedeniyle sarsılmış ve güvensizlik hissine evrilmiştir.

Farz edin 4 tane çocuğun var. 5 tane çocuğun var. Ben örnek veriyorum. Örnekten hata olmaz. [...] Yahu bir tanesi haylaz diyelim. Bu çocukların bir tanesi haylaz. Sen 1 kilo üzüm getirmişsin. Adamın başına 200 gram düşer. 5 çocuk olunca kilo da 200 gramdır. Bir tanesi haylaz geliyor yarısını yiyor. Bir tanesi orali bile olmuyor. Üzüm yemedi. Sen bir baba olarak vazifeni yaptın mı? Ben 1 kilo getirdim 5 çocuğa. Koydum burada. Haylaz çocuk geldi yarısını yedi. Kalan yarısını bütün çocuklar gelen yer, gelmeyen yemedi. Sen ne biçim babasın? Özür dileyerek söylüyorum. Sen babalık vazifesini yaptın mı? Baba bunu yapmalı (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Yerel yönetimlerin ve AFAD'ın destek ve yardım faaliyetlerindeki ayrımcılık, bireylerin ve toplulukların temel ihtiyaçlarının karşılanmasında ciddi engeller oluşturmuş, özellikle Alevi topluluğunun maruz kaldığı ayrımcılık ve dışlanmışlık hissini pekiştirmiştir. Kepçe gönderilmesi gibi arama kurtarma faaliyetlerine yönelik temel araçların bile politik çekişmeler nedeniyle engellendiği, insani yardımların Sünni nüfusun yoğun olduğu ve AKP'nin yüksek oy aldığı Yayladağı, Reyhanlı, Altınözü gibi belirli ilçelerde ve Hatay dışındaki illerde yoğunlaştığı belirtilmiştir. Bu durum, siyasi oy potansiyeli düşük olarak görülen bölgelerin kasıtlı olarak ihmal edildiği yönünde bir algıya neden olmuştur. Kurtarma ve yardım çalışmalarının, etnik veya mezhepsel kimliğe göre ayırım yapılarak gerçekleştirilmesi, bölge halkı arasında derin bir güvensizlik ve ötekileştirilme duygusu yaratmıştır. Defne ve çevresinde yaşayan bireyler, devletin ve yerel yönetimlerin, belirli toplulukları desteklerken diğerlerini göz ardı ettiğini ve yardımların adil bir şekilde dağıtılmadığını ifade etmektedir.

Belediye kepçe gönderiyor AFAD ne yapıyorsun diyor. Kepçeyi alıp götürüyorlar. İş yaptırmıyorlar. Lütfi Savaş [*Hatay Büyükşehir Belediye Başkanı*] dedi ki ben her taraftan kitlenmişim. Defne ve Samandağ çoğunluk alevi. Sırf AKP oy almıyor diye burayı bitirecek (Mahalle muhtarı).

Çoğu kapalı, işte namaz kılan, atıyorum kütüğü Osmaniye'den olan [...]. Evet, çok açık bir şekilde Sünni oldukları için. Ben Defne'de böyle bir yer görmedim. Böyle yardım alan bir yer görmedim. Gittim bizatihi oraları gezdim. Hepsi namazında, niyazında kökeni Yayladağ'lı olan, Altınözü'lü olan, Antakya'da oturup evini kaybetmiş olan. Şöyle bakındım, bizden demek artık tekrar söylüyorum utanarak, bizden bir tane bile bir insan yok orada. Hep kütükler Altınözü, Yayladağı, Osmaniye. Defne'de olmayan kişiler o tarafa yerleştirdiler. Bunun gibi birkaç tane daha mutlaka vardır. Hani benim denk geldiğim Katar; içleri de çok güzel. Yani çok da güzel. Suları da var, bol bol gıdaları da var. Tabi ki olsun, mutluyuz. Ama bu tarafa da olsun. Neden sadece onlara? Kapıların önünde bisikletleri, her türlü psikolojik destekleri. Gayet de mutlular. Hatta evimiz olmasın diyorlar. Çünkü her şeye sahipler. Hani yaşıyorlar onun içinde. Atıyorum kimisine kalabalık aile ise iki tane konteyner vermiş. Her şey bedava olduğu için insanlar da gayet mutlu orada. Kart da veriliyor onlara. Market kartları veriliyor onlara. Yani mesela bizim çevre dışında [...] Sünniler falan dediniz de Suriyeliler de çok fazla, özellikle AFAD konteynırlarında (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Bazı haberler çıkıyor. İşte bu kadar yardım yaptık. İnsanlara refah düzeyi bu kadar nakit yardımı yapıldı. Biz Defne'de durup düşünüyoruz. Nerede bu yardım? Niye biz göremiyoruz? Gerçekten öyle bir yardım var da biz mi istemeyi bilmedik? Yoksa onlar mı bize vermek istemedi? Böyle sorular oluşuyor bizim aklımızda. Ama sonradan arkadaşlarımızın da dediği gibi öğrendik ki belirli bölgelere daha farklı yardımlar yapılmış. Bazı bölgelere evet maalesef böyle sırf yapmak için yapılmış. Hani keşke hakkaniyetli ve adaletli bir şekilde herkese yapılsaydı. Çünkü buna gerçekten ihtiyacımız var. O A kişisi, B kişisi ya da Sünni'si, Alevi'si, şusu, busu değil. Gerçekten insanca herkese eşit şekilde yaklaşılabilseydi. Biz bunu istiyoruz (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Benim mahallemde bin altmış iki ölü var. Benim mahallemde ben enkazdan sekiz saat sonra çıktım. [...] Yani AFAD gelmedi. Biz kendi imkanlarımızla çıktık. Bütün apartmanlar yıkılmış. Yerle bir olmuş. Yani bize hiçbir Allah'ın kulu yardım etmedi. Yani bizi ölüme terk ettiler bizi. Yani gerçekten bu Hatay'ı daha doğrusu ben açık ve net söyleyeyim, Alevi kimliğinin üzerinden de siyaset yapılıyor burada. Ve şu ana kadar da bu öyle uygulanıyor (Siyasi parti temsilcisi).

Biz Alevi olduğumuzdan dolayı ötekileştirildik. Şu anda dört tane, on tane milletvekilimiz, on bir tane [*doğru sayı bu*] milletvekilimiz var. On bir tane milletvekilimiz de dahi hiç kimseyle biz bir zırnık para, maddi hiçbir şey istemiyoruz. [*Buraya gelen olmadı*] Gelip biri hatırımızı sormadı. Neyiniz var? Ne eksik? Hijyen var mı? Yok mu? (Turunçlu Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Bir arkadaşla beraber [X] müdürüyle oturduk konuşuyoruz. İlk kez konuşuyoruz ama hani daha önceden tanıştığım biri değil. Ben kendimi tanıttım, o kendini tanıttı. Doktor bey dedi ben Yayladağlıyım ama Yayladağlıyım demekten hicap duyuyorum dedi. Niye dedim? Dedi ki, yalnız iki ay geçmişti [*dep-rem'in üzerinden*], şu an Defne'de Antakya'da çadır yok. Yayladağı'nda hasar yok. Biri çöktü. Bir kişi kalp krizinden öldü. Yaralı sadece benim bir salak [...] ikinci kattan atladı. Ayağı kırık. Başka bir şey yok. Ama şu an orada üç bin çadır kurulu (Harbiye Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Hatay'a yardım gönderdik diyorlar ya! Doğru gönderdiler ama bize değil. Yayladağı'na Kırıkhan'a evet öyle. Yani bu yalan değil. Doğru göndermişler (Harbiye Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Kızılay gibi yardım kuruluşlarının, Defne'ye yardımlarının ya çok sınırlı ya da hiç olmaması ve bölge sakinlerinin ihtiyaç duydukları yardımları alabilmek için kendilerini farklı bölgelerden olarak tanıtmak zorunda bırakılması, sistemik bir ayrımcılığın ve ötekileştirmenin var olduğunu göstermektedir. Bu, bölgede yaşayan insanların, afet sonrası toparlanma sürecinde karşılaştıkları zorlukların sadece fiziksel değil, aynı zamanda sosyal ve siyasal boyutları olduğunu vurgulamaktadır.

Basit bir örnek; biz Kızılay'a çocuklar için giyim başvurusu yapmaya gitmiştik. Antakya'dakine gittik. Bizi kabul etmediler. Siz Defne'ye aitsiniz dediler. Defne bölgesine gideceksiniz. Ama Antakya halkından herkese dağıtıldı. Biz Defne'ye geldiğimizde ise burada böyle bir dağıtım yok dendi bize (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Bizzat Kızılay'a gittim, Kızılay'ın bana dediği Defne'ye vermiyor. Yardım almaya gittik biz Kızılay'dan, Defnelilere vermiyoruz dediler. Defneli olanlar buradan ayrılınsınlar. Açık açık. Daha sonra biz onlarla tartıştık. Dediler ki işte Defnelilere başka bir yerde veriliyor. O dediklere yere de gittik. Bizim burada böyle bir şey verilmedi. Birisi de bize dedi ki Kırıkhanlı, Reyhanlı olduğunuzu söyleyin. Dedik ne demek öyle bir şey yani. Ben Reyhanlı mıyım diyeceğim. Evet deyin. Ve denediler. Bir arkadaş denedi, söyledi. O daha girmemişti içeriye. Ve onu içeriye alıp gitti. Diğer şeyi verdiler. Ben Kırıkhanlıyım mesela, bana dediler ki devlet hastanesinin yanına gidebilirsin. Ben Kırıkhanlıyım diyerek yardım alabilirsin. Ama Defneli olduğunu söylersen hiçbir şey alamazsın (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Sonuç olarak, Defne'deki bireylerin anlatımları, devlet ve yerel yönetimlerin ötekileştirme ve yandaş kayırmacılığı uygulamalarının, topluluklar arası uçurumları derinleştirdiği ve sosyal adaletin sağlanmasında ciddi engeller oluşturduğu bir tabloyu ortaya koymaktadır. Bu durum, siyasal, sosyal, kültürel ve dini aidiyetlerin insanların temel hak ve ihtiyaçlarına erişimlerini nasıl etkileyebileceğine ve toplumsal ayrışmayı keskinleştirdiğine dair somut bir örnektir.

Defneliler, sosyo-kültürel yapılarını kaybetme kaygısı, ötekileştirmeye dair kolektif hafızaları ve deprem sonrası maruz kaldıkları ayrımcılıklar nedeniyle bölgenin demografik yapısının da değiştirilmeye çalışıldığını düşünmektedirler. TOKİ projeleri, kamulaştırılan araziler ve yetersiz yeniden inşa destekleri Defne bölgesinde yaşayan bireylerin, deprem sonrası yaşanan demografik değişime ve olası asimilasyona dair endişelerini daha da derinleştirmektedir. Yerel halk, evlerini ve topraklarını terk etmek istememekte, bu durumun devlet veya yerel yönetimler tarafından farklı demografik grupların yerleştirilmesi ve bölgenin Sünnileştirilmesi için bir fırsat olarak görülebileceği korkusunu taşımaktadır. Özellikle bu endişeleri taşıyan insanlar arasında konteyner kentlere geçme veya daha sonra TOKİ'lere taşınma konusunda tereddütler ve şüpheler yaygındır. Pek çok katılımcı, devletin ve yerel yönetimlerin, bölgeye Suriyeliler gibi farklı demografik grupları yerleştirerek, bölgenin kültürel yapısını bilinçli olarak değiştirmeye çalıştığına inanmaktadır. Bu durum, Defnelilerin mevcut kültürel kimliklerini, sosyo-kültürel yaşam tarzlarını ve toplumsal dokularını koruyamayacakları korkusuyla bütünleşmektedir.

İnsanların endişesi şu. Eğer konteyner kente giderse ve mülkü varsa, parseli ya da az hasarlı ev varsa göçten dolayı devletin el koyup göçmenleri yerleştirme endişesi de var insanlarda. O yüzden bırakıp ne şehir dışına ne de konteyner kentine ya da çadır kente gidemiyor insanlar. Bu endişelerden dolayı (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Tamamen gerçekten kaderine terk etmiş ve bunun arkasında da açıkçası hani hepimiz bunun tersine inanmak istiyoruz ama kentin demografik yapısı da çok hızla değişiyor. [...] Sormamıza rağmen hiçbir açıklama yok. Tamamen karanlık bir gelecek var. Umudumuzu yitirmedik (STK Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Bu kadar ihmal varken, bu kadar kasıt varken insanın aklına şu geliyor; sanki hani burayla alakalı bambaşka bir plan varmış gibi düşünüyoruz artık. Çünkü bu kadar kasıt var, bu kadar ihmal var. Bunu hiçbir, yani bunların hepsi tesadüf değildir. Diğer bölgeler de deprem bölgesi. Maraş'a, diğer bölgelere yardım yağdı adeta. Burası bu kadar ihmal edilmişken, hala hiçbir şey yoluna girmezken bu sefer acaba bir de Suriyeli nüfusu hızla artarken demografik yapı her geçen gün değişirken, bizim burada hani sanki bambaşka bir planın parçasıymış gibi hissediyoruz aslında. Çünkü demografik yapı da her geçen gün değişiyor (STK Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Amaç o zaten [*demografik değişim*]. Burayı da ama burayı zaten dağıtmak, Defneyi bölmek, dağıtmak. O yüzden böyle bir şey yaptılar ki [...]. O yüzden bu Defne halkı yüzde seksen beşi yerinde dönüşüm istedik. Kimse Toki'nin yaptığı evi istemiyor, benimsemiyor yani. Herkes yerinde kalmak istiyor (Türünçlü Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Ayrıca, konteyner kentlerde ve TOKİ tarafından kurulacak yeni yerleşim alanlarında yaşam, bölge halkının geleneksel yaşam tarzları ve kültürel pratikleri ile uyumsuz olarak görülmektedir. Daha da önemlisi, bu yeniden inşa ve yerleştirme projeleri asimilasyon planı olarak okunmaktadır. Katılımcılar hem verili konteyner kent yerleşimlerinde hem de planlanan TOKİ konutlarında ailelerinin ve sosyo-kültürel gruplarının bölünmesinden ve dağıtılmasından duydukları rahatsızlığı ifade etmektedirler. Bu durumun bireylerin sosyal destek ağlarından ve topluluk içindeki güçlerinden mahrum bırakılmasına yol açtığına dikkat çekmektedirler. Özellikle, toplulukların yeniden bir araya gelip güçlü bir şekilde ayağa kalkabilmesi için bir arada kalmayı önemsemektedirler.

Bizi çadır kentlerine verecekti. Şimdi de geçen mesela bizim burada bir çadır kent vardı. Bu çadır kentini lağvettiler. İşte size daha yaşam sağladığınız yüksek konteynerler işte banyo konteynerler verecek. Ama gene şeye gidin biz burada art niyet aradık. Yani bizim gittiğimiz bölgede Suriyelisi de var, Sünni'si de var, dincisi de var. Yani buradaki demografik yapıyı bir nevi evet böyle birbirleriyle karıştırmak isteyen bir plan yani sezinledik. [...] Yani annelerimiz, nenelerimiz toprağa gider sabahleyin uyanır. Gider affedersin hayvanlarına bakar. Bahçesine gider. İşte yemeğini yer, yarım saat uyur. Yani bu şekilde bir insan. Biz çadır kent kaldırıldıktan sonra konteynerler için de aynı şeyi yaptı. Biz dedik insanlara konteynerini evine verin. Niye? İşte kanalizasyonu var, arkasında ineği var, işte evinin bahçesi var, zeytini var, yarın işte şeyini hurmasını toplayacak (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Bizi terk etmeye teşvik ediyorlar aslında. Buradan bırakıp gidelim. Ben 4 çocukla burada kalıyorum. Eşim yurt dışında. Bir süre eve çıktım. Benim engelli bir oğlum var. Ama geriye döndüm. Gitmeye de artık hiç niyetim yok. Çocuklarım burada, ben nasıl yaşıyorsam benimle burada yaşayacaklar. Beraber ayağa kalkacağız. Beraber güçleneceğiz. Buradaki arkadaşlarla beraber güçleneceğiz. Biz burada kalırsak Defne, Hatay ayağa kalkar. Biz gidersek, ben gidersem, arkadaş giderse, siz giderseniz burası ayağa kalkmaz hiçbir zaman. [Buranın] kültürünü değiştirmek istiyorlar (Asi Yaşam Merkezi'nden bir kadın katılımcı).

İnsanların merkezi olan mahalleleri, konteynerleri farklı dağıttılar. Şu an bir de buna rastlıyoruz. Mesela Armutlu mahallesindeki insanlar kaçtığı gün, sosyete pazarı diye bir yer var burada, oraya sığındı. Bütün yaşam mahalleleri hepsi orada. Konteyner muhabbeti yaptıkları zaman, sırf bir güç oluşmasın diye, bir sıkıntı olsun, ayaklanmasın diye herkesi bir yere dağıttılar. Bu şekilde yaptılar. Ve şu an herkes bir yerde oturmuş, artık tanımadığı yan taraftakiyle sohbet ediyor. Yani bir şey olduğu zaman kendisi orada, bir gücü yok. Ama o kitle o mahalle orada olsaydı o güç vardı. Çünkü o güce ne ihtiyaçları var? İnsanlar zorla geçerleri var, coplarla çıkardılar. O güç oluşmasın diye milleti bir dağıttılar. Şu an bile buna karşıyız. Benim annem kaç kilometre ötede ya? Bir saatte gidiyorum.- Bir saatte annemin yanına gidiyorum ben. Öbür kardeşim nerede? Öbür ablam ne tarafta? Her bir yerde. Ben eşimle buradayım. Ben de isterim annem falan da burada olsun ama yok. Bütün ailem, fertlerim, her biri bir yere oturmuş. Herkes dağılmış (Asi Yaşam Merkezi'nden bir erkek katılımcı).

Ayrıca kamuoyunda konuşulan TOKİ projeleri için ve yeni kent planlarında kentin çeperine, dağlık yüksek bölgelerine yerleşim alanlarının açılması gündemdedir. Defneliler, bu planlara karşı kendi seçecekleri yerde yaşama hakları olduğunu ve yaşam tarzlarıyla, kültürleriyle kentin bir bütün olduğunu vurgulamaktadırlar.

Doğduğumuz yeri seçemezsin ama yaşayacağın yeri seçersin. Mesela ben aslen Samandağlıyım. [...] Şimdi ben buraya geldim bu mahalleyi niye seçtim? Bu mahalle benim kültürüme yakın bir mahalle. Bu mahalleyi seçtim. Bu kültürde yaşamak istedim. Buraya geldim seçtim. Şimdi ben TOKİ'ye gidersem TOKİ'de o rahatlığı yaşayamam. O kültürümü yaşayamam. [...] Biz Toki kültüründe yaşayamayız. Yani Toki kültürü farklı bir kültür. Çünkü orada bir mangal yakamazsın. [...] Ondan sonra çocukların yetişeceği ortam mesela özellikle [...] çocuklarım kültürümü yaşasın. Bak ben herkes gitti. Şehir dışına gitti. [...] Ben isteseydim ben de giderdim. Ben gitmedim. Eşim de istemez. Niye? Çünkü ben yozlaşmak istemiyorum. Ben kültürümü kaybetmek istemiyorum. Ben bu kültürü gelecek nesillere torunlarıma aktaracak çocuklar yetiştirmek istiyorum. Biz o kültürle yetişiyoruz. O kültürle yetişmişiz ve o kültürün daimî için savaş veriyoruz (Mahalle muhtarı).

Biz bu eski şehirden başka birinde yaşayamayız. Bizi tutup o Dikmece taraflarına falan götüremez kimse. Yaşayamayız diyorum. Sünni'si de yaşayamaz. Alevi'si de yaşayamaz. Hristiyan da yaşayamaz. Biz ortak [yaşıyoruz] benim apartmanımda Sünni de var. Alevi de var Hristiyan da var. Anamın apartmanı yıkıldı yerle bir oldu. Alevi, Sünni, Hristiyan. Okula biz on üç, on beş kişi giderdik (Ortodoks Cemaat üyesi).

Bazı katılımcılar, devletin ve yerel yönetimlerin, bölge halkını mülklerinden etmek ve bölgedeki demografik yapıyı değiştirmek amacıyla kamulaştırma gibi politikaları uyguladığına inanmaktadır. Özellikle zeytinlikler gibi geniş tarım arazilerinin TOKİ konutları yapılmak üzere kamulaştırılması bölge halkı açısından geçim kaynaklarını kaybetmek anlamına gelmektedir. Bu konutlara yerleştirilecek insanlar açısından ise yaşamlarını kurdukları semtlerinden, mahallelerinden uzağa, kentin öteki ucuna sürülmek anlamına gelmektedir. Antakyalılar açısından geçim kaynağı toprağını kaybetmek de merkezden uzak bir bölgeye yerleşmeye zorlanmak da aslında kentten bütünüyle ayrılmaya, yani yıldırma yöntemiyle göçe yönlendirme anlamına gelmektedir. Sosyo-kültürel ve dinsel kimlikleri ile teritoryal aidiyet duygularının iç içe geçtiği bölge insanları bu durumu depremin kendisinden daha şiddetli bir yıkım olarak algılamaktadırlar. Asıl beklentileri bölgenin toplumsal yapısının resmi düzeyde tanınması ve bunu koruyacak şekilde bir yeniden inşa planının oluşturulmasıdır. Bu nedenle merkezi hükümetin hem konteyner kent hem de toplu konut politikalarına karşı ciddi bir direniş söz konusudur.

Şunu açık konuşalım. Bu mahalle Alevi mahallesi. Şimdi Antakya'nın tümü yıkıldı. Bunu kurarken nasıl kuracaksınız? Şurası şu mahallesi. Ondan yana mısınız? Hayır ama burada olanlarla biz o hamurla, o kültürle yoğrulmuştuk. Yeni gelenlerle biz bunu nasıl kuracağız? Kurabilecek miyiz? O yüzden mahallelerin etnik yapılarına da çok müdahale etmemek gerekiyor. Yani Armutlu mahallesini, Elektrik mahallesini o şekilde tasarlamamız gerekiyor. Yeniden yapılandırırken bunları göz ardı etmeden o şekilde planlamak gerekiyor (STK temsilcisi).

Bakın bir kamulaştırma meselesi var. Özellikle Gülderen'de, Dikmece'de de basına mazhar oldu. İnsanlar toprağını vermek istemiyor, zeytinliğini vermek istemiyor, arazisini vermek istemiyor. Aslında aynı duyguyla sahipleniyor. Eminim ki bizim arazimize gelse öyle de ben vermek istemiyorum. Tam kamu yararı var ama. Hazine arazisi varken niye insanların? Dağın üstü zaten amaç dağın o tarafıysa oraya gidin. Bir kısmını kamulaştırabilirsiniz ama bir köyün %80'ini kamulaştırmamalısınız. Bunun arkasında biz ayrı bir hesap, ayrı bir soru işareti kafamızda oluşsun istemiyoruz (STK temsilcisi).

Daha çok burada demografik yapıyı da değiştirmeye dönük bir yıkım hamlesi oldu. Yani bir kentsel rant üretilmeye çalışıyor, büyük bir kentsel yıkım var. İki, ekolojik yıkım var. [...] Sadece şu anda Dikmece'de bulunduğumuz yerde bakın yaklaşık 350-400 bin civarında zeytin ağacı katledilecek. Bunların çok büyük bir bölümü ise asırlık zeytin ağaçları. Hani bu aşılınmamış ata ağaç dedikleri delice zeytin var ya işte onlar. Yani dünyada çok az kalan burada Ege'nin bazı yerlerinde var, Girit'te var, koruma altında olan, zaten zeytin koruma altındadır ama bir de daha özel olarak delice zeytin dediğimiz aşılınmamış asırlık ağaçlar, 400 yıllık, 500 yıllık ağaçlardan bahsediyoruz. Şimdi bütün bunların hepsinin yıkılacağı, hepsinin kesileceği, yok edileceği bir proje söz konusu burada. Sözü ettiğim diğer bölgelerle beraber bu istimlak politikası hayata geçerse buradaki zeytin katliamı milyonları buluyor. Bu da işin diğer başka bir boyutu. Karşı çıkmamızın gerekçelerinden bir başkası ise şimdi mesela soruyoruz neye göre siz Dikmece'yi seçtiniz? Mesela Dikmece'nin zemini sağlam da bundan ötürü mü? Elinizde böyle bir veri var mı? Bunu söz olarak söyleyebilirim ama bilmiyoruz. Neden? Aslında biz biliyoruz, hayır değil. Mesela şu gelirken yolda gördüğünüz temel atma çalışmalarının olduğu, TOKİ çalışmalarının olduğu tarlalar, Kuyucak Mahallesi. Dikmece 3 bölümden oluşuyor. Yukarı köy, şu an bulunduğumuz yerin yukarısı çiftlik, aşağısı da Kuyucak. Kuyucak Mahallesi'nde 400-500 civarında bina vardı. Şu an ayakta kalan 4 tane bina var. 120 insanımızı kaybettik. Bu bile aslında bir bilgi vermek için yeterli bir durum (Dikmece Direnişi'nden bir aktivist).

Sonuç olarak, Antakya'da, özellikle de Defne bölgesinde yaşayan insanların, deprem sonrası müdahale ve yardım süreçlerinde karşılaştıkları zorlukların ve ötekileştirmelerin yanı sıra,

demografik değişimler ve asimilasyon gibi ciddi endişeler taşıdıkları görölmektedir. Bu durum, depremin yarattığı kayıplarla baş etmeye çalışan bir topluma bir de kültürel kimliklerini ve kültürel bağlarını koruma mücadelesini yüklemektedir. Böylesi tarihsel bir ayrımcılık ve ötekileştirme hafızasına sahip bir topluluğun travmalarla ve korkularla boğulmaması için asıl gerekli olan demokratik katılımcı ve şeffaf bir yeniden inşa sürecidir. Bunun aksine ilerleyen bürokratik süreçler halkın endişe, korku ve dirençleriyle karşılaşmaya devam edecektir.

4.3. Terk edilmişlik hissi, görmezden gelinme ve kamu otoritelerinin erişilemezliği: “Yani bizi sahipsiz bıraktılar.”

Antakya genelinde ve Defne’de yaşayan insanlar depremin ardından arama kurtarma ekiblerinin günlerce gelmemesi, kış olduğu için acilen ihtiyaç duyulan barınma, ısınma, gıda ve su gibi temel insani yardımların dahi günlerce, hatta haftalarca gelmemesi gerçeğiyle yüz yüze kalmışlardır. Bu da depremin ilk gününden itibaren ciddi bir terk edilmişlik duygusu yaratmıştır. Bölgeye çok geç ulaşan yardım birimleri nedeniyle acil yardıma ihtiyaç duyan insanlar soğuk kış koşullarında kendi başlarının çaresine bakmak zorunda kalmıştır; kendi imkânlarıncı enkazlardan yaralıları çıkarmışlar, bulabildikleri yerlere sığınmışlar, kendi cenazelerini ellerinden geldiğince defnetmişlerdir. Depremle birlikte tüm altyapısı da yıkılan kent soğukta ve karanlıkta, çalışmayan hatlar nedeniyle dışarıyla da iletişim kuramadan günlerce yardım beklemiştir. Kamu kurumlarından önce bölgeye ulaşan ilk destek faaliyetleri STK’lardan, bazı sol gruplardan, partilerden gelmiştir. Defne’nin pek çok mahallesinde depremden sonra gördükleri ilk yabancı insan, yardım getiren STK’lar olmuştur.

Beş gün boyunca, on gün boyunca hiçbir şekilde devletin bir birimi Hatay insanına yardım etmedi. Ne bir su, ne bir çadır, ne bir yiyecek yani ne işe, ne nakit hiçbir şeyi görmedi insanlar. Kimi gördü? Sosyalist yapılanmaları gördü. Ben kendimden doğru onu gördüm. Bir baktım, sosyalist partiler direkt olarak ikinci günde geldiler. Sosyalist bazı platformlar geldiler. Yardımlar dağıttılar yiyecekten oduna, giysilerden suya. Aklınıza ne gelirse bu yapılar geldi ve hemen şeylerini kurdular, yapılarını kurdular ve o şekilde insanlarla iletişime geçtiler. Yani insanlar birbirleriyle birbirlerinin yaralarını sardılar. Ve bir evde yirmi beş kişi, otuz kişi, seraların içerisinde elli kişiye varıncaya kadar insanlar birbirleriyle dayanıştı. Bir soğanla bir patatesi paylaştı. Bizim çevremizdeki insanlar. Yani devlet yoktu o zaman. Hala da yok (STK Odak Grubu’ndan bir kadın katılımcı).

Gümüşgöze’de bir hafta boyunca yoktu devlet. Hiçbir şekilde hiçbir kimse gelmedi. Ne jandarması ne polisi ne Kızılay’ı. Devlet orada yoktu. Biz kendi ölülerimizi, kendi enkaz altındaki vatandaşlarımızı, komşularımızı, akrabalarımızı biz çıkardık. Çekiçle, kürekle, hiçbir alet edevat yokken biz kendi ellerimizle çıkardık. Ve tutup da bunca çok büyük bir felaketin ardında, tam 11 şehirde de yaşandı bu deprem. Ama en ağır bedeli Hatay ödedi. [...] 35. güne kadar hiç kimse yoktu. STK’lar vardı. Ama belirli günlerden sonra devlet yoktu, yerel yönetimler yoktu. Hiç kimse, muhtarlar dahi ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Daha önceden jandarma mesela en ufak bir afette hemen sahaya inebiliyorken şu anda hiç kimse hiçbir şekilde indirmedi sahaya jandarmayı. Kızılay’ı, AFAD’ı inmediler, gelmediler. Ben yaşadım, 35 gün boyunca kaldım burada. 35 gün boyunca ben Gümüşgöze’de AFAD’ı görmedim, Kızılay’ı görmedim. Devletin hiçbir mensubunu görmedim (Genç Odak Grubu’ndan bir erkek katılımcı).

Biz bir hafta otobüste kaldık. Benim kaynımın belediye otobüsü vardı. Uzun otobüsü vardı benim kaynımın. Biz orada kaldık. Bir hafta kadar orada beraber yaklaşık yirmi kişi kaldık. Üç gün boyunca ne gelen oldu ne bizi soran oldu. Asker arabası geldi, jandarma arabası geldi kaynım jandarma arabasına yaklaşıncı jandarma arabası kaynıma çekil dedi. Çemkirdi. Kaynımda geri çekildi. Hani olay çıkmasın diye... [...] Ben açıkçası deprem sabahı bu kadar büyük bir depremle karşılaşacağımızı bilemedim. Ben eşime şey diyorum, okul servislerine yazalım. Bugün çocukları göndermeyelim. Gün aydınlandığında baktık ki erkek kardeşim beni İstanbul’dan arıyor: “Nasılsınız? Büyük bir deprem olmuş.” Halam [yurtdışından] arıyor: “On bir ili etkileyen çok büyük bir deprem olmuş. Nasılsınız?” Böyle iki cümle sonra

telefon kesiliyor. Gün aydınlandıktan sonra, binaları gördükten sonra baktık ki olayın boyutu çok daha büyük. Çok daha fazla. O zaman biraz daha yüzleştik. Yani karşı karşıya kaldık. Ondan sonra eşim çıkmak istedi [şehirden]. Ben korktum açıkçası. Yani sonuçta anneyim başka bir şehre gitmek, başka insanlar tanıdığımız kimse yok. Nereye gideriz? Ne yaparız? Ne ederiz? Burada da duramıyoruz. Gelen de yok. Soran da yok. Yardım eden de yok. Yani böyle 3-4 gün boyunca otobüste kaldık. Dördüncü günün akşamı yeğeni aradı, [...] seni de alacaklar Mersin'e. Tamam dedi (Karyer Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Biz yok olduk. Şehir yok. Üç gün gelmediler. Bir bardak su vermediler. En son bir milletvekili arkadaşına çattım. Burama kadar gelmiş, baldızımla oğlan ölmüşler. Girin diyor komplekse [kilise kompleksi] arayınca. Lan ne kompleksi? [*Kilise tamamen yıkılmıştır*] Cenaze bu... Biz çocuğu kaçırdık bir apartmanın altına koyduk çocuğu. Biz cenazemizi devletten kaçırdık tabiri caizse. Kendi imkanına göre, kendi kültürüne göre gömeceğim. Dört cenaze getirdiler. Battaniye sarılı. [...] Tören yapamadık zaten. Getirdik. Dört kişi benim baldızla oğlu en yakın arkadaşım da eşi. Sınıf arkadaşım. Battaniye sarılı kamyonetin arkasına koyduk. Mezarımız da alt üst olmuştu. Eşim, diğer baldızım, kayınlarım. İki dakikalık bir dua koyduk, yallah. Gideceğiz, Adana'ya gideceğiz, Mersin'e gideceğiz. [Yardımlar, arama kurtarma] Altı, yedi, sekiz [Şubat]. Gelmedi arkadaş. Vinç geldi, mazotu yok. Hilti geldi, elektrik yok, itfaiye geldi, su yok. Biz bunu yaşadık. İki yüz metre ileride, askeri kışla var, askeri indirmediler. Ama milleti dövmeye indirdiler (Ortodoks Cemaati üyesi).

Taziye evi olarak kullanılan veyahuz bizim adakların falan yapıldığı, her türlü alet edevatın bulunduğu bir yer. İlk gün [...] orada yemeklerimizi yaptık biz, elektrik yoktu. Belediye kurumlarından özellikle cenazeler için biz kepçe falan istedik, yoktu ilk gün. Onda zorluk işledik, işte cenazeleri gömmek için savcılık falan şey vermedi, sonra fotoğrafını çekin gömün dedi. İlk üç gün biz kendi yağımızla kavrulduk, bir nevi imece usulü. Herkesin evinde ne varsa oradaki kalanlara, özellikle yaşlı veya evleri ağır hasarlı olanlara. Genelde orada kaldık ilk iki gün. Üçüncü günden sonra bolca malzeme gelmeye başladı (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Terk edilmişlik duygusunun temelinde devlet kurumlarının bölgeye gelişinin çok gecikmesinin yanında medyanın ve kamuoyunun da Hatay'daki yıkımı günler sonra fark etmesinin de etkisi var. 6 Şubat depremi Kahramanmaraş merkezli olarak yaşanmıştır ve kamuoyunun dikkati bu bölgeye odaklanmıştır. Her ne kadar kamuoyu Hatay'daki yıkımı bazı bireysel çabalar sonunda fark etmiş olsa da bölgede yer alan askeri üsleri, polis teşkilatı ve çeşitli müdürlükleriyle, vali ve kaymakamlarıyla devletin yıkımdan haberdar olmaması mümkün değildir. Fakat bu noktada, idarenin başı olan validen başlayarak ciddi bir koordinasyonsuzluk ve hazırlıksızlık söz konusudur. Deprem günü Hatay Valisi şehir dışındadır ve idarenin diğer unsurları inisiyatif olarak harekete geçmemiştir. Başka bir deyişle, ciddi bir irade ve sorumluluk boşluğu koşullarında gelen deprem, yıkımı ve insani kayıpları daha da ağırlaştırmıştır. İşte bu yerel ile merkezi idare arasındaki kopukluk ve sorumluluk almama hali nedeniyle Antakyalılar ve Defneliler günlerce herhangi bir yardım ve destek olmaksızın kendi başlarının çaresine bakmak durumunda kalmıştır. Özellikle askerin ve polisin yardım için harekete geçmemesi en çok eleştirilen noktalardan biridir. Bunun dışında AFAD ve Kızılay'ın da bölgeye çok geç ulaşması, tüm kurumlarıyla idarenin yavaşlığı insanlar açısından anlaşılabilir bir durumdur. Bu nedenle o yalnızlık ve terk edilmişlik duygusunu bizzat yaşamış depremzede, devletin depremin olduğu gün ve devam eden günlerde bilinçli bir tercihte bulunduğuna inanmaktadır. Arama kurtarma çalışmalarından insani yardım dağıtımlarına kadar depremin ardından her aşamada adaletsizliklere ve ayrımcılığa maruz kaldıklarını düşünen Antakyalılar, bu durumun siyasal, kültürel ve dinsel kimlikleri nedeniyle birer planlama ve koordinasyonsuzluk sorunu olmadığına tam tersine kasten yapıldığına inanmaktadır.

Şimdi şöyle siyasi yönden bakıldığı zaman Hatay genelinde her kökenden, her dinden, her renkten, her yurttan, her siyasi görüşten insan yaşıyor ve bu hepimizin bu ihmalin olduğu benim kanaatime göre. Hatay'da depremin olduğu gün kanaatime göre Hatay'ın valisi Hatay'da değildi. Esas sorun ve ihmal buradan başladı. Söylenen ve biz bunu çok yakın, valiye çok yakın kişilerden duyduk. Dediler ki, hatta İçişleri Bakanı, zamanın İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'ya da direkt bu soruyu sorabilirsiniz. Buraya kaç defa geldi. O gün depremin yaşandığı gün Vali Rahmi Doğan Hatay'da mıydı, değil miydi? Bunun raporunu isteyin. Valilikte ciddi yakınlık derecesi olan kişiler. Yakınlığından dolayı, samimiyetinizden dolayı bize bu kadar şeffaf konuştular. O gün burada olmayışı; Hatay'ın sesinin duyurulmasına, Hatay'da yardımların gerek askeri yönden gerek polis yönünden gerek üst düzey yani hükümete yansıtılmaması, bildirilmemesi... Aradan iki gün sonra ve burada mevcut olan Hatayspor Teknik Direktörü o zaman [...] Gökhan Zan... Ondan sonra, yani bu arkadaşların sosyal medyada yapmış olduğu feryatlar, isyanlar bütün Hatay'a dikkatleri çekti ve ondan sonra yardımlar başladı. Biz ilk günden hiçbir yere ayrılmadık. İmkânımız olmasına rağmen vicdanımız el vermedi. Ben mahallem, benim çevrem, benim ilim yardıma muhtaçken ben kalkıp da onu televizyondan izlemek veya dışarıdan gelenlerin yardımını beklemek vicdanen rahat etmedik biz. [...] Askeriyeden samimi olduğumuz insanlar oldu. Geldikten tabii ki sonra on gün sonra. Onlarla birebir görüştüğümüz, "Abi" dedi, "Ankara'da bekletildik, Adana'da da bekletildik. Emir verilmedi. Polis aynı şeyi söyledi. Özel Harekât aynı şeyi söyledi (STK Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Depremde ilk iki gün radyo dinliyorum ben iki günde Hatay adı bile geçmedi. Yıkımın en çok olduğu şehir, ölümün en çok olduğu şehir, ikinci günün değil, üçüncü günü ben sabahında ilk defa Cumhurbaşkanı'nızın ağzından ben Hatay lafımı duydum. Üçüncü günü sabahındaydı. Ne yazık ki, yani ölen insanlar birçok kişi yanarak çok kişi öldü Armutlu'da canlı canlı. Bir hafta, on gün enkaz altında yardım bekleyerek, çığlık atarak ölen insanlar oldu ve bunlar sürekli üstü kapatılmaya çalışıldı. Hep görmezden gelindi ve buna rağmen halen aynı şekilde bu bölge görmezden geliniyor (Öğretmen Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Her yere yetişen bu iş araçları Hatay'a gelmez miydi? Ordusu gelmez miydi? Polisi gelmez miydi? Gelmediler. Bilinçli bir şekilde gelmediler. Yani bu bir şey olamaz. Bu bir tercihtir. Bu şekilde insanlarımız hala su kuyruklarında, yemek kuyruklarında ondan sonra erzak kuyruklarında. İşte yeniden kış geliyor, insanlarımız yine sefaletle mahkûm. İnsanlarımız hiçbir şekilde devleti yani göremiyor yanında, çevresinde göremiyor (STK Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Ya biz Türkiye'de ne gördük bu depremden? Uluslararası bir çağrı yapıldı. [...] Biz onların [uluslararası yardım gruplarının] Türkiye'den gönderilmesine şahit olduk. Ölüme bırakılmak için. Ben onları ağlaya ağlaya bu canlıları kurtarmak için gelen insanların ağlaya ağlaya uçaklarla geri gittiğini gördük. Şu ana kadar ceset çıkartılan bir yer burası (Asi Yaşam Merkezi'nden bir erkek katılımcı).

Eskiden bak ben dört, beş tane büyük deprem yani geçirmiş bir insanım. Marmara depremi, Erzincan depremi, Elâzığ, Van. Eskiden deprem oldu mu o deprem yerinde askerler hemen inerlerdi. Bu sene ne asker gördük bu depremde, ne asker gördük ne de dışarıdan gelen kepçelere izin verildi (Asi Yaşam Merkezi'nden bir erkek katılımcı).

Defneliye göre deprem 11 ili etkilemiştir, fakat devlet yalnızca Hatay'a ulaşmakta "sıkıntı" yaşamıştır. Bu ölüme terk edilme halinin yalnızca Hatay'da "layık" görülen "özel" bir muamele olduğunu düşündürmektedir. Sadece depremin ilk günlerinde değil, devam eden haftalarda ve aylarda da yardımlar, enkaz çalışmaları ve yeniden inşalar Hatay'da eksik ve yavaş işlemektedir. Defnelilerin kendi takip ettikleri ve çevre illerden insanlardan duydukları üzerinden yaptıkları karşılaştırmalar da terk edilmişlik duygularını desteklemektedir.

Hiçbir şekilde. Yani bizi sahipsiz bıraktılar. Hatay'ı böyle üvey evlat gibi attılar peki. Ama diğer ilçelerde mesela, 11 il bu depremi yaşadı. Ama diğer illerde de en azından onlar da aldığımız duyumlara göre yani onlara bir şeyler verildi ama Hatay kesinlikle şey yapmadı. Kaldı ki kadim bir şehir. Yani medeniyetlerin bulunduğu bir şehir, şey yaptığı bir şehir (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Yani bu konuda biz çok endişeliyiz. [...] İlk günlerde tamamen biz ölüme terk edildik. Biz buna bir şekilde inanıyoruz. Eğer zamanında yardım gelseydi, müdahale gelseydi birçok kişi kurtulacaktı. Birçok kişi o soğukta, o yaşlılar donarak öldü. Bu bir! Yani kesinlikle biz, buranın halkı ölüme terk edildi. Sokağa çıktığınız zaman bakıyorsunuz upuzun kilometrelerce kuyruklar, su kuyruğu, gıda kuyruğu vesaire. Bu

sadece Defne’de var. Defne dışındaki bir ilçeye gittiğiniz zaman bu kuyrukları göremezsiniz. Adrese teslim (STK Odak Grubu’ndan bir kadın katılımcı).

Problem aslında onlara neden yapıldı değil. Bize konu bize gelince, buranın halkına gelince neden herkes üç maymun oluyor? Biz niye hala 8 ay geçti burada. 1 değil, 2 değil, 3 değil, 8 ay geçti. Benim insanım birkaç gün önceki yağmurda acaba benim çadırım su alacak mı? Çocuklarımla sıırsıklam olacak mı? Nereye gideceğiz? Kaygısına neden 8 ay hala yaşıyor? Niye? Ya bu çocuklar neden okula gittiklerinde hala acaba okul servisi olmaz, kış geldiği zaman biz ne hale geleceğiz kaygısıyla yaşıyor. Niye hala bu problemlere kimse çözüm bulmuyor. O kadar bağırmamıza, çalmamıza, türlü çığlık atmamıza rağmen, sesimiz duyulmuyor bizim. Biz 8 aydır kendi kaderimize terk edildik (Genç Odak Grubu’ndan bir kadın katılımcı).

Afet Bölgesi ilan edilsin. Buraya yurt dışından mı, yurt genelinden mi, nereden gelecekse gelsin yani yardım. Bu insanlar, bir tane ev yıkılmamış! Yüz binlerce ev yıkıldı burada. *[Diğer katılımcılardan onaylama: Memleket yıkıldı ya! Komple memleket!]* Bugün Maraş depremi dediler. Şu an hayat devam ediyor [orada]. Afet bölgesi ilan edilen Maraş’ta hayat devam ediyor. Adıyaman’da hayat devam ediyor. Çünkü oralar inşa edildi bile! Şu an buraya bir yetkili gelmiyor, bu bir! İkincisi, hiç kimse buranın durumunun farkında değil. Bugün Fas’ta bir deprem oluyor. Bütün insan oraya hop çullandı. Ama biz burada ölmüşüz! [...] Kimse sesimizi duymuyor. Aslında yani ne yapacağınızı da bilmiyoruz zaten. Nasıl ayaklanacağız onu bilmiyoruz! (Turunçlu Hobi Bahçeleri Yerleşkesi’nden bir kadın katılımcı).

Antakya’ya indi yardım. Defne’ye çok büyük bir yardım gelmedi. Dernekler dışında, bazı kuruluşlar dışında. Onun dışında buraya çok yardım gelmedi. Biz 4 gün çocuklarımla aç kaldık (Asi Yaşam Merkezi’nden bir kadın katılımcı).

Burası sınır bölgesi. Bakın burada her yerden daha fazla asker var. Tamam mı? Burada bir sürü şey var. Buradaki askeri salsalardı... Devletin burada depremden haberi olmaz mı? Biz ilk gün [anlamadık]. Biz üç dört gün sonra öğrendik, yani zaten iletişim kesildi biz bilmiyoruz ki biz zannettik ki sadece burada olmuş deprem. Çünkü biz burada yaşadığımızı biliyoruz. Sonra öğrendik ki Kahramanmaraş merkezli. Bir deprem orada olup burada bu kadar yıkım yapmış. Yani Maraş’a giden arkadaşlar var tayin olan. Şey diyorlar ya, [...] burada hiçbir şey yok. Biz burada normalleştik. Yani bakın ben hemşireyim, geçici görevle buraya geliyorlar. İnanın her gelen ne diyor biliyor musunuz? Allah yardımcınız olsun. Siz burada nasıl yaşıyorsunuz ya? Siz bitmişsiniz haberiniz yok (Çekmece Mahallesi’nden bir kadın katılımcı).

Bize yardımlar çok geç geldi. Ben annemleri enkazdan 4. 5. gün mü ne çıkartabildim. Kimse gelmedi. Hatay’da deprem olduğundan bile haberleri yoktu muhtemelen. Çok kötü günler yaşadık. İlk gelen ekip AFAD gönüllüleriymiş. Ekipmanları yokmuş. Onlar sadece yemek yapan, örnek veriyorum çadır kuran insanlarmış. Ama sonuç olarak bize yardım ettiler. Ama 36 saat sonra geldiler. Ama ekipman yok, hilti yok, jeneratör yok, kazma yok, kürek yok. Şimdi kurtarma işi de uzmanlık isteyen bir iş (Belediye Meclis Üyesi).

Deprem sonrası yaşananlar, Hatay’da yaşayan toplulukların nasıl “üvey evlat” gibi görüldüğünü, yardımların ve desteklerin diğer bölgelere nazaran daha az olduğunu göstermektedir. İnsanlar, kendi kaderlerine terkedildiklerini, devlet ve yerel yönetimler tarafından desteklenmediklerini hissetmektedirler. Bu durum, bölge halkının çaresizlik ve yalnızlık duygularını pekiştirmiş, kendilerini ülkenin geri kalanından izole edilmiş ve unutulmuş hissetmelerine neden olmuştur. Fakat bu noktada merkezi iktidar kadar yerel yönetimleri de sorumlu görmektedirler. Pek çok depremzedenin gözünde – ki bu insanların çoğu seçili başkanlara oy vermiş kişilerdir – depreme hazır olmayan, halkına yardım edemeyen ve seslerinin duyulmasını sağlayamayan belediyeleri de en az devlet kadar bu yıkım ve yaşanan acılardan sorumludur.

Üç gün bizden ben burada... Cumhurbaşkanı’nı suçlamıyorum. Hiçbir şekilde. Çünkü bir aileden sen bir belediye başkanı olarak üsttekilere bildirmiyorsan katil sensin. Haksız mıyım? Vali burada bir şey yok dedi ya. Yani tesadüfen memur aileleri ailelerine ulaşmayınca sesimiz duyuldu You Tube’da, televizyonlarda. Yani hani bizi arayanlar şok halindeydi. Nasıl yani? Maraş kötü diyorlar. Video gönderdiğimizde benim yeğenlerim kahroldu. Yollar kapandı. [...] Burası yangın yeri ya. Yani kıyamet. Hani ben şey dedim, İsrail, ne olur bir dur. Hani bir dur. Durmadan bir buçuk dakika evden çıkıyorsun, sevdiklerine koşuyorsun ama önüne yıkılan binalardan geçemiyorsun. Çığlıklar, cesetler

göz gözü görmüyor, iletişim yok. Yok. Çoğu insan kafayı yedi (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Biz daha kötü durumdayız. [...] Nedeni şu. Seçtiğimiz insanlar dahi seçtiğimiz insanlar dahi bize bakmıyor. Bu vahim bir durum. Vahim bir durum yani. Yani e bunun daha kötüsü olamaz ya. Düşünsene siz tamam biz o diğer tarafı [AKP'den bahsediyor] anlamışız. Arkadaş bize zaten gelmiyor bu adamlar. Bize uğramıyor. Biz de onlara gitmiyoruz. Onlara bir kibrit çöpü vermiş değiliz. Bir şey vermiş değiliz. Tabii ki bizi cezalandırır. Tabii ki yandaşlarına dağıtır dersin. Orada kapatırsın. Mantık hal düşündüğün zaman orada bir kılıfı uydurursak. Oysaki devlet şeyine baktığın zaman devlet herkese eşit davranmak zorunda. Herkese tarafsız davranmak zorunda. Seçim bir yere kadar seçimden sonra herkes kardeş demek zorunda. Herkese eşit paylaşmak zorunda pastayı. Ama bir nevi bir nevi diyorsun ki arkadaş ya hükümet şu anda merkezi hükümet. Arkadaş tabii ki yandaşlarını besleyecek... Ama arkadaşım ben sana her gün oy verdiğim insanlar [CHP'li belediyeden bahsediyor] şeyler bize bakmıyor. Ya bir geçmiş olsun arayıp da dilemedi. Bir başsağlığı dilemedi. Buraya uğrayıp da neyin ihtiyacınız var demedi (Mahalle muhtarı).

Bunlar önceden de aynıydı. Aynı sıkıntılar vardı ama kendi başımızın çaresine bakıyorduk. Kendi kendimize bırakılmıştık. Özellikle Defne bölgesi kendi yağıyla kavruluyordu, ayakta duruyordu ve dimdik ayaktaydık. Yani misli misli daha iyiydik. [...] Ama depremde, elimizden tutan olmadı. Tamamen. Bitti yani. Yani bitti. Evimiz yok, barkımız yok, her şeyimiz yok. İş alanımız yok (Turunçlu Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Görüldüğü üzere, depremin ardından gelmeyen veya geç gelen yardımlar Antakyalılarda yaygın bir terk edilmişlik duygusu yaratmıştır. Yukarıdaki tüm sözler, sesler bu terk edilmişliğin ne kadar derinden ve güçlü hissedildiği göstermektedir. Daha da önemlisi tüm bu zorlu koşullarda bölge halkının dayanıklılığını, birlik ve beraberlik içinde zorlukların üstesinden gelme çabalarını ve dirayetlerini de göstermektedir. Hem yerelde örgütlü hem de şehir dışından gelen STK'lar, siyasi partiler, örgütler, farklı illerin belediyeleri ve uluslararası yardım kuruluşları merkezi ve yerel idarenin olmadığı koşullarda biraz olsun halkın terk edilmişlik duygusunu hafifletmiştir. Yerel ve ulusal düzeydeki çeşitli sivil toplum örgütleri, siyasi partiler, bölgeye hızlı bir şekilde müdahale ederek insanların acil ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmışlardır. Bölgeye ilk ulaşan bu gruplar özellikle yiyecek, su, çadır gibi temel ihtiyaçları karşılamamanın yanı sıra psikolojik destek ve sinema gösterisi gibi sosyal etkinliklerle bölge halkına destek olmuşlardır. Bu yardımlar, insanların en zor zamanlarında bir nebze olsun rahatlamalarını sağlayarak, toplumun dayanıklılığını ve birlik duygusunu pekiştirmiştir.

Devlet bir şey yapmadı. Yerel yönetim ondan daha berbattı. Bizim yerel yönetimimiz yani devletten çok daha kötü. [...] Deprem zamanında dışarıdan, yani il dışından gelen sivil toplum örgütleri müthiş yardım ettiler bize. Depremin ikinci günü bizim taziye evimizde bu ESP [Ezilenlerin Sosyalist Platformu] sanırım. ESP bu şey getirdi yemek şeyi yani aşevi kurdu. Taziye evinde ikinci gün. Depremin ikinci günü onu kurdular. Vardılar. İkinci gün. Devlet zaten 10. 15. günü yoktu. Geldiğinde o çadırları kurmaya geldiler. [...] Keşmekeş yani bence her şey çok berbat. Hiçbir şey yok. Devlet ne yaptığını bilmiyor. Veyahut da bilerek yapıyor. Bu kötülüğü. Yani bence bilmediğine inanmıyorum. Ben bilerek yaptığina inanmıyorum (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Şimdi Hatay'ın en fazla yıkım olan bölgesi Defnedir. Antakya'da deprem. Ama en fazla yıkım olan bölge buraya olmasına rağmen tırların ilk yerine yardım olan bölgeler öbür tarafta. Bize dördüncü güne kadar kepçe girmezken buraya Türkiye İşçi Partisi'nin tüm kollarıyla koordinasyon kurup insanlara elinden geldiği kadar bir yaşam, bir çorba da olsun... Tırlarla buraya yardım yetişene kadar zaten insanlar burada mahvoldu. Perişan oldu. Bildiğin yıkım üzerine yeni bir yıkım. Yani insanlar canlı canlı öldüklerini gördü. Biz şahit olduk. (Asi Yaşam Merkezi'nden bir erkek katılımcı).

Deprem olduktan sonra insanlar iki üç gün daha buna alışmak için uğraşırken bir yıkım daha gerçekleşti. Çadır gelmez. Battaniye gelmez. Su gelmez. Yardımları görüyoruz. Araç geliyorsa gönüller Allah

razı olsun. Türkiye'nin her yerindeki gönüller yaşıyor. Devletmiş! Şu ana kadar bizim belediyemizin hiçbir standı yok. Şu ana kadar kaç ay geçmiş standı yok ya. Standın olmaz mı senin? Bir yardım alacak-sın. Bakıyorsun Konya, İstanbul, Kocaeli... Büyükşehir elini bir şekilde Defne tarafına bir stant kurdur-malı. Biz Yunanlılara düşman olabiliyoruz ya ilk bayrağını, çadırını kuran onlar. Türkiye Yunan'a karşı hani bir lanetleme yapıyor da düşman oluyor. İlk bayrağını koyup da çadırına insanlar yetişen Yunan. Biz burada defalarca çağrı yaptık. İnsanlara yetişmeye çalıştık. 11 şehir yıkıldı. 10'unu toplansan Hatay kadar yıkılmıyor. Onlar toparladı kendilerini (Asi Yaşam Merkezi'nden bir erkek katılımcı).

Sivil toplum örgütleri mesela bakın bize mesela ilk çadırı getiren TİP, Türkiye İşçi Partisi. İlk çadırı onlar getirdi. Buraya gelen ilk yapı Kaldıraç grubu. Kaldıraç grubu buraya ilk gelen grup onlardı. Sos-yalist, komünist gençler geldi buraya. Hepsi ODTÜ mezunu, İTÜ, Boğaziçi, yüksek üniversiteden mez-un olan gençler geldi buraya. Ve bize hemen kuyudan şey [su] sağladılar. Kuyu gösterdik kendilerine. Hemen hortumları çektiler. Hemen jeneratörle elektrik verdiler dinamoya. İçme suyu değil, kullanılmaz çünkü o kuyu suyu. Ancak, çünkü lavabolar affedersiniz doldu. İnsanlar artık ilkel bir yaşama geçti. O dönemler ilkel bir yaşama geçtik. Nasıl? Tuvaletler dolmuş. Kimse oraya geçemiyor. Bu sefer kuyu sistemine gittik. Bir tane branda çektik. Brandalar çektik. Kadın ayrı, erkek kısmı ayrı. Brandalar çek-tik. O brandalarda kuyu sistemine geçildi. Orada insanlar lavabolarını yapmaya başladı. O çukur dol-duktan sonra başka bir çukur açmaya başladık. [...] Sağ olsunlar o gençlere. Sağ olsun çıktılar elektriği bağladılar. Hemen jeneratör getirdiler, hemen bağladılar. Bizi karanlıktan kurtardılar. Yerel yönetimin yapamadığı, merkezi yönetimin yapamadığı bu gençler yaptı. Bu gençler sayesinde biz ayakta kaldık. Psikolojik destekte bulundular. Sinema gösterisi yaptı (Mahalle muhtarı).

Bu şahitlikler, Defne bölgesinde devletin ve yerel yönetimlerin deprem sonrası yetersiz kaldığı durumda, sivil toplum örgütlerinin ve siyasi partilerin desteklerinin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, bu durum sivil toplum örgütlerinin ve siyasi partilerin, resmi kurumların aksine, daha hızlı ve etkili bir şekilde organizasyon yapabilme ve acil durumlarda hızla harekete geçebilme yeteneklerini göstermiştir. Yerel halkın direk ihtiyaçlarına cevap veren bu yapılar, devletin ve yerel yönetimlerin bu tür afet durumlarındaki eksikliklerini telafi etmeye çalışmıştır. Ancak bu çabalar verili boşluğu doldurmayacak derecede sınırlıdır ve geçici çözümlerdir. Bu nedenlerle hem ilk günlerde hem de devam eden aylarda yalnız kalan insanların gözünde merkezi ve ye-rel idarelere ve kurumlarına karşı ciddi bir güven kaybı söz konusudur. Yetersiz müdahaleler, yardım malzemelerinin dağıtımındaki adaletsizlikler ve siyasi oy kaygılarıyla yapılan müdaha-leler, halkın devlet ve siyasetçilere olan inancını ciddi anlamda zayıflatmıştır.

Seçim sonrası yardımların azalması da yerel ve ulusal düzeyde partilere duyulan güveni sars-mış, genel seçim dönemi yapılan yardımların da göstermelik olduğu inancını güçlendirmiştir. Kalıcı çözümlere kavuşma konusunda yaşanan gecikmeler, yapılan girişimlerin geçiciliği ve adaletten uzak oluşu eleştirilmektedir. Bu bağlamda ana muhalefet CHP de iktidar kadar eleş-tirilerek, siyasi partilerin hizmet sağlama konusunda yetersiz kaldığı ve halkın beklentilerini karşılayamadığı vurgulanmaktadır.

Sadece devlete değil ben açıkçası hiçbir siyasiye güvenmiyorum. Milletvekillerine de güvenmiyorum. Belediye başkanlarına da güvenmiyorum. İnsanlara? Evet yine de şükredeceğimiz çok şeyler var (Ka-dın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Şimdi insanlar strese girdi. Herkes herkese saldırmaya başladı. Büyük küçüğe, baba, anneye. Yani herkes herkese saldırmaya başladı. Psikolojik olarak. Yani arkadaşım dediği gibi yani psikolojik olarak çokünce herkes herkesi sorumlu tuttu. Herkes herkesi suçlamaya başladı. Yani eğitimden bahsediyoruz. Yani inşaatları yapan inşaat mühendisleri. Onay veren yapı denetim merkezleri. Yani bunlar hepsi eğitimden geçmiş insanlar. Ama buna rağmen bütün yaptıkları binalar hepsi yıkıldı. Yani en küçük binadan en büyük şeylere kadar ihaleler devlet tarafından onaylanmış. Ve kültürlü insanlar tarafından yapılmış. Eğitilmiş insanlar tarafından yapılmış. Hepsini yıkıldı. Devlet hastanesi mi dersiniz? Havaalanı

mı dersiniz? Mahallenin apartmanları mı dersiniz? Yani Hatay'da sağlam bir şey kalmadı. Bunları yapan zaten hepsi eğitimli insanlar. Sadece eğitim yetmiyor (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Ben sadece şunu gördüm depremden sonra. Vatandaş vatandaşa çok güzel ulaşıyor. Ama siyasetçi ve din adamları bu işi örtbas ediyor ya da değiştiriyor, bozuyor. Hani keşke bu toplumun [...] hani “biz bize yeteriz” [...] dediğimiz şey vardır. Evet idareciler ya da ne bileyim siyasetçiler karışmadığı sürece bu iş çok güzel yürüyor ama ne zaman siyasetçiler girmeye başlasa bir tarafa klimalı çadır verirsiniz, bir tarafa Çin çadırını! Üç ay sonra zaten yırtılır, şey olur. O anlamda sıkıntılar yaşanıyor (Öğretmen Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Zaten ilk başta bizi ölüme terk ettiler. Şu anda da halen aynı şekilde 8 aydır buraya ne gelen var ne giden var. Sadece arkadaşlarımın da söylediği gibi seçim için geldiler, oy talep ettiler. Birkaç tane göz boyası olarak tır gönderdiler. İşte biz sizin yanınızdayız diye, seçimin bittiği gün, bittiği gece, ertesi günü mesela ne aşıımız vardı? Artık gelen yemekler kesildi. Yemek gelmez oldu. Gelen yardımlar çok yüksek oranda azaldı. Sular kesildi. Biz kendi çabamızla, kendi halkımızın çabası ile kendi içimizde ayakta durmaya çalışıyoruz. Burada ne devlet var ne de başka bir şey var, ne hükümet var. Başka hiçbir şey yok. Yerel yönetimler zaten hiçbir zaman yok (Genç Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Şimdi önümüzde bir yerel seçim var. Belediye seçimi var. Bunları biz seçiyoruz. Biz getirdik. Biz şimdi eleştiriyoruz başından beri de dediğim gibi belediyede de biz muhalif parti'yi destekliyoruz. Oradan da hizmet alamıyoruz. Hani burada biraz öz eleştiri de yapmak lazım. Muhalefetten de memnun değiliz. İktidardan da memnun değiliz. Muhalefetin elinde %90 oy almış bir tane şey var, en şey ilçesi burası. Bir burası. İki Samandağ. Türkiye'de en fazla oy aldığı ilçede CHP'nin de bir şeyler yapması lazım! (Asi Yaşam Merkezi'nden bir erkek katılımcı).

Siyasi ve idari kurumlara olan güvenleri ciddi şekilde zedelenmiş olan Defneliler, “biz bize yeteriz” yaklaşımıyla, toplumsal dayanışmalarını öne çıkarmaktadırlar. Halk, siyasetçi ve kurumların ötesinde, birbirine destek olmanın ve dayanışmanın hayatta kalmanın ve toparlanmanın anahtarı olduğunu görmüştür. Bu, halk nezdinde, kurumlara olan güvenin yerine, toplumsal dayanışma ve birlikte hareket etme ihtiyacının daha da önem kazandığını göstermektedir.

İnsanların siyasi partilere, kurumlara ve genel olarak yöneticilere karşı yaşadığı güven kaybında deprem sonrası normal hayata geçiş sürecinde hem merkezi idarenin hem de yerel yönetimlerin plansızlığı, koordinasyonsuzluğu ve bölge halkının sorunlarına karşı kayıtsız kalmaları da etkili olmuştur. Deprem sonrası merkezi idare kurumları da belediyeler de kriz yönetimi konusunda ciddi zaafılar göstermişlerdir. Örneğin şubat ayında kapanan, yıkılan veya hasar alan okulların ne şekilde yeniden açılacağına dair herhangi bir plan aylarca oluşturulamamıştır. Sağlam okul binaları idari kurumlara devredilmiştir, bu okuldaki öğretmen ve öğrencilerin nakledilecekleri yerler aylarca belirsiz kalmıştır. Ayrıca ne öğrencilerin ne de öğretmenlerin barınma ihtiyaçları gibi çok temel bir sorun dahi Eylül ayında yeni dönemin başlangıcına kadar belirsiz kalmıştır ve tam anlamıyla bir kaos yaşanmıştır.

En ufak bir afette, en ufak bir aksilikte, önce eğitim feda ediliyor. Önce okullar kapatılıyor. Önce okullara el konuluyor. Pandemide de bunun örneğini yaşadık. Sağlam kalan birkaç nitelikli okul var mesela şu an. Necmi Asfuroğlu, Selim Nevzat Şahin... Bunlar kamu kuruluşu olarak uzun süre kullanıldı. Tamam ilk etapta çok büyük bir afet yaşamışsınız. Herkes ne yapacağını bilmiyor. Birçok organize sıkıntısı var. Birçok şey programlanmamış. Üsttekiler de aynı şekilde hatalar yaptı vesaire vesaire. Ben onlara girmeyeceğim. Tamam olabilir dedik yine en başta ama okulların açılacağı tarih belli iken neden? Okulun açılacağı tarihe kadar kamu kuruluşları bir konteyner, arkadaşın dediği gibi konteyner de değil, prefabrik de yapılabilirdi, yetiştirilebilirdi. Beton bina bile yapılabilirdi. Yedi aylık bir süre vardı çünkü. Ve buna rağmen bununla ilgili hiçbir çaba, hiçbir plan yapılmamış. Biz Necmi Asfuroğlu'nun önünde okul açılacağı hafta çocukların eğitimi aksamaması diye birkaç dernekle bir araya gelip orada basın açıklaması yaptık. Sesimizi yükselttikten sonra okulu boşaltmaya başladılar. Ben buna çok üzülüyorum. Neden biz bir şeyleri yapabilmek için hep sesimizi yükseltmek zorunda kalıyoruz? Neden yapılması

gereklenleri bile birileri görevlerini doğru yapmıyor? (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Biraz suçlayıcı, politik olacak ama bizden hiç dönüş alınmaz ki. Yani yıllardır bu işi yapıyorum ama öğretmenenden, uygulayıcı öğretmen ama hiçbir konuda bizden dönüş alınmıyor. Yöneticiler de daha çok böyle, belki çok ağır olacak ama, tribünlere çalıştığı için nisan ayından [beri] bizi taciz ediyorlar, o ara tatilden ve her şey normalmiş gibi yansıtacak, yani “geleceksiniz!” diyor. Link atıyor işte konteyner, yok çadırkent. Biz hepsine başvuru yaptık ama açamadılar yani. Her şey normalmiş gibi. Onlar da yani belli zaten kime hizmet ettiği... Yönetici, öğretmenenden dönüt almıyor ki yaşadığımız sıkıntıları veya yeni eğitim öğretim planlamasıyla ilgili. Yani ben kendi okulum hakkında; kırk beş elli kişilik bir kadro ve ilkokul, ortaokul bir arada! [...] Arkadaşların hepsi zaten gitti, yani bizim kadronun çoğu gitti. Kırk beş kişi[den] biz dört beş kişi kaldık yani eski kadrodan. Hep yeni öğretmenler! Yani tribünlere çalıştığı için o yöneticiler bence, bir aferin peşinde olduğu için bizden hiç dönüş alınmadı. Hep biz taciz edildik. Bize hep link atıldı ve hala yeni gelen öğretmenler çok çok mağdur geldik diyor. Ta Balıkesir'den, Mardin'den, Diyarbakır'dan ilk görev yerleri. Şu an NATO çadırında kalıyorlarmış. Konteynerler hazır olmamış daha ve ulaşım ile ilgili inanılmaz sıkıntılar yaşıyor yani net olarak söyleyelim. Yani yöneticiler de şey değil, yani bizden, böyle demokratik değil, bizim yaşadığımız sıkıntıları dinleyen değil. Sadece işte her şey çok güzel, çok harika. Diyelim!.. (Öğretmen Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

3 tane torunum var gelmişler şimdi okula. Kalacak yerleri yok. Hiç. Kesinlikle yok. Konya'daydılar. Bir hayırsever yer verdi onlara. Şimdi okula gidecekler. Ağustos'a kadar yer verdiler. Geldiler buraya. Kalacak yerleri yok. Hiç. Mümkün değil. Kaç kere gitti geldi kaymakamlığa? Şey diyorlar şimdi yazdırılmıyor ne konteyner ne çadır ne bir şey... İşte burada, şurada kalıyor şimdi. Çocuklar okula gidiyor. Üç çocuk (Asi Yaşam Merkezi'nden bir kadın katılımcı).

Kurumlar arası koordinasyon eksikliği, yetki karmaşası ve planlama hataları, afet sonrası toplumun iyileşme sürecini daha da zorlaştırmış, halkın kendilerini terk edilmişlik hissini daha da güçlendirmiştir. Örneğin idare, bölgedeki kendi personelinin de birer depremzede olduğunu ve hayatta kalma mücadelesine gömüldüklerini fark edemeyecek kadar öngörüsüz hareket etmiştir. Ayrıca Antakya genelinde yaygın olan bir diğer çarpıcı plansız ve koordinasyonsuzluk cenazeler konusunda yaşanmıştır. Bölgede diğer tüm hizmetler gibi sağlık ve cenaze hizmetleri de depremle birlikte durma noktasına gelmiştir. Bu nedenle enkazlardan çıkarılan ölümler, kimlikleri dahi tespit edilemeden farklı bölgelere defnedilmiştir. Pek çok insanlar haftalarca kayıp yakınlarının sağ ya da ölü olduğunu bilmeden aramıştır.

Ben abimi yirmi gün aradım. Ceset ceset. Yirminci gün buldum. Narlıca'da gömmüşler abimi. Yirmi gün. [...] Böyle bir sorunumuz da var. Mesela cenazelerimizi kaldıramıyoruz. Kaldırdığımız cenazelerde zaten hani hiçbir şekilde kıymeti yokmuş gibi gömülüyor. Çoğu insan ailelerinin yaşadığını zann ediyor fakat gömülmüşün bir bilgisi yok (Çekmece Mahallesinden orta yaşlı bir kadın).

Kaymakamımız beşinci gün daha, beşinci gün sesli mesaj attı. Ailesi ölmeyen var olan gelsin çalışsın dedi. Ya insanlar ailelerini bekliyor enkazın altında ya. Allah'tan kork. Gitti sonra tabii. Kaç tane kaymakam geldi. Ya tepedekiler onlara ne anlatılırsa onu biliyorlar. Gelin sahaya inin ya görün. Görün bakın. Bu insanlar ne yapıyor? Bu insanlar ne? Evet yani hiç kimse sadece şey de değil (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Depremin hemen ardından ciddi bir organizasyonsuzluk ve plansızlık sorunu yıkımın boyutu nedeniyle kısmen anlaşılabilir olsa dahi devam eden haftalarda, aylarda bu sorunların bir türlü çözülememesi mağduriyetleri daha da arttırmıştır. Bu sonu gelmez kaotik idare görüntüsünün başlıca sebeplerinden biri depremin ardından önce geçici valiler ardından kalıcı bir vali olmak üzere idarecilerin sürekli değiştirilmesidir. Kısa süreliğine gelen ve giden valiler, her ay değişen kaymakamlar, pek çok birimde değişen müdürler nedeniyle düzenli ve birbiriyle uyumlu idari kararlar ve uygulamalar bir türlü devreye girememiştir. Hatta gelen yeni yönetici aldığı kararlarla kendinden önceki kararları iptal edebilmiş, bu anlamda , idari süreklilik sağlanama-

mıştır. Örneğin bölge halkının hızlıca çözümler üretilmesi gereken başlıca ihtiyaçlarından biri olan barınma konusunda sürekli değişen ve birbiriyle uyumsuz alınan kararlar nedeniyle bu konuda da bir belirsizlik hakimdir.

Bir yetki karmaşası var. Ben belediyede çalışıyorum. Yetki karmaşası çevre şehircilik, AFAD ve belediyeler arasında oluyor. Burada çok yetki karmaşası var. Örneğin bizim iki ay önce valimiz değişti. İki ay önce giden valimiz bir tane genelge yayınladı. Şu deniyor; işte elli metre kareye kadar şu şu şu şartlara uyanlar işte prefabrik konut yapabilir. Bunlara su bağlanacak, elektrik bağlanacak, adres verilecek. Tabii herkes imkanları doğrultusunda bunu hayata geçirdi. Ve yeni gelen vali geçen hafta bize yeni bir genelge gönderdi. [...] Yirmi bir metrekareyi geçmeyecek. Eski valinin bütün genelgesini iptal etti yeni genelge. Şu an yüzlerce yüzlerce bizde cevap bekleyen dilekçe var, bunların cevabını veremiyoruz. Haklı olarak diğer genelgeye göre hazırlığını yaptı insanlar. Bir gecede yeni valinin yayınladığı genelgeyle işler durdu. Böyle bizim de önümüz tılandı. Elimiz kolumuz bağlı bir şey yapamıyoruz (STK Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Merkezi idarenin yetersiz ve düzensiz işleyişi nedeniyle sorunlarıyla baş başa kalan insanlar en azından belediyelerinden ve belediye başkanlarından destek beklemiştir. En nihayetinde, sürekli değişen merkezi idare yöneticileri belediyeler gibi bölgeyi tanımamaktadır. Daha da önemlisi belediye başkanları, yıkımın altında yaşam mücadelesi veren insanların oylarıyla seçilmiş hemşerileridir. Başka bir deyişle, halkın sorunlarını ve ihtiyaçlarını en iyi anlaması gereken yöneticilerdir. Bu nedenle insanlar belediye başkanlarının en azından barınma alanlarını ziyaret etmesini, ihtiyaçlarının ve sorunlarının sorulmasını ve kendilerini sürece dair bilgilendirerek desteklemesini beklemiştir. Bu beklentilerinin hiçbirinin gerçekleşmemesi nedeniyle derin bir hayal kırıklığı yaşamışlardır.

Halkın zaten söz hakkı sahibi olmadığı yerde rantın olması çok gerçektir yani. Bu bağlamda benim bir hocam vardı hep şey derdi Antakya'yı Antakyalı yöneticilerden korumak lazım. Koruyabildiğimiz takdirde Antakya kendi kendine kendisini ihya eder derdi hep. Tam olarak aslında böyle. Bugün baktığımızda Antakya'nın bir deprem öncesi süreçte bu noktaya kadar gelmesi ve deprem anı ve sonrasında yaşanan bu süreçlerin tamamıyla halktan kopuk yöneticilerin halka kulağını kapatmış yöneticilerin vermiş olduğu kararlardan kaynaklı biz bugün bunları yaşıyoruz. Bu süreç şu şekilde yürütülmemeliydi. Bizim sonuçta seçmiş olduğumuz belediyelerimiz var. Bizlerin vermiş olduğu vergilerin gittiği bir devlet var, bakanlıklar var. Ve bizler bunların karşılığını almak zorundayız. Bu bizim en temel hakkımızdır. Ama ne yazık ki bugün bu gerçekleşmiyor. Ve bizler en temel haklarımızı alabilmek için her gün bütün bu imkansızlıklar içerisinde direnmek zorunda kalıyoruz (Genç Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Belediye başkanı bir kere, bir defa [buraya] gelmedi. 7 ay oldu. Sormadı. Ne ihtiyacın var? Bu, özeti bu. Lütfü Savaş [HBB Başkanı] aynı şekilde. Geçen 10 gün önce falan geldi buraya biraz, 7 ay oldu, seçim yaklaştı ya... (Turunçlu Hobi Bahçeleri Yerleşkesi'nden bir kadın katılımcı).

Belediye başkanı hiç gelip de bir ihtiyacınız var mı, iyi misiniz? demedi. Açıkçası depremden deprem döneminde ona kimse ulaşamadı. Onun kimse yüzünü görmedi (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Aydın'dan gelen bir ekip yaptı [sokak elektrik direklerini]. O da hani ne kadar iyilerdi ki onlar da "...eş-yaları temin etmemiz lazım. Bunun için de hani maksimum bir haftaya ihtiyacımız var" diye açıklama yaptılar yine. Bizimkiler gelse [Hatay elektrik şirketi] size açıklama yapmıyor. Belediye başkanı bile çıkıp bir şeyin açıklamasını yapmıyor. Başka bir şehirden gelen biri sana yapacağı şeyin açıklamasını yapıyor. Senin içini rahatlatmaya çalışıyor (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Yani Büyükşehir Belediye Başkanı Lütfü Savaş, Defne Belediye Başkanı İbrahim Güzel şu kapıya ne kendi, ne meclis üyeleri, ne CHP bir tane milletvekili buraya gelmediler. Biz maddiyatla ilgili hiçbir şey istemedik onlardan. Ama gel gel şuraya, halkın yaralarını sarmak istiyorsan sadece sıcak bir tebessüm ve nasılsınız? Ne yapabiliriz diye sorusu olur. Yani o yüzden buraya gelip de bizi kandıramayacaklar. Sekiz aydır bize bir gram bile buraya bir şey getirmediler (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Defne oldu olalı bir hizmet bir şey görmedik. Ne belediyeden ne de büyükşehir belediyesinden. Gelsin-

ler bakalım ister Defne Belediyesi Başkanı isterse Lütfü kardeşimiz gelsin bu Defne’de neler yaptılar. [...] Büyükşehir belediyesinin hakkını inkâr etmeyelim. İş yapıyor Allah var. Ama Defne’ye gelince para yok, pul yok, iş yok bir şey yok. [...] Mezhepsel!.. (Asi Yaşam Merkezi’nden bir erkek katılımcı).

Biz tabii ki merkezi hükümeti eleştirdik, 4 gün sonra gelmesini eleştirdik. Geç geldiğini eleştirdik. Ben hatta valiye de bildirdim, geç geldiğini de söyledim. İçişleri Bakanı Süleyman Soylu’ya da ilettim bu durumu. Geç kalındığını, insanların bağıra bağıra öldüklerini, hatta üşüye üşüye soğuktu. [...] Orada da neden geç kalındığını az çok kendi imkanlarıyla bahsetti, söylediler. Şimdi tabii ki biz merkeze kızdığımız kadar da yerele de kızmamız gerekiyor. Şimdi olağanüstü bir felaketten geçtik. Yani tamamıyla kıyameti yaşadık. Büyük bir felaket. Yani kıyameti yaşarken tabii ki ilk önce biz merkezden ziyade öncelikle yerele bakarız. Biz burası zaten iki kuşağın [deprem kuşağı] birleştiği, kesiştiği bir yer. Yıllardan beri depreme maruz kalan bir yer. Böyle bir yerde şimdi eğer yerel yöneticiler önlem almazsa, en azından devletin, merkezi hükümetin buraya gelene kadar yerel yöneticiler en azından hazırlıklı olması gerekirdi. Biz onlardan hiçbir şekilde bir el uzattığını görmedik, hiç kimsenin. Tamam biz de felaketi yaşadık ama yönetici dediğin insanlar güçlü olmalı, her şeye vakıf olmalı ve yerinde, anında karar verebilme yeteneğine sahip olmalılar (Mahalle muhtarı).

İnsanlar seslerini duyuramamakta, talep ve önerileri dikkate alınmamaktadır. Çünkü yerel ve merkezi idare ile vatandaşlar arasında etkili bir iletişim kanalı yoktur. Depremzedeler, kamu otoriteleriyle iletişim kuramama ve erişememenin yanında bölgeye gelen yardım faaliyetlerine yönelik ciddi engellemelere de şahit olmuşlardır. Yardımların yönlendirilmesi ve dağıtımında yaşanan bürokratik engeller, yolsuzluklar ve koordinasyon eksiklikleri, felaketin yaralarının sarılmasında ciddi aksamalara yol açmıştır. Çeşitli STK’lar tarafından yapılan yardım tekliflerinin il/ilçe milli eğitim müdürlükleri tarafından engellenmesi, bu yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaşmasını zorlaştırmıştır. Benzer şekilde, İstanbul, İzmir gibi şehirlerden gönderilen yardım tırlarının AFAD tarafından durdurulması ve bazı yardımlara el konulması, ihtiyaç sahiplerine ulaşması gereken yardımların engellenmesine neden olmuş, bu durum bölgedeki vatandaşların yardım ve desteklere ulaşmada ciddi sıkıntılar yaşamasına yol açmıştır. Bir alkollü içecek firması tarafından gönderilen yardım tırlarının geri çevrilmesi, bürokratik ve ideolojik sebeplerle yapılan bu ayrımcılığın çarpıcı bir örneğidir.

Eee duydum ki Haluk Levent Defne ilçesine haber salmış demiş ki: “Bütün okullara kırtasiye yardımı yapacağım” Defne ilçe müdürüne söylemiş. [...] Milli Eğitim Müdürü “Yok” demiş, “dağıtamazsın!” Eee bu ne ya? Ben şimdi bana bir Haluk Levent bulabilirseniz mümkünse kim biliyorsa telefonunu bizim dernek aracılığıyla dağıtsın ya. [...] Adam diyor ki ben dağıtacağım, bana izin verin. Sizin kendi aracılığınızla, İlçe Milli Eğitim aracılığıyla siz okullara dağıtın, ben size vereceğim. Yok dedi, dağıtamazsın (STK Odak Grubu’ndan bir erkek katılımcı).

İstanbul’dan, İzmir’den bir yerlerden bir dernek 4-5 tane tır dolduruyor. Buraya gönderiyor Defne’ye. AFAD yolunu kesiyor. Birisini gönderiyor. Diğer 4 tanesine el koyuyor. Senin tanıdığın sana jeneratör gönderiyor. El koyuyor. Yani ne yaşadık bu deprem zamanında? Bir sürü şey yaşadık. Yani buraya 5 tane tır geliyor. Burası da tamamen yıkılmış. Birini gönderiyor. 4 tanesine el koyuyor (Karyer Mahallesi’nden bir erkek katılımcı).

Benim şahit olduğum bir olay var. Bizim şirket buraya bir tır yardım gönderdi. Battaniyeymiş, bilmem neymiş. Onu top ağzında durdurdular. [...] [Bir alkollü içecek firmasından] geliyor diye geri çevirdiler tabii. Ha alkol olduğu için. Evet geri çevirdiler hatırlıyorum. Ondan sonra şirket bir daha göndermedi. Mesela bunun devamı gelecekti normalde... (Harbiye Mahallesi’nden bir erkek katılımcı).

Tırlara el konuldu. Benim çalıştığım firmalar [tekstil firmaları] depremden bir hafta geçtiği [zamanda] bir şeyler göndermeye çalıştılar. Yardım mesela jeneratörden telefonlara, çadırlara, battaniyelere. Hepsi AFAD el koydu (Harbiye Mahallesi’nden bir erkek katılımcı).

Ben [x mesleğindenim]. Oda başkanımı aradım. Dedim ki böyle böyle ihtiyaçlar var. İnsanlara getirilmiyor, gönderilmiyor. Yardımcı olun. İstanbul’daydılar kendileri. Biz dedi odalar olarak [X] odası olarak

çok tır gönderildi dedi. Ama Hatay'ın sınırına gelindiği zaman başka yerlere geliyor. Hatay'ın ihtiyacı yok başka yere. Bunu bize zaten benim başkanım söyledi (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Kamu otoritelerinin yerel inisiyatifleri desteklemek yerine engelleyici tutum takınması, yerel halkın ve yardım kuruluşlarının motivasyonunu düşürmüş, afet sonrası toparlanma sürecini ciddi oranda yavaşlatmıştır. Ayrıca yukarıda da bahsedildiği gibi, vali ve kaymakam gibi yüksek düzeyli yetkililer arasında sık sık yaşanan değişiklikler, koordinasyon ve iletişim sorunlarını daha da artırmış, halkın ve yerel yönetimlerin talep ve ihtiyaçlarının görünür olmasını zorlaştırmıştır. Kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği ve bürokratik girdap vatandaşların seslerinin duyulmaması, afet sonrası iyileşme sürecinin etkin bir şekilde yönetilememesi anlamına gelmiştir.

Yenisine [vali ve kaymakamlara] derdimizi anlatana kadar taleplerimizi dile getirene kadar arada köprü kurana kadar o da gidiyor, bir başkası geliyor. Öyle çok acayip bir sirkülasyon var. On yedi tane vali görevli. On yedi tane validen sonra her ilçede üçer tane kaymakam var. Her konteynerin kentinin ayrı bir kaymakamı var. Yani öyle bir bürokrasi girdabının içinde bocalıyorsunuz ki ulaşamıyorsunuz. [...] Ondan sonra alıp başkalarını gönderiyorlar. Biz de bunun sıkıntısını yaşıyoruz. Her yeni gelene derdimizi anlatıyoruz. Her yeni gelene derdimizi anlatırken de kumun içinde patinaj yapan arabaya benziyoruz. Yaptıklarımıza gittikçe batıyoruz (Siyasi parti temsilcisi).

Koordinasyon merkezi[ndeydim], devletten bize hiç yardım gelmiyordu. İBB'den gelen yardımlar vardı bir tek. Örneğin AFAD koordinasyon merkezinde de bizi ciddiye almadılar. Yarım saat kala toplantıya haber veriyorlar. Yetişmemiz gitmemiz mümkün olmuyor. Yurtdışından gelen yardımların büyük çoğunluğu bize ulaşmadı. Defne belediyesine gelen yardım tırları Expo alanı gibi yerlere yönlendirildi ancak Defne'ye ulaşmadı. Kütüphane konteynerine el konması konusunda da, hiçbir şeye yetkimiz yok. ÇYD'den gelen kütüphane konteynerlerine el koyup anahtarlarını değiştirdiler. Çıkın dediler (Belediye görevlisi).

Yerel ve merkezi idareler arasında yaşanan yetki karmaşası ve iletişim eksikliği, yardımların dağıtımında yaşanan adaletsizlikler ve yardım girişimlerine yönelik engellemeler, vatandaşların devlete ve kurumlarına olan güvenini sarsmış, afet sonrası toplumsal dayanışma ve iyileşme çabalarını olumsuz yönde etkilemiştir. Depremzedelerin sözlerinden de anlaşıldığı üzere, afet yönetimi süreçlerinde daha şeffaf, adil ve kapsayıcı bir yönetim anlayışının benimsenmesi gereklidir.

4.4. Belirsizlik, gelecek, çaresizlik ve öfke: “Türkiye’de yaşamak bir genç için karanlığa giden yolda sürüklenir gibiydi, şimdi o karanlık ekstradan tozlarla, bulutlarla, taşlarla kaplanmış durumda.”

Depremi ardından geçen aylara rağmen geleceğe yönelik net planların ve programların halen oluşmamış olması belirsizliği ve kaygıları arttırmaktadır. Defneliler ve Antakyalılar arasında en yaygın ve derinlemesine hissedilen duygulardan biridir belirsizlik ve devamında çaresizlik hali. Defneli gençler geleceğe yönelik kaygıları ve herhangi bir söz hakkı tanınmaması nedeniyle belirsizlik halinden en fazla etkilenen gruplardan biridir. Aileleriyle çadır veya konteynerlere sıkışmış yaşamları ve tamamen sıfırlanan sosyal yaşamlarıyla gençlerin önemli bir kısmı kenten ayrılmayı yegâne seçenek olarak görmektedir.

Kendi açımızdan bakacağımız zaman açıkçası geleceğimizden bütün kadınlar çocukları adına endişeli. Gençlerimiz zaten işsiz. Evet maalesef işsizler. İşsizler ya. Hani çalışan da cüzi bir parayla çalışıyor. Sıkıyorlar suyunu çıkarıyorlar zaten (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Bu sene üniversite tercihlerini yaptım burada çoğu gencin. Yani bütün giren üniversite sınavına. Ve dediler ki bana söylediklerinde ne istiyorsun okumak? En uzak yer neresiyse beni oraya gönderin. Burada hayata ve yaşama devam etmek istemediklerini gördüm gerçekten. En uzak yer, yani hangi bölüm fark etmez. Kaçmak istediler. Bu yaşamda, bu konteynerde aileleriyle kalmak istemediler (Psiko-sosyal destek ekibi üyesi).

Defne zaten hizmetsizliklerin ilçesiydi. Şimdi iyice yoklukların ilçesi haline geldi, kenti haline geldi ve Defne'nin hak ettiği bu değil. Burası sonuçta tarih boyunca birçok imparatorluğa ev sahipliği yapmış, yedi katmandan oluşan bir şehirken bugün sadece molozlardan oluşan bir şehir. Ve zaten Türkiye'de yaşamak [...] bir genç için karanlığa giden yolda sürüklenir gibiydi, şimdi o karanlık ekstradan tozlarla, bulutlarla, taşlarla kaplanmış durumda. O yüzden eğer bir kentin gerçekten iyileşebilmesi toplumun iyileşebilmesiyle gerçekleşebilir. Bu da gençlerin iyileşmesiyle gerçekleşebilir. Ama bu yeniden inşa sürecinde bırakın bizlerin söz hakkının olmasını, bizler yokmuşçasına bir sürdürülebilirlik demek de aslında yanlış olur bence, sürmeyen bir şey var (Genç Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Yıkılan evlerin akıbeti, işsizlik, eğitim ve barınma gibi temel ihtiyaçlar konusunda ciddi endişeler varken, vatandaşların devlet ve yerel yönetimlerden yeterli bilgi alamaması, planlama ve yeniden yapılandırma süreçlerinde net olmayan kararlar ve uygulamalar, bu belirsizliği daha da artırmaktadır. Vatandaşların yaşadığı belirsizlik, sadece fiziksel yeniden inşa süreciyle sınırlı kalmayıp, sosyal ve ekonomik geleceğe dair genel bir umutsuzluk ve çaresizlik duygusu yaratmaktadır.

O insanlar geri ne zaman dönecek belli değil. Sonra yıkılan evlerimizin akıbeti konusunda hiçbir şey bilmiyoruz (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Hani daha yıkılırken bile bizi öldürmeye dönük yıktıkları için ben devletin inşa etmekle ilgili çok iyi bir şey yapacağını düşünmüyorum. Ümit etmiyorum. Umutsuz muyuz? Hiçbir zaman umutsuz olmadık. Mutlaka olacaktır ama bu uzun sürecektir diye düşünüyorum. Yıkma yeniden yapmak, evlerimiz ne olacak ne yapacağız büyük bir belirsizlik var. Kimse ne olacağını bilmiyor (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Bir belirsizlik var. Ve evlerimiz yıkıldı. Ne kadar evlerimiz, arabalarımız, maddi durumumuz çok iyi-yken şu an altüst olduk. Yani şu an ne evimize girebiliyoruz. Çadırdayız ama bir belirsizlik var. Her gün haberleri açıp dinliyoruz böyle dört gözle çadırda. Bir açıklama gelsin [diye] (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Ne ev yapabiliyoruz ne güçlendiriyoruz. Ruhsatsız olduğu için güçlendiremiyorsun. Ruhsat istiyorlar bizden. Biz de ne yapmamız gerekiyorsa bilmiyoruz ki? Yasa çıkacak bakanlıktan. Yasa çıksın da bir an evvel sekiz ay oldu. Aradan geçti (Yaşlı Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Bekle diyorlar. İşte falan bu şimdi bazı evlerde az hasarlı evlerde işte diyorlar ki işte edemezsin, tapuya edemezsin bilmem ne edemezsin. AFAD'dan falan gelecekler. Yani artık fısıltı gazetesi mi ne diyelim bu şeyler? Hep herkes bir şey söylüyor. Şaşırmış durumdayız. Ne yapacağız? Biz sağa mı gideceğiz? Sola mı gideceğiz? Bilmiyoruz (Yaşlı Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Ama ne yapacağımızı bilmiyoruz şimdi. Benim mesela kırk yıllık bina. Deniz kumu. Demirler ölmüş tam mesela. Eee ne yapacağız bilmiyoruz ki! Ruhsatı yok. Bekliyoruz işte. Ama bir yıl, iki yıl mı? Ne zaman kanun çıkarsa! Bir kanun çıksa da!.. (Yaşlı Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Her zaman bir belirsizlik var. Mesela biz şu an iki şey başlıyoruz. Önce hak sahipliği dediler. Ona başvurduk. O bitmeden, sonuçlanmadan yerinde dönüşme dediler. Ona başvurduk. Şimdi ikisinin hangisinde çıkacak, ne olacak? Kimse bilmiyor. Kimse bilmiyor neyin ne olacağını da... (Harbiye Mahallesi'nden bir erkek katılımcı)

Orta hasarlı binalar ne olacak? Yıkılan binalar ne olacak? Yerinden ne verilecek? Sit alanındaki şeyler ne olacak? Hepsi belirsiz şu an itibarıyla. Bir an evvel bunların aslında belirleniyor [olmalı].[Bu] İnsan-

ların ne yapacağıyla ilgili önünü görmesi açısından önemli (STK temsilcisi).

Abicim şu an bir kaos var. Beyinlerde de bir kaos var. Hiçbir şey net değil. Onların [iktidarın] kafaları da net değil ki. Yani şimdi bu mahalleleri tekrar yerinde mi oluşturacaklar? Yerinde mi dönüştürecekler? Yoksa bu toplumu göçertecekler mi? Aman olsun, dağ eteklerinde... [TOKİ'nin toplu konutları inşa edileceği söylenen dağlık bölgelerini kastediyor] Bu bile net değil ki... (Belediye Meclisi Üyesi).

Geçen aylara rağmen halk bir türlü yıkılan veya hasar alan evinin yenisini nasıl yapacağı ya da ne tür destek ve haklara erişimi olacağı konusunun çözüme kavuşturulmaması nedeniyle kendini karanlığa terk edilmiş hissetmektedir. Fakat bu karanlık hissi sadece idare ile yerel halk arasında iletişim kurulmamasından kaynaklanmamaktadır. Bizzat idari amirlerle irtibat halinde olan muhtarlar da planlama toplantılarına katılan STK temsilcileri de bu belirsizliğin ve geleceksizliğin mağdurlarıdır. Öyle ki Bakanlığın yetkilendirdiği Bünyamin Derman koordinasyonluğundaki bir ekibin yaptığı planlama toplantılarında üzerine tartışacak planlar dahi çıkamamakta veya yetki verilen kişiler tarafından hazırlanan planlar soyut birer vaat olarak kalmakta ve idare plan çalışmaları yokmuşçasına kendince eylemlerini sürdürmektedir.

Biz şu anda yel değirmenleriyle savaşıyoruz. Öyle diyelim. Yani şu andaki yaşantımız bu. Bir belirsizlik, bir hayal dünyasında yaşıyormuşuz gibi. Yani hala o depremden çıkmış değiliz (Mahalle muhtarı).

Bu kentte çok şey sorun. Yani barınma sorun, sağlık sorun, güvenlik sorun, ulaşım sorun, hani enkaz kaldırma sorun, asbest sorun, enkaz döküm alanları sorun, tarım arazilerin işgali sorun, zeytinlik alanların kamulaştırılması sorun. Yani saymaya kalktığınız zaman ve bütün bu sorunlarla beraber en büyük sorun belirsizlik. Hiçbir şey belli değil. Hala belli değil. Bazı konularda. Şimdi bu kadar sorun varken siz planlamayla ilgili kalkıp bir şey yaptığınız zaman olağan bir şekilde burada o acıyı, o travmayı yaşayan insanlar bu sorunların muhatabı sanki planlama ekibiymiş gibi ifade ederek onun üzerinden tartışmayı yürütüyor. Planlamayla ilgili birkaç toplantı yapıldı [*Bünyamin Derman'ın yaptığı toplantılardan bahsediliyor*]. Hiçbirinde plan konuşulmadı. Çünkü konuşulmasının ortamı oluşmuyor (STK temsilcisi).

Bir fikir kargaşası var. Hem de neden? Bakınız 28 Ağustos tarihinde plandan sorumlu Bünyamin Derman'ın üniversitede yaptığı toplantıda konuşması içerisinde Hatay Planı vesaire konuşuluyor. Ayrıntıları konuşuluyor. Bakan yardımcımız da orada toplantıda var. 28 Ağustos 4 gün sonra 5 gün sonra temel atılıyor. Öyle bir projeden söz edilmiyor. Yani nasıl oluyor? (STK temsilcisi).

Bireylerin ve ailelerin geleceğe dair plan yapmakta zorlanması, gençlerin bölgeden uzaklaşma isteği ve halkın temel yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik adımların belirsizliği, toplumun iyileşme sürecini karmaşık ve zor bir hale getirmektedir. Kamu otoritelerinin ve yerel yönetimlerin açık ve şeffaf süreçler işletmemesi, belirsizliği daha da pekiştiren önemli bir faktördür. Bu durum, bölge halkının karşılaştığı zorluklar karşısında kendi kaderine terk edilmişlik hissini güçlendirmekte, kentin toparlanma ve iyileşme sürecinin önündeki en büyük engellerden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Defne'de yıkımına itiraz edilen bir bina, Eylül-2023 Şafak Aykaç

Yıkımın travması, terk edilmişlik duygusu ve belirsizliklerle boğuşan halkın deprem gibi büyük bir felaket sırasında ve sonrasında kısmi bir birlik ve harekete geçme refleksleri oluşturduğu gözlemlenmiştir. Fakat bu hareketliliklerin sürdürülebilir ve yapılandırılmış bir örgütlenmeye dönüşemediği de görülebilmektedir. Başka bir deyişle, insanlar geçici olarak bir araya gelse de uzun vadeli ve etkili bir örgütlenme oluşturmakta zorlanmaktadır. Ancak bir türlü çözüme kavuşmayan sorunlarının yarattığı gündelik yaşam krizlerinin giderek insanları umutsuzluğa, atalete ve pasifize olmaya doğru da ittiği dile getirilmektedir. İnsanlar kendi iç sorunlarına o kadar gömülmüşlerdir ki, daha geniş çaplı sorunları ele alacak ve değişim yaratacak toplu hareketleri örgütlemekte yetersiz kalmaktadır. Toplumun önemli bir kesimi idari kurumların sunduğu kira yardımı, taşınma parası, konteyner kent başvurusu vb. geçici çözümlere, yardımlara ulaşmak için bürokrasi labirentlerinde yollarını bulma mücadelesine gömülmüştür. Bu durum uzun vadeli ve daha kapsamlı çözümler tahayyül edecek güçlerinin kalmaması anlamına gelmektedir.

Bir nevi bizim buranın toplumu örgütlenmede çok eksik. Böyle etki bizim gezi zamanı, bu cenazeler zamanı biraz bir hareketle oldu. Diğer süreçlerde kesinlikle yani böyle biraz daha sakin insanlar kendi yağında kavrulup en son şeyine kadar şu ana kadar mesela düşün o kadar elli derecede belki kilometrelerce büyük sıralarda bekleyip su alıp gene çıkıp işte bana niye suyu vermiyorsunuz diyemeyen bir halk maalesef bizim burası. Mesela büyük şehrin altmış yetmiş metrelik su borusu şelaleden patlak sekiz aydır onu yapsalar şu an on binlerce insan suya kavuşacak. Onu bile yapmıyorlar. Ve bir insan gidip su sırasında binlerce insan toplanırken istilak edilecek kendi topraklarına veya vergileriyle verdiği kendi haklarını talep etme alanlara inme durumunda on kişiyi toplayamazsın. Yani böyle bir pasiflik var maalesef bizim buranın halkında. Ama burada bir refleks oldu, can havli oldu. Yani insanlar yaşamak için bir nevi işte o imece, o örgütlenme de değil. Yani burada maalesef o örgütlenme kısmında veya bir şeyleri talep edebilmek için toplanıp isteme kısmında maalesef sıkıntılıyız bizim buranın toplumu (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı, STK temsilcisi).

Bütün bu şeyler hep belediye mi haksız? Hayır. Biz de suçluyuz. Biz de suçluyuz. Çünkü birlik, beraberlik yok. Bir büyüğümüz yok. [...] Örgütlenemiyoruz maalesef. Yani biz de suçluyuz (Asi Yaşam Merkezi'nden bir erkek katılımcı).

Bu bence millet şöyle rehavete şey yapıldı ve millet devletten uzaklaştırıldı. On lira on beş lira var ya şu on lira on beş lira davası hani bir saattir burada kağıt yazıyorum. Herkes onunla meşgul. Bak bir de şöyle bir şey ki Allah var. Yüksek zekalı danışmanlar var. O iktidarda zaten bu zamana kadar iktidar olamazdı. Milletın dikkatini bir yere çektiler. Ve sen her şeyi unutuyorsun. Kira bedeliymiş. Yok bilmem ne bedeli, şu bedeli. Millet bununla uğraşırken her şeyi unuttu (Mahalle muhtarı).

Toplumun çaresizlik ve umutsuzluk hissi içinde atalet ve pasifize olma durumuna sürüklenmesi, yaşanan sorunların kökten çözümüne yönelik kolektif eylemleri de zorlaştırmaktadır. Bu durum, toplumun kendi haklarını savunma ve daha iyi bir gelecek için mücadele etme potansiyelini kısıtlamaktadır.

Deprem sonrası yaşanan derin çaresizlik, umutsuzluk ve mutsuzluğun, bireylerin ve ailelerin hayatındaki derin izlerini ve yaşanan travmanın boyutlarını gözler önüne sermektedir. İnsanlar, sadece maddi kayıpların değil, aynı zamanda sosyal ve duygusal çöküntülerin de yükünü taşımaktadırlar. Aile içi ilişkilerde yaşanan gerilimler, özellikle kadınların daha da zorlaşan yaşamları, gençlerin gelecekte beklenilerinin azalması ve hatta yok olması, toplumsal bağların zayıflaması gibi sorunlar, yaşanan felaketin sadece fiziksel değil, aynı zamanda derin sosyal ve psikolojik yansımalarını ortaya koymaktadır.

Şehir ölür mü? Şehir ölür. Yani indiğimiz zaman Antakya'ya, ben artık Antakya'nın içine girmek istemiyorum zaruri olmadıktan sonra. Çünkü büyük bir hüsrana dönüyorum. Bir gün iki gününe mal oluyor. Evin içinden çıkmadığınız sürece bazı şeylerin farkında değilsiniz. Günlük hayatın akışına kendinizi bir şekilde bırakıyorsunuz. Çok mutsuzuz. Şehir adına çok mutsuzuz. Kaybettiklerimiz adına çok mutsuzuz (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Şu an sadece şey var ya açlık, sefalet var. Biz yine iyiyiz. Ya evimiz var ya da konteynerde bir yerdeyiz ama çadırda kalan insanlar. Geçen haberde yangın çıkmıştı. Bir sürü insanın eşyaları gitmiş. Zaten hiçbir şeyleri yok. Üstüne olan şeyler de gidiyor. Bilmiyorum. Ben bu şeyle ilgili ümitli olmak istiyordum... Nereye gidersem gideyim hep aklım buradaydı. Orada fazla kalamadım. Gideceğim başka yerde yaşayacağım dedim. Yapamadım. 2-3 ay dayanabildim. Antalya, İstanbul, Muğla hiçbirini yani. Geri geldim. Çünkü yapamıyorum. Burayı seviyorum ama buna rağmen şu an bakınca ümitsizlik dolu. Önceden de iş konusunda sıkıntı vardı. Ama şu an ne inşa edilebilir? Şu an ne inşa edilebilir diye düşünüyorum. Daha iyi olacağını hiç düşünmüyorum. Bu depremden sonra insanların daha adil veya daha iyi olacağını düşünmüyorum. Çünkü deprem sırasında herkes birbirinin malına çöktü. Bir sürü şey yaşandı. Bu insanlardan bir şey beklemiyorum. Hatay için demiyorum. Genel olarak Türkiye'nin insanı kötü bence. Bu hem eğitimsizlik değil sadece. İçindeki kötülük duygusu da eğitimsizlikle beraber artıyor bence. O yüzden herkes birbirine zarar veriyor. Buradan bence iyi pek bir şey çıkmayacak. Ümidim sıfır yani (Genç Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Şu an parlak bir öğrenci var burada. Ya da şurada. Herkes yani. Bence biz parlayız şu an. Bu kız mezun olduktan sonra bir yerde çalışacak mesela hastanede. Ne kadar alacak? 60 mi 70 mi? Ya da 100 olsun. Dolar bazında olduğu zaman hiçbir şey. Yani sadece Hatay değil. Genel olarak Türkiye zaten işe yaramaz artık. O yüzden burada ne yaparsak yapalım işimize yaramıyor. Benim gözümde. Çok çok zengin bir babam olması lazım. Ya da fenomen olman lazım. Ya da böyle saçma sapan bir iş bulup çok para kazanman lazım. Cimri olman lazım. İnsanlara yardım etmemen lazım (Genç Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Hiçbir umudum yok. Çünkü zerre kadar bir çaba yok. Zerre kadar! Dedğim gibi, daha kalıcı konutlar adına ne bir kamulaştırma girişimi ne bir hazine arazilerinin belirlenmesi, saptanması, projelenmesi ya da neyse işte hiçbir girişim belediye olarak ben daha şu ana kadar hiçbir girişim görmedim (Belediye Meclisi Üyesi).

Bir türlü çözüme kavuşmayan sorunlar, yoksulluk, yoksunluk ve neredeyse bütünüyle yok olan kentleri insanları giderek derinleşen bir hüsrana ve mutsuzluk girdabına sokmuştur. Sorunlarına

bir türlü kalıcı çareler üretmeyen idare ve yerel yönetimler, sonu gelmez bir hal almış yıkımlar ve enkazlar insanları kendi başlarının çaresine bakmaya ve güvenli veya tercih edilir olmayan geçici çözümlerini üretmeye zorlamaktadır. Hatta mutsuz bir şekilde bulundukları koşulları kabul etmek durumunda kalmışlardır. Mesela bazı depremzedeler ağır hasarlı olduğu için yıkılması gereken evine itirazlar yoluyla bir şekilde az hasarlı raporu çıkarttırarak kendine güvensiz de olsa maddi olarak karşılayabileceği bir barınma alanı yaratmaya çabalamaktadır. Bağımsızlıklarını daha yeni kazanmış gençler içine düştükleri yoksulluk nedeniyle yeniden ailelerinin yanına dönmek zorunda kalmışlardır. Eşinden şiddet gören ve/veya boşanma aşamasında olan kadınlar kocalarıyla daracık çadır ve konteynerlerde idare etmeye mahkûm edilmişlerdir.

Şehirden çıkarken dikkat edin. Apartmanların üstünde yazılar yazıyor. “Dava ettim”, “Yıkılmayacak”, “Yıkma”, “Dava ettim”, “Orta hasarla çevrildi” vb. Sprey sığmamış. Kötü bölünmüş [cümleler] falan filan. Bunun sebebi verilecek olan desteğin hiçbir şekilde o insanı tekrar hayatta tutturamayacak olması ve o evi tekrar inşa edemeyecek olması. Bunun için birçok insan kalkıp evinin hasar durumunu tekrar tespit ettiriyor. Ve belki de yanlış hasar tespitiyle tekrardan o evi yıktırtmıyor veya yıktırtıyor veya muhtemelen yıktırtmamak için bir çaba harcıyor. Çünkü çaresizlik! Kesinlikle karşılayamıyor (Genç Odak Grubu’ndan bir erkek katılımcı).

Birkaç ay Mersin’de kaldım. Ben uzaktan o şekilde zar zor o da bitirdim [okulu]. Çünkü ders mi yani fiskeli artık ya. O kadar basit geliyor ki hani şu anlamda değil, dersi yapabiliyoruz mu değil. Çok gereksiz gelmeye başladı her şey. İnsanın zaten kendine özgüveni bitiyor. Çünkü etrafta şey diyorlar bu depremde Antakya’dan gelmiş. Bir de onun psikolojisi var. Etrafta da şey yok hani psikoloğa gitmek istiyorum seansı 400 TL. Artık gitmem diyorum o parayla biz başka şeyler yaparız falan. Olmuyor (Genç Odak Grubu’ndan bir kadın katılımcı).

Hepimizin psikolojisi bozuk. Hepimiz üniversite mezunuyuz. Hepimiz işsiziz. Artık bir süreden sonra en küçükleri benim, 22 yaşındayım. Hiç şey beklemeden üniversiteye gittim. Artık şey düşünüyorum. İşe başlamam lazım ama iş yok. Yurt dışına gittim çalışmak için. İki ay kaldım geri döndüm. Orası da olmadı. Ayrıca bu kafadayım; yani ülkem varken neden gidip başka bir ülkede çalışayım? (Genç Odak Grubu’ndan bir erkek katılımcı).

Depremden önce çok mutlu olduğunu söyleyen binlerce aile şu an çok mutsuz, anlaşıyor, boşanmak istiyoruz ama konteyner bile çıkmaz ki hocam. Biz boşanacağız da mahkemeler olacak da bana yeni konteyner çıkacak da bunun imkânsız olduğunu söylüyorlar açık açık. Bağların da zayıfladığını, aile bağlarının da zayıfladığını düşünüyorum. O iletişim, çocuklarla oyun oynama alanı olmayan bir yer konteyner ne kadar büyüktü? 7’ye 3. 7’ye 3 bir yerde 5-6 kişinin yaşadığını, hiçbir odanın olmadığını, ayırımının olmadığını (Psiko-sosyal destek ekibi üyesi).

Depremden sonra tamamen yıkıldık kadın olarak. Gerçekten farklı, çok farklı yani depremde sonra yani benim görüşüm. Yani nasıl psikoloji mi artık hani o depremde sonraki yaşanan olaylar hani ailen mi eşin çocukların yani artık şey edemiyorsun yani adapte olamıyorsun eşine çocuklarına (Kadın Odak Grubu’ndan bir katılımcı).

Artık özgürleşen, özgürleşmeye başlayan bir genç kadın tekrardan aile evine döndüğünde, hatta bu yaşam şekliyle aile evine döndüğü zaman psikolojik olarak beni en çok yıpratın şey bu olmuştur. Bunca yıl mücadele ettiğim her şeyi kaybettim. Şey olarak, manevi olarak. Bu mesele benim için büyük bir yıkıma sebebiyet verdi bugünlere geldiğimizde (Genç Odak Grubu’ndan bir kadın katılımcı).

Topluluk içindeki mutsuzluk, gençlerin eğitim ve kariyer hedeflerine ulaşma konusundaki umutsuzlukları, işsizlik ve ekonomik sıkıntılar, bireylerin hayatını temelden sarsmış durumdadır. Ayrıca, bölge halkının kendi şehirlerine, toplumlarına ve hatta genel olarak ülkenin geleceğine dair duyduğu umutsuzluk, yaşanan trajedinin toplumsal yapıyı ne kadar derinden sarstığını da göstermektedir. Gençlerin gelecek planları yapmaktan kaçınması, eğitim ve meslek hayatına devam etme motivasyonunun azalması ve genel olarak bireylerin yaşadıkları toplum ve çevreye dair duydukları hüsrân, bireysel ve toplumsal iyileşmenin önündeki en büyük engellerden biri

olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, bölgedeki insanların sadece maddi destekle değil, aynı zamanda sosyal ve psikolojik destekle de kapsamlı bir şekilde desteklenmesinin gerekliliğini göstermektedir.

Armutlu Mahallesi, “Dokunma orta hasarlı”-Eylül-2023, Şafak Aykaç

Depremzedelerin kapsamlı bir sosyal ve psikolojik destek ihtiyacının bir diğer göstergesi de bölgedeki insanlar arasında artan öfke ve şiddet olaylarıdır. Tahammül seviyelerinin düştüğü, günlük yaşamda artan kavgalar ve anlık tepkilerin yanı sıra, cinsel şiddet, aile içi şiddet ve

çocuklara yönelik şiddetin artışı dikkat çekmektedir. Mahremiyetin olmaması ve yaşam alanlarının sınırlı olması gibi koşullar, ev içi şiddeti tetikleyen başlıca faktörler arasında yer almaktadır. Ayrıca, sosyoekonomik baskılar ve işsizlik gibi faktörlerin erkeklerde öfke problemlerine ve şiddete eğilime yol açtığı belirtilmektedir. Konteyner kentler gibi dar yaşam alanlarında, tahammülsüzlük ve psikolojik stresin aile içi çatışmalara ve şiddete neden olduğu hem bölgede çalışan uzmanların hem de halkın farkında olduğu bir gerçekliktir. Dolayısıyla bu çaresizlik ve belirsizlikten çok ciddi etkilenen bir başka grup da kadınlar.

Şöyle bir genelleme yapabilirim. Erkeklerde biraz daha öfke problemi yaşıyoruz çünkü işsizlik, geçim sıkıntısı. Şiddete eğilim göstermek (Psiko-sosyal destek ekibi üyesi).

Mahremiyet [yok]. Perde yetmiyor yani. Her yere gönderme yapıyorum. Özel alan yok, çocuk alanı yok, anne babaya özel bir alan yok. Onun öfkesi var, cinsel problemler... Evlilik içi tecavüzün arttığı bir yer konteyner kentler aslında. Çünkü yasta olan kadınların cinsel ilişkiye girmek istememesi ve erkeklerin onlarla eşleşmesi. Rıza dışı, evlilik içi tecavüz. Bunların olduğu! “Yani hocam çocuklara ses gidiyor, bu yüzden istemiyorum. Bir oda yok ki perde bizi ayırmıyor diyor” (Psiko-sosyal destek ekibi üyesi).

Birazcık daha alt sınıfa indiğimizde, daha okuma oranının düştüğü bölgelerde şey çok fazla arttı. Karikatürü vardır ya, patron müdürü, müdür işçiyi, işçi kadını vesaire döver. Kadın çocuğu döver vesaire. Aynen çocuk da kediyi. Ben bunun arttığını düşünüyorum. Özellikle konteyner kentlerde kadına ve çocuğa şiddetin inanılmaz derecede arttığını. Çünkü orada bir tahammülsüzlük seviyesinin artmasıyla beraber artık işte bir yaşantının da bitmiş olmasından, sosyalliğin, işte o stresi, gerginliği atabilecek hiçbir şey olmamasının getirmiş olduğu, özellikle daha dediğim gibi alt sınıflarda okuma oranının düştüğü yerlerde şiddet oranının daha fazla arttığını ve bu da boşanmalara fazlasıyla sebebiyet verdiğini işte şey yapabiliyoruz, gözlemleyebiliyoruz belli bölgelerde (Genç Odak Grubu’ndan bir kadın katılımcı).

Yani her ne kadar bu konuda belli çalışmalar yapılsa da aterkil bir toplumuz ve geçim sıkıntısı yaşayan baba günün sonunda evine gidiyor ve bu senaryo gerçekleşiyor yani. O hayat koşullarının yarattığı sinir, stres anneden çıkıyor, çocuktan çıkıyor. Yani bu şekilde bilmiyorum yani dipte bir vaziyette bence şu an Hatay’daki herkes yani. Hem sokağa çıkıyorsunuz, her yer yıkık, yapacak hiçbir şey yok. En basitinden işte bir markete gitmek bile belki bazı insanlar için sıkıntı, ulaşım yok, bir şey yok. Yani bir sebzenin, bir sebze yemeği yapmanın bile fiyatı ne kadar olmuş. Çok çocuklu aileler, bilmiyorum herkes çok sınırlı, stresli bence o yüzden kimsenin birbirine tahammülü olduğunu ben düşünmüyorum (Genç Odak Grubu’ndan bir kadın katılımcı).

Toplumun genelinde, yaşam koşullarının zorlaşması ve sürekli bir tetiklenme halinde olmanın duygudurum üzerinde olumsuz etkiler yarattığı, bu durumun insanlar arasında anlayış ve sabrın azalmasına sebep olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca, genel bir öfke ve toleranssızlık havasının hakim olduğu, bu durumun trafikten günlük etkileşimlere kadar geniş bir yelpazede kendini gösterdiği ifade edilmektedir. Kentin halen deprem sanki daha birkaç hafta önce yaşanmış gibi yıkımla, enkazlarla, elektriksizlikle, susuzlukla ve genel olarak düzensizlikle boğuştuğu koşullar da depremzedelerin travmalarının sürekli tetiklenmesi anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, depremin getirdiği yıkım ve ölüm atmosferi kentin üzerinden kalkmamıştır.

Bize intikal edenlerin hepsiyle ilgili, herhalde otuz kişi, böyle suç duyurusu yaptık. Aile içi şiddet. Kolluk şiddeti falan. Haberimiz olduğu anda hemen şikâyeti yapıyoruz. Kolluk şiddeti çok oldu. Özellikle dışarıdan gelen geçici görevli gelenler o imkânsızlık içinde uykusuzluk, susuzluk, soğuk falan öfke nöbetleri geçirdiler. Gereksiz şiddet uyguladıkları oldu zaman zaman. Vatandaşın birbirine karşı öfke kontrol işte travmadan sonra toleransları bayağı bir düşük. Ama biz dediğim gibi haberdar olduk hemen başvuru yaptık (STK temsilcisi).

Tahammül seviyeleri düştü insanların. Mesela trafik çok yoğunlaştı, trafikte bir bozulma yaşandı. Orada bile anlık tepkiler, kavgalar, bağrışlar, normalde böyle bir şey hiç yaşamazdık biz burada. Herkes sakın bir şekilde aracını sürerdi. Çok basit günlük yaşadığım şey benim. Her gün trafikte birileri kavga ediyor, bir kaza oluyor. Aslında o insanların depremle beraber bir şeyleri olumlandırma hissiyatları

kayboldu. Sürekli tetiklenecek durumlar içerisinde olduğumuz için duman, demirler, yıkılmış evler, duvarından sallanan perdeler falan sürekli tetiklenme halinde olduğumuz için de duygudurum olarak iyi olmadığımızı düşünüyorum (Psiko-sosyal destek ekibi üyesi).

İnsanlar ekseri sanki biraz kafayı yemiş gibi gözüktüyor şu anda. Yani araba kullandıklarında, motor kullandıklarında, deli mi diyorsun, nedir? Yani freni tutmamış, balata sıyırmış gibi gidiyor insanlar (Yaşlı Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Belirsizlik bizi bitiriyor. Belirsizlik içerisindeyiz. Geçmiş travma, yaşadığımız büyük travma kolay bir travma değil. Hala mesela ben eşimle konuşurken bile mesela bazen sesimi yükseltirim. Sen böyle değildin der yani. Sen böyle değildin. Ne oldu yani? Yani ben da farkında değilim. İstemedi oluyorum. Yani normalde kızmayacağım bir olay. Ya da işte normal konuşuyorsun. Bir anda halkımız bu duruma düştü. Halkımız en ufak bir şekilde o travmayı atmış değil üzerlerinden. Normal sanki inan ki derler ya zombi gibi yaşıyoruz (Mahalle muhtarı).

Genel olarak belirsizlik, travma ve gelecek kaygısı gibi duyguların, insanların psikolojik sağlığını bozduğu ve toplumda genel bir çaresizlik hissi yarattığı anlaşılmaktadır. Bu durum, bireylerarası ilişkilerde sabrın azalmasına ve şiddet eğilimlerinin artmasına yol açmaktadır. Bu nedenle insanların yaşamının normalleşmesi, rutinelere geri dönmek, kentin yeniden inşası gibi ihtiyaçlarının yanında süreç içinde bozulan toplumsal ve duygusal durumun da kapsamlı sosyal ve psikolojik programlarla desteklenmesi gerekmektedir.

Depremzedelerin kaygıları, korkuları, travmaları ve yalnızlaşmaları, yaşanan depremi ve ardından gelen çaresizlik halini anlamlandırma çabalarına da yansımaktadır. Bu noktada bazı depremzedeler nezdinde komplo teorileri açıklayıcı olarak devreye girmektedir. Depremzedelerle yapılan görüşmeler süresince zaman zaman, toplumun farklı katmanlarından, sınıflarından kişiler tarafından sorunlarının çözülmemesinde dış güçlerin parmağının olduğu, yine büyük dış güçlerin depremi teknoloji ve bilim ile kasten tetiklediği, Hatay'ın demografik yapısını değiştirmeye yönelik çok boyutlu planlar yapıldığı ve hatta Suriyeli ve Afgan göçmenlerin bölgeye gelişlerinin bu planlarla bağlantılı olduğu gibi çok çeşitli komplolar dillendirilmiştir. Bunların haricinde bazı görüşülenlerde de, yürütülen hükümet politikalarına karşı güvensizlikle bağlantılı olarak, depremin iktidar tarafından bir fırsat olarak görüldüğü ve seçim süreçlerinin de bununla bağlantılı ilerlediği düşünceleri öne çıkmaktadır. Ayrıca Hatay ve özellikle Defne'nin, Türkiye'nin bölünmesi planlarının bir parçası olarak görülmesi ve bölgedeki stratejik öneminin vurgulanması, bu teorilerin ne kadar geniş bir yelpazede olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu depremin Allah'ın işi bir deprem olduğuna ben inanmıyorum en başta. Hayır inanmıyorum. Dünyayı düzenleyen güçler öyle eskisi gibi öyle topla, tüfekte, kılıçla kalkanla değil, ilimi, bilimi kullanarak da yapıyor. Dikkat ederseniz [...] dahilinde kullanılmış, bu deprem olmuş. Ve yaşadığımız sıkıntılar, problemler ya bunlar çözmeye yönelik bir hükümet yok zaten. Aksine çözmeye yönelik gayret göstermiyor. [...] Art niyet var. Bu malum hükümet iktidara geldiği günden beri o zamandan beri hep bu proje için çalışmış. Ve seçimin de bu deprem afet süresi içinde olması da tesadüf de değil. Ben tesadüfe de bağlamıyorum (STK Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Hatay'da bir göçmen sorunu var. 600 bin kişi. Ben bir kadın aktivist olduğum için onların çok hızlı çoğaldıklarını da biliyorum. Onlarla da birtakım projeler yürüttük, Avrupa Birliği projeleri. 600 bin kişi yaşıyor burada Hatay'da. Yani Hatay'ın demografik yapısı değiştirilmek isteniyor. Bu nedenle insanlar bir bakıma göçe zorlanıyor. Yani Büyük Ortadoğu Projesi'nin de bir parçası olarak da düşünülebilir. Ama hani bu uzak erimli bir şey de olabilir. Yakın erimli de olabilir. Yani Türkiye'nin konjonktürel yapısında eğer bölünmesi hedefleniyor ise ki benim okuduğum birtakım şeylerde bunlar yazıyor. Hatay'ın [...] İskenderun'un farklı bir kent olarak, denize açılan kapısı, Büyük Ortadoğu Projesindeki Suriye'nin kuzeyinde yapılacak olan kökten dinci devletçiklere denize açılan kapısı olarak orayı

tahsis edecekler. Hatay'ın, Antakya özellikle kendi içerisinde hapsedilecek, yani demografik yapısı gereği özellikle Alevi olan [...] kendi içerisine hapsedilecek gibi bir şey var, tez var ki bunu da doğrulayan yaklaşımlar var (STK Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Şehrin merkezi, Hatay'ın merkezi. Antakya Hatay değil yani. Şimdi şehrin merkezinin İskenderun'a taşınması da gündem olmuştu sosyal medyada yani. Çok hakim değilim ama sosyal medyada okudum. Siyasi şeyler dönüyor bu coğrafyada. Hepimize aşan oyunlar olduğunu düşünüyoruz. Mülteci nüfusunun artması, buranın yerli halkının göçe zorlanması. Bunları konuşuyoruz kendi aramızda. Yani çok karamsar olmamaya çalışıyoruz ama bizi aşan oyunlar var diye düşünüyorum (Öğretmen Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Burada bence değişik bir zenginlik var. Yani buranın kültüründen, tarihinden, gazından, petrolünden daha büyük bir zenginlik var. Çünkü burası için ben çok iyi biliyorum. Mesela 2006-2009, Suriye Savaşı 2013'te oldu. 2006-2008 Irak Savaşı'nda, Saddam Hüseyin zamanı. Bizim burada Suriye'den gelen insanların barındığı çadır kentlerinin altyapısı yapılıyordu düşün. 3-4 yıl önce. Ve burayla ilgili özellikle Hatay ve şu anda depremde en çok hasar alan bölgelerde, Almanya, İngiltere, çok ciddi, şöyle sizin gibi yaptığınız anketleri, halkla ilgili, yerel yönetimlerle, yerel yönetimlerle ilgili. Ben birkaç tane çalışmaya katıldım yani bu derneklerle. 2018'de, 2019'da sermaye çok büyük bir çıkartma yaptı buraya. [...] Ben şunu açık söyleyebilirim. Bu deprem masum bir deprem değil. Orası başka bir bölüm de... Deprem maalesef masum bir deprem değil (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Yukarıdaki birkaç örnekte görülen komplo anlatılarının her birinin tüm depremzedeler nezdinde güçlü bir karşılık bulduğunu söylemek mümkün değildir. Fakat yaygın veya ciddi itirazlarla da karşılandığını söylemek de mümkün değildir. Çünkü bu komplo teorileri deprem öncesi ve sonrası sorunların bütünleşmesiyle, depremzedelerin kaygılarıyla ve ayrıştırılma deneyimleriyle paralellikler içermesiyle daha inanılır bir şekilde hikaye edilmektedirler. Örneğin bölgede Suriyeli göçmen nüfusun yüksekliği, pek çok Antakyalının barınma, istihdam veya eğitim ihtiyaçları nedeniyle göç etmek zorunda kaldığı gerçekleri bölgenin Sünnileştirileceği korkusuyla birleşerek yerli veya yabancı odakların komplosu anlatısına dönüşmektedir. Keza, İskenderun limanı gibi bölge ekonomisinin önemli merkezlerindeki yabancı yatırımlar ve özelleştirmeler de genel bir neo-liberal politikalar bağlamı yerine Hatay'ın Sünni Araplara satılması ve ülkenin bölüneceği teorisi ile okunabilmektedir. Elbette bu noktada tüm Antakyalıların komplo teorilerine inandıklarını söylemek mümkün değildir. Bazı depremzedeler de yabancı yatırım ve özelleştirme politikalarını kentin yeniden kalkınmasında olumlu bir hamle olarak yorumlayabilmektedir. Ya da bazıları komplo teorilerini bütünüyle reddederek, deprem sonrası yaşanan olumsuzlukları idari zafiyetler ve plansızlık olarak okumayı tercih etmektedir.

Geçen gene biri paylaşım yapmış. Hatay o işte Hatay dönüşlerin pek yani zorlaştırılmaya çalışılacağı ve o sebeple buranın SATCO'ya satılacağı, Suriye'li petrol şirketi [aslında *Suudi Arabistan'lı bir şirket*]. Şimdi bunu paylaşan arkadaşla ben sormak isterim. Kardeşim yabancı bir sermaye gelmesi kötü bir şey mi? Lehten mi? Aleyhten mi? Yani neden her şeye böyle karamsar gözle bakıyor. Ben iyi bir şey gibi görüyorum. Yani bugün bir [X] buraya gelip yatırım yapacaksa özellikle Hassa bölgesinde Türkiye'nin en büyük OSB kurma çalışmaları var. Oradan cazip hale getirmek için divana tünelle bağlama bizim Hatay'ın çılgın projesi. Tamam mı? Projesi yapıldı, hazırlandı ama kaynaktan dolayı ihale edilemiyor. O yapılsa buraya sermaye akın etse kötü mü olur? (STK temsilcisi).

Bence şehir efsanesi [*demografik yapı değiştirilecek korkularına istinaden söylüyor*]. Çünkü aynı şey Van'da yaşamış. Aynı şey İzmir'de yaşamış. Halen kalıcı konutlar verilemiyor. Daha geniş bir bölgeye yayılan bir şey var. Herkes bir şey yapmak istiyor ama neresinden tutacağını bilmiyor. Neresinden başlayacağını bilmiyor. Biri geliyor diğerine tenakuz ediyor. Çelişiyor. Ben bu komplo teorilerine inanmıyorum. Bence tamamen süreç yönetimindeki zafiyetler olarak değerlendiriyorum (Belediye Meclis Üyesi).

En nihayetinde, depremin ve sonrasında ortaya çıkan tüm sorunlar, belirsizlik ve kaos ortamı, çaresizlik içindeki bir kısım halkın bu tür teorilere sığınmasına neden olmuştur. Bu komplo teorileri, toplumun yaşadığı travmanın ve olayları anlamlandırma çabasının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu teoriler, bireylerin yaşadıkları olaylar karşısında hissettikleri çaresizliği ve kontrolsüzlüğü ifade etmelerinin bir yolu olarak ortaya çıkmaktadır. Belirsizliğe, sürece dair bilgisizliğe ve genel olarak yoksulluğa terk edilmiş insanlar nezdinde komplo teorileri açıklayıcı gücünü yitirmesi için başta merkezi hükümet olmak üzere kentin yeniden inşası yolunda tüm idari birimlerin planları, hedefleri ve alınan kararlar konusunda şeffaf, katılımcı ve eşitlikçi bir süreç işletmesi gerekmektedir.

5. Defne'nin yeniden inşası: Talepler ve umutlar ile mülksüzleştirme ve direnişler arasında çekişmeli bir süreç

Bu bölüm boyunca odaklanacağımız yeniden inşa kavramı, çok boyutlu, derinlikli ve kapsamlı bir sürece işaret ediyor. Görüşmeler boyunca Defne'nin yeniden inşası kapsamındaki sorularımıza, özneler ve sorumlular, takvim ve projeksiyonlar, mülksüzleştirici pratikler ve direnişler ve talep ve beklentiler etrafında örülen yanıtlar aldık.

Öncelikle yeniden inşa pratiklerinin “hemen şimdi” ihtiyaç duyulan sağaltıcı hizmetleri ve destekleri kapsadığını gördük. Fakat bunun ötesinde yeniden inşa, “nasıl bir Defne ve Antakya?” sorusu etrafında orta ve uzun vadede şekillenen ve hayalleri, talepleri, önerileri, kaygıları, çabaları ve eleştirileri kapsayan bir konu olarak karşımıza çıkıyor. Dolayısıyla yeniden inşa, kademeli bir zaman akışına işaret ediyor. Diğer yandan yeniden inşaya ilişkin olarak sahada karşılaştığımız düşünceler ve pratikler, bu konunun yalnızca depremde tahrip olan fiziksel alt ve üst yapının tesis edilmesi gibi “teknik” bir mesele olarak görülemeyecek toplumsal, politik ve ekonomik pratikler bütününe kapsadığının altını çiziyor. Yani yeniden inşa, bütünlüğüyle yaşamın yeniden inşası ve üretimi sorunu haline dönüşüyor.

Bu kapsamı yansıtabilmek için bu bölüm boyunca yeniden inşanın sorumlu öznelerinin kimler olduğu; bu yetki ve sorumluluk alanında ne gibi belirsizlikler, çelişkiler ve gerilimlerin ortaya çıktığı; sivil öznelerin yeniden inşa süreçlerine ne gibi yollar ve çabalarla katıldığı; Defne halkının yeniden inşa sürecine dair temel talepleri ve beklentilerinin neler olduğu; yeniden inşa pratiklerinin demokratik katılımdan uzaklaşarak nasıl “yukarıdan tesis” hamlelerine dönüştüğü ve yeniden inşa sürecinin nasıl bir *mülksüzleştirici deprem ekonomisi rejimi* yarattığı sorularını tartışacağız.

5.1. Yeniden inşa sürecinde sorumlular, çelişkiler ve siyasi rekabet

Defneliler'e yeniden inşa sürecinden kim(ler)in sorumlu olduğunu sorduğumuzda, kamu kurumları öncelikli sorumlular olarak işaret edildi. Ancak görüşmeler boyunca hem kamu ku-

rumları arasındaki rekabet ve yetki karmaşasının hem de kamu kurumlarının yaklaşımlarında gözlemlenen ayrımcılığın, kayırmacılığın ve özensizliğin var olan sorunları nasıl derinleştirdiğine dair pek çok anlatı birikti.

5.1.1. Nesnel ve akılcı bir devlet pratiğine davet: “Devlet dışında kimse kaldırmaz”

Defne’de gerçekleştirdiğimiz birebir görüşmeler, mahalle ve yerleşke toplantıları ve odak grup görüşmeleri boyunca devlet, yeniden inşa süreçlerinin öncelikli sorumlusu olarak işaret edilen başat kurum oldu. Ancak bu anlatılarda devletin, hükümet veya belediye gibi kamu gücünü kullanma yetkisine geçici olarak sahip olan siyasi aktörlerden kesin biçimde ayrıştırıldığını görüyoruz:

Devlet sorumlu olmalıdır, hükümet de değil, çünkü hükümetler biliyorsunuz gelip geçici. Şimdi devlet en büyük organizasyon. Toplumsal sözleşme. Biz sosyal bir devlet olduğumuza göre, yani öyle yazıyor, doğal olarak sosyal devlet bizim her türlü temel insan hakkımızı yerine getirmek zorunda. Yani bu anayasanın temel kurallarından. Eğer bunları yerine getiremiyorsa bu sefer vergi hükümlüğü var, askerlik hükümlüğü var diyemez. Vatandaş da devlete karşı vazifelerini yerine getirirken -ki toplanan deprem vergileri var biliyorsunuz, ÖTV’ler var- bunun beklentisi içinde. Doğal olarak bu kaynaklardan da afet bölgesine aktarılması gerekiyor (STK temsilcisi, Eski Belediye Meclis Üyesi).

İmar planı zaten değişmek zorunda ama belediyeler değiştirmemeli bunu. Devlet değiştirmeli. Devlet öyle bir master plan çıkarmalı ki. Gerçek anlamda ama gerçekten tarafsız olunmalı (Çekmece Mahallesi’nden bir kadın katılımcı).

Bu ayırım, yukarıdaki anlatılarda açıkça ifade edilmiş durumda. Anlatılar bir yandan modern devlet kurumunun “teorik olarak” nesnel niteliğine ve iddiasına işaret ediyor. STK temsilcisi katılımcı, modern devlet-yurttaş ilişkisine ve karşılıklı hak ve görevleri düzenleyen toplumsal sözleşmeye işaret ederken, devlet kurumunun sahip olduğu gücü yeniden kaynağına, yani topluma aktarması gerektiğini söylüyor. Katılımcı görüşmenin devamında karayolları müdürlüklerinden devlet su işlerine, sağlık bakanlığından eğitim bakanlığına devletin oldukça detaylı ve yetkin biçimde örgütlenen tek ve en güçlü kurum olduğunu ve böyle derin bir yıkımı ancak böyle bir organizasyonun sağaltabileceğini belirtiyor. Çekmece Mahallesi sakini kadın katılımcının işaret ettiği “master plan” tam da bu nedenle belediyeler tarafından değil, ancak devlet tarafından yapılabilir.

Yeniden inşayı hükümete veya belediyelere bırakmamak gerektiği düşüncesi, bu siyasi aktörlerin oy sahasını genişletme ve ekonomik kaynak yaratma gibi kaygıları nedeniyle, yeniden inşa sürecinde yeterince itinalı davranmayacakları öngörülerden ve deneyimlerden kaynaklanıyor.

Belediyeler müteahhitlerle yapıyor imar planlarını. Müteahhitlerin canı nereye isterse kat artırma verilsin, senin sitenin önünde bir park olsun, tamam orasını yeşil alan bırakalım.... Defne gibi bir yerde kat artırmak ne demek? Yıkıldığı yerle bir oldu ve en çok yıkılan mahallelere vermişler kat artırımını (Çekmece Mahallesi’nden bir erkek katılımcı).

Eğer yeniden inşa yapılacaksa bu kent yeniden inşa olacaksa yerel müteahhitlere ha fırsat verilsin onda da değilim bak. Ama nizami bir şekilde devlet kontrolü tarafından kontrol edilsin. Ya da devletin belirtmiş olduğu plan projeler şeklinde halka sunulsun. Tamam mı? Ondak sonra inşaat yapılır. Asıl olması gereken devletin kendisi yapması gerekiyor. Ama müteahhitlere siz eğer bırakırsanız, eğer devlet “sen müteahhidi al, apartmanla anlaşı gel” derse, inan ki yirmi yılda toparlanmaz zaten (Mahalle muhtarı).

Bu anlatılarda da görüldüğü gibi devlet, belediye ve hükümetlerin aksine ekonomik kaynak ve rant kaygısından azade bir kurum olarak varsayılıyor. Dolayısıyla devlet, bir üst belirleyen olarak denetleyici rolüne davet ediliyor.

Hükümet diyor ki “vatandaş bizden kalıcı konut istiyor, plan istiyor, kazmayı vurun” diyor. Öte yandan molozları kaldırmak için hızlı davranırsak itinalı olamıyoruz. Yani usulüne uygun yapmaya çalışırsanız bu iş çok uzun sürer. Ama yok dersenez ki hızlı yapacağım, maliyeti azaltacağım. Bu sefer kurban veriyorsunuz. İnsanlar ölüyor (STK Temsilcisi).

İnsanlar bilmez bu işi, ama bilen o tabloyu güzel çizerse manzara iyi çıkar. Bunlar vatandaşın bilmediği şeyler. Herkes kendi işine geldiği gibi. Yani mesela geçen bizim bakan orada televizyonda konuşuyordu. İyi bir örnek verdi. Dedi ki benim torunum sabahleyin benden bir dondurma istedi. Dondurma verirsen bu çocuk sağlığından yani feragat etmiş olurum. Ben onu hem kalbini kırmadan derim ki ‘evet oğlum sana dondurma alacağım ama şimdi bu saatte dondurma sana yaramaz.’ Başka bir şey ikram ederim. Vatandaş aynı o çocuk gibi, devlet baba da o yaşlı adam, geleni gideni her şeyi bilen adam. En iyisi neyse ona sağlayacak. Bir baba çocuklarını neyi sağlamaya çalışır? Güzel eder, geleceğini hazırlar. Topluma daha yararlı bir şekil getirmesi için uğraşır. Babanın işi bu. Devlet de babamız. Bizim babamız bizi böyle gerekir. Biz onu canlandırıyoruz gözümüzde (Karyer Mahallesi’nden bir erkek katılımcı).

Bu binaların ben bilmem ki. Ben daireye bakarım. Konumuna bakarım. Yerine bakarım. Vatandaş olarak söylüyorum. Bakarım güzel bir mevki. Çocuklar için evet park var. Ama binanın içindeki çimento içindeki demiri ben ölçemem. Depreme dayanıklı mı, değil mi? Kaça göre ayarlanmış? Hangi beton kullanmış? Hangi demirler kullanmış? Ben bilemem. Bunu bilen kim? Devletin kendisi. Denetlemesi gereken kendisi. O yüzden bu yük halka bindirilmemeli (Mahalle muhtarı).

Yukarıdaki anlatılarda ise hükümet veya belediye gibi siyasal aktörlerin aksine devlet, ikbali seçimlere bağlı olmayan, dolayısıyla yurttaşlar karşısında popülist kaygılardan azade davranabilen bir kurum olarak tarif ediliyor. Öyle ki “devlet baba” yeri geldiğinde Defne halkının iyiliği için kısıtlayıcı yöntemler kullanabilmeli, itinalı davranmak adına vatandaşın istekleriyle çelişmeyi göze alabilmeli. Bunun da ötesinde, görüştüğümüz mahalle muhtarlarından birinin yukarıdaki sözlerine de yansıdığı gibi, bu şekilde davranmak devlet kurumunun “halka yükleyemeyeceği” bir sorumluluğu olarak da karşımıza çıkıyor. Mahalle muhtarı, “sıradan yurttaş” ile devlet kurumunun kaygıları, çıkarları ve öncelikleri arasında ayrımın olması gerektiğini, bunun bizatihi devletin sorumluluğu olduğunu belirtiyor.

5.1.2. Partiler-üstülük talebi: “Bence biraz siyaset yapılıyor”

Devlet her ne kadar nesnel bir kurum olarak tahayyül edilse ve öyle davranmaya çağırılsa da, neredeyse gerçekleştirdiğimiz hiçbir görüşmede devletin tarafsız, siyasi saiklerden ve kaygılardan azade bir şekilde davrandığı yönünde bir görüş belirtilmedi. Aksine çalışmaya katılan hemen herkes için devlet, fiiliyatta iktidar partileri ile iç içe geçmiş bir kurum olarak deprem sahasında varlık gösteriyor. Başka bir ifade ile görüşmeler boyunca devlet, bütün toplumsal kesimlerin kaynaklarından beslenmesine karşın, *de facto* iktidar ittifakı olan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)’nin en güçlü uzantısı olarak tarif ediliyor. Kozmopolitik yapısı, Cumhuriyet tarihi ile uyumlu olmayan ilişkisi ve Türklük - Müslümanlık çerçevesinden taşan toplumsal dokusu nedeniyle Antakya, hali hazırda devlet kurumuyla pürüzlü ilişkileri olan bir toplumsal topografyaya işaret ediyor. Bu toplumsal belleğin deprem

ve yıkım deneyimlerine nasıl yansıdığını daha önceki bölümlerde tartışmıştık. Fakat, devlet gücünün ve İslamcı-milliyetçi ideolojik angajmanın kombinasyonu haline gelen iktidarın, yaşamın her alanında istisna hali yaratan deprem koşullarında bu pürüzlü ilişkileri nasıl derinleştirdiği, yeniden inşa temasında da kendisini gösteriyor.

Nasıl inşa edeceğiz? Önce beraber, hep beraber. Yani siyasi düşünce gözetmeksizin. Siyaseti bir kenara bırakıp, siyaset üstü bir durum inşa ederek. Herkes bir araya gelerek. Özellikle 11 milletvekili şu anda var. Bir tanesi mahpusta. 10 milletvekili. Oysa ki devlet şeyine baktığın zaman devlet herkese eşit davranmak zorunda. Herkese tarafsız davranmak zorunda. Seçim bir yere kadar, (iktidar) ‘seçimden sonra herkes kardeş’ demek zorunda (Mahalle muhtarı).

Siyasi olarak değerlendiriyorum. Aksini söyleyen varsa tartışalım. Neden destek vermiyorlar o zaman? Biz de şunu söylüyoruz. Bu siyaset üstü bir meseledir. Bugün o gün değil, bugün bu halkın sorunlarını hafifletmek, yaşam kalitesini yükseltmek ya da askeri ihtiyaçlarını gidermek için bütün kurumların bir arada çalışması gerekiyor. Merkezi hükümetle beraber (STK temsilcisi).

2019 Yerel Seçim ve 2023 Genel Seçim sonuçlarına bakıldığında Hatay genelinde iktidar ve muhalefet partilerinin/ittifaklarının yakın oranlarda oy aldığını görüyoruz. Fakat merceğimizi Hatay’nın ilçelerine doğru odakladığımızda iktidar ve muhalefetin blokları arasında belirgin bir ayrım ortaya çıkıyor. Arsuz ve Samandağı ilçelerinde olduğu gibi araştırmayı yürüttüğümüz Defne ilçesinde de seçmen desteği, merkez soldan sola ve sosyalist sola doğru uzanan bir yelpazede çeşitlenmek üzere muhalefet partilerine doğru yöneliyor. Saha çalışmamız boyunca Hatay’ın ve özellikle Defne’nin bu toplumsal ve politik niteliği nedeniyle ayrımcılığa uğradığı ve yeterince destek görmediği kanaati sürekli tekrar edildi. Yukarıda yer verdiğimiz anlatılarda da bu kanaat izlenebiliyor. Çalışmamıza katılan mahalle muhtarı birlik ve beraberliğe vurgu yaparken, iktidar blokunun seçim sonuçlarına göre hareket etmemesi gerektiğini vurguluyor. STK temsilcisi katılımcı ise yıkımın ve yeniden inşanın siyaset üstü bir mesele olması gerektiğini savunmasına rağmen Defne’nin yaşadığı ayrımcılığın siyasi nedenlere sahip olduğundan emin görünüyor.

Hatta bununla ilgili ben de bir yorum yapayım: Ben Antep’te yaşıyorum. Ama buralıyım. Depremi Antep’te yaşadım. Antep, Maraş, Urfa’da çalışıyorum. Orada hayat şu an gayet normal. İnsanlar alışverişini yapabiliyor, dolmuşlar çalışıyor. Suya, yemeğe, marketlere, her yere erişim çok kolay. Hiçbir şey yok şu an orada yani. Maraş dahil bu arada. Maraş’ta birkaç belli bölgeler var böyle zor durumda olan. Onları dışına alıyorum bu listenin. Ama genel olarak o civarlarda normal hayat başladı artık. Normalleştiler. Hatay’da, yani yıkım çok fazla ve destek yeterli de değil yani. Yeterince destek görmedik (Harbiye Mahallesi’nden bir erkek katılımcı).

Şu anda bunu sayın valimiz dedi yani. Belediye, yani büyükşehir iktidarda olursa dedi. O da bir nebze bize siyaset yapmadı değil yani. Olunca daha fazla hizmet şey olur diye. Onu söylediği zaman zaten eğer sen karıştsan veya fikir olarak şey yapmıyorsan soğuk sular dökülüyor zaten (Mahalle muhtarı).

Siyasi iktidar blokunun oy tercihin ve politik konumlanışa göre deprem bölgeleri ve deprem-zede yurttaşlar arasında ayrım yaptığı kanaati, belirli gözlemlere ve deneyimlere dayanıyor. Karyer Mahallesi toplantısında söz alan katılımcı, bu ayrımcılığı Hatay ile iktidar bloğunun seçimlerde büyük bir farkla galip geldiği diğer illeri arasında gözlemlediği farkları aktararak anlatıyor. Hatay’ın aksine bu illerde sağaltım ve yeniden inşa çalışmalarında daha hızlı mesafe alındığını söylüyor. Çalışmaya katılan mahalle muhtarlarından birisi ise, Valilik’in düzenlediği bir toplantıda, dönemin valisinin Hatay’a daha güçlü bir devlet desteği gelebilmesi için Büyük-

şehir Belediyesi'nin iktidar partisi olan AKP'ye devredilmesi gerektiğini açıkça işaret ettiğini iddia ediyor.

Öte yandan, merkezi iktidar ile yerel iktidar olarak CHP'li belediyeler arasında, adil koşullarda sürmeyen bir rekabet olduğu da anlaşıyor. Öyle ki Defne Belediyesi'nden bir katılımcı kayıt dışı görüşmemizde, yeniden inşanın hiçbir aşamasında yer alamadıklarını ve kendilerine hiçbir konuda danışılmadığını belirtiyor. Yine CHP Defne teşkilatından katılımcı, benzer biçimde yeniden inşa süreçlerinden dışlandıklarını belirtiyor. Ancak araştırmaya katılanlar, bu rekabetin günün sonunda Hatay ve Defne halkına kaybettiği görüşünde. Yaptığımız tüm görüşmelerden ortaya çıkan üç farklı koldan giden bir çalışma olduğu. Birincisi yerel yönetimlerin zaten deprem öncesi askıya çıkardıkları planlar. Bu planlar en azından bazı kararlar alınabilsin diye tüm itirazlara rağmen hala yürürlükte. Ama merkezi iktidar, yerel yönetime yıkımın çok olduğu bölgelere karışmayın talimatı da vermiş durumda. İkinci kol ise merkezi yönetim tarafından görevlendirilen işi konusunda uzman bir ekip tarafından yönlendiriliyor. Bu ekibin başında ise Yüksek Mimar Bünyamin Derman var. Son olarak da yeniden inşa çalışmasına hazırlık anlamında İBB ve Hatay Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülen Hatay Planlama Merkezi (HPM)⁴ oluşumu söz konusudur. Bu merkezde İBB çalışanları yeniden inşa sürecine hazırlık çalışmalarını Hatay Büyükşehir Belediyesi ile birlikte yürütmektedir. Ne yazık ki -bu çalışmaların her birinin hangi anlamda derde deva olacağından bağımsız olarak- yaptığımız görüşmelerde bu çalışmaların hem birbirleri ile iletişim içinde olmadıklarını hem de genel olarak bölge halkı ve STK'ların bu çalışmalardan yeterince bilgi sahibi olmadığını gözlemledik.

Bünyamin Derman çıktı dedi ki 'biz defalarca Büyükşehir Belediyesi'nden randevu istedik, bize vermediler.' Büyükşehir Belediyesi de 'hayır, bize böyle bir randevu talebi gelmedi.' Birisi yalan söylüyor, hangisi bilmiyoruz artık. Yani, şimdi imar planlarının 1/5000'liklerini Büyükşehir yapar. Büyükşehir'in içinde olmadığı bir mevzuat çalışması olmaz. Çünkü her hâlükârda Büyükşehir Meclisi'ne gelecek bunun yapılabilmesi için. Kim doğru söylemiyorsa çıksın diğerini ispatlasın. Halk olarak biz de 'arkadaş, Büyükşehir Belediyesi, sen niye doğru söylemiyorsun?' ya da işte 'Bünyamin Derman sen niye doğruyu söylemiyorsun?' diyebilelim. Çünkü bizim kaderimizle ilgili bir karar veriliyor. Kimsenin deprem üzerinden siyaset yapmaya hakkı yok. Yani hepimizin siyasi kimlikleri olabilir ama artık depremden sonra siyasi kimliklerimizi bir tarafa bıraktık. Yani Hatay'ın, özelde Antakya'nın, Defne'nin, Samandağ'ın, Kırıkhan'ın toparlanabilmesi için şu an siyasi çekişmeleri, kısır çekişmeleri bir tarafa bırakmak gerekiyor. Ancak halen eski hastalık devam ediyor (STK temsilcisi, Eski Belediye Meclis Üyesi).

Yani kurumlar arası iletişimsizlik veya küskünlük olmaz. Hani bireylerin sergileyeceği o duygusal pozisyonlar kurumlarda olmamalı. Devlet bunun için var. Ahmet ve Mehmet küsebilir. Ama ben örneğin Baro olarak 'ben belediye başkanını sevmiyorum, belediyeyle de görüşmeyeyim.' Bu kabul edilir bir şey değil. Burada birey olma bilinçliliğiyle ilgili demokratik kurumları genetik kodlarımıza işleyebilmeliyiz artık yani. O demokratik pozisyon almayı demokrat olmayı içselleştirmemiz lazım. Biz hep demokrasiyi kendi evimizden tarif ediyoruz. O bakımdan siyasetteki bu tıkanmışlık topluma da hizmet ediyor. Topluma da zarar veriyor. Siyasette hikayeler bürokrasiye de sirayet ediyor. Eğer biz siyaset yapacağımız yeri çok abartır, işte devlet işleyişinde toplumsal kararların toplum hukukunu ahlakını yapısını ilgilendiren konularda da siyasal angajmanlarla hareket edersek çok doğru bir siyaset örmemiş oluruz. Buna da dikkat etmek lazım. Maalesef bu yapılmıyor. İşte benden olan olmayan hikayesinin temeli oraya dayanıyor (Hatay Barosu'ndan bir erkek katılımcı).

Çünkü şu var, seçim de geliyor. Biraz böyle seçim kurbanı oluyoruz. Düşünün depremden sonra bir seçim yaşadık, gündem değişti. Şimdi tekrar yerel yöneticiler de seçim ortaklığında davranıyor. Devlet de -tabii devlet derken merkezi hükümet- o da seçim odaklı, hemen sonuç almak istiyor. O yüzden belli bir yer seçti. Onu hemen somut olarak yapıp 'işte ben yaptım' demek istiyor. Yerel yöneticiler de 'ben kendi planlarımı yapıyorum, oradaki plana ihtiyacım yok' tavrında. Yani her yerden çekıştırıldığı zaman ortada

burada yaşayan insanlar ve sorunları kalıyor (Hatay-TMMOB'dan bir kadın katılımcı).

Sayın Genel Başkanımız (Kemal Kılıçdaroğlu'nu kastediyor) depremin ikinci gününden itibaren buraya beş kere geldi. Burada her yere gidiyor. Şunu söyleyeyim size. Bir genel başkan geliyor. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı'yla beraber AFAD'ın yetkili Vali'den randevu alamadık biz. En son Ekrem Başkan yaygarayı kopardı, büyük bir fırtına estirdi, bağırdı, çağırdı da adamların, AFAD müdürünün yapmış olduğu toplantıya bir nevi zorla girdi. Kabul etmediler bizi, almadılar içeri. Çok basit. Ben onu söyleyebilirim size mesela. Yani sizin yapmanız gereken şeylere siyasi rant gözüyle bakıp önünüzü kestiler (Siyasi parti temsilcisi).

Büyükşehir Belediyesi ile merkezi iktidar arasındaki rekabet, seçim dönemlerinde iyice belirginleşiyor. Hatay Mimarlar Odası'ndan katılımcının ifadesiyle, Hatay halkı “*seçim kurbanı*” oluyor. AKP-MHP bloku, seçim döneminde her ne kadar oy-hizmet dengesi üzerinden dayatmacı bir politika izlese de Türkiye'nin yönetim biçimi ve seçim sistemi hala rıza üreten politikalara ihtiyaç duyuyor. Bu nedenle deprem bölgesinde de hem Büyükşehir Belediyesi hem de merkezi iktidar, popülist kaygılarla davranarak “hizmet götürme” rekabetini derinleştiriyor. Fakat yukarıda sözlerine kulak verdiğimiz görüşülenler, bu rekabetin iletişimsizliği, küskünlüğü ve anti-demokratik uygulamaları güçlendirdiğini, yetki karmaşasına yol açtığını ve “deprem üzerinden yapılan siyasetin” Hatay halkına zarar verdiğini söylüyorlar.

Herkes kendi alanında bir şey yapıyormuş gibi görünüyor. Bu kentin iyileşmesi, ayağa kalkması, belli bir şekilde tekrar burada yaşamın devam edebilmesi için buradaki bütün aktörlerin bir arada hareket etme zorunluluğu var. Bu zorunluluğu kısmen kamu otoritesi sorunlu olarak görmeye başladı ilk başta. Ama şu anda yerel yönetimler ve inisiyatifler görmekte zorlanıyor. Neden zorlanıyor? Ezberle hareket ederek, çünkü buranın muhalif bir tarafı vardır her zaman. Kamuya karşı güvensizdir. Yani Türkiye'nin en muhalif insanların olduğu bölgedir burası. Böyle bir durumda, bu pratikle bu alışkanlıkla itirazlar devam ediyor. Ama bu itirazlar gerçekçi şekilde değerlendirildiğinde bizi bu enkazdan çıkaracak durumda değil. Her şekilde yetkili ve sahada olan herkesle işbirliği yapmak durumu söz konusu. Herkesin biraz ezberini bozmasıyla ve alışkanlıklarımız dışında bir araya gelip birlikte çalışma kültürüyle katkı vermesiyle ancak bu süreçten kurtulabiliriz. Devletin, otorite olarak kamu kurumlarının, yerel yönetimlerin ve muhaliflerin de ezberini bozması gerekiyor. Eleştirdiğiniz yapıyla da makul şekilde iletişiminizi devam ettirerek o işbirliğine gidebilmeniz gerekiyor. Onu aşamıyoruz. Yanlış durdurmak bizim açımızdan çok pratik bir şeydir ve çok iyi alışkanlıkla uzun zamandır yürüttüğümüz bir şey. Doğrusunu yaptırma sorunumuz var. Doğrusunu yaptırma makul bir eleştiriyle beraber çözüm önerisiyle iş birliği için zorlamaktır. Çünkü yapacak icrai makamlar sizin eleştirdiğiniz makamlar. Hem eleştirip hem birlikte hareket etme mecburiyetimiz var. Hele hele bu süreçte (Hatay-TMMOB'dan bir erkek katılımcı).

Yukarıda sözlerine yer verdiğimiz TMMOB Hatay şubesinden katılımcı, Hatay toplumunda belirli bir etki alanına sahip ve sol yelpazede konumlanan politik örgütlenmelerin, inisiyatiflerin, partilerin, platformların veya kişilerin, afet koşullarında dahi “ezberle hareket ederek” merkezi iktidarla işbirliğine yanaşmadıklarını belirtiyor. Oysa katılımcıya göre tek başına icracı makamlara yönelen itiraz ve eleştiriler “yanlış durdurma” gücüne sahip olsa da “doğrusunu yaptırma” gücüne sahip olamıyor. Bu nedenle katılımcıya göre yeniden inşa sürecinde solda konumlanan kişi ve grupların, merkezi iktidarı eleştirmenin yanı sıra ezberini bozarak iletişim kanallarını açık tutmaları gerekiyor.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Hatay Büyükşehir Belediyesi'nin işbirliği ile kurulan HPM- bu iletişimsizlik, rekabet ve küskünlük sorunlarını aşmaya çalışan ve partiler üstü konumlanmak isteyen bir çalışma.

Hatay Planlama Merkezi'nin aslında en büyük amacı, şeffaf bir şekilde herkes masaya oturabilsin. Yani

Hatay Büyükşehir’de gerekirse valilik, gerekirse hükümet, herkesin birbirine yani teknik adamları oturup bir tartışma zemini oluşabilsin. Siyasi kısım bizi ilgilendirmiyor (Hatay Planlama Merkezi’nden bir katılımcı).

HPM, planlama, ulaşım ve lojistik, yer bilimi, mühendislik, mimari ve tasarım, kültürel miras ve koruma, ekonomi, toplumsal yapı, kamu yönetimi ve hukuk olmak üzere toplam dokuz alanda⁵, akademisyenler ve bilim insanlarıyla birlikte çalışmalar yürüten, bu açıdan yeniden inşaa meselesine oldukça kapsamlı yaklaşan bir merkez. HPM’den görüştüğümüz yetkili, yeniden inşaa sürecinde hiçbir tarafın bir diğeri yokmuş gibi yapamayacağını, aynı zamanda hiçbir yetkili kurumun da Hatay halkı yokmuş gibi yapamayacağını söylüyor. Yani yeniden inşaaanın çok aktörlü ve taraflı bir süreç olduğuna, herkesin diğetine mecbur olduğuna vurgu yapıyor. Fakat birlikte çalışmanın en iyi ihtimalle 2024-Mart yerel seçimlerinden sonra mümkün olacağını öngördüğünü de belirtiyor.

5.1.3. Yerel yönetimlere yönelik eleştiriler ve savunmalar: “Bizim oyumuzu çantada keklik görüyorlar”

Bu çalışmayı gerçekleştirdiğimiz sırada, 2019 yerel seçimlerinden bu yana Defne Belediyesi açık ara farkla, Hatay Büyükşehir Belediyesi ise yakın bir farkla Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) tarafından yönetiliyordu.⁶ Buna karşın Defne’de yaptığımız görüşmeler boyunca yerel yönetimlere yönelik önemli eleştiriler kaydettik. Eleştiriler, CHP’nin yüksek oranda oy aldığı bir ilçe olması karşın Defne Belediyesi’nin Defne’ye yeterince ihtimam göstermemesinde yoğunlaşıyor. Defneliler, CHP’nin tam da bu yüksek oylara güvenerek Defne halkının desteğini “çantada keklik” olarak gördüğünü düşündüklerini belirtiyorlar.

Şimdi önümüzde bir yerel seçim var, belediye seçimi var. Bunları biz seçiyoruz. Biz getirdik. Biz şimdi eleştiriyoruz. Dediğim gibi belediyede de biz muhalif partiyi destekliyoruz. Ama oradan da hizmet alamıyoruz. Hani burada biraz öz eleştiri de yapmak lazım. Muhalefetten de memnun değiliz. İktidardan da memnun değiliz. CHP’nin de bir şeyler yapması lazım. Burası kalesi. Ama CHP bizi çantada keklik misaline getiriyor (Asi Yaşam Merkezi’nden bir erkek katılımcı).

Biz daha kötü durumdayız. Biz neden daha kötü durumdayız? Çünkü çok ağır. Nedeni şu: Seçtiğimiz insanlar dahi bize bakmıyor. Bu vahim bir durum, vahim bir durum yani. Yani bunun daha kötüsü olamaz ya. Düşünsene siz tamam biz o diğeri tarafı [AKP’den bahsediyor] anlamışız. Arkadaş bize zaten gelmiyor bu adamlar. Bize uğramıyor. Biz de onlara gitmiyoruz. Onlara bir kibrit çöpü vermiş değiliz. Bir şey vermiş değiliz. Tabii ki bizi cezalandırır. Tabii ki yandaşlarına dağıtır. Ama arkadaşım ben sana her gün oy verdiğim insanlar şeyler bize bakmıyor. Ya bir geçmiş olsun arayıp da dilemedi. Bir başsağlığı dilemedi. Buraya uğrayıp da neyin ihtiyacınız var demedi (Mahalle muhtarı).

Belediyelerin çöp toplamadan kent temizliğine, ilaçlamadan su tahsisi hizmetlerine, ulaşımdan imar hizmetlerine uzanan geniş yetki ve sorumluluk alanında gösterdiği faaliyetler, kent yaşamının devamlılığı için her durumda çok önemli. Ancak bu hizmetler, altyapı ve üst yapının harap olduğu afet ortamında, yaşamın yeniden üretimi için daha da hayati bir hale geliyor. Fakat Defneliler, yerel yönetimlerin bu alanda da benzer bir özensizlik sergilediğini, temel görev ve sorumluluklarını yerine getirmediğini ve acil durumlara karşı hiçbir hazırlığının olmadığını düşünüyor.

Yani şimdi eğer yedi ayda sen bana suyu vermiyorsan, sen burada belediye başkanlığı yapamazsın. Ben hakkımı helal etmiyorum. Ben oy vermişim. Gidelim, yerinde inceleyin. Su akıyorsa o zaman başka söyleyeceğim zaten. Hiçbir hizmet yok. Bakın çöp kaldırılmıyor. Şimdi benim yıkılan evime ne yapacağımı Belediye bile bilmiyor. Bana cevap bile veremiyor. Benden önce belediye bana hak tanıyacak ki benim hakkım o savunacak (Defne’de yaşayan 71 yaşında bir erkek katılımcı).

Bizim Defne Belediyesi’nin benzini yoktu jeneratörde, o kadar sorumsuz bir belediye. E ne yaptı yani kendi belediyemiz yanı başımızda. Nasıl söyleyeyim size yani, fiyasko maalesef sınıfta kaldı (STK temsilcisi).

Öte yandan, çoğu kez merkezi iktidar ile anılan “kayırmacılık/nepotizm” suçlamalarının Defneliler tarafından CHP’li Defne Belediyesi’ne de yöneltildiği oldu. Bazı katılımcılar Defne Belediyesi’nin hizmet ve destek çalışmaları sırasında, CHP seçmeni olmadığı veya CHP’ye mesafeli olduğu bilinen mahallelerin ve ailelerin bu çalışmalardan yeterince faydalanamadığını düşünüyorlar.

Yani hani bir mahalleden bir mahalleye bile fark ediyor. Bir aileden bir aileye bile fark edebiliyor. Sen hangi ailedensin? Şu aileden. Tamam bunların siyasi görüşü budur, bunların duruşu budur, bunların tarafı budur. Siz hangi ailedensiniz? Bu aileden. Bunların siyasi görüşü budur, bunların duruşu budur. Yani bu artık mahalleden ziyade aileye kadar bile inilmiş burada. Onun için yani bizim üzerimizde iki baskı var. İki iktidar var. Bir yerel iktidar, bir de merkezi iktidar. Ve ikisi de aslında bize aynı mesafede. Bizim için hiçbir şey fark etmiyor.. Zaten hizmet gelmeyecekse hangi parti olursa olsun ne fark edecek bizim için? Veya hizmet gelecekse hangi parti olursa olsun bizim için ne fark edecek? (Karyer Mahallesi’nden bir erkek katılımcı).

Eğer belediyede adamın yoksa, hizmet alman çok zor (Asi Yaşam Merkezi’nden bir kadın katılımcı).

Hatay’da yerel yönetimlerin deprem sonrasında iyi bir sınav vermediği, ne böyle bir afete ne de herhangi bir acil duruma hazırlıklı olmadığı ve depremin üzerinden aylar geçmesine karşın şoku üzerinden atamadığı eleştirileri hemen her görüşmeye yansdı. Bu eleştirilerin yanı sıra birçok katılımcı, Defne Belediyesi’nin ve Hatay Büyükşehir Belediyesi’nin kendisinin de depremzede olduğunu hatırlatarak belediye hizmetlerinde gösterilen zafiyetin bazı haklı nedenleri olabileceğini belirttiler. Ayrıca, yukarıda da bahsettiğimiz merkezi iktidar ve yerel yönetimler arasındaki rekabette, güç dengesinin merkezi iktidar lehine bozuk olduğunu söylediler. Bazı katılımcılara göre siyasi iktidar, yerel yönetimlerin yetkilerini azaltarak, uluslararası destek mekanizmalarıyla temasını keserek ve kaynaklarını daraltılarak onları işlevsiz hale getirmeyi amaçlıyor.

Onlara (belediyelere) yeteri kadar bir maliyet verilmiyor bize destek olabilmeleri için. CHP’li olduğu için. Zaten amaçları o. İnsanlar artık CHP’ye oy vermekten tiksinsin. “Bakın CHP size hiçbir şey yapmıyor” diyebilsinler diye zaten hizmet eksik kalıyor Mesela yollar. Yani inanın kaportacılar, araba tamircileri zengin oluyor CHP sayesinde. Ne bileyim gidin bir Yayla Dağı’na bir Altınözü’ne yollar gıcır gıcır. Burada her iki adımda bir çukur dolu. Bu neden? CHP’yle olduğumuz için. Yani hep insanları dinine, anlayışına, şeyine göre yargılıyorlar.. AK Parti sağ olmasın. Durumumuz bundan ibaret (Harbiye Mahallesi’nden bir kadın katılımcı).

Ama zaten burada planlama yetkisi olan yerel yönetimlerin bu depremde zaten hem idari hem mekânsal çöküşü var. Yani üç dört ay kendilerine gelemediler. Yani personelleri zaten depremzede binaları komple yıkıldı. Hem Büyükşehir’in hem Antakya Belediyesi’nin ve Defne Belediyesi’nde de. Bunlar kısmen devam ediyordu ama idari anlamda insanların özellikle personelinin sorunları sebebiyle kayıpları, travmaları ve benzeri sebebiyle ilk iki ay zaten hiç varlık gösteremediler. Ondandır ilki iki ay zaten başka türlü (Hatay-TMMOB’dan bir erkek katılımcı).

Defne Meclis toplantısında dediler ki Avrupa ülkelerinden, şu ülkelerden, bu ülkelerden, şu şirketlerden, şu gönüllülerden, şöyle, şöyle, şöyle, proje bazında destekler, teklif edildi bize' dediler. Biz de 'hemen hazırlayın, projelerinizi, sunalım' dedik. Halihazırda bir projeleriniz yok mu? 'Olsa bile' dediler, 'şu an biz bakanlıkları aşarak gidemiyoruz, onlarla direkt temas sağlayamıyoruz ve o yardımlar direkt bize gelmiyor' dediler. İlla AFAD giriyor devreye, merkezi hükümet giriyor devreye. Onların kontrolünde olmasını istiyorlar. Onlar, kendilerine istiyorlar bu yardımları. Ondan sonra da ne kadar lütfederlerse, o kadarını verecekler sana. Direkt bizim kontağımızı, istemiyorlar ve onaylamıyorlar. Merkezi hükümetin kontrolü dışında, sen bu destekleri de alamıyorsun. Ya, olacak bir şey değil, inanılır bir şey değil. Yoksa biz şimdiye kadar Defne'yi ayağa kaldırırdık ya. Bir sürü proje uygulanabilirdi, aradan yedi ay geçti ya (Yerel yönetim çalışanı bir erkek katılımcı).

Eleştiriler karşısında benzer savunmalar, yalnızca Defne sakinlerinden değil doğrudan doğruya Defne Belediyesi'nden ve CHP Defne teşkilatından kişilerle yaptığımız görüşmelere de yansıyor.

Bu gerçek anlamda bocaladı. Her iki belediyemiz de olmadı. Çünkü yeterli imkanlar da yoktu. Örnek veriyorum size şimdi Büyükşehir Belediye'mizin ana bina ve iki tane ek binası çöktü. Tamamen çöktü. Araç gelişlerimiz gitti. Defne Belediyesi'nde de keza bir ana bina ayakta. Diğer iki tane ek binamız çöktü. İş makinelerimiz gitti. İş makinelerimiz yok, operatörlerimiz vefat etti. Bir tanesi benim kuzenim. Otomatik olarak sizin burada çok daha ciddi bir imkana ihtiyacınız var. Bakın bu vuruşların her biri beş altı tonda (arka plandaki yıkım çalışmalarını kastediyor). Ve bütün gün vuruyorlar. Bütün gün vurduğu zaman sizin yer altındaki bütün içme suları, atık su sistemlerinizi mahvediyorlar. Bu da herhangi bir belediyenin bütçesiyle olacak bir iş değil. Bunun için çok ciddi bir maddiyat gerekiyor. Bu külfetin altından da hiçbir belediye kalkamaz. Özellikle bizim belediyeler. Zaten Türkiye'nin yaşadığı sorun ortada ekonomik anlamda bir kriz var. Hükümet yeterince para aktarımı yapmıyor bizim (CHP'li) belediyelerimize (Siyasi parti temsilcisi).

Şimdi geçen ay gelen pay, İller Bankası payı, işçilerin maaşına yetmiyor. Belediye nasıl bu çarkı döndürecek? Biz biraz normalleşene kadar en az bir yıl İller Bankası kesintisinin olmaması gerekir. Yani bizim borçlarımız var devlete. Onlar da payımızdan kesiyorlar. En azından bir yıl bundan kesilmemesi lazım. Normale dönene kadar. Şimdi yolları da bozuk, yolları da düzeltemiyorsun yıkımlar var. Gene bozulacak, gene paletli araçlar gelecek. Yapsam bu yolu, ertesi gün bozulacak. Niye? Ağır tonajlı araçlar geçiyor. Kırıyorlar, döküyorlar. Yol da yapamıyorsun. İmkânı yok. Para yok (Yerel yönetim çalışanı bir erkek katılımcı).

CHP'nin Defne teşkilatından görüştüğümüz katılımcı ayrıca, Defne ve Hatay Büyükşehir Belediyelerinin kendi çalışmalarını halka yeterince tanıtamadıklarını ve görünür olamadıklarını da belirtiyor. Buna karşın İstanbul, Adana ve Ankara Büyükşehir Belediyelerinden gelen organize ekiplerin öne çıktığını, bu durumun Defne ve Hatay Büyükşehir Belediyelerini daha da görünmezleştirdiğini vurguluyor:

Ama İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Ankara Büyükşehir Belediyesi, Adana Büyükşehir Belediyesi'nin bütün imkanları Defne'yle Antakya'ya seferber oldu. Ama bunları iyi pazarlayamadığımızı düşünüyorum. Hani ortada bir hizmet var. Ama bu hizmeti biz vatandaşa anlatamadık. Özellikle Defne Belediyesi nezdinde. Ama şöyle bir şey var hocam, bunu her fırsatta da dile getiriyorum, şimdi şehir dışından gelen organize bir ekip var. Organize ekibin üzerinde yelekleri var. Ben ve arkadaşlarımız bir ekiplere yardımcı oluyoruz. Ekiplere yardımcı olurken depremzede arkadaşımız dönüp sizin arkanızdaki yeleğe bakıyor. "Aa İBB" diyor, "vay be" diyor, "bak İstanbul Büyükşehir Belediyesi geldi, Hatay Büyükşehir Belediyesi gelmedi." Ama biz normal şartlarda onun adına yapıyoruz. Ama hani yaptığımız işi pazarlayamadığımızı düşünüyorum. Anlatamadık. Vatandaş da o yüzden belediyelerimizden şu an şikayetçi. Evet, ciddi anlamda şikayetçi (Siyasi parti temsilcisi).

Defne Belediyesi'ne yönelen bir diğer eleştiri ise, 6 Şubat depremleri öncesinde askıya çıkan imar planının yeniden askıya çıkarılmasında yoğunlaştı. Tam adı "defne İlçesi 1/1000 Ölçekli Revizyon ve İlave Uygulama İmar Planı" olan çalışma, esasen 2020 tarihinden bu yana Hatay

Büyükşehir ve Defne Belediyesi'nin gündemindeydi. Fakat plan, Ocak-2023 tarihinde kesinleşerek askıya çıktı. Katılımcılar ise Defne Belediyesi'nin ortada büyük bir yıkım yokmuş gibi davranarak 6 Şubat öncesi planlanan ve askıya çıkan imara devam etme kararını eleştiriyorlar:

Biz meslek odaları olarak TMMOB'a bağlı odalar olarak itiraz ettik. Bu planları siz böyle yıkıcı bir deprem olmadan hazırlamıştınız. Bu depremde çok fazla kayıp yaşadık, çok fazla sorun var. Bunların sebeplerinin analiz edilerek planın gözden geçirilmesini talep ettik. Talep bu kadar. Oy birliğiyle reddedildi. (...) Şimdi bunu kendileri şöyle söylüyorlar: "İmarın hızlıca yürürlüğe girmesi gerekiyor ki vatandaş barınma ihtiyacını karşılayabilsin." Ama biz öncesinde zaten hep şunu söyledik, yani dedik ki "bakın bir hazırlık yapın. İmar planının tamamına itiraz etmeyelim. En ciddi sorun yaşanan bölgeleri tespit edin. Birlikte biz de katkı verelim. O bölgelerle ilgili en azından orayı durduralım. Kırsalda barınma ihtiyacını hızlıca karşılayabilmek için imar devam etsin." Ama bu çalışmayı yapmadılar. Yapacak durumda da değillerdi. Niyetleri de yoktu. Bu biraz şeyle ilgili. Yani şu an geldiğimiz nokta şu. Bakanlık yetkili bakanlık yapsın bize göndersin moduna girdi. Bütün ilçe belediyeleri. Hatta ve hatta Büyükşehir'de biraz o yönde (Hatay-TMMOB'dan bir erkek katılımcı).

Mesela Armutlu, Gazi, Elektrik Mahallesi plan dışı bırakıldı diyebiliyorum. [Plan dışı derken bu belediye imar planı] Çünkü dediler ki burada çok ciddi can kaybı oldu. Bu imar planının tekrar gözden geçirilmesi gerekiyor. Ama mesela Mimarlar Odası ile yaptığım konuşmada Mimarlar Odası ve Hatay Barosu, ben mensubu olduğum Baro, planın tamamına itiraz ettiler. Depremden sonra, bu depremde öğrenilen durumların yeniden masa üstüne yatırılıp şehir planlamasının ona göre yapılması gerektiği konusunda görüş bildiriyorlar. Hem Baro hem Mimarlar Odası (STK temsilcisi, Eski Belediye Meclis Üyesi).⁷

Diğer yandan Defne Belediyesi'nden kayıt almadan görüşme yaptığımız katılımcı bu eleştirilere cevap olarak, halkın acil barınma ihtiyacının olduğu bir anda her şeyi durdurmak gibi bir şanslarının olmadığını ve askıda kalma süresi dolmuş olan bir imar planını yasal olarak yürürlüğe sokmak zorunda olduklarını vurgulayarak, "en kötü imar planının, plansızlıktan iyi" olduğunu belirtti. Hatay Barosu ve TMMOB'dan görüşme yaptığımız katılımcılar, Defne'nin yeniden inşasında barınma ihtiyacının öncelikli olduğunu kabul ediyorlar. Ancak asıl olarak imar sürecinde süregiden yetki ve yasa karmaşasına dikkat çekiyorlar.

Şimdi teknik olarak zaten aksine bir karar alınmayacağını biliyoruz. Askıdaki bir plan var. Bakiye süreyi tamamlaması gerekiyor. Ama depremin olmuş olması... Mevzuatları insanlar yapıyor, insanlar yorumluyor. Benim şahsi kanaatim tabi kanuna bakarak cevap vermek daha sağlıklı olacak, ama bence Belediye Meclisi bu konuda karar alıp olağanüstü bir durumdan dolayı iptal edebilir. Mücbir sebep dediğimiz bir konu var. Yani mücbir sebebe dayanarak, bu imar planı her ne kadar askıdaysa da gelişen durum karşısında revize edilmesi konusunda tekrar değerlendirilmesi kararı alabilir diye düşünüyorum. Çünkü belediye meclisleri aldıkları kararları geri alabiliyorlar. İptal edemezler ama geri alabilirler. Çünkü iptal kararını mahkeme verebilirler. Vatandaş da eğer bu karara karşı dava açarsa gider idare mahkemesi iptal davası açar. Mahkeme kararı verir artık bundan sonrasına (STK temsilcisi, Eski Belediye Meclis Üyesi).

6 Şubat'ta deprem olmuş. Yani siz şimdi Antakya'da 5 Şubat'ta gönderdiğiniz bir şeyin 7 Şubat'ta geçerli olmasını bekliyorsunuz. Şimdi burada farklı bir durum var. Bir yandan da Bünyamin (Derman) Beyler tabii o çok geniş bir ekip bu arada. Şimdi bir yandan da Belediye'nin planları geçerli. Bir yandan bambaşka bir genel şehir tasarımı gibi bir şey var. Yani dolayısıyla burada tabii biraz kafalar karışık. O yüzden şimdi yorum yaptık, tek bir yorum yok, çıkmıyor burada. Bir yandan da şimdi şöyle bir durum var. Meclisten geçer mi? Geçer. Afet Meclis kanun ve kararname süresi Mayıs (2023) sonu itibarıyla doldu. Yani imar planını askıya alan süreç bitti. Dolayısıyla asıl imar prosesi devam ediyor. Deprem öncesi nasılsa imar süreçleri devam ediyor. Ama şöyle bir durum var. Mesela İlçe Belediyeleri ya da Büyükşehir Belediyesi diyor ki ben şimdi bu planlara göre genel ruhsat imar işlemleri yürütecek miyim? Çünkü planlar geçerliyse, önümde bir engel yoksa bunun aksi bir durum da yoksa ya da bir bakanlık demiyorsa ki 'hayır bunu ben planlıyorum, bütün kurumlar dursun, yasa bende.' Bence bunu diyen de bir yasa kanunu hükmü yok. Dolayısıyla biraz farklı bir dönemden geçiyoruz. Dolayısıyla biz tabii şimdi Hatay Büyükşehir Belediyesi adına bir yorum yapmak da bize düşmez. Yani onlar meclis planlarını revize etmeyi düşünebilirler. Bir de

bir seçim dönemi. Hani o vizyonu nasıl kurarlar? Bizim yaptığımız çalışmalar bunun için ancak sağlıklı bir dayanak oluşturur onlara (Hatay Planlama Merkezi'nden bir katılımcı)

Yukarıda sözlerine yer verdiğimiz katılımcılar kendi uzmanlıklarına da dayanarak Belediye'nin ve ilgili bakanlıkların olağanüstü afet koşullarında olağanüstü yasa yapma güçlerinin olduğunu ifade ediyorlar. Anlatılardan da izlenebileceği üzere mevcut durum hem Belediye'nin hem de başta Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olmak üzere ilgili bakanlıkların, kendilerini tek yetkili ilan edebilmesine “teorik olarak” izin veriyor. Fakat bu durum, Hatay Planlama Merkezi'nden katılımcının ifade ettiği gibi, hangi planın geçerli olduğuna, kimin yeni imar planı yapabileceğine dair bir kafa karışıklığı yaratıyor. Zira hem merkezi hem yerel kamu otoritelerinin yasayı esnetme veya askıya alma gücünün olması, Defne'yi kimin yeniden inşa edeceği konusunda yeni bir rekabet ve tartışma alanı yaratıyor.

5.2. Yeniden inşa sürecine dair talepler ve beklentiler

Araştırma boyunca Defneliler yalnızca yeniden inşa süreçlerine dair eleştirilerini veya olumsuz gözlemlerini değil, geleceğe yönelik pek çok talep ve beklentilerini de dile getirdiler.

Ama çözüm odaklı düşünürsek bence şey yapabiliriz hani ücretsiz spor aktiviteleri bununla ilgili konteynerler kurulsa veya bir şeyler yapılsa. Hani çocuklar veya kadınlar falan istediği zaman spora gitse. Çünkü dışarı çıkınca o yıkıntının arasında yürümek istemiyor insan veya içini boşaltamıyor bir şekilde. Hani spora falan gitse bir de ücretsiz olması lazım. Ya da daha uygun olması lazım. İnsanlar bence biraz ferahlayabilir. (Genç Odak Grubu'ndan bir kadın katılımcı).

Sosyal marketler diye bir çalışma vardı önceki belediyenin çok da başarılı bir çalışmaydı. Çoğaltılması gerekirken, kapatıldı. Ben bir konteyner kentte kalıyorum şu anda. Çok düzenli bir şekilde bir depo oluşturuluyor. Bütün yardımlar, destekler çok nizami bir şekilde geliyor ve insanlara haftalık bir puan karşılığında. Her ailenin beş puanlık bir alımı var. Çok düzenli bir şekilde dağıtılıyor. Şimdi bunu yapmaktan aciz bir yerel yönetimimiz var. Yani çok basit bir depo. Gelen yardımlar hem talan olmayacak hem nereye gittiği belli olacak o anlamda. Bunu bile organize edemiyoruz. Ve burada işte bakıyorsunuz, yerel yönetimler, odalar, ilgili bütün kurumlar herkes birbirini bekliyor. (STK Odak Grubu'ndan bir erkek katılımcı).

Bugün yetkiliyle görüştüm, dedi “on bir yerde yıkım var bir tane su tankerimiz var sadece.” On bir ayrı yerde yıkım var bir tane tanker var. Onun için su sıkamadılar. Hatta bazıları rahatsız oldu söylediler ama bir şey falan devam ettiler. Şimdi öyle bir şey ki biz bir an önce ev çekilsin [yıkılsın] istiyoruz artık. Onun için bazen bazı şeylere göz yummak durumunda kalıyoruz artık. Sekiz aydır bekliyoruz. Çekilsin, yerimize gidelim. Yani şimdi başkasının arsasında parselinde duruyoruz. O adam gelse dese çık parselimden! Durum bu şu an (Harbiye Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Bu talepler çeşitli biçimler alsa da yerinde dönüşüm, kent dokusunun korunması ve Hatay'ın afet bölgesi ilan edilmesi olmak üzere üç ana hattı izliyordu. Bu nedenle tartışmayı, bu üç hattı izleyerek derinleştireceğiz.

5.2.1. Yerinde dönüşüm talebi: “Yani ben öleceksem de burada gömülmeyi istiyorum, bilmem anlatabildim mi?”

Yerinde dönüşüm, hangi yaş grubundan, cinsiyetten veya sosyal gruptan kişiyle görüşmüş olursak olalım, Defne'de en çok duyduğumuz ifadelerden biri oldu. Çünkü yerinde dönüşüm ifa-

desi, mahalle kültüründen güvende hissetmeye, komşuluk bağlarından kent konforuna uzanan pek çok duygu, düşünce ve talebin anahtar kavramı olarak düşünülüyor. Defneliler yerinde dönüşüm derken öncelikle binbir emekle ve yıllar içinde kurulan sosyal bağların korunmasına atıfta bulunuyorlar.

Mahalle kültürü ha deyince oluşturulan bir şey değil. Yani çok derin kökleri var ve inşa edilmiş bir şey. Yeniden dönüşümün bunun üzerine kurulması lazım. Biz mesela ilk başlarda da şey dedik. Bu çadır kentlere, konteyner kentlere. Yani bunların hiçbir açıdan mantıklı bir yanı yok konteyner kentin. Sadece Dikmece açısından değil. Genel olarak söylüyorum. Bir kere salgın hastalıklarla karşı karşıyayız. İnsanların böyle toplu bir şekilde birkaç bin kişinin yaşadığı ortamlar zaten tehlikeli. Ama onun yerine mahallelerde, mahalle kültürünü koruyan bir şekilde yeniden inşanın olması lazım. Yeniden inşa olana kadar belki çadır mahalleleri oluşturmak lazım. Konteyner mahalleleri oluşturmak lazım. Biz bunu savunuyoruz ama bunu icra edecek gücümüz yok. Karar verici değiliz. Aynı zamanda o kentte, o sokaklarda orada yaşayan insanların yerleştirilmesi lazım. Armutlu Mahallesi şimdi Antakya’da tam yeniden inşa edilecek. Ne yapılacak? Oraya plazalar mı dikilecek? Birileri mi getirilecek? Ne yapılacağını biz bilmiyoruz. Sadece Dikmece açısından değil. Bu şehir bizim şehrimiz. Herkes düşündüğünde böyle derin derin dalıyor. Çok kötü hissediyor. Bizim ruhumuzu sağaltacak şey şudur: Armutlu’ya gittiğimizde Armutlu’yu görmek. Biliyoruz yeni yapılar olacak. Olsun güçlü yapılar olsun. Ama bilelim ki orada Armutlulu var (Dikmece Köyü’nden bir erkek katılımcı).

Şöyle bir vatandaş geldi oturdu sohbet ettik. Ticaretten işbirliğimiz var. “Al” dedim kâğıt kalem “yaz, ne istiyorsun?” “Mahalle mi istiyorum ben ya” dedi. Şimdi mahalle mi istiyorum da o kadar çok istek var ki. Yani komşumu istiyorum, kültürümü istiyorum, parkımı, bankımı, ağacımı, çiçeğimi, böceğimi, her şeyimi istiyorum demek (STK temsilcisi).

Armutlu Mahallesi’nde bir sokak, Eylül-2023, Demet Bolat

Yerinde dönüşüm yukarıdaki anlatılarda, bütün unsurlarıyla mahalle ekolojisine duyulan özlemin ve “mahallemi istiyorum” arzusunun bir ifadesi haline dönüşüyor. Öyle ki Dikmece Köyü’nden katılımcı, daha en baştan konteyner kentlerin mahalle mahalle kurulması gerektiğini, bunun halk sağlığı açısından da daha uygun olacağını düşündüğünü söylüyor. Bir yandan yıkım ve enkaz kaldırma çalışmaları sürerken böyle bir istek ilk bakışta temelsiz görülebilir. Fakat Defne’de nüfusun önemli bir bölümünün zaten konteyner kentler yerine kendi mahallelerinde oluşturulan yerleşkelerde yaşıyor oluşu, ayrıca konteyner kentte yaşayanların da okul, alışveriş veya çalışma gibi nedenlerle halihazırda bu yıkım ve enkaza maruz kalıyor oluşu düşünüldüğünde, bu öneri biraz daha anlaşılır hale geliyor.

Yerinde dönüşüm teması etrafında çok güçlü bir kararlılık olduğunu aşağıdaki anlatılardan da görebiliyoruz.

Herkesin bulunduğu mınıtkada deprem yönetmeliğine uygun yere yapın. Bugün iki yüz metrekare ev yaptırırsınız. Altı kat çıkmazsınız. Dört kat verirsiniz. Yüz yirmi metrekare ev yaptırırsınız. Fay hattına uygun bir şekilde ama siz beni bugün Kışla Saray Mahallesi’nden alıp da şehrin beş kilometre yukarısına götüremezsiniz. Gidemem ben. Mersin’de gider. Mersin alışmış. Mersin dağınık bir kozmopolit yapılanması var. Mersin’de gittik ki arabayla üç kilometre, dört kilometre ileride oturan insanlar var. Hristiyan’ı var. Güneydoğu’dan gelen insanlar var. Alevisi var, Sünni’si var, Hristiyan’ı var. Ama Antakya’da ben yaşayamam. Yaşayamam arkadaş (Gayrimüslim cemaatten bir erkek katılımcı).

TOKİ’ye gidilir mi diye şey yapılıyor ya. Yani bizler zaten dışarıda çadırdaki kalıyoruz. Kim nereye yerleştirecek? Veya ne kadar bir TOKİ oluşturacak? Bunu yapacağına yerinde dönüşümünü hızlandırırsa çok daha farklı bir şey hiç olmaz. Adam öyle bir kırsal bir kesimde yapıyor TOKİ’yi. Kim mahallesini ya da oturduğu yeri bırakıp da oraya yerleşecek. Yerleştirmiyor (Harbiye Mahallesi’nden bir kadın katılımcı).

Kimse gitmez. Başka yere kimse gitmez. Herkes kendi yerinde. Eğer yaparlarsa yaparlar, yapmazlarsa hiç önemli değil. Çadırdaki yerimizde otururuz. Çadır kurup yerimizde otururuz. Bir yere gidemeyiz (Harbiye Mahallesi’nden bir erkek katılımcı).

Şimdi bak, şu anda benim şahsi fikrim. Yani şu andaki. Önce orayı taşınacağım [TOKİ’ye]. Ondan sonra ben yine burayı yapacağım [Karyer Mahallesi’ndeki evini]. Hayır, ben burayı [Karyer Mahallesi’ni] bırakamam. Yani ben öleceksem de burada gömülmeyi istiyorum, bilmem anlatabildim mi? (Karyer Mahallesi’nden 71 yaşında bir erkek katılımcı).

Mesela şu an toplu konut yapılıyor. Ama bana bedava verseler gitmem. Otuz kilometre uzakta bana göre. Dağ eteğinde. Sadece yaşam bir evden ibaret değil bana göre. Sosyal alan da olmalı. Orada çarşı olmayacak, pazar olmayacak. Bir şey almaya gidip gelmen sorun olacak. Bana çıkartıp oradan ev verseler gitmem. Yani hayat sadece dört duvar arasından ibaret değil. Sosyalleşmek de lazım. Dışarıya çıkıp gezip dolaşabilmeliyim. Bir AVM’de alışveriş yapmalıyım. Sinemaya ya da başka bir şey yapmalıyım. Böyle bir ortamlar olmazsa sadece apartmanda “al sana” deseler bana göre boş yaşam (Konteyner kentte yaşayan bir erkek katılımcı).

Defneli bir yere gitmeyecek. Siz ona TOKİ’den ev verirsiniz de gidip TOKİ’de oturmayacak. Ya da onun evine gidip başka bir mahalleye yaptığınızda oraya gitmeyecek. Bakın yıkım alanlarının hepsine, Defne’ye bağlı. Şöyle inin, binalar yıkık. Yıkıntının yanına prefabrik yapmış. Yani kendi imkanlarıyla, enkazı kaldırılmayanların hepsinin enkazın dibinde bir şekilde kendi imkanlarıyla prefabrik yaptığını görüyorsunuz hep (STK temsilcisi).

Bu anlatılarda görüldüğü gibi, TOKİ’nin mahallede yıllar içinde oluşturulmuş, organik bir yapısı olan komşuluk, tanışlık ve mahallelilik ağlarını tahrip edeceği öngörüsü ağır basıyor. Öte yandan katılımcılar, TOKİ’nin kendilerini Antakya’nın etnik ve dinsel açıdan kozmopolit olan sosyo-kültürel dokusundan kopartacağına dair endişelerini dile getiriyorlar. Bunun yanında

TOKİ'nin şehir merkezinden çok uzakta olması, insanları yalnızca “ev” mekanına hapsedeceği, kent kültüründen ve kentlilik deneyiminden kopartacağı gibi endişeleri de beraberinde getiriyor. Öyle ki katılımcılar kendilerine TOKİ'den ev verilse bile gitmeyeceklerini, gerekirse çadırda veya konteynerde yaşamaya devam edeceklerini ya da gitseler bile mahallelerindeki evlerini inşa edip geri döneceklerini söylüyorlar.

Şehrin merkezinden uzakta bütün halkı, kitleyi rahatlıkla yönetebileceği bir yer. Mahalle kültürünü yönetebileceği bir yer. Benim görüşüm bu yönde. TOKİ'leri ben sağlıklı bulmuyorum. TOKİ'leri oraya yapacak. Yerine dönüşüm yapamayan insanları oraya taşıyacak. Mahallede zaten bir büyük bir yıkım var. Bu devlet denen mekanizma için on numara bir fırsat. Depremden önce zaten sevmiyordu, ötekileştiriyordu. Şimdi de koz eline geçti. Zaten bu yüzden sağlıklı bilgiyi vermiyor Bakanlık. Bakanlık'ın şu ana kadar sağlıklı bilgisi yok. Mesela amcanın evi yıkıldı. Yerine dönüşüm yapacak adres yok. Sekizinci aya geçti. Konteyner gelmiş değil. Yerine dönüşüm yok. Bir şey yok. Bu zaten açık açık bunu gösterdi. Yani seni ya TOKİ'ye götürecek ya da paran varsa eğer evini yapabilirsin. Bu şekilde (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Bunların yanı sıra Karyer Mahallesi'nden genç bir katılımcının yukarıdaki sözlerine yansıdığı gibi, Defnelilerin TOKİ'yi disiplinci bir mekansal yönetim aracı olarak gördüklerine de tanık olduk. TOKİ'nin sadece mahalle kültürünün değil, Defne'de hemen her mahallede bu kültürün bir parçası olan muhalif politik konumlanışın, eleştirel bakışın ve direnme biçimlerinin de yok olmasına neden olacağı düşünülüyor. Yerinde dönüşümün yalnızca imkanı olanlar tarafından yapılabileceği, dayanışmaya ve çeşitli direniş biçimleriyle haklarını savunmaya en çok ihtiyacı olan yoksul kesimlerin ise, tam da kendilerini bu araçlardan mahrum bırakacak olan TOKİ'ye mecbur kalacakları düşüncesi, yukarıdaki anlatıda olduğu gibi, yaygın bir fikir olarak karşımıza çıkıyor.

Ardından şeyi de dört gözle bekliyoruz, yerinde dönüşümü. Bakın yerinde dönüşüm tabiri de yeni üretildi. Önce farklı bir yaklaşım gösteriyordu Şehircilik Bakanlığımız. “Kendileri yapacak, kendileri edecek” gibi bir şey içerisindeydiler. Sonra dediler “vatandaş da kendi yerinde dönüşüm yapabilir.” Bu da güzel bir şey. Onun yönetmeliğinin yayınlanmasını bekliyoruz. Nasıl hareket edilecek, belli değil. Fakat ön yapı olarak bu deprem yoğun olan yerlerde Çevre Şehircilik Müdürlükleri oluşturdu. Vatandaşın sorularına, taleplerine cevap vermek üzere. Görevliler tayin edildi. Bu güzel bir şey. Ve yapılan açıklamalarda yerinde dönüşüm yapacak olanlara projeden tutun, burada ayrıca yapılacak sözleşmeye kadar desteklenme olacağı yer alıyor. Bunlar güzel şeyler. İnşallah (STK temsilcisi).

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Adıyaman, Antep ve Hatay illerinde yapım ve dönüşüm ofisleri kurarak yerinde dönüşüm için başvurular almaya başladığını duyurdu.⁸ Bakanlık'ın hazırladığı tanıtım filminde yerinde dönüşüm için konutlara 500 bin Türk Lirası, işyerlerine ise 250 bin Türk lirası hibe desteği vereceklerini duyurdu. Ayrıca konutlar için 500-800 bin arası ve iş yerlerine 250-500 bin arası kredi desteği sağlanacağı da bildiriliyor. Fakat TÜİK verilerine göre (TUIK Bülteni, Aralık 2023) inşaat maliyetlerinin yılda %65.93 artmış olması, ENAG'ın hazırladığı Mart-2024 Tüketici Fiyat Endeksi'ne göre (ENAGrup Haber Bülteni, Nisan 2024) ise konut fiyatlarının %8,74 ile en yüksek enflasyon artışının yaşandığı tüketim kalemlerinden biri olarak belirlenmesi, Bakanlık'ın belirlediği bu hibelerin yetersizliğini ortaya koyuyor. Dolayısıyla Karyer Mahallesi'nden genç katılımcının yerinden dönüşüm fırsatlarından görece varıl olanların faydalanacağına yönelik öngörüsünün oldukça isabetli olduğu açığa çıkıyor.

5.2.2. Kentsel dokunun korunması talebi ve ötesi: “Çan, Ezan, Hazzan”

Hatay, sık sık tekrarlandığı gibi, etno-dinsel ve kültürel olarak en zengin şehirlerden biri. Bu zenginlik, özellikle Antakya’nın mekânsal-kentsel dokusunda da kendisini gösteriyordu. Saha çalışması boyunca kentin, camiiler, kiliseler ve sinagogların seslerinin birbirine karıştığı eski Antakya’yı yeniden kuracak biçimde inşa edilmesi talebi, hemen her görüşmede dillendirildi.

Şimdi simgesel yapılar ortaya çıkmalı. Yani neyse bir ulu Habib-i Necar Cami, Meclis Binası, Kilise. Çünkü bunlar Antakya’yla özdeşleşen yapılar. Bu yapıların birebir aynısı geri konulmalı. Yani demeli ki biri “ha burası Antakya.” Bu yapılar da olmasa Antakya’nın sadece tabelada ismi olur. Çünkü artık biz şehri tanımlamıyoruz. Gittiğimizde burası neresiydi diyor. Çünkü her yer yıkılmış. Ama o simgesel yapılarla tekrar Antakya, üç dinin merkezi, Çan, Ezan, Hazzan denilen kültürün merkezi haline gelebilir. Onlar simgesel olarak geri ayağa kalkmalı ki “ha burası Antakya” densin. Eski Antakya sokaklarından bir kısmı yapılmalı. Yani o taş evler, dar sokaklar. Onu teneffüs etmeliyiz. Oralar eski dokuya göre yapılmalı. Ama yeni Antakya mutlaka olmalı. Her şey eskiye göre de olmaz. Yani yeni doku ama bazı şeyler de simgesel olarak yapılması gerekir. Bu benim kendi görüşüm (Konteyner kentte yaşayan bir erkek katılımcı).

Bir eski bir de yeni şehir var. Yani eski şehre baktığımız zaman tamamen bir kent kimliğini kapsayan bir durum. Burada işte kiliseler, havra, camiler yıkılmış durumda. Bu da zaten o yıkılan eski şehir Antakya’nın kendisi. Tekrardan bunu aslına uygun yapıma sürecinde sivil toplumun sürece katılması gerekiyor. Kısmen de olsa katılıyoruz. Ama gene netice kararlar siyasi otorite devlet yetkilileri tarafından alınıyor. Özellikle biz bunu her zaman söylüyoruz. Hadi yeni şehirde belli bir siyasi kaygıyla seçime yönelik erkenden temel atmalar, şunlar bunlar oluyor. Ama eski şehirde bunu yapmamak lazım. Özellikle çünkü hızlı hareket etmemek lazım eski şehirde. Çünkü hepsi çok özel binalar, çok doğru restorasyon ekipleri tarafından aslına uygun şekilde yapılmalı. Ama bu süreçle ilgili bizim sürekli bilgilendirilmemiz lazım. Bir de Hatay’da çok fazla haklı olarak sivil inisiyatif grubu oluştu. Onlar da bayağı emek veriyorlar. Bu sürece katılmak anlamında, tarihi değerlerin korunması anlamında, şehir kimliğinin kaybolmaması, sağlıklı bir şehir oluşması anlamında bir çaba var. Onun için daha bilinçli, dikkatli hareket etmek lazım diye düşünüyorum (STK temsilcisi).

Bakın bugün yıkıldığı söylenen eski Antakya üzerinde çok duruyorlar. Kurtuluş Caddesi vesaire, buraların bir kere imarı Fransız işgali döneminde oldu. Şimdi buraları yaparken eğer o dokuyu koruyacağım diyorsanız Fransa’da bunu yapan arşivlere gireceksin. Fransız mimarları gerekirse getireceksin. Adalı Konağı Fransız eseri. Meclis binası Fransız eseri. Eski belediye binası Fransız eseri. Valilik binası Fransız eseri. Eski Antakya sokaklarının çoğu Fransız işgali döneminde yapılan binalar. Kışla Fransız eseri. Sen hangi Anadolu mimarla bunu şey yapabilirsin ki dokuyu koruyacaksın? Benim düşüncem bunun için gerekirse Fransa’yla da görüşülüp UNESCO nezdinde olur, başka Birleşmiş Milletler nezdinde olur. Böyle yapmak gerekir (STK temsilcisi).

Bir de ben kültürel yapısına eski kültürüne uygun olsun istiyorum. Mesela Musevi, Hristiyan, Alevi, Müslüman hep beraber yaşıyordu. İnternette gördüğüm kadarıyla bir tane kiliseden bahsediliyordu. Tarihi yapı sayılmamış mesela inşaatı yapılmayacakmış. Öyle bir yazı okumuştum. Sonuçta biz yıllardır böyle yaşıyoruz. Eski kültürün devam etmesini isterim. (Harbiye Mahallesi’nden bir kadın katılımcı).

Tarihi mekanlarımızın derhal ayağa kalkmasını istiyoruz. Kaldırılmasını istiyoruz. İkonik yapılar, kiliseler, camiler, meclis binamız, ziraat bankası, postane. O klasik bildiğimiz Antakya ayağa kalsın istiyoruz. Şehir aynı yerde olmalı (STK temsilcisi).

Defne’de bir ziyaret, Eylül-2023, Sema Bayraktar

Kentsel ve kültürel müştereklerin yeniden ayağa kaldırılması oldukça yaygın bir talep. Çünkü Defneliler bu tarihi yapıları Antakya’yı Antakya yapan en önemli unsurlar olarak görüyorlar. Bu nedenle bu yapıların, sokakların ve mekan dokusunun eski yerinde ve eskisi gibi yeniden inşa edilmesi gerektiğini savunuyorlar. Ayrıca bu yeniden inşa çalışmalarının, gerekirse uluslararası işbirliğine açılması gerektiğini ve popülist kaygılardan uzak, itina ile sürdürülmesi gerektiğini söylüyorlar. Antakya, mekânsal doku ile toplumsal dokunun iç içe geçtiği, “Antakyalılık” ve “Hataylılık” kimliklerinin mekan ile birlikte anlaşılır olduğu bir yer. Bu nedenle Defneliler bu tarihi yapıların ve sokakların eskisi gibi inşasını talep ederlerken, aslında kendi kozmopolit, çoğulcu, farklılıklara açık kent kimliklerini kaybetmemeyi arzuluyorlar.

Yıkım rastgele yapılıyor şehirde. Bana göre olsa şey yapılmalıydı, eski yapıların taşları ayrı ayrı ayrıştırılıp korunmalıydı. Bütün yetki burada şu an benim gözlemim Çevre Şehircilik Bakanlığı’nda. Çevre Şehircilik ve Kültür Bakanlığı koordineli olması lazım. Ama bana göre değil. Çünkü öyle olsa Kültür Bakanlığı taşlara sahip çıkar. Ama Çevre Şehircilik bir an önce şehri temizleyip molozları ortadan kaldırmak istediği için Kültür Bakanlığı’na da bana göre iş birliği yapmıyor. Çünkü sit alanı denilen şeyde yapıya dokunamazsın. Ama Çevre Şehircilik rastgele geçip, dağıtıp gidiyor. Bütün hepsini kamyonet aşağı yükleyip işte bir alan ayırmışlar. İşte bu sit alanı sivil yapı taşlarını oraya döküyorlar. Ama bana göre Ulu Camii’nin taşları ayrı bir noktaya dökülmeli. Kiliseninki ayrı. Bir daha yaparken, o taşları kullanırken kolaylık olurdu bana göre. Ama yok. Hepsi yığma. Tekrardan o taşlardan bir restorasyon yapılacak. Eski veriler var zaten. Restorasyon yapılarının çalışması da var üniversitede. Ona göre o binalar geri ayağa kalkar (Konteyner kentte yaşayan bir erkek katılımcı).

Hayır, Bünyamin Derman’ın kurguları bir bilim insanı olarak benim gözüme hoş geldi. Ama tatbikatı mümkün mü, pratiğe dönüşmesi mümkün mü? Çok emek vermek lazım. Bir kenti yeniden kurmak ve eski kahredici alışkanlıklardan vazgeçmek. Ne zaman bu işin içine belediyeler girerse zaten iş gevşemeye başlar. Mesela Hatay Valisi de dedik ki, kent meydanına hızlı hareket edeceğiz. Ben bunu da doğru bulmuyorum. Sürekli Sur’u Diyarbakır’ı örnek gösteriyorlar. Ben Sur’u

görmedim. Ne yapılmış, nasıl bir başarı öyküsü mü yazılmış orada bilmiyorum. Belki görsem de anlamam. Çevre Bakanlığı'nın referans noktası Sur. Sur kötüye demek ki burada da kötü olacak (STK temsilcisi).

Her ne kadar talepler, beklentiler ve temenniler kentin kadim dokusunun, kültürel varlıklarının ve kent müştereklerinin korunması ve yeniden inşası yönünde olsa da uygulamaların çok ümitvar olduğunu söylemek zor. ODTÜ-Tarihsel Çevre Değerlerini Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından Mayıs-2023 tarihinde yayınlanan raporda, bu araştırmanın içinde yer alan arkeoloji eğitimi de bulunan katılımcının sözlerine paralel bir biçimde, kültürel varlıkların kalmıntılarının ayrı ayrı ve mutlaka arkeolog, mimar, sanat tarihçisi, inşaat mühendisi gibi uzmanlar eşliğinde korumaya alınması gerektiği uyarısı yapılıyor. Ayrıca rapor “Antakya’nın Kültürel Mirasının Deprem Sonrası İyileşmesi için Prensipler Belgesi hazırlanması önerisini de getiriyor (ODTÜ TAÇDAM, Şubat 2024). Öte yandan Defne’de faaliyet gösteren STK’da yönetici bir katılımcının, Bakanlık tarafından Diyarbakır-Suriçi Bölgesi’ndeki kentsel dönüşüm ve imar sürecinin referans alınmasına ilişkin görüşleri de dikkat çekicidir. 28 Nisan 2023 tarihinde İstanbul’da gerçekleşen ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından Hatay’ın yeniden inşasının planlamasında görevlendirilen Mimar Bünyamin Derman ve ekibinin sunumlar yaptığı toplantı sonucunda yerel haber sitesine yansıyan “Antakya, Diyarbakır – Sur’a dönmeyecek” ifadesi bölgede yaşayanların bu referansı nasıl endişe verici bulduklarının bir göstergesidir.⁹

Antakya, Habib-i Neccar Camii, Eylül-2023, Şafak Aykaç

Defnelilerin yeniden inşa çalışmalarıyla ilgili en önemli ve yaygın taleplerinden birisi, yeniden inşa sürecinde Hatay'ın deprem bölgesi olduğunun unutulmaması ve yapıların depreme dayanıklı bir biçimde inşa edilmesi.

İnsanların ölmeyeceği bir Antakya kurulmalı. Çünkü bizim burası deprem bölgesi. Kaç sene oldu? 200-300 sene. Sonra bir daha patlamış. Kimse yaşamamış, o depremi kimse hatırlamıyor. 200 yıl önce bir deprem olmuş. Yine aynı şekilde haritadan silinmiş. Tekrar kurulmuş. İnsanlar yine ölmüş. Yine ayağa kalkmış Antakya. Şimdi bu hepimize bir ders olmalı. Ben sadece insanların ölmeyeceği bir Antakya istiyorum. Çocukların ölmeyeceği bir Antakya istiyorum. Yani sağlam yapılar, yüksek olmayan katlar, kolonları kesilmemiş binalar. Yani düzgün bir Antakya istiyorum. Yani yeni olarak da şöyle diyeyim. Gerçekten zeminde sivilaşma olan yerlere yapılmaması. Yani sağlam olmayan zeminlere ev kurmasınlar (Konteyner kentte yaşayan bir kadın katılımcı).

Ben olsam depreme dayanıklı ev yaparım. Nasıl Japonya'da adamlar 12-13 katlı binayı yapıyor, hiç kimseyi mağdur etmeden devletin o kadar gücü var. Güçlü devlet var. Nasıl 12-13 hatta 100 katlı yapıyorlar. Fay hattının üstüne yapar devlet istese. Yani bunu yapabilecek gücümüz yok mu? Var. Ben olsam bunları yaparım. Hiç kimseyi mağdur etmem. İşse iş imkanı sağlarım. Buradaki insanların göç etmemesini isterim. Elimde olmuş olsa. Varımı yoğumu koyardım ama (Asi Yaşam Merkezi Yerleşkesi'nden bir erkek katılımcı).

Çok katlı bina istemiyoruz. Kesin tartışmasız. Yüksek minare istemiyoruz. Kimisi karşı gelebilir. İstemiyoruz. O yıkıntılar arasında sarsıntıda kalmak istemiyoruz. Çatılarda o klasik ağır kiremitleri istemiyoruz (STK temsilcisi).

Bitişik nizam yapılmasın. Daha evvel dikey yapılanma vardı. Örneğin bitişik nizam vardı. Şu an biraz daha usulüne uygun, insanca yaşanabilecek bir mimari uygulansın istiyoruz, ayrık nizam dedim mesela ben. Sivilaşan zeminlere, yapılmasın, nehir yataklarına yapılmasın, dolgu alanlarına, bilmem ne yapılmasın. Fay hattı üzerinde yapılmasın. Buna aynen katılıyoruz, elbette. Ama onun haricinde kamulaştırmalardı, yok dağ eteklerine sürmeydi. Hiç öyle göçertmelere girmesinler (Yerel yönetim çalışanı bir erkek katılımcı).

Dolayısıyla şehir, eskisinin aynısı olsun istenmiyor. Aksine Defneliler şehrin eski çarpık yapılaşmış bölgelerinin düzenlenmesini istiyorlar; daha yeşil, spor ve sosyalleşme alanları barındıran, trafiğe kapalı kent bölgelerin de bulunduğu bir Defne ve Hatay'ın hayalini kuruyorlar. Yine altyapının modernize edilmesi ve sağlamlaştırılması da önemli bir talep olarak öne çıkıyor.

Bu çarpık kentleşmenin tekrar olmamasını isterim ben. Biraz daha nizami biraz daha planlı olmasını isterim yani (Siyasi parti temsilcisi).

Belediye Başkanı'nın belki de tek doğru dile getirdiği şey yani şehrin üstü yıkıldı, altı düzgün mü diye düşünüyorlar. Bence şehrin altyapısının bir elden geçmesi lazım yeniden yapılaşma öncesi. Önce altyapıyı kurup yani oturup şunu düşünecek bunu kim yapıyorsa. 50 yıl sonra ben burada kaç nüfus bekliyorum? Buradaki işleklik ne kadar olur? İşte günlük kaç araba geçişi olur caddeden? Burada kaç hane olur? Ona göre mesela yapılaşmayı yapmaları gerekiyor. Yoksa biz yine aynı geçmişteki sıkışıklığa döneriz. Düzen olmaz (STK temsilcisi).

Ama yerinde dönüşüm derken aslında ilk başta istememiz gereken bir şey var. Ben kendi mahallemden biliyorum. Şöyle bir yolu kazırsanız altını bilemezsiniz. Su nereden nereye gidiyor elektrik nereden gidiyor. Onunla ilgili internet. Sadece kablo gidiyor. En ufak bir kepçe internetinizi götürür. Önce bir altyapı aslında. Yani kazdığınızda yarım metre altta elektrik kabloları geçiyor. Bu taraftan yirmi beş santim gitmeden elektrik internet kablosu. Öbür tarafta içme suyu. Ve her bir işlem yapıldığında bunlar patlıyor. Her patladığında en az bir hafta beklemek zorunda kalıyorsunuz. Onun için önce bir altyapı güzel olsun (Harbiye Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Yeşil alanların bol olması, yeşil alanlar. Sıkışık olmasın, madem ki deprem bölgesiyiz. Ve her zaman buralarda deprem oluyor madem. Bu insanların da başka gidecekleri yeri olmadığından dolayı yapılacak tek şey yüksek binaların alçalması, yolların genişlemesi ve bol yeşil alan yapılması (Mahalle muhtarı).

Şehrin planlanması anlamında dersiniz benim hayallerim çok farklı. Şehir yıkıldı. Zaten yapılanma yanlış idi. ... Asi Nehri ve kenarlarından uzaklaşılsın isterim. Tabi onu jeoloji mühendisleri bilir. Nereye yapı kurulur, nasıl kurulur, ne kadar kurulur? O vahşi yapılaşmadan uzak, gerçekten 100 yıl sonrasını planlayacak bir bakış açısıyla bakıp öyle bir miras bırakmamız gerekiyor. Ama depreme dayanıklı ve sağlam yapılanma olması lazım. Şelalelerden Antakya merkeze, Samandağ'dan Hassa'ya kadar bir raylı sistem olsun isterim. Asi nehrinin her iki tarafı yeşillik olsun isterim. Ama eski o sıkışık, çok yapılı bir Antakya'yı kesinlikle istemiyorum. Daha relaks bir şehir. Daha yürüyerek yapılacak bir şehri istiyorum. İşte tiyatrosu, sineması her ne kadar artık internetten izleniyorsa da bu tür kültürel şeylerin sergilenebildiği yerleri olsun istiyorum. Yani planlarken bunlar da planlanmalı. Çünkü şeye gittiğimde gördüğüm tiyatro binaları çok yer etti bende (STK temsilcisi).

Büyük ölçekte düşünüp büyük ölçekte projeler yapmayı seviyorum. Mesela bir proje yaptırdım, çizdirdim. Şey düşünün. Gördünüz değil mi, Meclis Binası'nı düşünün. Şurada Meclis Binası, şurada köprü ve tarihi yapılar. Evet Antakya Merkezi. Şu anki köprüyü kaldırdığınızı düşünün. Roma Köprüsü hani gölü kurutmak için Asi'nin yatağını derinleştirdiler bu sefer köprü de uçtu. O köprüyü ihya edip sağlı sollu 50 ile 70 metre arası bir alana cam kaplama getirdiğinizi düşünün. Suyun ve köprünün görüneceği bir boşluk bırakarak Taksim Meydanı'ndan büyük bir meydan düşünün. Yemyeşil, tertemiz, pırıl pırıl ve trafiğe kapalı. Biz sadece "efendim yapmayın" demiyoruz. Böyle yapmayın, böyle olsun. Bir de alternatif sunuyoruz. Bu konularda bize danışılırsa doğru sonuç çıkar ortaya (STK temsilcisi).

Öne çıkan bir diğer talep ise, kentin yeniden inşasında kısa vadeli planlar yerine, orta ve uzun vadeyi düşünen, kentin büyüme ve değişme dinamiklerini göz önünde bulunduran planların yapılması. Aslında bu yöndeki planların Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından görevlendirilen Mimar Bünyamin Derman tarafından da yapıldığını anlıyoruz:

Bünyamin Derman Bey ödüllü bir mimar, bir çalışma yapmış Hatay'da toplantıda onun sunumunu yaptı. Yapılan sunumu izlediğimde yani heyecanlandım işin gerçeği. İyi altlıkları çalışmışlar Antakyalı olmasına rağmen. İstanbul'daki toplantıya katılıp dinleyenler de yanımda vardı. Onlar "sunumu iki versiyon güncelleştirmiş, yani daha üst versiyona taşımış" dediler. Rehabilitasyon alanları, yeşil alanlar, kent merkezinin alüvyon zemininden kaynaklı olarak yapılaşmanın nasıl olması gerektiği, yaya yolları, trafiğe kapalı caddeler, Asi Nehri'nin iki yakasının yeşil alan olması, Kurtuluş Caddesi'nin trafiğe kapanıp hafif raylı sistem... Daha çok şehir merkezinin yayalaşması yönünde bir çalışma anlatıldı Antakya için. Diğer ilçeler yönünden de birtakım anlatımlar yapıldı. Hoşuma gitti sunum. Genel olarak beğenildi. Fakat bir hafta, on gün sonra Asi Nehri'nin hemen yamacında, "mahfeli" dediğimiz bir alan var, Atatürk Caddesi'nde. Onun karşısında bir temel atma töreni oldu. Bu anlatılan projeye uyuşmayan bir şey. Benim aklıma çelişki yaşadı (STK temsilcisi, Eski Belediye Meclis Üyesi).

Ancak yukarıdaki anlatı, halk ile paylaşılan ve gelen tepkiler doğrultusunda revize edilen yeniden inşa planlarının "kağıt üzerinde" kalma riskinin de bulunduğu işaret ediyor. Başka bir ifade ile planlar ve toplantılarda paylaşılanlar ümit vaat etse de pratikte atılan adımların bununla çelişir nitelikte olduğu gözlemleniyor.

5.2.3. Afet bölgesi ilanı talebi: "Biz diğer yurttaşlardan daha kıymetli değiliz, ama biz mağdur olduğumuz için devletin bize daha güzel, daha olumlu bir gözle bakması lazım"

Hatay başta olmak üzere depremden en çok zarar gören bölgelerin "afet bölgesi" olarak ilan edilmesi yönündeki talep, depremin hemen ardından dillendirildi. Medyada ve sosyal medyada sıkça karşılaştığımız bu talebi saha çalışması boyunca da sıklıkla duyduk.

Yani devletin vatandaşa daha olumlu yaklaşması demek. Bir anne çocuğuna daha özellikli yaklaşabilir. Diğer kardeşlerine göre daha hasta, rahatsız, halsiz. Ona daha fazla bakar. O da kardeş, o da kardeş. Buradaki yurttaşlar, hepsi bizim yurttaşlarımız, ama biz mağdur olduğumuz için. Yani mesela hasta bir çocu-

ğün var. 3 tane 4 tane çocuğun var. Onlar sağlıklı. Birisi rahatsız. Ona daha güzel bir muamele yaparsın. Bu demek özel afet. Ben öyle anlıyorum. Afet bölgesinin anlamı bu. Biz diğer yurttaşlardan daha kıymetli değiliz. Ama biz mağdur olduğumuz için devletin bize daha güzel, daha olumlu bir gözle bakması lazım. Diyelim ki vergisi var, ertelensin. Arka kalmış, biraz yeterlik versin. Diğer arkadaşlarına ulaşsın. Ben onu afet kelimesinin anlamını böyle görüyorum. Hatta afet bölgesi olursa yurttaşlar daha rahat davranır diye düşünüyorum. Daha güzel bir yere gelmesine vesile olur. Hepimiz bu vatanın evlatlarıyız. Yağmur yağdığı vakit hepimizde yağıyor. Güneş sıcak olduğu vakit hepimiz sıcak. Yani bu şey, bizim canımız insanlardan daha makbul değil. Daha değerli değil. Ama herkes de bu rahatsız değil. Ben rahatsızım. Rahatsız adam biraz özellik bekler. Ben öyle görüyorum. Hasta gibi bir şey. Şimdi Hatay hasta. Hatay şu anda hasta. Yalnız bir insan değil. Bütün Hatay hasta. Birisi birisinden daha iyi. Mesela Yayladağı'nda beş ev yıkıldıysa Antakya'da yüz ev yıkıldı. Hiç kalmadı mesela. Örnek veriyorum. Defne yıkılmış. İnşallah başka yerde de böyle bir şey olmaz. Ama Reyhanlı'da Defne gibi yıkım yok ki. Dörtüol'da bu kadar yıkım yok. O da Hatay, bu da Hatay. Kim geri kalmışsa devlet onun yanında durup onu biraz lazım ki diğer arkadaşlarına ulaşsın. Ben o yönden afet bölgesi kelimesini önemsiyorum (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Vallahi istiyoruz. Gerçekten bunu sürekli yani bunu talep ediyoruz. Herkes paylaşıyor. Özel afet bölgesini istiyoruz vallahi artık. Çünkü gerçekten et kemiğe dayandı. Toparlanamıyoruz. Ezildikçe ezildik yani. Bu koşullarda. Hani toparlanmamız çok zor. Niye ilan etmediler? (Kadın Odak Grubu'ndan bir katılımcı).

Şimdi Bakanımız bizzat kendi açıklıyor. Ne diyor? Hatay'ın %90'ı yok olmuş. Şimdi Bakanlığın böyle bir açıklama yapması ardından ne yapılması lazımdı? Yani Antakya'ya bütün Hatay'ı bırakalım. Şimdi toplum genelinde paylaşımlarda Hatay Özel Afet Bölgesi ilan edilse. Hatay'ın tamamını bir yana bırakalım. Antakya %90'ı yok olmuş. Kırıkhan ciddi anlamda zarar görmüş. Defne ciddi anlamda kaybolmuş ve Samandağ. Bu dört ilçeyi Özel Afet Bölgesi ilan etmek doğru olurdu. Doğru olabilir. Ve bu şekil belki devletin kaynaklarının biraz daha pozitif ayrımcılık yapmak suretiyle buraya kaydırılması söz konusu olabilirdi. Bunun beklentisi içerisindeydi vatandaş. Özel Afet Bölgesi'nin içinde zaten kanun tanımıyor devletin yapacağı yapması gerekli işleri. Firmaların borçlarının silinmesi. Verginin silinmesi. Onlar tanımlanıyor tanımda. Afla neler var ise hepsi tanımlanıyor. Yani onlar için oturup şu yapılsın, bu yapılsın gibi demeye hiç gerek yok. Açık seçik her şey yazılmış. Her şey tanımlanmış. Tabii büyük bir külfet gördüğü için parasal bir külfet getiriyor. O nedenle Hatay'ı hadi göze almadı ama en azından gerçekten %90'ı yok olmuş Antakya, Defne, Samandağ, ve Kırıkhan. Bu ilçeleri kapsayabilirdi. Bunları karşılayacak devletin bir gücü, bir şeyi var, olmalı (STK temsilcisi).

Şöyle, insanlar aslında kavramsal anlamda tartışmaya giriyor. Şimdi bir Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile her şey değiştirilebilir. Bir gecede her şey, yani şu adamı şuradan aldık şuraya atadık şu valileri değiştirdik, şu mevzuatı uyguladık olabilir. Kararname ile işte acele el koyma kararları yapılıyor! Bir gecede. Yani şimdi sizin alacağınız bir kararla ya da mevzuat anlamında Meclis'in çıkartacağı bir yasayla her şey değişebilir. Emin olun iktidar milletvekilleriyle de konuşuyoruz. Onlar da özel afet bölgesi, özel statülü bölge gibi olması gerektiği konusunda kanaatkarlar, onlar da aynısını söylüyor. Ama acaba devletin ekonomik imkanları mı bunu karşılamaya yetmiyor diye düşünüyorum ben. Yani böyle büyük bir afetin on bir ilik kapsayan bir afetin altından mı kalkılamıyor? (STK temsilcisi, Eski Belediye Meclis Üyesi).

Şimdi onu talep edenlerden biri de TMMOB ve HAMOK [Hatay Akademik Meslek Odaları Koordinasyon Kurulu], buradaki meslek örgütleri de var o paydaşlarda. Buradaki beklenti talep şu. Hatay. Ama özellikle Antakya, Defne, ama bunun yanında İskenderun, Samandağ, Kırıkhan bunlar ağır yıkımların olduğu yerler. Mevcut mevzuatımızdaki koşullara göre diyorlar ki 'özel afet bölgesi diye bir şey yok.' Evet. E iyi de zaten olağan dışı acılar, yıkımlar ve süreçler olağan dışı çözümleri beraberinde getirmek durumunda. Buradaki talep vallahi mevzuatımız buna uygun değil denerek reddedilemez. Bu ülkede mevzuat bir kararnameye bakıyor. Dolayısıyla hani devletin herhangi bir kurumsal yapısıyla muhatap olduğumuz zaman 'vallahi mevzuat şöyle değil, mevzuat böyle değil' diyorlar. Mesela aynı şeyi tarihi bölgede de yaşadık. Bütün hocalar şey dediler 'geçici bir koruma statüsüne alalım bütün bölgeyi geleneksel yapılarla' dediler. Cevap: 'E mevzuatımızda böyle bir şey yok.' E tamam da o olağan mevzuat. Şimdi olağan dışı durumla olağan dışı çözüm ve önerilerle ancak (Hatay-TMMOB'dan bir erkek katılımcı).

Afet bölgesi ilan edilmesini istedik Vali Bey'den. Vali Bey'in dediği "böyle bir madde yok." Yok dedi böyle bir kanun. Öyle mi? Böyle bir madde yokmuş. Özel afet bölgesi. Özel değil. Biz afet bölgesi olalım, tamam. Biz onu özeli filan bilmiyoruz. Yokmuş. Dün son noktayı koydu. "Zaten" dedi "biz afet bölgesi ilan edilmişiz, bütün yardımlarımız sürüyor, şu alıyor, bu alıyor." Başladı yardımları sıralamaya tabii ki. Beş bin liradan kira bedelinden her şeye kadar. Bunlar zaten afet durumunda devletin karşıladığı şeyler diye. Yani adam suyunu bile hesaplıyor (Mahalle muhtarı).

Yukarıdaki anlatılarda ifade edildiği gibi, “afet bölgesi” ifadesi Defneliler tarafından öncelikle bir tür pozitif ayrımcılık olarak anlaşıyor. Karyer Mahallesi sakini katılımcının hasta bir çocuğu olan anne ile dezavantajlı bir bölgesi bulunan devlet arasında kurduğu analogi, bu düşüncüyü açıkça ortaya koyuyor. Katılımcı “bizim canımız insanlardan daha makbul değil” derken, afet bölgesi talebi ile “ayrıcalık” değil “pozitif ayrımcılık” beklediklerini belirtiyor. Anlatılara yansıyan bir diğer düşünce ise afet bölgesi ilanında özenli ve detaylı çalışılması gerekliliği. Katılımcılara göre toptancı bir yaklaşım yerine, afet bölgesi kapsamı ilçe ilçe, mahalle mahalle incelenerek ve yıkım ve kayıp oranları hesaplanarak belirlenmeli. 3 Nisan 2023 tarihinde İçişleri Bakanlığı tarafından duyurulan basın açıklamasına göre Hatay dahil olmak üzere depremin yaşandığı on bir il ve yine depremden zarar gören Bingöl, Kayseri, Mardin, Tunceli, Niğde ve Batman illerindeki belirli bölgeler, Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi olarak ilan edildi.¹⁰ Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi, 7269 sayılı “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun” kapsamında tanımlanıyor ve afet bölgesine yönelik destekler, yardımlar ve teşvikleri içeriyor (7269 sayılı Kanun, 1959). 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında da bu kanun kapsamında afet bölgesine yönelik borç ertelemeler, hibe ve krediler, teşvikler gibi bir dizi destekler hayata geçirildi. Ancak bu destekler, yıkımın büyüklüğü ve yarattığı mağduriyet karşısında yeterli bulunmuyor. Yukarıdaki anlatılardan da görüldüğü üzere, çeşitli vesilelerle kamu yöneticilerine iletilen talepler “mevzuatı aşıyor” veya “bu kapsamda bir kanun yok” denilerek geri çevriliyor. Oysa katılımcılar, yaşamın olağan akışının bozulduğu bu istisnai koşullarda istisnai kanunların yapılabileceğini, başta sık sık başvuru alan Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri olmak üzere, bunun için pek çok yasal araca sahip olduğunu hatırlatıyorlar.

Bir kere burada çalışan, sigortalı olarak çalışan herkese devlet ek bir maaş ödeyecek. Mesela burada kalması için. Yani bahsettim. Çok yüksek meblağ değil. Beni teşvik edecek. Ve bunu işverene vermeyecek. Devlet doğrudan burada sigortası olan memur, beyaz yakalı, mavi yakalı kimse her ay nasıl deprem yardımı yatıyor ya o şekilde para yatıracak. Beş bin lira, altı bin lira neyse. Böyle yapsın ki beyaz yakalılar gitmesin buradan. Benim ek gelire ihtiyacım var. Burada da ek gelir kanuni bir yonden ek gelir elde etmem mümkün değil. Devlet bazen suçun önüne geçmek için bunu kendim için değil sadece tüm toplum için söylüyorum. Halka bir teşvik vermesi gerekir. Bir takım temel ihtiyaçlara para almayacak gerekirse. Suydu, elektrikti internetti ya mesela. Bakın ben geçen ay 2000 lira telefon faturası ödedim. Şimdi sen devlet olarak bana doğru düzgün wifi veremiyorsun burada. Benim işlerimi yürütmem için internete ihtiyacım var. Ben telefonumu da modem olarak kullandım. İnternet kotam doldu. Bir daha aldım. Doldu, bir daha aldım. 2000 lira e şimdi ben İstanbul’da yaşasaydım bana internetim yetecekti. 200 liraya da eve internet bağlatacaktım. Mesela. Bunları bana sunmaz. Gerekirse her yere mobil internet kuracak devlet. Veya kurduracak. Bu kadar operatör niye var? Rekor kâr açıklıyor bunların hepsi. İşte elektrik aynı şekilde. Doğalgaz verebildiği yerde doğalgaz parası almayacak. Veremediği yerde elektrik faturası almayacak (STK temsilcisi).

Bizi al mesela, hükümet bize altı ay bütün borçları ertelendiğini söyledi. Altı ay geçti. Şu anda bütün bankalar alacaklarını almak için vatandaşın üzerine çokuyor. Ama vatandaş iş yerini açamadı ki iş yeri yok. Tekrar kendine bir gelir sağlayamadı ki sana bu parayı ödesin. Hala iş yerlerimiz yok. Hala evlerimiz yok. Hani altı ayın kriteri ne? Geri ödemenin kriteri ne? Siz neye göre buna karar verdiniz ki? Hani insanların işyeri yıkılmamıştır. Tadilatını yapar, işyeri tekrar başlar. Öğretmen geri döner, polis geri döner. Doktor işyerine geri döner. Bir ekonomik alanda bir sirkülasyon olur. Dedğiniz doğrudur. Altı ay daha yeter dersiniz. Evet herkes dinlendi, para biriktirdi. Buyurun dersiniz. Anlarım. Ama yanılmıyorsam benim en azından kendi fikrim öyle. Hükümetin en üst yetkilileri gerçek alanda Antakya’daki depremin boyutlarını herhalde hala anlayamamıştır diye düşünüyorum (Siyasi parti temsilcisi).

Afet bölgesi ilanını istedik burada aslında. Ne olması lazım? Volkanik patlama olup hepimizin yok olması mı gerekiyordu? Rize’de sel oluyor, bir yıl SGK’sını, borcunu öteliyorsunuz. Burada sadece ilk altı ay almıyor. Ya insanlar iş edinemedi ki. Hiçbir yer yok ki bu insanlar kredisini, borcunu ödesin. Kendi meslek alanımızdan bakarsanız, Kırıkhan, Antakya, Defne, Samandağ’da altmış üç muayenehane var. Sadece üç tanesi sağlam. Altmış tanesi gitti ve bunların hepsinde biyolojik maddeler elektrik kesintisinden dolayı zaten kullanılamaz halde. İlaçların bir kısmı yağmalandı. Çökenler için bir şey demiyorum. Ama bizim borçlarımızın hepsi özel şirketlere. Hiçbirisi devlete değil. Dolayısıyla hibe de istemedik. Şunu istiyoruz. Ucuz, düşük faizli 2 yıl ödemesiz kredi. Var mı? Yok. Herkesin iki veya üç milyon TL zararı var. Ne zararınız var diye soran var mı? Yok. Ne zaman soracaklar? (STK temsilcisi).

Yani sıkıntılar çok. O yüzden aslında buraya çok daha özel bir ilgi. Hatta şimdi depremi tasarlarken 10 ili ayrı, Hatay’ı ayrı tasarlamanız gerekiyor. Hatay’ı da tasarlarken bütünü değil, 4 ilçeyi de ayrı tasarlamamız lazım. Yani ne yapacaksanız, hibe, teşvik ne verecekseniz o şekilde yapmalısınız. Elektrik faturası, telefon faturası, doğalgaz faturası bu insanların ödeyecek parası mı var? Yani bunların hepsinin bir yıl boyunca alınmaması lazım. Belki İskenderun’da alabilirsiniz ama Antakya’dan almamalısınız, Defne’den almamalısınız, Kırıkhan’dan almamalısınız. Yani yıkıma göre bunu şekillendirmek, boyutlandırmak çok zor bir iş değil. Talebimiz de haksız talep değil. Bunlar bizim en doğal hakkımız. Kimseden de bir şey dilenmiyoruz. Ama doğrusu olması gereken bu. Yapıldı mı? Hayır (STK temsilcisi).

Yani ne yapabiliriz şimdi? Siz farz edin ki bu olay sizin başınıza geldi. Devlet kimdir? Babadır sözde değil mi? Sözde bu kültürde. Babadır, şefkatlidir, kucaklayacak. Kucaklasın bizi. Hadi kucaklamasın benim hakkım olan. Ben askerliğimi yapmışım. Vergimi ödüyorum ben. 1996’dan beri işyeri açmışım. İstihdam veriyorum. 7-8 tane sigortalım var şimdi. Bir sigortalı, stopajıyla beraber 5 bin lira. 40 bin lira ben ayda nasıl ödeyeceğim. Bunun içinde benim deprem vergim yok mu? (Karyer Mahallesi’nden bir erkek katılımcı). Tabi ki merkezi hükümete söylüyorum. Yani kime söyleyeceğim, kimden isteyeceğiz. Bu insanların neye ihtiyacı olduğunu eminim ki biz söylemeden herkes biliyor. Yıkımın ne kadar büyük olduğunu herkes biliyor. Mesela Kırıkhan Belediyesi’ne 50 milyon TL verilmiş. Büyükşehir Belediyesi’ne 10 milyon TL. Şimdi “ilçe belediyesi büyük, Kırıkhan’a niye verdiniz” demiyoruz. Elinize sağlık verin, ama buraya 100 verin. Öbürüne 100 verin. Merkezi hükümet bütçesinden özel bölge dediğimiz, afet bölgesi dediğimiz ya da ne derse budur aslında. Belediye ile beraber. Ondan sonra halkın problemlerini giderecek şeyler neyse bunlar belli aslında. Önemli olan buraya bütçe aktarılması (STK temsilcisi).

Afet Bölgesi talebi, en çok da ekonomik destekleri ve teşvikleri kapsıyor. Yukarıda Defne’de çalışmalarını sürdüren STK üyeleri hem kendi durumlarından hem de gözlemlerinden hareketle özellikle çalışma yaşamına yönelik ekonomik desteklerin kapsamının genişletilmesi gerektiğini söylüyorlar. Özellikle devlet memuru veya emekli olmayan ve kendi hesabına çalışan kişiler, esnaf ve işyeri sahiplerinin bu kadar büyük ve çok boyutlu bir yıkım karşısında iyice savunmasız kaldığını belirtiyorlar. Bu nedenle bu koşullarda çalışan kişilere yönelik kredi ve borç erteleme veya hibe gibi desteklerin ayrıca ele alınması gerektiğini düşünüyorlar.

Bizim buradaki Özel Afet Bölgesi’nin tanımına hepsi uyuyor. Ama Özel Afet Bölgesi olmanın sonuçlarıyla ilgili yapılacaklar, orada ihtiyarı olarak belirleniyor. İdarenin takdirine bırakılan şeyler. Yani örnek veriyorum, bir defa buranın vergi borçları, sosyal güvenlik kurumu borçları silinmeli. Burada afete uğrayan, ağır hasarlı, yıkık ya da yıkılmaya, yıkılma tehlikesi içerisinde bulunan binaların yerine yeni bina yapılması gibi konularda devletin bedelsiz destek olması gerekiyor. Açıklanan rakamlar, 500 bin lira hibe, 700 bin lira faizsiz ya da düşük faizli kredi. İnşaat maliyetleri almış başını gitmiş. Fırsatçılık kol geziyor. Enflasyon da almış başını gitmiş. Yani bu rakamlarla bu şehir ayağa kalkmaz. En azından eşitlik bekliyoruz mesela. Özel afet bölgesi ilan edilen Türkiye’de yaşanmış şeyler var. En son mesela Karadeniz sel felaketinde sınırlama yaparak bir bölge için özel afet bölgesi ilan edilmiş. Oradaki kararların aynısını alsınlar (STK temsilcisi, Eski Belediye Meclis Üyesi).

Ya kendi çabanızla yaptığınız ev bile şu an beş yıllık geçici konut yapabilirsiniz. Yani şu an geçici konut yapmak için bütün sermayemizi koyacağımıza konteyner içinde kalırız. Zaten bu da geçici konut. Aynı şeyde gelir. Değişen bir şey yok. Şu an zaten beş yıl imar yasak. Ya şöyle benim bildiğim mesela ruhsat parası falan alınmayacak denildi. Ama ne kadar doğru bilmiyorum. Belediyeye ruhsat parası ödenmeyecek mesela. Böyle şeyler olacak denildi. Mesela 500 bin hibe dediler, 500 bini kredi dediler. Daha bunun A’sını görmedik. Bu süreç gelene kadar bu verecekleri para çöp alacak zaten bu enflasyon yüzünden. O da

ayrı bir mesele zaten de. Çünkü her şeyin fiyatı artıyor şu an (Harbiye Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Yani imkanı olanlar bir şekilde kendi katkısını verip yapacak. Ama onun dışında bakanlığın kent merkezinde bizlerin de önerisiyle kendilerinin de belirledikleri şey çerçevesinde afet konutuymuş gibi planlayıp yapıyor. Yani bakanlığın yapabileceği bu kadar. “Herkes her vatandaş her şeyi bakanlıktan beklemesin” gibi bir sonuca geliyoruz. Ekonomiye dayanıyor. Ama oradaki insanların da ekonomik sıkıntılarıyla beraber afet konutu bile karşılamaları zor olacak. Bunlarla ilgili görüşmelerde sorunları dile getirmeye biz devam ediyoruz, ama ülkenin içinden geçtiği ekonomik bunalım buraya daha aktif bir katkı verilmesini engelliyor. Cumhurbaşkanlığına bağlı Strateji ve Bütçe Daire Başkanlığı var. Onlar bir rapor hazırlamışlar ve çok iyi de bir rapor.¹¹ Yani iyi hazırlanmış bir rapor. Raporu okudum, okudum, okudum. Sonra bu işin maliyetiyle de ilgili bir şey hazırlamışlar. Kendilerinin üç ay önce yayınlanmış raporda belirledikleri rakam 11 il için bütün bu yıkım gören iller için toplam 66 milyar dolar. Şimdi 66 milyar dolar da yanılmışlar. Sonradan revize edildi. Bunu çarpın ikiyle 132 milyar dolar. Ama şöyle bir şey var. Bu ülkenin önceliklerinde sıralama hep vatandaşın aleyhine. Bu ülke dövizini sabit tutmak için döviz spekülasyonu için 128 milyar dolar harcadı. 11 ilin bu kadar acı çeken insanların sorununa dermanına çare için bunu harcamıyor. Tablo budur bu ülkede (Hatay-TMMOB'dan bir erkek katılımcı).

Evin yapımı bugün üç trilyona patlayacak. Bana bir milyar verecek. Ben iki trilyon nereden getireceğim? Nereden getireceğim o kadar? (Gayrimüslim cemaatten bir katılımcı).

Maliyetler %500 katına çıktı. Depremden bu yana 5 katına. Yani şu an 5 kata da izin vermiyor. Maliyet 801 liraydı. Şu an maliyet 2800 lira olmuş. İnşaat maliyeti. Ağır hasar ve yıkılanlar ayrı para koyacak. Az hasar, orta hasarlı olanlar da ayrı bir para koyacak. Para yok. Para yok, bir de oturamazsın. Tabi bu maliyetler nedeniyle ben evimi güçlendiremiyorum.. Az hasarlı olduğu için devlet seni kendilerine borçlu bırakıyor. Maliyeti bize kilitliyor. Burası da gücüm yok diyor (Asi Yaşam Merkezi'nden bir erkek katılımcı).

Mesela nedir temel ihtiyaçlar? Dediğim gibi barınma sorunu. Yani yarın devlet bana 800 bin lira 500 bin lira vereceğim. Şu anda bir evin metrekaresi 20 bin lira. Ben 100 metrelik bir ev yaparsam 2 trilyon para koyacağım. Devletin verdiği 1300 zaten 1300'ün 800'ü kredi 20 yıl ödemeli. Öbür 700'ü ben nereden gelip vereceğim? (STK temsilcisi).

İşte AFAD'tan eşime mesaj geldi. Biz kalktık gittik AFAD'ın yanına. Dediler ki “yo gideceksiniz önce imar çapı alacaksınız belediyeden. İmar çapını aldıktan sonra bir müteahhitle anlaşıyorsunuz. Müteahhitle anlaştıktan sonra bize geleceksiniz. Bütün apartman sakinleri.” E belediyeye gidiyorsun imar vermiyor. Belediye de para istiyor. E nasıl kalkınacak bu şehir? Nasıl imar edilecek bu şehir? Belediye eğer imarı bedava vermezse imar çapını bedava vermezse, katkı sunmazsa bu halka. Bu halk zaten mağdur. Paranız var mı ki bunların? Yani paramız yok. Devletin verdiği şu anda 500 hibe ile 800 kredi. Normalde devlet bu binaları kendisi inşa etmeli. Niye? Çünkü denetleyen kendisi. Denetleyen organ kim? İmarı denetleyen kim? Onlar. Yapı denetimi veren kim? Onlar. Yani mağduriyet üstüne mağduriyet yaratıyorlar. Özellikle ben inanıyorum ki toplanan parayla üç Hatay inşa edilir (Mahalle muhtarı)

Vallahi maliyetler çok artıyor. İnşaat maliyetleri maalesef zaptedilemiyor. Yani deprem öncesi 7000-8000 olan maliyet şu an 20 binlerden telaffuz ediliyor şu an metrekaresine birim fiyatı. O sebeple 100 metrelik bir ev yapmaya koyulsa vatandaş 2 milyon. Bu 500 bini hibe aldı 500 binliği de kredi olarak aldı. Bir milyona daha ihtiyacı var. Nereden karşılayacak? Yeri var. Yerini takas etse, yeni yer alma durumunda ya da kendi yerinde 100 metreyi geçmeyecek bir şey planlamak durumunda kalacak. 100 metre ama yine 2 milyon dediğimiz gibi. Öyle sıkıntılar yaşanacak, onlar nasıl çözülecek henüz bilemiyorum. İmkani olmayanlar açısından diyorum (STK temsilcisi).

Örnek veriyorum, insanlar kendi yıkılan evlerinin devlet tarafından mahkumiyete bırakıldıklarını biliyorlar. 160 milyar karşılarım diyor ya devlet. Ama bu sefer de seni devlet bankaya borçlu bırakacak. Yani senelerce ev sahibi olman için hem devlete karşı borçlu kalacaksın hem de o evi karşılamazsan elinden alacak. Kendi evin (Asi Yaşam Merkezi'nden bir erkek katılımcı).

Görüşmeler boyunca afet bölgesi ilanı talebinin yalnızca halihazırda var olan yasal düzenlemelere referans etmediğini gördük. Bunun ötesinde katılımcılar, gerekirse yeni yasa ve mevzuatlar marifetiyle çok daha kapsayıcı ve uzun vadeli bir ekonomik destek paketinin hazırlanmasını istiyorlardı ve afet bölgesi ifadesini, bütün bu destek beklentisinin bir çerçevesini belirtmek

için kullanıyorlardı. Yıkılan evlerin yeniden inşası ise “afet bölgesi ilanı” meselesinin merkezinde yer alıyor. Yukarıdaki anlatılardan da açıkça izlenebileceği gibi, Defneliler hibe ve kredi miktarlarının yükselen konut sektörü enflasyonu karşısında eriyip gideceğini hatırlatıyorlar. Katılımcılar, bu enflasyon karşısında hibe ve krediler ev maliyetlerini karşılayamayacağı için Defnelilerin kamu kurumlarına olduğu kadar özel bankalara da büyük oranda borçlanacaklarını belirtiyorlar. Durum buyken halihazırda öngörülenden çok daha geniş kapsamlı, kademeli ve uzun vadeli bir desteğe ihtiyaç var gibi görünüyor. Defneliler, kaynakların, toplanan deprem vergilerinin ve yardımların doğru kullanıldığı, diğer kamu harcamalarına ve siyaseten tercih edilen harcamalara karşı depremzedelerin ihtiyaçları öncelendiği taktirde böyle bir desteğin mümkün olabileceğini düşünüyorlar.

Bir de birçok yerden kısıtlıyor. Mesela nehir kenarındakiler ya yapılacak ya yapılmayacak. 6 kattılar ya yapılacak ya yapılmayacak. Benim mesela binam hem nehir kenarı hem 6. kattı. Şimdi 4 kata izin veriyor sadece. Bir de yeri ya yapılacak ya yapılmayacak. Hani nehir kenarı olduğu için. Hani mağdur kaldık (Çekmece Mahallesi’nden bir kadın katılımcı).

Bazı şeylerde katılıyorum, şöyle ki, mesela bir ya da iki katlı arsa müsaittir. O tekrar yapılabilir. Ama şu an benim bulunduğum apartmanda, dükkan apartmanında diyelim, 16 tane daire, 21 tane de dükkan. Ve düşün, 700 metrekarelik bir alana kurulmuş. Devlet şu an 3-4, aldığımız duyumlara göre, 3-4 kattan fazla çıkılmayacak diyorlar. Geriye kalan insanlar ne yapacak? (Asi Yaşam Merkezi’nden bir erkek katılımcı).

Dışarıdan bakarak, o şekilde yapıldı hasar tespit. Hatalar yok muydu? Duyduklarımıza göre bir sürü hata, bir sürü yanlış var. Hata adreslerin kaymasıyla beraber şey oldu. Yıkım yapılırken sağlam binalar yıkıldı. Bunlar basına da yansıdı. Yanlış şeyler elbette ki vardı. O telaşa bu kadar binayı, bu kadar şeyi tespit etmek kolay mı? (STK temsilcisi).

İnanılmaz bir şey. İlk günlerde işte hasar tespitine geldiler. Bina yamulmuş ya. İlk zaman gelenler öyle gerçek anlamda bilinçli insanlar değildi. İçeri geçmeye korktular. Ama binanın demiri görünüyor. Ona az hasar verdiler. Başka yerlerde olan binaya da ağır hasar verdiler. İnanılmaz bir şey yaşandı. Yani çok kötüydü. Resmen dalga geçildi (Çekmece Mahallesi’nden bir kadın katılımcı).

Tabii burada ben hem bakış açısı doğru hem halk çaresizlikten istiyor ki az hasarlı olarak geçsin. Aslında kendine mezar yeri alıyor. Farkında değil. Ben dilim döndüğünce söylüyorum. Yapmayın diyorum. Ama maalesef vatandaş da baskılıyor. Doğal olarak. Yoksulluk içinde çünkü (Hatay Barosu’ndan bir erkek katılımcı).

Bence en başında adamakıllı bir hasar tespitine çıkılması gerekiyor. Çünkü bütün hasar tespitleri baştan savma yapıldı. Ben kendi gözümle gördüm. Komşumuzun evinde hasar tespit için geldiler. Kapıyı çaldılar kimse yok. Ev ağır hasarlıydı gözüküyor. Dışarıdan baktılar ‘bu evi az hasarlı yazalım, ne de olsa değiştirirler itirazda bulunup’ deyip az hasarlı yazıp gittiler. Ve ev yıkıldı şu anda. İkinci 6.4 depremde yıkıldı ev. Nasıl az hasarlı olabilir o zaman bu bina bu yapı? (Genç Odak Grubu’ndan bir katılımcı).

Binaların nasıl yeniden inşa edileceği, insanların evlerine nasıl kavuşacağı meselesi oldukça belirsiz ve karmaşık. Bu süreçte özellikle hibe ve kredilerin belirlenmesinde önemli bir rol oynaması nedeniyle, hasar tespit raporlarının nasıl oluşturulduğu sorusu başlı başına bir mesele olarak karşımıza çıkıyor. Defnelilerin bir kısmı hasar tespit raporlarına güvenmediğini belirtti ve pek çok tutarsızlık örneği ile iddialarını savundu. Başka bir kısmı ise zaman içinde hasar tespit çalışmalarına daha profesyonel ve güven verici ekiplerin katıldığını vurguladı. Ancak durum ne olursa olsun, hangi binaların yıkılacağı ve yeni binaların nasıl yapılacağı konusunda süregiden kaygılar ve belirsizlikler var. Yukarıda Hatay Barosu’ndan katılımcı, depremzedelerden bazılarının büyük bir kredi borcu yükü altına girmemek için hasar tespit raporlarını bilinçli olarak çarpıtarak evlerini güçlendirmekle yetinmek istediklerini belirtiyor. Diğer katı-

lımcılar ise, halihazırda yıkılan çok katlı binaların yeniden inşasında önemli hak kayıplarına uğrayacaklarından endişe ediyorlar. Defne Belediyesi'nden bir katılımcı ile yaptığımız kayıt dışı görüşmemizde ise hem orta hasarlı ve az hasarlı binaların hem de yıkılan çok katlı binaların durumunun muamma olduğu vurgulandı. Katılımcı, buradaki belirsizliğin yine yerel yönetimler ile merkezi yönetim arasındaki yetki karmaşasından ve bu kadar istisnai durumları düzenleyen yasaların yokluğundan kaynaklandığını belirtti. Dolayısıyla vatandaşa yeterince yardımcı olamadıklarını, ilgili bakanlıklardan net genelgeler beklediklerini söyledi. Belediye yetkilisine göre de kredi ve hibe desteklerinin belirlenmesi, hasar raporlarının işlevi ve yıkılan çok katlı binaların akıbeti, afet bölgesi ilanı kapsamında çıkartılacak büyük destek paketleri ve istisnai yasalar ile açıklığa kavuşturulabilir.

5.3. Mülksüzleştirme pratikleri ve direnişler: “Devlet bana sattı senin evini”

Mülksüzleştirme (*dispossession*) insanları ve/ya toplulukları topraklarından, mülklerinden, kaynaklarından, kültürlerinden, sosyal ilişki ağlarından, dayanışma ilişkilerinden, kadim hukuk pratiklerinden, belleklerinden, dillerinden ve haklarından mahrum bırakan bir dizi pratiğe işaret eden bir kavramdır. Mülksüzleştirme, göçe zorlama, el koyma, yasaklama, borçlandırma, çitleme, yasal düzenlemeler, rıza üretimi veya zor kullanma gibi çeşitli yollarla gerçekleştirilir. 6 Şubat 2023 depremleriyle yaşanan kayıplarla bu mülksüzleştirici pratikler arasında ilk bakışta bir bağ yok gibi görünebilir. Ancak depremin bir felakete dönüşmesinde siyasi veya ekonomik çıkar elde etme motivasyonu ile gerçekleştirilen imar düzenlemelerinin ve rant odaklı kent politikalarının rolü düşünüldüğünde, mülksüzleştirici süreçlerin karmaşık yapısı belirginleşir. Bir başka deyişle, depremde yaşanan kayıplar ile mülksüzleştirici politik/ekonomik pratikler arasında doğrudan ve/ya dolaylı olarak bağlar vardır.

Bu da bir yağma dönemi. Buradaki insanlar zorunlu olarak eşyalarını sattılar, işte evi boşaltacaklar. Hepsi onda bir fiyatına aldılar. Bu da bir yağma yöntemi yani ekonomik yağmanın bir boyutu. Sosyal yağmada diğer boyutu, mesela eğitimden bahsettim. Şimdi Mersin’de öğretmen arkadaşlar var. Onlarla sohbet ediyordum. Depremden sonra Mersin’in eğitim durumu artmış, başarı durumu artmış. Buradan giden vasıflı öğrenciler oraya gidiyor. Onu ondan ziyade öğretmenler de gidiyor. Çünkü buranın öğretmenleri de çok iyidir, hakikaten iyidir. Mersin’de diyor ki ‘yani bizim en kötü öğrencimiz -burası için- orada en iyileri arasında yani.’ Bu da bir sosyal yağma değil mi? Buranın eğitim durumu düşmüş oluyor. Oranın ki artmış oluyor. Bu basit bir örneği sadece yani. Bunun gibi çok örnek var. Ya atıyorum buradaki aydın, ilerici insanlar, onlar da gitti. Ya mesela akademisyenler yok artık. Burada birlikte çalışma yapacak arkadaşlarımız yok, gittiler. Doktorlarımız gitti, en iyi hekimlerimiz gitti. Bu sadece yani şey boyutu değil, sağlık boyutu değil. Bu da bir sosyal alandı burası için (Siyasi parti temsilcisi).

Kısa ve uzun vadede de şu olacak, keşke olmasa ama bu sürecin sonunda kendiliğinden oluşacak. Birincisi tarihi bölgede olacak. Hızlıca. Çünkü tarihi bölgede bu özellikle yıkılan veya ayakta da olsa hasar gören yapılarda, bunları karşılayabilecek mal sahipleri neredeyse yok. Çünkü çok büyük rakamlardan bahsediyoruz. Özgün haliyle tekrar yapım falan filan. Bir mesela otel işletmecisiyle görüştük. Devam eden orada bir otel var. Güzel de bir oteldi. Çok da rağbet gören bir oteldi. Bir fizibilite çalışması yaptırmış. Otelin yeniden işte özgün haliyle yapılması 90 milyon TL. Devletin buraya verdiği katkı 12.500 milyon TL. Yani aradaki farkı böyle bir ortamda paranız olsa dahi koyabilir misiniz? Koysanız geri alma olasılığınız var mı? Bu neyi getirecek? Bakın otel sahibi güçlü bir ekonomik durumu olan insan. O bile yapamaz. Bu ne getirecek? Orada aslında mülkiyet değişimlerini. Bak en güçlüsü bile yapamayacak. Dolayısıyla diğerlerinde bu ister istemez mülkiyetlerin el değiştirmesi için ortam hazırlayacak. Bu mülkiyetler farklı amaçlarla farklı şekilde nasıl olacak bilmiyorum ama böyle bir süreç hızlıca orada başlayacak diye düşü-

nüyorum. İkinci dolaylı değişimler de olacak. Büyük olasılıkla bu Bakanlığın kendi eliyle planlayıp hazırladığı uygulamaya sokacağı yerlerde özellikle mesela Armutlu, Elektrik Mahallesi gibi Defne sınırlarında olan yerlerde burada inanılmaz bir değer artışı olacak. Bu değer artışları da ister istemez insanları kendi iradesiyle kendi rızasıyla satıp daha uygun yerlere yerleşme gibi bir sonuca doğru götürecektir. Çünkü alt gelir grupları var. Böyle bir risk var. Bununla ilgili bir çözüm önerebilir miyiz? Hep beraber düşünmemiz lazım diye söyledim. Yani bu nasıl çözülebilir, önenebilir? (Hatay Barosu'ndan bir erkek katılımcı).

Ne oldu depremde? Depremde dediğimiz gibi ahırlar yıkıldı, hayvanların bir kısmı öldü, onu geçtik. Ama insanlar telaşa kapıldı, yem bulamadılar. Şimdi kaç gün yemsiz hayvanı tutabilirsiniz? İnsanlar o telaşa yok pahasına mevcut hayvan popülasyonunun çok önemli bir miktarını elden çıkardılar. 15-20 bin liraya olan hayvan şu an 100 bin lira. İstese de geri alamıyor. Şimdi bakın küçük aile işletmelerinin sadece ekonomik boyutu yok, sosyal boyutu da var (STK temsilcisi).

Şöyle örnek vereyim size. Hani ilk depremin ilk bir ayında ülkenin farklı illerinden gelip buradan hayvan topladı, tüccarlar. Neden topladı? Burada yem bulunmuyordu. Yani insanların hayvanları açlıktan ölecek. Ne yaptı? Beşte bir fiyatına satmak zorunda kaldılar. Yem bulamıyor. Devlet o dönemde mesela buraya yem tedarik edebilirdi. Çok basit bir örnek. Yani burada ne yapılabilir bu süreçten sonra? Bence desteklemeden ötesini yapması gerekiyor. Alan açması gerekiyor yani. Bir desteklemeyi yapıyorsa, alım garantisini de vermesi gerekiyor. Bana üret der, ben üretirim. Onu benden almaz, ben onu elimden çıkaramam. O şekilde de anlamı olmuyor üretimin. Baştan sona bir proje olması gerekiyor bunun yani. O şekilde bir çalışma yapılabilir. Yoksa dediğim gibi gelip ucuzdan toplayacaklar yine (Siyasi parti temsilcisi).

Yani ben mesela 2,5 milyonluk mal almıştım, hepsi altında kaldı. Ben ne yapacağım. Adam geliyor Antep esnafı, İstanbul esnafı 'benim paramı ver.' Ben ne yapabilirim, benim eşyam gitmiş. Benim o mal karşılığı toprağım gidecek. Ya haciz olacak. Bu tip ciddi sıkıntılar da olacak. Bir sürü kişinin burada toprağı böyle gidecek. Hacizle işte. Çünkü adam ödeyemiyor (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Mülksüzleştirmenin ne denli karmaşık ve katmanlı bir süreç olduğu, çeşitli sonuçlar ürettiği ve farklı biçimlerde deneyimlendiği yukarıdaki anlatılarda izlenebilir. Mülksüzleştirme, bazen bir şehrin yetişmiş insan kaynağından mahrum bırakılması olarak, bazense sahip olunan mülkleri yok pahasına elden çıkartmak zorunda kalmak olarak kendisini gösteriyor. Hatay Barosu'yla çalışan avukat katılımcımız ise kentin yeniden inşasında borçlandırma ve "soylulaştırma (*gentrification*)" süreçlerinin yaşanacağına dikkat çekerek, mülkiyetin el değiştireceği öngörüsünü ortaya koyuyor. Kentin yoksul mahallelerin ranta açılması yoluyla gerçekleşecek "soylulaştırma" süreçleri, mahalle topluluklarının yerinden edilmesine yer açacakken; deprem sonrası oluşacak borçlandırmaların, insanları, mülklerini elden çıkartmaya zorlayacağı belirtiliyor. Bu durum, mülksüzleştirici pratiklerin aynı zamanda kuşaklara yayılacak bir yoksullaşma ve mülksüzlük hali yaratacağına işaret ediyor.

Dikmece Mahallesi, kamulaştırılan tarım arazilerinde TOKİ inşa çalışmaları, Eylül-2023, Demet Bolat

Mülksüzleştirilme deneyimini belki en yakıcı biçimde ifade edildiği durumlar, insanların kendi evlerinin enkazına bile yaklaşımlarına izin verilmediğini söyledikleri anlatılarda görülüyor.

Katılımcı 1: Onu da zaten özelleştirdi. İhaleye verdi firmalara. Firmaları da devlet koruyor. Polisi işte bekçisi koruyor. Gözümüz önünde. Şimdi mesela evi ağır hasarlı olsa adam penceresini veya üç kuruş bir şey yapacaksa onu alamıyor. Oraya bile firma sokmuyor. Diyor ki “yasal dayanağım var.” Yasal yollarla bizi şu an mahvediyor.

Katılımcı 2: Bizim olay gibi işte biz gittik, gözaltına alındık. Kendi evimden eşyayı bile alamadım, gözaltına aldılar.

Araştırmacı: Eşyanızı mı almak istediniz?

Katılımcı 2: Evet. Çocuklarım var iki şey kurtaralım, gözaltına aldılar bizi. Dokunamazsın yok kardeşim.

Araştırmacı: Kendi eviniz olduğunu bildikleri halde hani?

Katılımcı 2: Var var evimde her şeyim var. İkametgâhım var, şeyim var. “Yok, sen burada demir söke-mezsın, binaya geçemezsin” diyor. Ben diyorum “o zaman ben gidip de birkaç parça alacağım, al binayı, çocuğumun eşyasını alacağım” diyorum. “Alamazsın.”

Araştırmacı: Nasıl işliyor süreç?

Katılımcı 1: Hep yani bir taşerona veriyorlar. Firmalara veriliyor. Asker, jandarma geziyor. Bir binanın önünde durduğun zaman seni alıyor gözaltına.

Katılımcı 2: Devlet eliyle gasp ediliyoruz.

Katılımcı 3: Polis zaten birçok polis hani bizim yerimize o enkaz yerlerindeki molozları koruyorlar. Açık açık hani bir defa sorduk yani “siz ne için bekliyorsunuz, evler için mi geldiniz?” “Yok” dedi “hani binalar yıkıldığı zaman o demir çalınmasın diye buradayız.” (Asi Yaşam Merkezi Toplantısı’ndan bir kesit)

Evet durdurdular. “Hayır çıkaramazsın.” Nasıl çıkaramayız diyorum. “Hayır çıkaramazsın” dediler. “Eğer geçersen içeri, doğru seni karakola göndereyim.” Ev benim, eşya benim. Ben de dulum. Gelirim yok baş-ka yerde. Ben eşyalarımı çıkarmak zorundayım. Hayır tuttular beni polisler. Geçirmediler beni içeri. Polis gidince ben geçtim içeri. Bir baktım ses var dışarıda. Çıktım dışarıya iki adam. O firma. Firmanın sahipleri. Dedim “kimsiniz?” Adam diyor bana “asıl sen kimsin?” “Burası benim evim.” “Hayır dedi senin evin

değil, artık değil” diyor. “Nasıl benim evim değil?” “Devlet bana sattı senin evini.” “Peki tapusu bende. Senin tapun nerede?” “Devlet sattı, senin bir şeyin yok, buraya girme hakkın yok. Çıkmazsan dışarı şimdi, çıkmazsan dışarı seni çağıracağım polisleri seni çıkartacağım.” Dedim “hayır çıkmayacağım, ne yaparsan yap, devlet bana mı sordu sana satarken” dedim (Asi Yaşam Merkezi’nden bir kadın katılımcı).

Enkaz nedir? Enkaz ortalıkta saçılmış paradır ya da kolu kopmuş yardım bekleyen insandır. İkisi de önünüzde. Şimdi bu kent 10 yıl böyle. Çok iyi para kazanabilirsiniz. 10 yıl boyunca burada çıkarlar çatışır, yaklaşımlar çatışır (Genç Odak Grubu’ndan bir katılımcı).

Depremi yaşadığı diğer iller gibi Hatay’da da enkaz kaldırma çalışmaları çeşitli özel firmalar tarafından gerçekleştiriliyor. Bu firmalar irili ufaklı taşeronlar halinde yukarıdan aşağıya ve/ya büyükten küçüğe olmak üzere, zincirleme bir biçimde örgütlenmiş durumda. Bir önceki bölümde de bahsettiğimiz gibi enkaz kaldırma çalışmaları sırasında halk sağlığını ve kent güvenliğini sağlayacak hiçbir önlem alınmaması ve bu konulardaki cezasızlık, enkaz kaldırma işini firmalar için karlı hale getiriyor. Yukarıdaki anlatılar iki önemli şeye işaret ediyor: Öncelikle kamu güvenliğini sağlamakla görevli kolluk güçlerinin özel firmalar için özel çalışan güvenlik birimleri gibi görevlendirildiklerini anlıyoruz. İkinci olarak modern devlet biçiminin en önemli dayanaklarından biri olan, bu açıdan hem çok temel bir insan hakkı olan hem de devlet kurumuna meşruiyetini veren mülkiyet hakkının, mülksüzleştirici pratikler ile ilga edildiğini görüyoruz. Bu durum, mülksüzleştirme, sermaye birikiminin temel dinamiği haline geldiği ve David Harvey (2004) tarafından mülksüzleştirme yoluyla birikim (*accumulation by dispossession*) olarak adlandırılan birikim rejiminin bir yansıması. 6 Şubat depremleri sonrasında ortaya çıkan bu *mülksüzleştirici deprem ekonomisi rejimi*, Harvey’in yürüttüğü tartışmaya paralel bir biçimde, devlet ve sermaye sınırlarının birbirine karıştığı, kamu-özel işbirliği ile çalışan ve devletin gerek yasa yapma gerekse zor kullanma gücünün işe koşulduğu mülksüzleştirme pratikleri bütününe kapsıyor. Bu *mülksüzleştirici deprem ekonomisi rejiminde* deprem, en yoksul kesimlerin en temel haklarının ve neredeyse ellerindeki bütün mülklerinin gasp edilmesi ve varsıllara doğru sermaye akışının gerçekleşmesi için bir fırsata dönüşmüş durumda.

5.3.1. Mülksüzleştirici deprem ekonomisi rejimine karşı bir direniş: “Ma Rihna Nihna Hon” (Gitmedik buradayız)

Rezerv alan ilan etme ve acele kamulaştırma yoluyla istimlak etme yöntemleri, 6 Şubat depremlerinin ardından en yaygın mülksüzleştirici pratik olarak öne çıktı. 8 Şubat 2023 tarihinde ilan edilen ve depremden etkilenen on ili kapsayan OHAL, var olan yasaları askıya almak veya yeni kararnamelerle ilerlemek gibi yollarla mülksüzleştirici pratiklerin yaygınlaşmasına uygun zemini hazırlamıştır. TMMOB “6 Şubat 2023 Depremleri Raporu- 2 Tespitler, Değerlendirmeler ve Öneriler” başlıklı raporunda (TMMOB Raporu, Şubat 2023) ve “Hatay’da Rezerv Yapı Alanı İlanı Yoluyla Uygulanmak İstenen Mülksüzleştirme Projesinden Vazgeçilmelidir!” başlıklı (TMMOB Basın Açıklaması, Kasım 2023) basın açıklamasında, OHAL koşullarının, yürütmenin yetkilerini genişleterek mülkiyet hakkına ilişkin yargı denetiminden muaf ek kanunlar, torba yasalar ve kararnameler yayınlanmasına yol açtığını vurgulamıştır. Bu kanun yapma veya kanunları askıya alma yöntemiyle orman arazileri, meralar, tarihi sit alanları ve tarım arazileri

enkaz döküm sahasına çevrilmiş veya imara açılmış, bazı yerleşim yerleri ise imara kapatılmış durumdadır.

Yani kamulaştırma yapılırken buradaki en çok vatandaşın sıkıntısı zeytinlik alanları, tarım arazilerinin betonlaştırılmasına karşılar. Oysa yapılacak dağ eteğinde çok güzel yerler var. Şehrin bir şekilde yeni Antakya'nın kurulabileceği yerler var ama tarım alanlarını seçiyor olmaları, zeytinlik alanlarını seçiyor olmaları ciddi derecede sıkıntı yaratmış (STK temsilcisi, Eski Belediye Meclis Üyesi).

Enkaz dökerken de tarım arazileri ve köyler seçiliyor yani. Yerleşim alanlarının içerisine yani. Bizim maalesef hükümetimizin şu an öngördüğü şey insan hayatı, insan kalitesi, insan yaşamı değil maalesef (STK temsilcisi).

Yani şimdi bu istimlak işi hakikaten her zaman bazen hassas bir konu. Devletin bir yeri istimlak etmesi hassas bir konu. Yani bir yandan şu an enkaz altındayız. Ayağa kalkmak için dört gözle devletimizin çalışmalarını, eylemlerini bekliyoruz. Devletin de vatandaşa yararlı olmak, konut barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla bir arayış içerisinde olduğunu görüyoruz. Bir noktayı belirlerken oranın istimlak edilme durumunu alternatif durumunu muhakkak bir değerlendirmek lazım. Tarım arazisi midir alternatif yerler yani, uzağı, yakını, öncesi, arkası ne durumdadır diye bakmaları lazım diye düşünüyorum. Eğer yoksa, illaki burası zorunluysa devlet alamaz diyemeyiz. Ama oradaki vatandaş da mağdur etmeden ve değerini, gerçek değerini belirlemek suretiyle alabilir devlet. Yani her zaman devlet bildiğiniz gibi kamulaştırma yasal bir şey. Ama vatandaşlar zaten bir travma yaşamış vatandaşların ayrıca bu bağlamda da onları huzursuz etmemek lazımdı (STK temsilcisi).

Dikmece, Hatay'da acele kamulaştırmalar yoluyla el konulan bölgelerden birisi. Defnelilerin asla girmeyi tercih etmediği ve karşı çıktığı TOKİ konutlarının bir kısmı da bu bölgeye yapılmak isteniyor. Tüm bu nedenlerle aslında Defneye odaklanan bu çalışmada Dikmedeki direnişi ele almamak bütünü eksik bırakmak olurdu diye düşünüyoruz. Zira Dikmece, hem mülksüzleştirme pratiklerinin hem de buna karşı belirgin bir direnişin olduğu, bu açıdan mülksüzleştirme kavramını somut olarak izleyebileceğimiz bir vaka.

Dikmece Mahallesi, “Ma Rihna Nihna Hon” (Gitmedik buradayız), Eylül-2023, Sema Bayraktar

Dikmece, “mahalle” statüsünde olsa da insanların yoğun olarak tarım ve hayvancılıkla uğraştığı, zeytinliklerin ve tarım arazilerinin hemen üzerine kurulmuş bir yerleşim alanı. Bu nedenle Dikmeceliler, bu bölgeye daha çok Dikmece Köyü diyorlar. 29 Temmuz 2023 tarihinde iş makinelerinin Dikmece’ye girmesiyle Dikmeceliler bir direniş nöbeti başlattılar.¹² Hatay’da süregiden mülksüzleştirme pratiklerine karşı ısrarlı ve örgütlü bir itiraz olması nedeniyle Dikmece Direnişi, mülksüzleştirmenin farklı yönlerini ve yöntemlerini belirginleştiriyor. Nöbet alanında iki erkek bir kadın olmak üzere üç Dikmeceli ile gerçekleştirdiğimiz görüşme, sürecin nasıl işlediğini gözler önüne seriyor.

Ben burada doğdum, burada büyüdüm. Evliyim. Dört çocuğum var. Daha önce dışarıda çalıştığım oldu ama ulaşımdan kaynaklı devam edemedi bu süreç. Ondan kaynaklı daha sonra sürekli evde kaldım. Mevsimi zamanında sürekli zeytin topladım. İşte annemgilde topladım. Benim kendime ait bir tarla, arazim yok ama işte annemgilde, teyzemgilde vs. sürekli zeytinde çalıştık. Çocukluğum buradaki tarlalarda geçti. Yine babamla beraber sebze ekerek geçti. Mahallede böyle dolaşıp at sırtında yüklerdik. O şekilde babamla satış yapardık bu mahallelerde. Bizim tarım arazisi olan tarlamız 6 dönüm. Biz oraya salatalık ekerdik. Domates, biber, marul vs. Orada çalışırdık kardeşlerimle falan. Bir de zeytinliğimiz var. 5 dönüm bir zeytinliğimiz var ama o henüz istimlak edilmedi. 800 metrelik bir zeytinliğimiz var. O istimlak edildi. İşte iki defa biz oradan kepcheleri kovduk. Daha sonra bir şekilde jandarmalar bizim suratımıza güle güle “2 saat sonra adınızdan düşecek, hazırlanın gideceksiniz” gibisinden konuştular. Yukarı mahallede en üstte dağda 800 metrelik bir zeytinliğimiz var. O ağaçlar, asırlık ağaçlar. Orası istimlak edildi, tapudan düştü. Onlar bizim canımızı gerçekten çok yakıyor çünkü benim bütün çocukluğum o zeytin ağaçlarında geçti. Oyunlar, herşeyimiz oradaydı. Şu anda bununla mücadele ediyoruz. Çocuklarım bazen “yine mi direniş çadırına gidiyorsun” diye soruyorlar. “Geleceğinizi korumak zorundayım şu an” diyorum. “Geleceğiniz için mücadele ediyorum.” Onlar da artık bunun farkında ve bizimle beraber ellerinden geldikleri kadar direnişe destek oluyorlar. Yani evde oturarak çoğu zaman, bize anlayış göstererek, yokluğumuzu bir şekilde idare ederek bize destek oluyorlar (Dikmece Köyü’nden bir kadın katılımcı).

Yani süreci izliyoruz ama burada bizim de arazilerimiz var. Babamın, amcalar da ortaklar. 14 dönüm bir yer var, tapudan düştü. Zeytinlik var, o da 10 dönüm. Ortaklı hala amcalarımızla beraber. O da düştü. Annem tarafından miras aldığı 4 dönümlük bir arazi daha var. O da düştü. Elimizde bir şey yok. Şu an kaldığımız, oturduğumuz evin yeri var. Evimiz de yıkıldı zaten (Dikmece Köyü’nden bir erkek katılımcı).

Yukarıdaki anlatılar, insanların topraklarından mülksüzleştirildiklerinde yalnızca ekonomik kayıplar yaşamadıklarını, belleklerini, aile bağlarını ve yaşam alanlarıyla kurdukları ilişki ekolojisini de kaybettiklerini açıkça gösteriyor. Kadın katılımcı, el konulan araziler ile kendi çocukluğu arasında bağ kurduğu kadar çocuklarının geleceği ile de bağ kuruyor. Yani burada geçmişten geleceğe uzanan duygusal, yaşamsal ve ekonomik bağlar ve bu bağlardan mülksüzleştirilme hali söz konusu. Anlatılarda öne çıkan bir diğer durum ise, el koyma pratiklerinin yasanın önce başlaması ve yasanın bu mülksüzleştirmeyi takip etmesi. Kolluk güçlerinin istimlak işleminden önce tapuyu hiçe sayarak araziye girmesi, basit bir kronolojik sapma olmanın ötesinde mülksüzleştirici rejimin sürekli olarak *de facto* yöntemlerle çalıştığını ve yasa alanına kendisini dayattığını gösteriyor.

Bir diğer boyutu buranın toprağı kırmızı toprak. Zaten zeytinin ve zeytinyağının bu kadar kaliteli olmasının sebeplerinden bir tanesi bu. Çok yumuşak bir toprak. Azıcık yağmur yağsa yürüyemezsiniz, batarsınız. Bırakın iş makinelerini, bırakın betonları, batarsınız. Bu sadece bizim bugün böyle bir riskle karşı karşıya kaldığımız için abarttığımız bir durum değil. Devlet on yıllardır bu gerekçeyle burada imar izni vermiyordu. Dikmece köyünün yaşayan nüfusu yaklaşık 22 bin. Dikmece Mahallesi’nde ikamet eden nüfus 6 bin. Neden? Çünkü on yıllardır burada devlet imar izni vermiyor Bir tarım alanı, iki zeytinlikler, üç zemin uygun değil gerekçesiyle imar izni vermiyor buraya. Ama şimdi devlet kendi arazisinde imar izni vermediği yurttaşları buradan göndererek kendisi burayı imar açıyor. Bir başka usulsüzlük, burada

bir zemin etüt çalışması yapıp böyle bir karar vermediler. Depremi hemen ardından A Haber geldi, buradan görüntüler verdi. “Buraları düşünüyoruz” dedi, “devlet burayı düşünüyor, buralara konutlar yapılacak” dedi. Şimdi buralarla ilgili ihale verildi, ihale çıkarıldı, yasa çıkarıldı, istimlak edildi, tapular düşürüldü, iptal edildi, insanların tapuları ellerinden alındı, inşaat şirketleri geldi. Şimdi sonradan zemin etüt çalışması yapıyorlar (Dikmece Köyü’nden bir erkek katılımcı).

Dikmece’nin hepsi öyle. Gülderen de öyle. Şimdi eğer sağlam zemin olduğu için tercih edilmişse çok istisnai hal olmak kaydıyla hani kabul edilebilir ama siz acele kamulaştırma kararını Nisan’da alıyorsunuz. Zemin etütleri bu hafta yapılıyor. Şimdi zemin etüd raporlarını buradaki gelen işte bilim insanları dese ki ‘buranın zemini imara uygun değil.’ Ne yapacağız? Bu kestiğimiz ağaçlar ne olacak? Önce zemin etüdü olmalı mantiken değil mi? Sonra o zemin etüdü gerekçeniz olmalı kamulaştırmalar için. Bizde önce kamulaştırma şimdi zemin etüdü yapılıyor. Karaksı, Dikmece ve Gülderen köylerinde hep acele kamulaştırma var. Hepsi de verimli arazidir. Daha dağ tepelere doğru olabilir, çorak alanlar. Ama oralarda daha çok orman vasfına sahip yerler yani. Başka şey düşünülmeliydi yani. Eski Antakya bölgesinin Asi’nin iki kenarı orada sivilaşma var. Orada bir kısım yerleşkede de milli park yapacaklar. Olabilir itiraz etmiyorum buna. Tabii ki güçlü şehirler diyorsak bazı yerlerin imara kapatılması çok doğaldır. Bunu bilim insanları söylüyor zaten. Başımızın üstünde. Ama orayı kapattığınızda insanlara rezerv alanı olarak göstereceğiniz karşı seçenek bu defa tarım alanları olmasın. Kişinin faydalanabileceği verimli alanlar ona gelir getireceği yerler olabilecek. Hazine arazilerinde yapsınlar bu arayışı. Bir sürü hazine arası var yani. Özel şahıs arazileri tercih edilmesi son seçenek olarak düşünülün yani (Hatay Barosu’ndan bir erkek katılımcı).

De facto mülksüzleştirici pratikler yalnızca yasayı kendisine bağımlı kılarak değil bilimsel değerlendirmelerin ve sonuçların göz ardı edilmesiyle de devam ediyor. Bu durum, Dikmece’deki toprak etüdü çalışmalarında kendisini açıkça gösteriyor. Yukarıda katılımcıların sözlerinde de görüldüğü gibi, toprağın imara uygun olup olmadığını belirlemek için yapılması gereken teknik ve bilimsel araştırmalar, reklam ve medya çalışmaları ile kamuoyunun yönetilmesi, inşa alanının belirlenmesi, ihaleye açılması ve istimlak süreçlerinin tamamlanmasının ardından yapılmış durumda. Dikmece Köyü’nden katılımcı ayrıca, köylülerin ev yapmasına arazinin imara uygun olmadığı gerekçesiyle onlarca yıldır izin verilmemesine karşın, tarım arazilerinin şimdi imara açılmasındaki çifte standardı da vurguluyor.

Şimdi, 15 Mayıs’ta ihale açıldı. Sarıdağlar İnşaat Şirketi, hükümete yakınlığıyla bilinen, kamu ihaleleri alan bir şirket bu. Ve beraberinde dört şirket, dağın büyüğü bu, bir de Egemen İnşaat. Bunlar aldılar buradaki TOKİ ihalelerini. Ancak, burada direniş ve tepki başlayınca, bu tepkiler üzerine bunun yasasını çıkarma ihtiyacı hissettiler. Çünkü, zeytinlik alan burası. Zeytin yasası var. Bunun üzerine yasasını 14 Temmuz’da çıkardılar, iki ay sonra. İhale açıldı, süreç başladı. Yasasını iki ay sonra çıkardılar. Böyle bir usulsüzlük var. Tabi, işin manidar kısmı, Sarıdağlar Şirketi meşhur bir şirkettir. Belki siz de hatırlarsınız, medyaya yansımıştı. Erzurum - Palandöken’de kış olimpiyatları için kayak merkezleri yapılmıştı. Sarıdağlar Şirketi yaptı o kayak pistini ve yaptığı kış olimpiyatları için yaptığı kayak pisti iki defa çöktü. Uluslararası organizasyonu için yaptığı kayak pistinin iki defa çökmesiyle meşhur olan şirket, burada deprem konutu yapacak. Bu da işin başka bir saçmalığı (Dikmece Köyü’nden bir erkek katılımcı).

Görüşmenin devamında katılımcının da bahsettiği gibi, ancak tepki verildiğinde zeytin yasasını aşacak ve istimlakı meşrulaştıracak bir yasanın çıkartılması, yine de facto mülksüzleştirme pratiğinin bir devamı olarak görülüyor. Öte yandan sürekli olarak devlet ihalelerini aldığı için hakkında pek çok kez haber yapılan¹³ Sarıdağlar İnşaat’ın bu ihaleyi de almış olması, mülksüzleştirerek birikim rejiminin Türkiye’de istikrarlı biçimde çalıştığını gösteren örneklerden birisi. Dikmece’de gerçekleştirdiğimiz görüşmede katılımcılar da depremin sermaye tarafından “Allah’ın lütfu” olarak görüldüğünü, sermayenin içinde bulunduğu krize çözüm olarak düşünüldüğünü belirttiler. Zira bu yıkımın ve inşaat/tesis çalışmalarının sermaye açısından birikim ve mülkiyet aktarımı için bir fırsat doğurduğunu düşündüklerini söylediler.

Kıyas yapmanız için söyleyeyim, yan taraf Kuzeytepe. Kuzeytepe’de imar izni var, burada imar yok. İmar açıldığı andan itibaren hemen yan tarafında, bu arazilerin birkaç yüz metre ilerisinde, metre karesi 4 bin liradan başlıyor konumuna göre. En düşüğü 4 bin lira, 5 bin lira, 6 bin lira, 7 bin liraya kadar ulaştığı oluyor. Emlak değeri olarak söylüyorum. Bu neye tekabül eder? Bu bir dönümünün 4 milyon ile 7 milyon arası olmasına, ama imar izni varsa. Şimdi burası tarım arazisi. Nerede 4 milyon, nerede 40 bin lira. Kuzeytepe 40 bin liraydı. Dikmece için de öngörülen oydu. Sonra direniş üzerine birden değişti. Hangi kriterle yaptıklarını açıklamadılar. Ve dönüm başına yaklaşık 1 milyon 400 bin lira dediler. Kuzeytepe’ye 40 bin lira dönüm başına yatırıldı. Burada direniş var diye 1 milyon 400 bin lira para yatırıldı insanların hesabına. Tabii bizim burada derdimiz daha yüksek para almak değil. Topraklarımızı savunmak istiyoruz, yeteneklerimizi savunmak istiyoruz. Yaşam alanlarımızı savunmak istiyoruz. Şimdi bu istimlak gerçekleşirse bütün bu köy buradan gidecek. Diğer köyler de gidecek. Bu para bugünün yokluğunda ciddi bir para. Yani şöyle düşünün, 30 dönüm arazisi olan bir insanın hesabına 40-45 milyon lira para yatıyor. Direnişi buradan kırma hamlesi olarak da görüyoruz. Ama şimdi direniş devam ediyor (Dikmece Köyü’nden bir erkek katılımcı).

Bunu kabul edenler de şunu düşünüyor. Ben bunu alıp ev yapayım. Şu an çünkü devlet bunu yapmıyor. İnsanlar çaresiz. Yani hala biz çadırdı yaşıyoruz. Aslında insanlar onu alıp genelde evini yapıyor. Şu an çünkü sosyal devlet yok. O TOKİ’nin ne olacağı belli değil. Kime vereceği belli değil. Nasıl ki ona da güven yok açıkçası. Yarın devlete ben borçlanacağım. Ne verecek? Yerinde yapmaya çalışıyor. Ona izin yok. Çok mesela şu an bizimle birlikte yarın yapalım diye tartışırız az önce ama yok yapamazsınız diyor. Ne yapacağız? İzin vermiyor yerinde yapmaya. Şu an için yok bir imar. O konteyneri düşün. Ama konteynerde hayat geçmez. Hani o bazı kabul eden arkadaşlarımız da o iki üç dönüm şeyde yani mecburiyetten. Hani alır bunu ev yaparlar. Çünkü devlette bir güven kalmamış şu aşamada (Dikmece Köyü’nden bir kadın katılımcı).

Buraya askerler eşliğinde Çevre Şehircilik Bakanlığı ve şirket yetkilileri geldiler. Ölçümler ve iş makinelerine girmeye çalıştılar ilk başta. Burada köylüler olarak onları geri gönderdik. Sonrasında biz köylülerle toplandık. Köyde büyük bir yürüyüş gerçekleşti ve nöbet kararı aldık. O gündür nöbet tutuyoruz bugün 55. günü. Nöbet kararını almamızın ertesi günü şu aşağıya yaklaşık 400-500 asker. 4-5 tane TOMA eşliğinde iş makineleri geldiler. Biz bütün köylüler olarak toplandık ve kendi topraklarımıza, kendi arazilerimize gitmeye çalıştık. Önümüz kesildi, kendi arsalarımıza giremiyoruz. Daha istimlaklar yapılmamış. Onlar bizim tapulu arazilerimiz. Bütün yollar, patika yollar bile kapatılmış. TOMA’lar duruyor, askerler duruyor. Biz hendeklerden filan her şeyden atlayarak bir şekilde oraya gittik. Oraya gittik ve karşımıza barikat kuruldu. Askerler barikat kurdu böyle kalkanlarıyla, coplarıyla, bir sürü şeyleriyle, TOMA’larıyla. Talebimiz şuydu, şu an bizim özel mülkümüzdesiniz. Siz neye dayanak buradasınız? Elinizde bir tebligat var mı? Bir bildirim var mı? Bir yasal dayanak var mı? Hukuki dayanağınız ne? Sizin burada bizim tarlamızda ne işiniz var? Israrla biz buradan bir tebligat, bir belge, bir bilgi istedik. Bize o zaman verilen cevap, basına da yansıdı belki görmüşsünüzdür. Çok sert bir joplu, biber gazlı ve TOMA’lı bir saldırı oldu. Gerçekten vahşice bir saldırı oldu. Birçok arkadaşımız hastanelik oldu o gün. Biz o günden beridir burada direniyoruz, direnmeye devam ediyoruz (Dikmece Köyü’nden bir erkek katılımcı).

Yukarıdaki anlatılar ise mülksüzleştirme pratiklerinin birbiriyle çelişen ancak birlikte çalışan iki yöntemini de ortaya koyuyor. Bu yöntemlerden birinin rıza üretmek olduğu görülüyor. Dikmece’de direnişin varlığı nedeniyle, arazi sahiplerini ikna etmek için istimlak edilen komşu bölgelere kıyasla çok daha yüksek fiyatlar biçilmesi, direnişi kırmak için izlenilen bir yol olarak belirginleşiyor. Öte yandan siyasi iktidar, yasa ve kolluk gücü aracılığıyla şiddet, dava açma veya gözaltına alma gibi zor kullanma yöntemine başvurarak da Dikmece’deki yaşam alanı savunusunun sönümlenmesini amaçlanıyor.

Şimdi bizim vakıf malımız var İskenderun yolu üzerinde. OHAL’den dolayı bir ara şey yaptılar. Yani el koydular, bir tek bize değil, hemen şuradaki arkadaşın şahsi arazisine de. Buraya konteyner kent yapacaklar mı? Yapmayacaklar mı? Kira bedelini vermeyecekler mi? Verecekler mi? Onu bilmiyoruz. (Gayrimüslim cemaatten bir katılımcı).

Sonuçta sağlam zemin üstünde yapılsın ama kimsenin toprağına el koymadan yapılsın. Devlet arazisi var bir sürü. Bugün Dikmece’de yaşadığımız olay kolay bir olay değil mesela. Bugün o yanan ormanlar ne oldu? Onu da sorgulamak lazım. Niye yandı o ormanlar? Niye yakıldı? Maden var mı? Orada mı çıkartılacak?

Biz bilmiyoruz. Şu anda orada madenin olduğunu ve satıldığını düşünüyorum. Vatandaşlar da öyle zannediyor. Vatandaşlarımıza sorun. Şimdi neden yakıldı? Yakıldığı yerde. Kim yaktı bunları? Niye orada TOKİ'ler yapılmıyor? Niye vatandaşın tarımsal arazilerine el konuluyor? Yazık değil mi? Zaten bu adam mağdur. Ölmüşüz biz, ölmüşüz. Yani Hatay insanı ölmüş. Mezhep kültür ne olursa olsun herkes ölmüş. Herkes perişan. O topraklara el konulmasın. Gitsin bu kadar devlet arazisi var ya. Hatay'ın yüzde sekseni belki devlet arazisi ya. Çünkü neden? Burası Ermenilerden kalma bir yer. Yani arındırılmış çıkartılmışlar Ermeni vatandaşlarımız buradan zamanında. İşte şu ana kadar tapuya gidiyorsun bakıyorsun Hakyan, Makyen bilmem ne soyadlı insanlar var. Ve onlar nerede oldukları belli değil. Devlet el koymuş. Kiralıyor. Vatandaşa kir alıyor. Orada yap TOKİ'yi. Niye vatandaşın ekili zeytinine, niye vatandaşlarımızın ekili arazisine el konulsun ya? Sözde mülkiyet hakkı var. Anayasada belirtmiş. Devlet dahi olsa el koyamaz. Burada normalde eğer anayasaya yürüyeceksek, yasalara yürüyeceksek, mülkiyet hakkı var. Biz niye o zaman satın alıyoruz bu toprağı? Bu toprağı niye satın alıyoruz? Ya geçimimizi sağlamak için, çiftçilik yapmak için satın alıyoruz. Ya da işte çocuklarımıza bir tarımsal bir arazi bırakmak için ya da bir inşaat yapmak için bir ev yapmak için alıyoruz. O zaman yatırımımızı arkadaş eğer devlet güvence altına vermeyecekse bu o zaman satın almanın anlamı yok. Bugün onlara yarın bana. Yarın herkese. Biz niye satın alıyoruz bu toprağı? (Mahalle muhtarı).

Gülderen Köyü'nden başlayan, Dikmece'ye sıçrayan ve şimdi taa Bakras'a kadar gitmesi planlanan bir istimlak süreci, kanunlaştırma süreci ile karşı karşıyayız. Buraya neden karşıyayız biz? Bu istimlaklara ve şeylere neden karşıyayız? Biz şundan ötürü karşı çıkıyoruz. Bakın Gülderen buraya yakın bir köy. Dağda, dağ tarafında. O köyün yarısı Alevi yurttaşlardan, yarısı da Sünni yurttaşlardan oluşan bir köy. Sadece Alevi yurttaşlarının olduğu bölge istimlak edildi. Yanılmıyorsa 376 dönüm istimlak edildi. Oysa oranın hemen yaklaşık 2 kilometre üstünde dümdüz, bomboş hazine arazileri var, 620 dönüm kadar. Oraya dokunulmadı. Gülderen'de şu an iktidarda olan AK Parti'nin ileri gelenlerinin, Antakya Belediye Başkanı'nın, bazı milletvekillerinin, yöneticilerinin ve zenginlerinin villaları var. Zikzaklar çizilerek harita belirlendi ve onlara teğet geçti. Dikmece ile Gülderen arasında Oğlakören köyü var, Arapça'daki adı Semberi. Oğlakören köyünü teğet geçiyor istimlak, oraya dokunmuyor. Çünkü orası Sünni bir köy ve AK Parti'nin oy tabanı. Dikmece'ye geliyor. Dikmece'nin an itibarıyla %80-%90'ına yakını şu an istimlak edilmiş durumda. Ardından Karahali var, Anayazı var, Alazi var, Üçgedik var. Üçgedik'in yarısı Sünni oralara dokunulmuyor, aşağı kısmına dokunulmuyor. Ondan sonra Alağan var, Sünni köy, oraya dokunulmuyor. Ondan sonra Serinyol var Alevi köyü. Serinyol istimlak ediliyor. Ondan sonra Tahtaköprü Uzunaliç var, Türk Sünni köyleri, oralara dokunulmuyor. Ondan sonra Bakras'ın aşağı kısmı olan Alevi bölgesinde istimlak ediliyor. Şimdi çok açık, net bir şeyle karşı karşıyayız. Buradaki esas dert, konut yapmak değil. Buradaki dert, buradaki nüfusu buradan kaydırmak. Böyle bir demografik yıkım var (Dikmece Köyü'nden bir erkek katılımcı).

Dikmeceliler, bu istimlak kararlarının yalnızca ekonomik açıdan bir birikim ve mülkiyet aktarımı motivasyonu ile yapılmadığını düşünüyorlar. Bütün bir coğrafyayı etno-dinsel nüfus yapılanmasına göre yeniden haritalayarak, incelikli zikzaklarla demografik bir mühendisliğe girişildiğini söylüyorlar. Dikmece'den katılımcı, bu yeniden haritalamada Sünni köylere veya varsılların mülklerinin olduğu bölgelere dokunulmadığını, ince hesaplamalarla Alevi köylerinin istimlak edildiğini belirtiyor. Öte yandan herhangi bir açıklama yapmadan ve akıbetlerinin ne olacağını belirtmeden gayrimüslim cemaatin vakıf mallarına el konulması ve bu el koymanın Türkiye'deki tarihsel kökleri de yine benzer biçimde etno-dinsel motivasyonlara işaret ediyor.

Bir sürü şey yapıyoruz. Bazen fiili olarak inşaat çalışmasını engelleme, bazen kamuoyu yaratma, bazen halkı bilgilendirme. Diğer kurumlara çağrılar yapmıştık. DİSK, DİSK Genel Merkezi, TTB Merkez Konseyi, partiler, milletvekillerinden, demokratik kitle örgütlerine, tabi ki ekoloji örgütlerine, çevre örgütlerine, kadın örgütlerine, gençlik örgütlerine kadar, bazı inanç önderleri, kanat önderlerine kadar. Burayı ziyaret eden insanlar bizim için çok önemli. Meseleyi Dikmece'den çıkarmaya çalışıyoruz. Mesele Dikmece meselesi değil. Bak Akbelen'de de aynısı var şimdi. Bir yaşam savunusu, doğal savunusu meselesi bu (Dikmece Köyü'nden bir erkek katılımcı).

Dikmeceliler karşı karşıya kaldıkları mülksüzleştirmenin yalnızca kendileriyle ilgili olmadığını farkındalar. Bu nedenle hem farklı gruplarla ve örgütlerle bir araya gelmek, dayanışma

ağını genişletmek istiyorlar; hem de köylerini savunmanın farklı yollarını deniyorlar. Dikmece'den katılımcılar TBMM'ye giderek Hatay milletvekilleriyle ve kendilerini kabul eden siyasi partilerle görüşmek, kendileri gibi yaşam alanlarını madene karşı koruyan Akbelen (Muğla) köylüleriyle buluşmak gibi farklı yollarla direnişlerini güçlendirmeyi amaçladıklarını anlattılar.

5.4. Yeniden inşaya dair sivil çabalar

Bu bölümün başında belirttiğimiz gibi, yeniden inşa depremin hemen ardından başlayan yamsal desteklerden kentin yeniden kurulmasına uzanan kapsayıcı bir süreç. Saha çalışmamız boyunca yeniden inşa süreçlerine dair pek çok sorun, eleştiri, talep ve istek dile getirildi. Fakat bunun yanı sıra Defneliler'in ilk andan bu yana bu süreçlere çeşitli biçimlerde katkı verdiklerini de gördük. Başka deyişle yeniden inşanın tek öznesi yerel ve merkezi kamu kurumları değildi; bu sürece pek çok kişinin, siyasi örgütün ve sivil toplum kurumunun da dahil olduğunu ve yeniden inşayı daha sivil bir süreç haline getirmeye çalıştıklarını anladık.

Mesela kardeş aile kampanyalarımız oldu. Deprem alanında ihtiyaç sahibi aileleriyle dayanışmaya çalıştık. Bu tip çalışmalara öncü olduk. Buradaki STK'larla mesela çok fazla çalışmalar yürüttük. Biri Türk Tabipler Birliği'dir mesela. Hakikaten alanda hep beraberdik. Şimdi onlar dışarıdan gelmiş, biz burada alanı biliyoruz. Böyle bir çalışmamız oldu. Alanı biz gösterdik onlara (Siyasi parti temsilcisi).

Depremin üçüncü gününde bir afet koordinasyon merkezi oluşturduk. Her oda kendi meslek alanıyla ilgili neler yapabilir, gelen yardımları nereye yönlendirebilir, nerelerde eksik var? Herkes kendi çalışma alanıyla ilgili bir çaba içerisinde oldu. En çok tabii iş biz veteriner hekimlere düştü, tabiplere düştü, dış hekimlerine düştü, eczacılara düştü ilk yıkımla beraber. Ondan sonra tabii mimar-mühendis odalarımız birliklerinden gelen yardımlarını o afet merkezinden halka dağıttılar. Türk Veteriner Hekimler Birliği üçüncü gün Büyükşehir Belediyesi barınağında konumlandı. Gönüllü veteriner hekim desteğiyle beraber orada mesela enkazdan çıkan pet hayvanları ya da sokak hayvanları ile ilgili her türlü hizmeti vermeye gayret etti. 3 ay boyunca burada böyle bir hizmeti, ücretsiz mama desteğini, ilaç desteğini verdik. Tabii şunu kastediyorum. Buradaki Tarım Bakanlığı'ndan genel müdür gelmişti. Dışarıdan da hizmet vermemizi istemişti. Dedim ki "mazotumuzu verin." "Yok size ilaç verimiz." İlaçla bu iş olmaz ki. Ben maaş alan bir insan değilim. Memur da değilim. Dolayısıyla ona rağmen biz burada hizmet üretmeye çalıştık. Eminim ki tabipler, dış hekimleri, eczacılar da bedava ilaç dağıtıyor. Tabii mimar, mühendisleri o şekilde, baro hukuksal anlamda. Bence güzel bir birliktelik ve halkımız açısından önemli bir kazanımdır bu yapı. Birlikte olmak ciddi anlamda bir güç oldu. Biz aslında Hatay'ın kuruluşuyla, yeniden inşasıyla ya da ayağa kaldırılmasıyla ilgili davet edildiğimiz bütün toplantılara gittik. Ve kapımız herkese açıldı. Hiç kimseyi reddetmedik. Hangi siyasi yelpazeden olursa olsun, kim bizi bu anlamda ziyaret etmek istediye orada olmaya çalıştık (STK temsilcisi).

Şimdi bakın, anlatayım size. Bize çadırları vermiyorlardı. İlk o Kızılay çadır sattı falan muhabbetleri geçti ya, işte yönetici olanların yönetemediği, iş yapamayacağı oradan anlaşıldı. Şimdi bunlar geldi biz kanaat önderlerini topladık. Bizi dikkate almazlar. Yani sivil toplum burada devlet oturup "sen kimsin" falan, biliyorsun yani. O burun yukarıda. Ama ne oldu? Orada o çadırlarla ilgili biz şunu söyledik. Dedik ki "insanların arazisi var, arkasında iki tane ineği var, bir tane danası var. Bu adam çadır kente gitmez." Sonra bizim çabamız sonucu çadırları bize verdiler. Belki Türkiye tarihinde ilk kez evlere çadır veriliyor, bilmiyorum. Daha önceleri evlere veriliyor muydu? Çadır kentlerde mi barınıyordu? Bizim burası işte İstanbul Adapazarı gibi değil yani, biliyorsun genelde çiftçi. Orada biz mücadele yaptık. Biz orada neyi kullandık? İlk kere biz kanaat önderlerini kullandık. Dini önderleri. Yani bir nevi bunlara siyaset yaptık biz. Bunların da devlette karşılığı olduğu için bunlar Belen'de toplantıya davet edildi. Biz de davet edildik. Gittik oraya "sorun ne" dediler? "Sorun bu" dedik. Twitter, Facebook ve böyle önemli insanlarla biz bunu devamlı gündem yaptık. Yani annelerimiz, ninelerimiz toprağa gider sabahleyin uyanır. Gider affedersin hayvanlarına bakar. Bahçesine gider. İşte yemeğini yer, yarım saat uyur. Yani bu şekilde bir insan. Biz çadır kent kaldırıldıktan sonra konteynerler için de aynı şeyi yaptık. Biz dedik "insanlara konteynerini evine verin." Niye? İşte kanalizasyonu var, arkasında ineği var, işte evinin bahçesi var, zeytini var, yarın işte hurmasını toplayacak (STK temsilcisi).

Biz ilk o hengameyi atlattıktan sonra gerçekten ihtiyacı olana destek olduk. Mesela yaza bir geçiş süreci vardı. Elbise olsun, mama olsun, çocuklara bez olsun. Bunları biz kalem kalem istetmeye başladık. Kardeş Platform ve farklı iş adamları bize destek oldu. Mesela işte “bize kadın çamaşırı gönderin, çocuk elbiseleri gönderin” dedik. İşte bizim tabi ki sınavları vardı bu liseye geçiş, LGS sınavları vardı. Onunla ilgili hem jandarma bu tarafta iki tane okul yaptı. Hem de biz Belediye ile ve İstanbul Büyükşehir’le beraber etüt sınıfları açtık 4-5 bölgede. Çocukları hiç olmazsa yani başka yerlerle ne kadar eşit olmasa da onlara çünkü okul yoktu burada biliyorsunuz (STK temsilcisi).

Gerek Hatay’da ve Defne’de faaliyet yürüten gerekse farklı şehirlerden gelen kişi ve kurumlar, yardım malzemelerinin dağıtımından geçici barınma ihtiyacının organizasyonuna, eğitim, gıda, hijyen, sağlık, sokak hayvanlarının bakımı gibi temel desteklerden psikolojik ilk yardım biçimlerine uzanan geniş bir alanda çalıştılar. Yerleşkeler kurdular, aşevleri ve yemekhaneler açtılar, çamaşırhaneler kurdular, okullar ve derslikler oluşturdular. Çalışmamız boyunca bu dayanışma süreçlerine dair pek çok anlatı, karşılaşma ve gözlem biriktirdik. Öte yandan, bazı siyasi parti ve STK’ların deprem destekleri üzerinden bir tür reklam çalışması yaptıkları, bazı çalışmaların “göstermelik” olduğu ve özellikle 2023 Genel Seçimi sonrasında desteğin azaldığı gibi eleştirilerle de karşılaştığımızı not etmeliyiz.

Hatta az önce de onu konuştuk. Biz 143 sivil örgüt olarak Bünyamin Derman’ı davet edeceğiz. Soru cevap. Gelsin anlatsın. Biz soralım o söylesin. Ben uzun bir telefon görüşmesi yaptım. Bütün itirazlarımızı koyduk. Yani tekrar ediyorum. Biz size engel olmak için kurulmadık. Biz size hata yaptırmamaya çalışıyoruz. Bunu da siz istemiyor musunuz zaten? “Evet” dedi. Birkaç unsur söyledim, ilettim. Ben de inşaat mühendisiyim. Ben de şehir planlamadan anlarım. Hatayı da biliyorum tarihiyle, mazisiyle. Şimdi bana sen bir şey sormadan al işte budur dersin kabul etmem ben. Huzur içinde bu şeyin üstesinden gelebileceksen meselenin niye kavgaya güdüldü çıksın? (STK temsilcisi).

Bir atanmışlar, iki seçilmişler, üç STÖ’ler, dört halk. Bu dört ayak üzerine oturmalı. Yani devlet atanmışlar. Seçilmişler belli belediyeler. STÖ’ler ve halk. Bu dörtlü ortaya çok sağlıklı bir yapı çıkarabilirler. Ama seçilmişler atanmışları reddeder. Atanmışlar seçilmişleri kaale almaz. STÖ’ler bir araya gelir ama onları kimse dikkate almaz. Halk zaten son halka ezilendir. Böyle bir ortamda sağlıklı bir şey çıkmaz ortaya. Ama onun için biz misyonumuzu biraz daha şey yaptık. Sivil örgütler olarak halkı temsilen sesimizi yükseltmek durumundayız (STK Temsilcisi).

Şimdi hangi toplantıya davet edildiğimizi düşünürsek, devletin yapmış olduğu ya da hükümetin yapmış olduğu toplantıların hepsine davet edilmiyoruz. Çok az bir kısma, çok özel şey olursa davet ediliyorsunuz. Değilse değil. Ama biz bir köşede oturmadık. İlk beş ay koordinatör valilerle yürüdük. Temmuzda geldi sanırım, ilk işimiz vali beyi ziyaret etmek oldu. Bir buçuk saat kadar sürdü ve bizi dikkatle dinledi. İlk çağrımız şeydi, eğitimde ne yapacaksınız? Okulları boşaltmanızı istiyoruz dedik, boşalttık. Diğer kurumların boşaltmasını bekliyoruz. Molozlarla ilgili konuştuk. Yerinde ayrıştırmanın yanlış olduğunu, genelgeler yayımlandı. Uygulanıyor mu dersiniz, ayrı bir konu. Ama şimdi bizim söylemimiz üzerine mi, değil mi, onu bilemeyiz. Sonra Büyükşehir Belediye Başkanlığı’nı ziyaret ettik. Belediyenin hizmetleriyle ilgili. Orada da eleştirilerimizi, önerilerimizi dile getirdik. Sonra rektörümüzü ziyaret ettik. Üniversitedeki çalışmalar, neler yapılmış, neler yapılıyor, eğitim durumu nedir. Aslında ilin milletvekillerine çağrıda bulunmak ve Hatay’daki olumsuz şeyleri görüşüp neler yapılabileceğiyle ilgili bir toplantı yapmak istiyoruz. Bütün bahsettiğimiz bu sorunlar elbette ki konuşulacak, tartışılacak ve taleplerde bulunulacak. Sonrası ile ilgili bizler mesela burada bulunan ve şehrin yeniden ayağa kalkmasıyla ilgili çalışma yürüten birçok platform var, dernek var (STK temsilcisi).

10 yıl boyunca burası şantiye olacak. Önce bu gerçeğe bir yüzleşelim. 10 yıl bize burada normal yaşam mümkün değil. Haram yani. Yalnız bu süreçten geçerken degecek sonuçla karşılaşalım istiyoruz. Sivil örgütler olarak biz özellikle Vali Bey ile iki görüşme yaptık. Şimdi üçüncüsüne hazırlanıyoruz. Ayda bir toplantımız olacak Vali Bey ile. Gördüğümüz hatalar, eksikler, neyse, öneriler. Çıkacağız, izah edeceğiz, anlatacağız. Tabii birtakım çalıştaylarımız olacak. Mesela en son molozlarla ilgili asbest ve riskleriyle ilgili bir toplantımız oldu. Önümüzdeki süreçte bir tarım çalıştayını düzenleyeceğiz. Akabinde de şehir planlama olur, başka alanlar olur. Bir etkileşim, iletişim içinde olmak zorundayız. Onlar da buna mecbur. Yani bizsiz yapamazlar, biz onlarsız zaten hiç yapamayız. Bizsiz yapmaya çalışırlarsa çatlak ses çıkar çokça.

Başta biz itiraz koyarız ortaya. Onun için bu şey etkileşim kaçınılmaz. STÖ'ler, Büyükşehir Belediyesi ve valilik veya işte bakanlık, her neyse bir koordinasyon içinde çalışmak zorundalar. Bunun dışında sağlıklı bir ürün çıkması mümkün değil. Benim önerim bu (STK temsilcisi).

Defne'de pek çok STK, kısa vadede "acil" diyebileceğimiz alanların yanı sıra orta ve uzun vadede de kentin yeniden inşası sürecine katılmak istiyor. Bu açıdan partiler üstü davranılarak merkezi ve yerel yönetimlerin süreci birlikte götürmeleri talebinin yanı sıra, bu sürece dahil olmak gibi daha kurucu bir çaba olduğunu anlıyoruz. Bu nedenle valilik ve belediye gibi yerel otoriteler ve üniversite gibi kamu kurumlarıyla bir araya gelerek sorunları aktarmaya ve önerileri dillendirmeye çalışıyorlar.

Oturup tartıştık ne yapılabilir diye. Ama burada yıkım da tek el üzerinden yürüyor, inşa da tek el üzerinden yürüyor. Yani bunlara bile dahil etmediler buradaki insanları. Hocaları bile dışında tuttular. Biz toplantılar aldık. Biz şunu tartıştık toplantılarda yani. Ne yapabiliriz? Nasıl müdahil olabiliriz? Nasıl içinde olabiliriz? Ama öyle bir alan açmamış ki devlet bize yani. Bu alanı kazanmak için sokakta ses çıkarmak gerekiyor. Ve güçlü ses çıkarmak gerekiyor. Baktığınızda Defne'de kimse yok. Bunu kiminle yapacağız biz? Zaten ötekileştirilmiş bir halk var burada. İçinde böyle siyasi bir görüş olduğunda zaten devlet direkt radikalleştiriyor. Bizim için 'politik söylemleri tamamen marjinal' diyor mesela. Mesela moloz eylemleriyle ilgili çalışmalar yaptık ilk yıkımlar başladığında. Hatta ulusal basına sonra uluslararası basına yansıdı. Moloz dökme yöntemine, moloz toplama tekniğine, yıkım tekniğine karşı çalışmalar yürüttük. Yaka paça gözaltına alındık orada depremzedeler olarak, yani şiddete uğrayanlar oldu. Sonra bizimle ilgili "marjinal bunlar, terörize ediyorlar aslında burayı" diye söylemler çıktı (Siyasi parti temsilcisi).

Şimdi nasıl yürümesiyle ilgili birinci sorun bu ülkenin demokratik ülke olmaması. Bu halkın demokratik katılımcı bir kültürel yapıda yetişmemiş, onu özümseyememiş olması. Şimdi iki taraflı sorununuz var. Bir yani otoriter bir düzende yaşıyoruz. Burası Avrupa'daki bir kent değil, Kanada'da bir kent değil. Dolayısıyla böyle olağan demokratik hakkınızı katılımcı bir şekilde kullanabileceğiniz mekanizmalar açık değil ve böyle bir alışkanlıkla insanlar olağan şekilde bir şeyleri paylaşamıyor karşılıklı. Dolayısıyla böyle bir sorununuz var. Birincil mesele o. E böyle olunca siz mevcut sistem üzerinden alışkanlıkları biraz değiştirerek birtakım yöntemler geliştiriyorsunuz. O yöntemler nedir? İşte mesela başından beri meslek odalarıyla iletişim kuruyor Bünyamin Derman. Hatta ilk sunumdan sonra iletişim kurdu ve o iletişim devam ediyor. Ama meslek odalarıyla kurduğu iletişim o katkı tarifiediğimiz katılımcı süreci oluşturmaz. Onun için belli dönemlerde burada yaşayan insanların burada olan sivil inisiyatiflerin bir şekilde katkı ve görüşünü de almak gerekiyor ama yapılan bazı toplantılar oldu. Birkaç tane toplantı oldu. Böyle katılımcı açık. Onlarda istenen sonuç oluşamadı (Hatay Barosu'ndan bir erkek katılımcı).

Fakat bu demokratik katılım çabaları, pek çok sorunla karşılaşılıyor gibi görünüyor. Yukarıda sözlerine yer verdiğimiz STK temsilcisi, yeniden inşa sürecine demokratik katılım yollarını açmak için talepleri ve sorunları sokak protestoları yoluyla dile getirmek gerektiğini belirtiyor. Fakat katılımcının da belirttiği gibi bu yöntemler siyasi iktidar tarafından marjinalize ediliyor ve şiddetle karşılanıyor. Öte yandan Baro'dan görüştüğümüz katılımcı, demokratik katılım süreçlerindeki sorunların daha genel olarak devlette ve toplumdaki otoriter alışkanlıklar ve eğitimlerden kaynaklandığına işaret ediyor. Durum buyken, bazı yetkililerin veya sivil aktörlerin katılım kanallarını açmaya çalışması, tek başına sonuç üretmiyor.

Geçecek. Kesinlikle geçecek. Bir de bu şehirde nereye gidersem gideyim bu depremden sonra sadece kadınları gördüm. Bu şehri kadınlar tekrar kuracak. Değil mi X? Bu şehri biz kuracağız tekrar. Bakın şu bilezik benim nenemden yetmiş yıllık. Nenem öldüğünde iki tane vardı. Birini kız kardeşim, birini ben aldım. Benim atalarım bu şehir kurulurken vardı. Biz de birbirimize söz verdik. Bu şehir kurulurken yine biz burada olacağız. Ama eskisi gibi olmayacağız tabii derin bir yara kapanmaz hiçbir şekilde. Ve o gece kim Antakya'da olmadıysa o anı kim yaşamadıysa çok şanslı (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

Nisanda işe başladım. Sanayide çalışıyorum. Her sabah çarşıya gidip geliyoruz. Ben çoğu kez yolda giderken arabayla gidiyorum. O şehri tahayyül ediyorsun. Önceden nasıldı? Şu an giderken ne görüyorsun? Her taraf yani belki şu an bile gözlerim yaşıyor ama o kadar çok yaşadım ki ben giderken, gelirken. Yani bu şehir normal bir şekilde ayağa kalkmaz. Siz de gördünüz. Bir de yıkılmadan önceki halini hatırlıyor musunuz? Hayal edin şimdi. Bu normal bir şekilde hayatta ayağa kalkmaz. Yani buraya destek verilmeli, para akıtılmalı (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı)

Bir gün her şey çok güzel olacak. Benim inancım var. Şehir yeniden ayağa kalkacak. Nasıl, ne zaman olur bilmiyorum. On yıl sürer. On iki yıl sürer. On beşi bulmayacak ondan eminim. Bir gün her şey çok güzel olacak ama hiçbir şey eskisi gibi olmayacak artık. Olmayacak (Çekmece Mahallesi'nden bir kadın katılımcı).

On yılda Antakya belki tam anlamıyla eski haline geri dönüş yaparız. Ama iki üç yıl içerisinde bu binaları yapmaya başlamak ve yapmış olmak zorundalar. Çünkü bunca insan var şu an. Evet biz demiyoruz ki iki yılda burası çok güzel bir şehir olacak. Kimse böyle bir iddiada bulunmuyor. Ama iki üç yıl içerisinde evlerinin yapılmış olması gerekiyor. On yılda tam anlamıyla gelişmiş güzel bir şehir yaparlar. Ama üç beş yıl arasında evlerimize büyük ihtimalle geçmiş oluruz. O da en fazla bence (Konteyner kentte yaşayan bir kadın katılımcı).

Yani bu düzensizlikten, bu kıtlıktan biz yine bir düzen oluşturup yaşamaya devam edeceğiz. Ve büyük ihtimalle ben düzeleceğimi düşünüyorum. Yani dediğimiz gibi tabii eskiyi görmek mümkün değil. Çünkü şöyle, ötekileştirilmiş, ikinci sınıf görülmüş, yatırım yapılmamış bir toplumuz. Yani bu böyle devam edecek. 2 yıl, 3 yıl, 5 yıl böyle biz sadece kendi sistemimizi kuracağız. Kendi otomatığımız olacak (Karyer Mahallesi'nden bir erkek katılımcı).

Eğer vatandaşlara bırakılırsa imarı ben 20 yıl sürer diye düşünüyorum. Eğer devlet alırsa bunu eline ve gerçek anlamda “ben bunu yapacağım” derse, 5 yılda biter (Mahalle muhtarı).

Samimi çalışmalar gerekir, ciddi bütçeler gerekir, ciddi koordinasyon gerekir. Üç başlıkta toplarsak eğer, samimiyet, ekonomi ve koordinasyon. Bunlar olursa olur (Hatay Barosu'ndan bir erkek katılımcı).

Defne'de gündelik hayatın yeniden kuruluşunda kahve kültürü, Eylül-2023, Sema Bayraktar

Araştırma boyunca kaydettiğimiz bütün sorunlara, zorluklara ve sıkıntılara karşın Defneliler uzun vadede umutlular. Ancak bu umut naif bir iyimserlikten ziyade gerçekçi öngörülere dayanıyor. Defneliler Defne'nin ancak halkı, doğayı ve kenti önceleyen politikalarla, kaynakların böyle politikalarla yönetilmesiyle yeniden inşa edilebileceğini düşünüyorlar. Bununla birlikte kendilerini de bu yeniden inşa sürecinin bir parçası ve vazgeçilemez bir öznesi olarak görüyorlar.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6 Şubat 2023'te Türkiye ve Suriye'de meydana gelen deprem, Türkiye'de 11 ili etkileyerek resmi rakamlara göre 53,337 kişinin ölümüne ve 107,213 kişinin yaralanmasına neden oldu. Hatay-Defne bölgesine odaklanarak bu depremin sosyo-kültürel etkilerini inceleyen bu araştırma, bölgedeki yeniden inşa sürecini, demokratik katılım çabalarını ve karşılaşılan sorunları bölge halkının anlatıları üzerinden derinlemesine incelemektedir. Araştırmanın amacı, deprem bölgesindeki imar ve inşaat faaliyetlerinin Sosyal Etki Değerlemesinin (SED) yapılması gerekliliğine dikkat çekmek ve bölgede yaşayanların taleplerini ortaklaştırarak güçlendirmektir.

Araştırmanın saha çalışması yerel sivil toplum örgütü temsilcileri, meslek odaları temsilcileri, yerel yöneticiler, siyasi parti temsilcileri ile yarı-yapılandırılmış mülakatlar, odak grup toplantıları ve mahalle toplantılarından oluşan çeşitli görüşmeler yapılarak yürütülmüştür. Bu görüşmeler, her ne kadar araştırma kılavuzu ile gerçekleştirilse de katılımcıların konuşmak istedikleri konulara da odaklanılmış, anketler doldurulmuş ve elde edilen veriler tematik kodlama yöntemiyle analiz edilmiştir.

Araştırmanın bulguları, Defne'nin deprem öncesi toplumsal, ekonomik, mekânsal ve yönetsel açılarından nasıl bir yer olduğunu; depremde yaşanan yıkımı; yıkımın tetiklediği travmaları ve kolektif duygulanımları; yeniden inşa sürecinin detaylarını; bölge halkının yeniden inşa ile ilgili taleplerini ve yeniden inşaya katılma çabalarını ortaya koymaktadır. Rapor, ekonomik, kültürel ve çevresel faktörler açısından bölge halkının olumlu ve olumsuz etkilendiği noktaları tartışmakta ve farklı kesimlerin yeniden inşa sürecinde nasıl bir ortaklık oluşturduğunu incelemektedir.

Çalışma, deprem sonrası beklentileri anlamak adına, öncelikle Defne'nin deprem öncesi toplumsal, ekonomik, mekânsal ve yönetsel açıdan nasıl bir yer olduğunu incelemiştir. Defne, deprem öncesi, birbirine sıkı sıkıya bağlı, kültürel çeşitliliğe sahip bir toplumun yaşadığı yer olarak tanımlanmaktadır. Etnik ve dini farklılıklara rağmen, insanlar arasındaki hoşgörü ve dayanışma, bölgenin en önemli özelliklerindendir. «Komşun açken tok yatmayacaksın» anlayışı, toplumsal dayanışmanın ve birlikte yaşama kültürünün somut bir göstergesi olarak ön plana çıkmaktadır. Bu kısımda Defne'nin çok kültürlü yapısı, toplumsal dayanışma ve hoşgörü gibi özellikleri yanı sıra eğitime verilen önem ve sosyal-kültürel aktivitelerin zenginliği de vurgulanmıştır. Ancak bölgenin ekonomik zorluklar nedeniyle eğitim gibi alanlarda devlet desteğinin yetersizliğiyle karşı karşıya olduğu belirtilmiştir.

Ekonomik açıdan bakıldığında, Defne'nin yaşamı çeşitlilik gösterir. Tarım, küçük ölçekli ticaret ve aile işletmeleri, ekonomik yaşamın temelini oluştururken, yurtdışında çalışarak gelir elde eden Defneliler, hem kendi geçimlerini sağlar hem de yerel ekonomiye katkıda bulunurlar. Ancak ekonomik fırsatların sınırlı olması, iş bulma zorlukları ve özellikle gençler arasında yurtdışına göç eğilimi, ekonomik zorlukların göstergesidir.

Deprem öncesi dönemde, Defne'nin yönetsel ve mekânsal yapısında çeşitli sorunları mevcut-

tur. Çarpık kentleşme, altyapı eksiklikleri ve yerel yönetim ile merkezi hükümet arasındaki çekişmeler, yaşam koşullarını olumsuz etkileyen önemli faktörlerdendir. Bu sorunlar, Defne'nin sosyal ve ekonomik yaşamını derinden etkilemiş, hizmet alımında adaletsizliklere ve halkın yaşam kalitesinde düşüşlere neden olmuştur. Deprem öncesi Defne'nin, Antakya'dan ayrılarak kendi idari yapısını oluşturmasının siyasi ve etnik kimlik üzerinden tartışmalara neden olduğu, bu durumun hizmetlerde ve toplumsal yaşamda ayrımcılığa ve ötekileştirmeye yol açtığı da anlatılar arasında önemli bir yer kaplamaktadır.

Kentsel dönüşüm ve yönetsel zorluklar, deprem öncesinde ve sonrasında Defne'nin karşı karşıya olduğu başlıca problemler arasındadır. Yönetsel sorunlar, yerel ve merkezi yönetimler arasındaki çatışmalar, yetersiz planlama ve kentsel dönüşüm projelerinin uygulanmasındaki engeller olarak ifade edilmiştir. Bu durum, hem yerel halkın yaşam kalitesini düşürmekte hem de afetlere karşı hazırlıksız olunmasına neden olmaktadır.

Çalışmada ayrıca deprem sonrasında Defne ve Antakya'daki toplumsal ve fiziksel yıkımın derinliğini de incelenmiştir. Depremın ardından kent, çaresiz insanlar ve enkazlarla dolu bir hal alırken, yıkımın boyutu, insanların yaşam koşulları üzerindeki etkileri ve yönetsel sorunlar detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Yıkılan binalar, iş yerleri ve alt yapılar, kent sakinlerini derin bir çaresizliğe sürüklerken, yardımların yetersizliği ve geç ulaşması, toplumsal dayanışmanın önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

Defne ve Antakya'da yaşanan deprem, sadece fiziksel yapıları değil, insanların yaşamlarını, sosyal dokuyu ve psikolojik durumları da derinden etkilemiştir. Depremın ardından yıkılan evler, işsizlik, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimdeki zorluklar, insanların temel yaşam koşullarını olumsuz yönde etkilemiş ve geniş çaplı bir sosyo-ekonomik ve psikolojik travma yaratmıştır. Deprem sonrası yardımların gecikmesi ve yetersiz olmasının yanı sıra Defne'nin yeniden inşası sürecinde kamusal desteklerin yetersizliği, ilgisizlik, ayrımcılık ve özensizlik, bölge halkında derin bir terk edilmişlik ve yalnızlık hissi uyandırmıştır.

Sosyal ve kültürel yıkım, özellikle çok-etnikli ve çok-dinli toplum yapısına sahip Antakya ve Defne'de, topluluklar arasındaki uyumu ve kolektif belleği bozmuş, insanları maddi kayıpların yanı sıra kültürel ve sosyal aidiyet duygularının kaybı ile baş başa bırakmıştır. Bu durum, bölgedeki etno-dinsel gerilimleri ve ötekileştirme hissinin artırmış, insanlar arasında daha önce var olan toplumsal dayanışma duygusunu zayıflatmıştır. Depremden sonra yaşananlar, insanlarda derin psikolojik yaralar bırakmıştır. Çocuklarda ve yetişkinlerde gelişen travma sonrası stres bozuklukları, korku ve endişe duyguları, günlük yaşamın her alanında kendini göstermiştir. Bu durum, toplumun genelinde bir güvensizlik ve umutsuzluk atmosferi yaratmış, insanlar arasında öfke ve şiddet eğilimlerinin artmasına neden olmuştur.

Depremın getirdiği yıkımla beraber insanların barınma, sağlık, istihdam ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarına erişimde ciddi sorunlar yaşandığı vurgulanırken, özellikle sivil çabalarla oluşturulmuş çadır ve konteyner yerleşkelerindeki yaşam koşulları, bu zorlukların somut örnekleri olarak sunulmaktadır. Konteyner kentler, merkezi iktidar tarafından yönetilirken, bu yerleş-

kelerde yaşayan insanların karşılaştıkları sorunlar ve ihtiyaçlar, yönetsel açıdan yeterince ele alınmamaktadır. Yıkımdan en çok etkilenen mahallelerde yaşayanların kaybettikleri evleri, mahalleleri ve sosyal ilişkileri nedeniyle yaşadıkları kültürel ve sosyal yıkım, bireysel ve toplumsal hafıza üzerinde derin izler bırakmıştır. Buna ek olarak, göç deneyimleri ve geri dönüşler, yıkım sonrası kentte yaşayan insanların karşılaştıkları sosyo-ekonomik ve psikolojik zorlukları daha da artırmıştır. Göç edenlerin, gittikleri yerlerde sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan uyum sağlayamama sorunları, geri dönüşlerindeki temel etkenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimdeki aksamaların, işsizlik ve yoksulluğun, aynı zamanda insanların kentte kalma ya da göç etme kararlarını doğrudan etkilediği gözlenmektedir. Deprem ardından yaşanan bu sorunlar, özellikle kentsel ve sosyal dokunun yeniden inşası için ciddi bir çaba ve planlama gerektiğini göstermektedir. Ancak, merkezi ve yerel yönetimler arasındaki koordinasyon eksikliği ve yönetsel sorunlar, bu yeniden inşa sürecinin önünde önemli engeller olarak ortaya çıkmaktadır.

Defne’de yeniden inşa süreci üç koldan yürütölmektedir. Birincisi yerel yönetimlerin zaten deprem öncesi askıya çıkardıkları planlardan oluşmaktadır. Bu planlar en azından bazı kararlar alınabilsin diye STK’ların tüm itirazlarına rağmen askı süreci tamamlanarak yürürlüğe konmuştur. Diğer yandan merkezi iktidar, yerel yönetime yıkımın çok olduğı bölgelere karışmaması gerektiğini de belirtmiştir. İkinci kol ise merkezi yönetim tarafından görevlendirilen işi konusunda uzman bir ekip tarafından yönlendirilmektedir. Bu ekibin başında ise Yüksek Mimar Bünyamin Derman bulunmaktadır. Bünyamin Derman ve ekibi STK’ların talepleri sonucunda yapacağı planların halkın onayına sunulacağını belirtmiştir ve bu anlamda bazı STK’ların güvenini kazanmış görünmektedir. Son olarak da İBB ve Hatay Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütölen Hatay Planlama Merkezi (HPM) oluşumu sözkonusudur. Bu merkezde İBB çalışanları yeniden inşa sürecine hazırlık anlamında ki çalışmaları Hatay Büyükşehir Belediyesi ile birlikte yürötmektedir. Ne yazık ki -çalışmaların her birinin hangi anlamda derde deva olacağından bağımsız olarak- yaptığımız görüşmelerde bu çalışmaların hem birbirleri ile iletişim içinde olmadıklarını hem de genel olarak bölge halkı ve STK’ların bu çalışmalardan yeterince bilgi sahibi olmadığını gözlemledik.

Deprem sonrası müdahale sürecinde yaşanan yönetsel sorunlar ve koordinasyon eksiklikleri, insanların yardım ve desteklere ulaşmasını zorlaştırmış, yaşanan belirsizlikler ve geleceğe dair planların olmaması ya da paylaşılmaması, toplumun iyileşme ve toparlanma sürecini daha da karmaşık hale getirmiştir. Bu durum, özellikle gençlerin geleceğe dair beklentilerini ve motivasyonlarını olumsuz etkilemiş, birçok insanın bölgeden göç etmeyi düşünmesine neden olmuştur.

Deprem sonrasında yaşanan belirsizlik ve umutsuzluk, toplumsal ve bireysel düzeyde derin etkiler yaratmıştır. Barınma, işsizlik, eğitim ve sosyal destek gibi temel ihtiyaçların karşılanamaması, insanları gelecek kaygısıyla baş başa bırakmıştır. Bu durum, gençlerin kentten ayrılma isteğini

arttırırken, ailelerin ve bireylerin psikolojik olarak iyileşme süreçlerini zorlaştırmıştır. Yönetim ve planlama eksikliği, bu belirsizlik ve çaresizlik duygusunu daha da pekiştirmiştir.

Depremın etkileri, bölgede yaşayan topluluklar arasındaki ayrımcılık ve ötekileştirme algısını derinleştirmiştir. Özellikle etno-dinsel kimlikler üzerinden yaşanan ayrımcılık, bölge halkının devlet ve yerel yönetimlere olan güvenini sarsmıştır. Deprem yardımlarının dağıtımında yaşanan adaletsizlikler, siyasi ve mezhepsel aidiyetlere göre yapılan ayrımcılıklar, toplumun daha da bölünmesine yol açmıştır.

Toplum içindeki bu çözülmeye karşın, yerel ve ulusal düzeydeki sivil toplum örgütleri, siyasi partiler ve farklı topluluklardan gelen destekler, afet sonrası dayanışma ve yardımlaşmanın önemli örneklerini oluşturmuş, insanların en zor zamanlarında bir nebze olsun umut bulmalarını sağlamıştır. Ancak bu çabalar, yaşanan geniş çaplı sorunlara kalıcı çözümler sunmaktan uzak kalmıştır.

Bu süreçte, yaşanan travmaların ve sorunların üstesinden gelmek için daha kapsamlı, katılımcı ve eşitlikçi bir yaklaşımın benimsenmesi, toplumsal ve psikolojik destek mekanizmalarının güçlendirilmesi önemlidir. Yeniden inşa süreci, fiziksel altyapının ötesinde, sosyal dokunun, kültürel mirasın ve ekonomik yaşamın yeniden canlandırılmasını gerektirir. Bölge halkının aktif katılımıyla gerçekleştirilebilecek bu süreç, Defne'nin sosyal ve kültürel yapısının korunmasını ve geliştirilmesini, ekonomik fırsatların çeşitlendirilmesini ve iş bulma olanaklarının artırılmasını hedeflemelidir. Aynı zamanda, yerel yönetimlerin daha etkin ve şeffaf bir şekilde çalışmasını sağlamak, bölgenin sosyal ve ekonomik dönüşümünü destekleyecek kentsel ve ekonomik kalkınma stratejilerinin tasarlanması ve uygulanması önem taşımaktadır.

Defne'nin yeniden inşası, sadece bir yeniden yapılanma süreci değil, aynı zamanda bölgenin geleceğine yönelik yeni bir vizyonun belirlenmesi ve bu vizyon doğrultusunda adımların atılması fırsatını sunmalıdır. Bu süreçte, ancak tüm paydaşların, özellikle yerel halkın, sivil toplum kuruluşlarının, kamu kurumlarının ve yerel yönetimlerin işbirliği ve katılımıyla, kapsayıcı, adil ve sürdürülebilir bir yeniden inşa mümkündür.

Deprem sonrası müdahale ve yardım süreçlerinde yaşanan organizasyonsuzluk, plansızlık ve koordinasyonsuzluk, afet yönetimi süreçlerinde daha şeffaf, adil ve kapsayıcı bir yönetim anlayışının benimsenmesi gerektiğini göstermektedir. Bölge halkının, karşılaştığı zorluklar karşısında, sadece maddi destekle değil, aynı zamanda sosyal ve psikolojik destekle de kapsamlı bir şekilde desteklenmesi gerekmektedir.

Defne ve Antakya'nın yeniden inşası, depremin yaralarını sarmak ve bölgeyi tekrar ayağa kaldırmak amacıyla çeşitli dinamiklerin etkisi altında şekillenen, karmaşık ve çok katmanlı bir süreci ifade etmektedir. Bu süreç, sadece fiziksel yapıların yeniden kurulmasını değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve ekonomik yeniden yapılanmayı da kapsar. Yeniden inşa çalışmaları, yerel halkın ihtiyaç ve talepleri, kamu kurumlarının politikaları, sivil toplumun katkıları ve siyasi çekişmeler arasında gerçekleşmekte ve çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır.

Yeniden inşa sürecinde öncelikler, acil yaşamsal ihtiyaçların karşılanmasından, kentsel planlama ve altyapı çalışmalarına kadar geniş bir yelpazede yer almalıdır. Yerel halkın en temel talepleri arasında, yaşadıkları alanların tarihi ve kültürel dokusunu koruyarak insan odaklı bir yeniden yapılanma gerçekleştirilmesi bulunmaktadır. Bu, yerinde dönüşüm talepleriyle örtüşmektedir; zira halk, mevcut sosyal bağların ve komşuluk ilişkilerinin korunarak, afet öncesi yaşam alanlarında kalmanın yollarını aramaktadır. Ayrıca, Hatay'ın çok kültürlü yapısının ve tarihi dokusunun korunması, kentsel yenilenme çalışmalarında öncelikli olarak görülmekte, bu da kentin özgün kimliğinin ve çeşitliliğinin muhafazası anlamına gelmektedir.

Yeniden inşa sürecinde karşılaşılan siyasi ve yönetsel engeller, sürecin karmaşıklığını artırmaktadır. Kamu kurumları arasındaki yetki karmaşası, yerel ve merkezi hükümetler arasındaki çekişmeler ve siyasi kaygılar, çalışmaların etkinliğini ve halkın ihtiyaçlarının karşılanmasını zorlaştırmaktadır. Bu durum, “yukarıdan tesis” yaklaşımının, yani halkın talep ve beklentilerini yeterince dikkate almadan, teknokratik ve otoriter bir şekilde “kalkındırma” çalışmalarını yürütme eğilimini güçlendirmektedir. Bu da, demokratik katılımın ve yerel halkın süreçteki rolünün sınırlı kalkmasına yol açmaktadır.

Yeniden inşa sürecinin en çarpıcı yönlerinden biri, mülksüzleştirme pratikleri ve buna karşı gelişen direniş hareketleridir. Kamulaştırma, rezerv alan ilanı gibi yöntemlerle gerçekleştirilen mülksüzleştirme, halkı yaşam alanlarından, tarım arazilerinden ve sosyal ilişkilerinden ederek, sosyo-ekonomik eşitsizlikleri derinleştirmekte ve sosyal adaletsizliği artırmaktadır. Bu duruma karşı yerel halk ve sivil toplum kuruluşları çeşitli direniş formları geliştirmektedir. Bu direniş hareketleri, hukuki mücadelelerden sokak protestolarına, toplumsal farkındalık kampanyalarından sosyal medya aktivizmine kadar geniş bir yelpazede gerçekleşmektedir. Özellikle Dikmece Mahallesi gibi, kamulaştırma ve acele kamulaştırma yöntemleri ile mülksüzleştirilmeye çalışılan bölgelerdeki topluluklar, topraklarını ve yaşam biçimlerini korumak adına örgütlenmiş ve seslerini duyurmak için çeşitli platformlarda mücadele etmektedirler. Bu direniş hareketleri, mülksüzleştirme karşıtı bir kamuoyu oluşturmayı amaçlamakta ve yeniden inşa sürecinin daha adil, katılımcı ve yaşam odaklı bir şekilde yürütülmesi için baskı yapmaktadır. Ayrıca, bu hareketler, mülksüzleştirilen toplulukların sadece ekonomik değil, aynı zamanda kültürel, sosyal ve tarihi varlıklarının da korunmasının önemini vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, bu inceleme, depremin sadece fiziksel bir felaket olmadığını, aynı zamanda sosyal, psikolojik ve toplumsal yapıları da derinden etkileyen bir olay olduğunu göstermektedir. Depremin neden olduğu travmaların ve sosyal yıkımın, bireylerin ve toplulukların iyileşme süreçlerinde dikkate alınması, daha etkili bir afet yönetimi ve toplumsal dayanışma için elzemdir. Çalışma, Defne ilçesi ve çevresinde yaşanan deprem felaketinin yol açtığı yıkımın, toplum üzerindeki derin etkilerini ve bu krizle mücadelede toplumun gösterdiği dayanışmayı, direnişi ve yeniden inşa çabalarını kapsamlı bir şekilde ele alarak aslında bu trajedinin sadece bir bölgenin değil, insanlık tarihinin de bir parçası olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Dolayısıyla, depremin ardından karşılaşılan zorluklarla başa çıkma ve özelde Defne için genel-

de yeniden inşa etme süreçlerinde izlenebilecek bir dizi çözüm önerisi ve strateji sunmak mümkündür. Bu öneriler, genel olarak altyapının yeniden kurulması, sosyal ve ekonomik yaşamın canlandırılması, kültürel ve kentsel müştereklerin korunarak yeniden inşa edilmesi, Hatay'ın sahip olduğu etno-dinsel çokluğun korunması, eğitim ve sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi, toplumun sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması gibi geniş bir yelpazede yer alacaktır. Ancak öne çıkan bazı çözüm önerileri ve stratejiler şunlardır.

Öncelikle Defne'de altyapının yeniden kurulması ve güçlendirilmesi elzemdir. Deprem öncesinde de sorunlu olan ve depremle yıkılan ve hasar gören altyapının hızlı bir şekilde onarılması ve yeniden kurulması gerekmektedir. Su, elektrik ve internet gibi temel hizmetlerin kesintisiz sağlanması normal hayata dönüş için önemlidir. Ayrıca güvenli ve sağlam yolların, köprülerin ve ulaşım ağlarının inşası planlanmalıdır. İkinci olarak geçici barınma çözümleri (çadır kentler, konteyner kentler) yanında kalıcı konutların inşası süreci de başlatılmalıdır. Yıkılan evlerin yerine kuşkusuz güvenli ve dayanıklı konutların yapılması, barınma ihtiyacı olan ailelere ekonomik destek sağlanması önceliklidir. Ancak bu yeni konutların mümkün olduğunca halkın taleplerine uyularak yerinde dönüşümle inşasının yapılması -yani yıkılan mahallelerin yerinde olmasa bile sosyal bağların korunacak şekilde yeniden inşa edilmesi- hem sosyal dokunun korunması hem de insanların mevcut sosyal ağları içinde yaşamaya devam edebilmeleri açısından son derece önem arz etmektedir. Diğer yandan Antakya'nın ve Defne'nin tarihi ve kültürel dokusunun korunarak yeniden inşa edilmesi talep edilmektedir. Bu, şehrin kimliğinin ve çeşitliliğinin korunması açısından önem taşımaktadır. Deprem sonrası yeniden yapılanma çalışmalarında, bölgenin fiziksel ve kültürel mirasının korunması ve onarılması göz önünde bulundurulmalıdır. Bu, tarihi ve kültürel yapıların restorasyonu, mahalle kültürünün ve toplumsal dokunun korunması gibi amaçlara hizmet edecektir.

Eğitim ve sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi için hasar gören okulların onarılması veya yeni okulların inşa edilmesi, uzaktan eğitim imkanlarının geliştirilmesi ve öğrencilere gerekli ekipmanların ve ulaşım imkanlarının sağlanması, sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesi, hastanelerin ve sağlık merkezlerinin yeniden inşası veya onarılması gerekmektedir. Ekonomik ve sosyal yaşamın canlandırılması için işsizlikle mücadele ve istihdamın artırılması için projelerin hayata geçirilmesi, küçük ve orta ölçekli işletmelere ve kooperatiflere destek sağlanarak yerel ekonominin canlandırılması, sosyal yardım programlarının genişletilmesi ve ihtiyaç sahibi ailelere ekonomik destek sağlanması, kadın girişimcilere ve emeğine pozitif ayrımcılık yapılması gelen öneriler arasındadır. Deprem sonrası ekonomik toparlanma ve gençlerin gelecek kaygılarını azaltmak için eğitim ve istihdam fırsatlarının artırılması gerekmektedir. Bu, mesleki eğitim programları, iş bulma destek hizmetleri ve girişimciliği teşvik eden programlar şeklinde olabilir. Yeniden inşa sürecinde ekonomik desteklerin ve teşviklerin genişletilmesi gerekmektedir. Bu anlamda bölgenin özel afet bölgesi ilanı önemli taleplerden biridir.

Tüm bu süreç boyunca depremzedelere yönelik psikososyal destek hizmetlerinin artırılması, toplumsal dayanışma ve yardımlaşmanın teşvik edilmesi, afet bilinci ve hazırlık eğitimlerinin yaygınlaştırılması ayrıca önemlidir. Depremin yol açtığı travmaların ve sosyal yıkımın üs-

tesinden gelmek için kişilerin ve toplulukların sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayacak kapsamlı destek programlarına ihtiyaç vardır. Bu, psiko-sosyal destek ekipleri, travma sonrası stres bozukluğu ile mücadele programları ve toplumsal dayanışmayı güçlendirecek etkinlikler içerebilir. Yerel topluluklar arasındaki dayanışma, afet sonrası toparlanma süreçlerinde kritik bir rol oynar. Bu nedenle, komşular arası yardımlaşma, birlikte yemek yeme ve moral destek gibi sosyal dayanışma pratiklerini teşvik eden girişimler önem taşır.

Bu çözüm önerileri ve stratejiler, yalnızca fiziksel yeniden inşanın ötesinde, sosyal dokunun onarılması, ekonomik ve sosyal hayatın canlandırılması, toplumun direncinin ve dayanışmasının artırılması gibi kapsamlı bir yaklaşımı içermektedir. Deprem yarattığı derin yaraların sarılması ve toplumun daha güçlü bir şekilde ayağa kalkması için bu önerilerin bütüncül ve koordineli bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Bu anlamda kamu kurumlarının rolü son derece kritiktir. Yeniden inşa sürecinde kamu kurumları (gerek merkezi gerek yerel) ana sorumlular olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu kurumlar arasındaki rekabet ve yetki karmaşası gibi sorunların yeniden inşa çabalarını olumsuz etkileyebileceği anlatılarda ortaya çıkan son derece önemli bir gerçektir.

Bir diğer çözüm önerisi ise kamu kurumlarının nesnel ve eşitlikçi bir yaklaşımla politikalar üretmesine yöneliktir. Saha çalışmamızda öne çıkan en önemli temalardan birisi başta etno-dinsel gerekçeler ve politik tercihler olmak üzere çeşitli nedenlerle Hatay halkının ve Defneliler'in ayrımcılığa uğradıklarına yönelik görüş ve gözlemleri olmuştur. Elbette bilimsel bir araştırmada sahadan toplanılan veriler ile -ki bu veriler çeşitli duyguları, düşünceleri, iddiaları, gözlemleri ve kanaatleri içerir- bu verilerden yola çıkarak oluşan bilgi katmanını aynı şey değildir. Başka bir ifade ile görüşülen kişilerin anlatılarını kendinden menkul bir “nesnel hakikat” olarak kabul edemeyiz. Mümkün olduğunca nesnel bir bilgiye ulaşabilmemiz için Defne’de yaygın olarak karşılaştığımız, iktidarın yeniden inşa süreçlerinde siyaset üstü davranmayarak kayırmacı bir politika izlediğine yönelik kanaat ve duygulanımı oluşturan toplumsal/siyasal/yapısal dinamikleri hesaba katmamız gerekir. Ancak, AKP Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın depremin yıl dönümüne iki gün kala, 4 Şubat 2024 tarihinde Hatay’da yaptığı bir konuşmada söylediği şu talihsiz sözler, ne yazık ki bize kayırmacı ve ayrımcı politika dinamiklerini açıkça izleyebileceğimiz verilerden birini daha sağlamaktadır:

“Bir gerçeği şu anda söylüyorum, merkezi yönetimle yerel yönetim el ele vermezse, dayanışma halinde olmazsa o şehre herhangi bir şey gelmez. Hatay’a geldi mi? Şu anda Hatay garip kaldı, Hatay mahzun kaldı”¹⁴

Erdoğan’ın herhangi bir oto sansüre ihtiyaç duymaksızın deprem sonrası yeniden inşa süreçlerinde partililik eksenli bir politika benimsediklerini ve devlet imkanlarını bu yönde kullandıklarını söylemesi, Türkiye’de özellikle Gezi Protestoları sonrasında adım adım kurumsallaşan ve yurttaşların iktidara yaklaştıkça daha çok iltimasa ulaştığı nepotist sistemin, afet koşullarında kelimenin gerçek anlamıyla nasıl ölümcül bir hale geldiğini gözler önüne sermektedir. Dolay-

ısıyla devletin, yeniden inşa sürecinde nesnel ve adil bir yaklaşım sergilemesi ve siyasi kaygılardan arınmış bir şekilde hareket etmesi gerektiği aşîkardır, ancak bunun böyle işleyeceğine dair ipuçlarını bulmak, ne yazık ki şu aşamada çok zordur. Ayrımcılık ve ötekileştirmeye karşı mücadele için toplumsal hafıza ve ötekileştirme üzerine çalışmalar yaparak, ayrımcılık pratiklerinin üstesinden gelmek ve toplumun farklı kesimleri arasında eşitlik ve adaleti sağlamak için somut adımlar atmak önemlidir.

Herhangi bir yeniden inşa sürecinde yerel yönetimlerin güçlü olması hiç kuşkusuz o süreci son derece rahatlatacak bir durumdur. Bu nedenle Defne yerel yönetiminin de güçlendirilmesi ve yeniden karar alma süreçlerine yerel yönetimin, halkın ve sivil toplum kuruluşlarının aktif olarak katılımının sağlanması son derece elzemdır. Afet yönetimi ve yeniden inşa çalışmalarında merkezi ve yerel yönetimler arasında işbirliğinin artırılması gerekmektedir. Bu anlamda Hatay Planlama Merkezi'nin yaptığı çalışma ile merkezi yönetimin Bünyamin Derman koordinatörlüğünde yürüttüğü çalışmanın ilişkilmesi ve birbirini desteklemesi gerekir.

Bu süreçte, özellikle yerel halkın ve mağdurların ihtiyaç ve beklentilerini doğrudan yansıtan çözümlerin ön plana çıkarılması, sürdürülebilir kalkınma ve toplumsal iyileşmenin temelini oluşturacaktır. Bunun için de yerel halkın taleplerinin temsilcisi olan sivil toplum örgütleri ve topluluk inisiyatifleri gibi yerel aktörlerin desteklenmesi, afet sonrası toparlanma sürecinde önemli bir rol oynayacaktır. Bu, yerel projelerin finansmanı, kapasite geliştirme eğitimleri ve yerel liderlerin güçlendirilmesi yoluyla gerçekleştirilebilir. Yerel inisiyatiflerin desteklenmesi, toplumun kendi içinden gelen çözümleri teşvik eder ve daha dayanıklı bir toplumsal yapısı inşa etmeye yardımcı olur. Ayrıca, yerel yönetim ve inisiyatifler tarafından afet yönetimi ve risk azaltma stratejilerinin geliştirilmesi, gelecekte benzer felaketlerin etkilerini minimize etmek için hayati önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, bu öneriler ve stratejiler, deprem sonrası toplumsal iyileşmenin ve yeniden yapılanmanın sadece fiziksel altyapıların yeniden kurulmasından ibaret olmadığını; sosyal, kültürel ve psikolojik boyutları da içermesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu önerilerin hayata geçirilmesi, etkilenen toplulukların kendi ayakları üzerinde durabilmesi, sosyal ve ekonomik yaşamlarını yeniden kurabilmeleri ve daha dirençli bir toplum yapısının inşa edilmesi için kritik öneme sahiptir. Bu süreçte merkezi ve yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, uluslararası yardım organizasyonları ve halkın kendisi arasındaki koordinasyon ve işbirliği, başarının anahtarı olacaktır. Bu tip yeniden yapılanma süreçlerinde, yerel halkın ihtiyaçları ve talepleri merkeze alınarak, şeffaf, adil ve katılımcı bir yönetim anlayışının benimsenmesi gerekmektedir. Bu, hem fiziksel yeniden yapılanma çalışmaları hem de sosyal ve psikolojik destek programlarının etkinliğini artıracaktır. Ancak topluluğun çeşitli ihtiyaçlarını dikkate alan ve katılımcı bir yaklaşım benimseyen bir yeniden yapılanma süreci, sadece mevcut sorunların üstesinden gelmekle kalmayıp, aynı zamanda daha dayanıklı ve kapsayıcı bir toplumsal yapı oluşturabilir.

Kaynaklar

- 1) CBK, 24.2.2023 tarihinde yayınlanan 126 numaralı Olağanüstü Hal kapsamında Yerleşme ve Yapılaşmaya İlişkin Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, erişim Mayıs 2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/fihrist?tarikh=2023-02-24>
- 2) CBK, 4.4.2023 tarih ve 7033 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, Mayıs 2023 erişim <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/04/20230405-14.pdf>
- 3) Duman, L. (2020). Seçimlerde sınırlar: “Başarılı” bir stratejik taksimat örneği olarak Defne İlçesi’nin kurulması, Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9(4), 2611-2626.
- 4) ENAGrup – Enflasyon Araştırma Grubu Aylık Enflasyon Haber Bülteni, 3 Nisan 2024, erişim Nisan 2024, <https://enagrup.org/bulten/mar24.pdf?v=1>
- 5) Harvey D. (2004). Yeni Emperyalizm. H. Güldü. (çev). İstanbul: Everest Yayınları
- 6) ODTÜ TAÇDAM, Tarihsel Çevre Değerlerini Araştırma ve Uygulama Merkezi, Mayıs 2023, Antakya’nın Çok Katmanlı Kültürel Mirasının Deprem Sonrası Belgelenmesi, Hasar Tespiti Ve Değerlendirmesi 1. RAPOR [V.2], erişim Şubat 2024, https://tacdham.metu.edu.tr/en/system/files/kvmgm_raporu_v2_final_02062023.pdf
- 7) Sosyal Etki Değerlendirme Rehberi, Mayıs 2023 erişim, https://www.kentselstrateji.com/wp-content/uploads/E-02_SosyalEtkiDeğerlendirme.pdf
- 8) TMMOB Raporu, Mimarlar Odası 6 Şubat 2023 Depremleri Raporu – 2, Tespitler, Değerlendirmeler ve Öneriler, 2 Mayıs 2023, erişim Şubat 2024, http://www.mo.org.tr/_docs/MODEPREMRAPOR2.pdf
- 9) TMMOB Basın Açıklaması, “Hatay’da Rezerv Yapı Alanı İlanı Yoluyla Uygulanmak İstenen Mülksüzleştirme Projesinden Vazgeçilmelidir!”, 29 Kasım 2023, erişim Şubat 2024, <http://www.mimarlarodasi.org.tr/index.cfm?sayfa=belge&sub=detail&bid=44&mid=44&re-cid=15686>
- 10) TUIK, 12 Aralık 2023 tarihli 49486 sayılı TUIK Bülteni, erişim Şubat 2024, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Insaat-Maliyet-Endeksi-Ekim-2023-49486>
- 11) Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun, 25.5.1959 tarihli ve 10213 sayılı resmi gazetede yayınlanan 7269 sayılı kanun, erişim Şubat 2024, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=7269&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=3>

Sonnotlar

- 1 Felaketle ilgili bazı rakamlara řu linklerden ulaşılabilir:
<https://www.trthaber.com/haber/gundem/6-subat-depremlerinde-53-bin-537-canimizi-yitirdik-833953.html#:~:text=%C4%B0%C3%A7i%C5%9Fleri%20>
<https://www.undp.org/turkiye-syria-earthquakes>
- 2 Enkaz kaldırma çalışmalarında yetersiz önlemler nedeniyle oluşan halk sağlığı sorunları ve hava kirliliğı riskleri üzerine Çevre Mühendisleri Odası ve Türk Tabipler Birliğı'nin yürüttüğü bazı çalışmalar için bakızın:
<https://api.cmo.org.tr/uploads/contents/2023-30-5-16-21-33-893153.pdf>
<https://api.cmo.org.tr/uploads/ContentFiles/2023-20-9-10-19-19-231231.pdf>
<https://www.ttb.org.tr/645yjjff>
- 3 Suriyeliler'e seyahat sınırlaması uygulanmakta ve izin almadıkları sürece kayıtlı oldukları illerin dışına seyahat etmeleri normal koşullar altında yasaklanmaktadır. Ancak deprem sonrasında bu kısıtlamalar önce 90 günlüğüne sonra indirilerek 60 günlüğüne kaldırılmıştır:
<https://www.hrw.org/tr/news/2023/03/22/turkey-suspend-time-limit-travel-outside-quake-zone#:~:text=Yetkililer%207%20%C5%9Eubat'ta%20deprem,s%C3%BCreyi%20yaln%C4%B1z%2060%20g%C3%BCne%20indirmi%C5%9Ftir>
- 4 [Hatay Planlama Merkezi hakkında ayrıntılı bilgiye ve güncel duyurularına bu sayfadan ulaşabilirsiniz.](https://hatayplanlamamerkezi.com/tr-TR/)
<https://hatayplanlamamerkezi.com/tr-TR/>
- 5 Hatay Planlama Merkezi çalışmalarının detaylarına bu sayfadan ulaşabilirsiniz.
<https://hatayplanlamamerkezi.com/tr-TR/folders/calisma-konulari>
- 6 2019 yerel seçimleri oy oranları için bakızın:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Hatay%27da_2019_T%C3%-BCrkiye_yerel_se%C3%A7imleri
- 7 Yapılan itirazların görüşüldüğü ve cevaplandığı Defne Belediyesi Meclis Kararı'na şuradan ulaşabilirsiniz:
<https://www.defne.bel.tr/files/Agustos-2023-Ayi-Meclis-Kararlari.pdf>
- 8 Deprem Bölgesinde yerinde dönüşüm modeliyle vatandaşlara sağlanan hibe ve kredi destek duyurularının olduğı sayfaya buradan ulaşabilirsiniz:
<https://yerindedonusum.csb.gov.tr/>
- 9 Hataylı'nın Endişeli Kent Kaygısı Sürüyor... Hatay'ın İmarını Üstlenen Derman Mimarlık, Kentlerinin Akibetinin Kaygısını Yaşayan Hataylı'ları Tatmin Edemedi başlıklı yerel gazete haberine linkten ulaşılabilir:
<https://hataylim.com/hataylinin-endiseli-kent-kaygisi-suruyor-hatayin-imarini-ustlenen-derman-mimarlik-kentlerinin-akibetinin-kaygisini-yasayan-hataylilari-tatmin-edemedi/>
- 10 Genel Hayata Etkili Afet Bölgesi Hk. -Basın Duyurusuna řu linkten ulaşılabilir:
<https://www.afad.gov.tr/genel-hayata-etkili-afet-bolgesi-hk>

11 Katılımcının bahsettiği rapor için bakınız:

<https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaraş-ve-Hatay-Deprem-leri-Raporu.pdf>

12 Dikmecililer, gelişmeleri paylaşabilmek ve seslerini duyurabilmek için sosyal medyayı da kullanıyorlar.

<https://twitter.com/dikmecedireniyo> ve <https://twitter.com/dikmecedireniyo>

13 Erzurum-Palandöken kazası ve Sarıdağlar İnşaat Şirketi ile ilgili haberler için bakınız:

<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/kayak-pisti-coken-sirket-akpnin-ihale-rekortmeni-95465> ve <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/dikmece-halkinin-topragina-goz-koyan-saridaglar-akpli-belediyeye-insaat-yapacak-o-sirkete-bir-ihale-daha-2108702>

14 Cumhurbaşkanının bu beyanına pek çok basın kuruluşu yer vermiştir. Bir örnek olarak ilgili Bianet haberine buradan ulaşabilirsiniz:

<https://bianet.org/haber/cumhurbaskani-erdogan-hatay-garip-kaldi-mahzun-kaldi-291381>

